

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİMLEŞMİŞ
BAYTARNÂME

(İnceleme, Metin Ve Dizin)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nur Melik PEKER

Danışman:

Prof. Dr. Mesut ŞEN

İSTANBUL

2019

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİMLEŞMİŞ
BAYTARNÂME
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

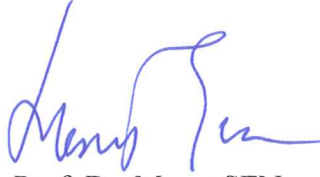
Nur Melik PEKER

Danışman:
Prof. Dr. Mesut ŞEN

İSTANBUL
2019

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı'nda 010116YL05 numaralı Nur Melik PEKER'in hazırladığı “*Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme (İnceleme, Metin ve Dizin)*” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 11/06/2019 günü 14.00-15.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mesut ŞEN
Marmara Üniversitesi

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Göksel ÖZTÜRK
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Uğur GÜRSU
İstanbul Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nur Melik PEKER

11/06/2019

ÖZ

Bu tez, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Bağdatlı Vehbi kısmında 1502 numarada kayıtlı *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname* adlı eserin üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

İslamî kaynaklarda ilk baytarnamenin, Aristo (MÖ 384-322) tarafından yazıldığı kabul görmektedir. Aristo'ya atfedilen söz konusu eserin Abbasiler döneminde Yunancadan Arapçaya tercüme edildiği düşünülmektedir. Eserin daha sonra Arapçadan Farsça ve Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Kitabı Baytarname müstakil bir eser olup mütercimi ve tercüme tarihi belli değildir. Dil özelliklerine bakıldığında XV. yüzyılda tercüme edildiğini tahmin etmekteyiz. Eserin konusu at hastalıkları ve tedavi yöntemleridir.

Çalışma, giriş dışında dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; baytarnâme hakkında kısaca bilgi verilerek çalışmanın ana konusu, amacı ve yöntemi belirtildi. Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname adlı bölümde eserin ayrıntılı olarak incelemesi yapıldı. İnceleme bölümünde; dil incelemesi kapsamında metindeki ses ve şekil bilgisi özellikleri üzerinde duruldu. Metin bölümünde; eserin transkripsiyon alfabesi kullanılarak Latin harflerine aktarımı sağlandı. Dizin bölümünde; metnin dizini ve sözlüğü oluşturuldu. Son olarak ise tıpkıbasıma yer verildi.

Anahtar Kelimeler: Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname, Baytarnâme, Türk dili.

ABSTRACT

This dissertation is a linguistic study over “Anonymous Baytarname Attributed to Aristotle” registered as No. 1502 item of Bağdatlı Vehbi section in Suleymaniye Manuscripts Library.

There is a general prediction in Islamic sources that first baytarname is written by Aristo (BC 384-322). The work which is attributed to Aristo is considered as an intense translation into Arabic from the ancient Greek in the period of Abbasis. Later, this work was translated into Persian copy and Turkish copy from Arabic Language. The translator and translation date of the book we have studied are not known precisely. When we look at the linguistic properties of the work, we estimate that the work was translated into Turkish in the fifteenth century. The subject of the work is horse diseases and treatment methods for them.

The study consists of four main sections besides the introduction. In the introduction; some brief information was given about veterinary medicine books (baytarname). The main subject, purpose and method of the study were specified. In the section titled “Anonymous Baytar-Nāme attributed to Aristotle” the work was examined in detail. In the prologue; in the context of language examination, the text and the phonetic features were examined. In the text chapter, transcription of the translation is done. In the index part, all words and word groups are given in the transcribed text. When a meaning is given to a word, the meaning in the text is taken into account. The original language of the word is mentioned in quotations. Complete copy of the work is attached at the end of the work.

Key words: Anonymous baytarname attributed to Aristotle, Baytarnāme, Turkish language, books of veterinary medicine.

ÖN SÖZ

Bu tez, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Bağdatlı Vehbi kısmında 1502 numarada kayıtlı Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname adlı eser üzerine yapılan bir dil çalışmasıdır.

İslam kaynaklarında ilk baytarnamenin, Aristo (MÖ 384-322) tarafından yazıldığı hususunda genel bir ön kabul bulunmaktadır. Aristo'ya atfedilen söz konusu eser Abbasiler döneminde Eski Yunancadan yapılan yoğun tercüme faaliyetleri kapsamında Arapçaya çevrildiği düşünülmektedir. Bu eserin daha sonra Arapçadan çeviri yoluyla Farsça ve Türkçe nüshaları oluşturulmuştur. Kitabı Baytarname müstakil bir eser olup mütercimi ve tercüme tarihi belli değildir. Dil özelliklerine bakıldığında XV. yüzyılda tercüme edildiğini tahmin edilmektedir. Eserin konusu at hastalıkları ve tedavi yöntemleridir.

Bu çalışma, giriş bölümü hariç dört ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; baytarnâme hakkında kısaca bilgi verilerek çalışmanın ana konusu, amacı ve yöntemi belirtildi.

Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname adlı bölümde eserin ayrıntılı olarak incelemesi yapıldı. Eserin yazarı, mütercimi, tercüme tarihi, ve bu çalışmaya konu olan Kitabı Baytarnam'nin içeriği ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu bölümde anlatılan at hastalıkları ve tedavileri metnimizde geçen şekliyle ifade edilmiştir.

Bu bölümde Prof. Dr. Ferruh Dinçer'in "Türk Folklorunda Veteriner Hekimliğin Yazılı Kaynakları" başlıklı bildirisinden ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Abbas Çınar'ın *On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnâmede At Kültürü (Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma)* adlı eserinden istifade edildi.

İnceleme bölümü eserin imla, ses ve şekil özellikleri bakımından örneklerle ele alınıp incelenmesinden ibarettir. Bu bölümde Prof. Dr. Mehmet Akalın'ın "Ahmedî'nin Dili" adlı makalesinden, Prof. Dr. Mustafa Özkan'ın *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi* adlı kitabından ve Muharrem Ergin'in *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabından çokça istifade edildi.

Metin bölümünde eserin belirtilen varaklarının transkripsiyon alfabesi ile Latin harflerine aktarımı sağlandı. Eserde yanlış yazılmış olup onarılan yerler dipnotlarda gösterildi.

Dizin bölümünde eserde geçen bütün kelimelerin alfabetik dizini yapıldı. Burada sadece kelimeler değil transkripsiyonu yapılmış metinde yer alan tüm kelime ve kelime grupları verilmiştir. Kelimelere anlam verilirken kelimelerin metindeki anlamları esas alınmıştır. Son olarak ise ilgili varakların tıpkıbasımına yer verilerek okuyucuya metni kontrol etme imkânı sağlandı.

Çalışma boyunca maddi ve manevi yardımlarıyla her an yanımda olan desteklerini esirgemeyen sevgili eşime, aileme ve çok sevdiğim hocalarıma teşekkür etmek isterim. Türk kültüründe önemli yere sahip olan atlar ve baytarnamelerle beni tanıştıran, tez konumu bu yönde seçmemde yardımcı olan, tez çalışması sırasında bütün ilgi ve samimiyetiyle yanımda olan, eseri benimle satır satır okuyarak yardımlarını benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mesut ŞEN'e, bana Türk dili alanında yeni ufuklar açan tüm değerli bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Nur Melik PEKER

İstanbul, Haziran 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ.....	xi
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİMLEŞMİŞ BAYTARNÂME	4
1.1.Eserin Yazarı	4
1.2.Eserin Mütercimi	4
1.3. Eserin Tercüme Tarihi ve İçeriği	5
1.4. Eserin Bölümleri	5
1.4.1. Atların Güzellikleri Ve İyi Vasıfları	5
1.4.2.Donlarına Ve Niteliklerine Göre Atlar	6
1.4.3. Atların Yaş Tayini.....	7
1.4.4.At Hastalıkları Ve Tedavileri	8
1.4.5.At Satın Almak İsteyen Kimselerin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar	29
1.5. Aristo'ya Atfedilen Baytarnâmelerle Eserimizin Karşılaştırılması.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ.....	36
I.Yazılış (İmlâ) Özellikleri.....	36
1. Ünlülerin Yazılışı	36
1.1. a ünlüsünün yazılışı.....	36
1.3.e ünlüsünün yazılışı.....	37
1.3.ı, i ünlülerinin yazılışı	37
1.4.u, ü, o, ö ünlülerinin yazılışı.....	37
2. Ünsüzlerin Yazılışı	38
2.1. ç ünsüzünün yazılışı	38
2.2. p ünsüzünün yazılışı.....	38
2.3. g ünsüzünün yazılışı.....	38
2.4. ñ ünsüzünün yazılışı.....	39
2.5. t ünsüzünün yazılışı.....	39
2.6. s ünsüzünün yazılışı	39
3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı.....	39
II. SES BİLGİSİ.....	41

1. Ünlüler	41
1.2. Ünlü Uyumu	42
1.2.1. Kalınlık-incelik Uyumu	42
1.1.5. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu	43
1.3. Ünlü Türemesi	44
1.4. Ünlü Düşmesi	45
1.5. Ünlü Birleşmesi	45
2. Ünsüzler	45
2.1. Ünsüz Değişmeleri	45
2.2. Ünsüz Düşmesi	47
2.3. Ünsüz Türemesi	47
2.4. Ünsüz İkizlenmesi	47
2.5. Ünsüz Benzeşmesi	48
2.6. Göçüşme (Metatez)	48
2.7. Hece Düşmesi	48
III. ŞEKİL BİLGİSİ	49
1. İsim	49
1.1. Çokluk Eki	49
1.2. İyelik Ekleri	49
1.3. İsimlerde Tamlama	50
1.4. İsim Çekim Ekleri	51
1.5. Sayı İsimleri	52
1.6. İsim Yapım Ekleri	53
2. Zamir	54
2.1. Şahıs Zamirleri	54
2.2. Dönüşlülük Zamirleri	54
2.3. İşaret Zamirleri	55
2.4. Soru Zamirleri	55
2.5. Belirsizlik Zamirleri	55
2.6. Bağlama Zamirleri	55
3. Sıfat	55
3.1. Niteleme Sıfatları	55
3.1.1. Karşılaştırma Sıfatları	55
3.1.2. Pekiştirme (Berkitme) Sıfatları	56
3.2. Belirtme (Tayin) Sıfatları	56
3.2.1. İşaret Sıfatları	56
3.2.2. Sayı Sıfatları	56
3.2.3. Soru Sıfatları	57
3.2.4. Belirsizlik Sıfatları	57
4. Zarf	57

4.1. Zaman Zarfları.....	57
4.2. Yer Zarfları.....	58
4.3. Miktar Zarfları.....	58
4.4. Tarz (Suret) Zarfları	58
5. Edat.....	58
5.1. Ünlem Edatları	58
5.2. Bağlama Edatları	59
5.3. Son Çekim Edatları.....	59
6. Fiil.....	60
6.1. Fiil Yapım Ekleri.....	60
6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri	60
6.1.2. Fiilden Fiil Yapan Ekler	60
6.2. Fiillerde Olumsuzluk	60
6.3. Fiil Çekimi.....	61
6.3.1. Şahıs Ekleri	61
6.3.2. Şekil Ve Zaman Ekleri	61
6.4. Cevherî Fiil Ve Bildirme Ekleri	64
6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri.....	65
6.6.1.İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	66
6.6.2. Tasvir Fiilleri.....	66
6.7. Sıfat-Fiiller (Partisipler)	67
6.8. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN.....	70
-------------------	-----------

SONUÇ.....	98
AÇIKLAMALI DİZİN	100
KAYNAKLAR.....	195
EKLER	198
ÖZGEÇMİŞ.....	233

KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
Ar.	Arapça
B.	Çalışmamızda esas alınan Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı baytarnâmeyi belirtir.
Bkz./bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
Far.	Farsça
Haz.	Hazırlayan
Hız.	Hazreti
Moğ.	Moğolca
Sy.	Sayı
S.	Sayfa
Vb./vs.	Ve benzeri / vesaire
Vd.	Ve diğerleri
[]	Yazmada olmayıp eklenen veya tamiri yapılan yerler için kullanılır.
()	Yazmada yanlışlıkla yazılan kısımlar için kullanılır.
<	Kelimenin kaynağını gösterir.
+	İsim tabanına gelen ekten önce kullanılır.
-	Fiil tabanına gelen ekten önce kullanılır.
?	Şüpheli durumu belirtir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	‘
ا	a, e
آ	ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	<u>s</u>
ج	c, ç
چ	ç
ح	h
خ	ḥ
د	d
ذ	<u>z</u>
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ẓ, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, ū, v
ه	a, e, h
ی	ı, i, ī, y

GİRİŞ

Baytarnâme, evcil hayvanların hastalık ve tedavileri üzerine İslâm medeniyetinde yazılmış tıp kitaplarının genel adıdır. Fakat bu adla geçen eserlerin umumiyetle atçılık ve binicilik eğitimi ile atların hastalık ve tedavilerini ihtiva eden konulara hasredilmiş oldukları görülmektedir. Baytarnâmelerde diğer evcil hayvanlara ya hiç temas edilmemiş ya da sadece bir bölüm ayrılarak eserin sonunda bahsedilmiştir. Baytarnâmeler veteriner tarihi açısından oldukları kadar, folklor ve filoloji bakımından da önemli kaynak eserlerdendir.¹

“Batı kaynaklarında, baytar (baytâr ~ baytar) kelimesinin menşeyinin Eski Yunancada “at hekimi” manasına gelen “hippiatros” kelimesinden geldiği ileri sürülmektedir.”² Arapça sözlüklerde ise “baytâr ~ baytâr” ve “baytârat” kelimeleri, Arapçada ‘yarmak, ayırmak; yarılmak, çatlama’ manalarına gelen *baṭr* kelimesinin türevleri olarak gösterilmektedir. Sözü ettiğimiz bu eserlerde asıl inceleme konusunun umumiyetle “at” olması birinci görüşü sanki doğrulamaktadır. Bazı eserlerin adlarının Kitabü’l-hayl, Kitabü’l-fürûsiyye, Hayl-nâme, Feres-nâme veya Esb-nâme şeklinde geçmesi de bu görüşü teyit etmektedir.³

M.S. 4. yüzyıldan itibaren Batıda giderek yavaşlayan ilmî gelişmenin aksine İslâm dünyasında 7. yüzyıldan itibaren ilmî gelişme olağanüstü hızla arttı. Özellikle ikinci Abbasî halifesi Mansûr (754-775) zamanından itibaren Eski Yunanca, Farsça, Hintçe ve Süryaniceden Arapçaya Aristo’ya ait pek çok eser tercüme edilmiştir.⁴

İslam kaynaklarında ilk baytarnâmenin Aristo (MÖ 384-322) tarafından yazıldığı kabul edilmektedir. Genel kanıya göre Aristo’ya atfedilen bu eser Abbasiler döneminde Yunancadan Arapçaya, daha sonra da Arapçadan Farsça ve Türkçeye tercüme edilmiştir. Bu sebeple Aristo’ya ait bir eserin Arapça, Farsça ve birçok Türkçe nüshaları mevcuttur. Türklerde, özellikle Osmanlı sahasında baytarnâmelerin çoğu Aristo’ya ait Baytarnâme’den esinlenilerek yazılmış ve bunlar zamanla anonimleşmiştir.

¹ Mesut Şen, *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, İstanbul: Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık A.R., 1995, s.177.

² Joseph Hell, *İslâm Ansiklopedisi*, “Baytar”, 1956, 431.

³ Şen, *Atçılık*, s.177.

⁴ Şen, *Atçılık*, s.178.

Türkçe nüshalar *Baytarnameler'in* giderek nasıl anonimleştiklerini göstermesi açısından önemlidir. Bunlardan Arapça bir nüshadan Muhammed b. İskender Edirnevî tarafından Türkçeye çevrilen bir *Baytarname'de*, Aristo'nun ilk *Baytarname'yi* yazmasının sebebi anlatılır.⁵ İskender, doğu seferindeyken hastalanır. Aristo tarafından kendisine Belh şehrinde bulunan kırk lüleli Zü'l-cüş adlı çeşmenin suyunu içtiği takdirde şifa bulacağı söylenir. Bunun üzerine İskender, Belh şehrinin hâkimi Hüsrev'e bir mektup yazarak acele bu sudan göndermesini ister. Hüsrev, suyun şifalı olduğunu bildiği için, İskender'in hasta olduğunu anlar ve suyu vermeyeceğini söyleyerek mektupla birlikte gelen adamı geri gönderir. İskender bu davranış karşısında öfkelenir. İrec adlı adamını ordunun başına geçirerek Hüsrev'in üzerine yollar. Ancak İrec, Hüsrev karşısında yenilir ve esir düşer. Bu sonucu hayretle karşılayan İskender, bu sefer ordusunun başına Taymus adındaki başka bir adamını geçirir ve tekrar Hüsrev'in üzerine asker sevk eder. Hüsrev bu orduyu da yenilgiye uğratarak Taymus'u hapseder. İşin vahametini kavrayan İskender, askerlerini toplayarak Belh şehrine hücum eder ve şehri kuşatır. Ancak üç yıl kuşatma altında tutmasına rağmen şehri alamaz. Ordusu gittikçe zayıflamaktadır. Bu sırada ordudaki atlarda da hastalık belirir. Askerler bu durumu İskender'e şikâyet ederler. İskender, Aristo'yu yanına çağırır ve ona: “Bunca zaman ilimle uğraştın, insanoğlunun derdine derman oldun. Şu atlar için bir kitap telif etsen de yolda, izde hastalık peyda olduğunda bu kitaba göre amel etseler.” der. Bunun üzerine Aristo, at hastalıkları ve tedavisiyle ilgili bir kitap yazar ve adını Baytarnâme koyar.⁶

Bu rivayet anonimleşmiş baytarnâmelerde az çok değişikliklerle anlatılmaktadır. Fakat tercüme ve telîf eserler arasında ayırıcı bir hat her zaman açık ve seçik olarak belirlenememektedir. “Mütercimlerin çoğu aynı zamanda müellif durumundadır.”⁷ İslam dünyasında tercüme edilen baytarnamelere Kur'an-ı Kerim'den ve hadîs-i şerîflerden atların faziletine dair eklentilerin ve yorumların olduğu görülmektedir.

Baytarnâmelerde konular; atın iyi ve güzel huy ve alâmetlerinden, iyi ve kötü özelliklerinden, dişleri ve yaşlarından, başında, boynunda, gövdesinde, ayaklarında ve

⁵ Şen, *Atçılık*, s.178.

⁶ Şen, *Atçılık*, s.178.

⁷ Philip Khuri Hitti, *Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi*. Çeviren Salih Tuğ, İstanbul: 1986, s.431.

içinde zuhur eden hastalıklardan, sıtma hastalığına tutulmasından ve yetiştirilmesi üzerinedir.

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın konusunu mütercimi ve tercüme tarihi belli olmayan Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname adlı eserin transkripsiyon alfabesi kullanılarak Latin harflerine çevrilmesi, eser üzerine bir dil incelemesinin yapılması ve son olarak da eserin dizin ve sözlüğünün hazırlanması oluşturmaktadır.

Araştırma yapılırken belli amaçlar bulunmaktaydı: Daha önce incelenmemiş olan, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Bağdatlı Vehbi kısmında 1502 numarada kayıtlı *Kitabu Baytarnâme*'yi bilim dünyasına inceleyerek tanıtmak ve baytarnamelerin niteliği ve içeriği hakkında bilgi sunmaktır.

Konusunu, atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri, at satın almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gerekenler oluşturur.

Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme adlı birinci bölümde eserin ayrıntılı olarak incelemesi yapıldı. Eserin yazarı, mütercimi, tercüme tarihi, ve bu çalışmaya konu olan *Kitabu Baytarnâme* 'nin içeriği ayrıntılı olarak anlatıldı.

İnceleme bölümde imla, ses ve şekil bilgisi yönleriyle eserin örneklerle ele alınıp dil incelemesi yapıldı.

Metin bölümünde eserin belirtilen varaklarının transkripsiyon alfabesi ile Latin harflerine aktarımı sağlandı. Arapça söz ve ayetler metinde geçtiği şekliyle Arapça olarak yazıldı. Eserde yanlış yazılmış olup onarılan yerler dipnotlarda gösterildi.

Dördüncü bölümünde metnin dizin ve sözlüğü hazırlandı. İlk olarak cibakaya 2.2. programı yardımıyla metnin dizini oluşturuldu ve daha sonra sözlüğe geçildi. Kelimelere anlam verilirken kelimelerin metindeki anlamları esas alınmıştır.

Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapıldı.

Çalışma boyunca istifade edilen eserler, kaynaklar bölümüne yazıldı. Ekler kısmında ise ilgili varakların tıpkıbasımına yer verilerek okuyucuya metni kontrol etme imkânı sağlandı.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİMLEŞMİŞ BAYTARNÂME

1.1.Eserin Yazarı

İslam kaynaklarında ilk baytarnâmenin Aristo (MÖ 384-322) tarafından yazıldığı kabul edilmiştir. Bu sebeple Aristo'nun tıpçılık yönüne kısaca değinelecektir.

Aristo, (M.Ö 384 – M.Ö. 322) Antik Yunan filozofudur. Platon ile birlikte Batı düşüncesinin en önemli iki filozofundan biridir. Fizik, gökbilim, mantık, ilk felsefe, zooloji, biyoloji, siyaset ve gibi alanlarda pek çok önemli yapıtlar vermiştir.

Babası Nikomakhos, bir tıp hekimidir. Makedonya kralı II. Filip'in babası II. Amiyntas'ın özel hekimi olarak atanınca babası ile Makedonya'ya yerleşmiştir. Gençliğinde tıp alanında çalışmalar yapmıştır. Yukarıda zikredilen İskender'in talimatı üzere atları iyileştirmeyi babasından öğrenmiş olduğunu ve bu konuda eser oluşturduğu söylenebilir. On yedi yaşına gelince öğrenim için Atina'ya yollanmıştır. Platon'un öğrencisi olmuş ve yaklaşık 20 yıl Platon ölünceye kadar Atina'da kalmıştır. Platon Aristo'nun zekasını ve ilgisini çok takdir etmiş ve ona Yunanca akıl anlamına gelen nous ismini vermiştir.

Bu süre zarfında siyaset, politika ve edebiyat, felsefe dersleri almıştır. Platon'un ölümünden sonra Assos'ta onun kurduğu okulda üç yıl görev almış ve evlenmiştir. Assos'ta okulun yöneticisi olan Aristo, bu dönemde hayatını ders vererek ve gözlemler yaparak geçirmiştir. II. Philip oğlu İskender için öğretmen olarak Aristoyu seçmiştir. Üç yıl İskender'e öğretmenlik yaptıktan sonra babası ölen İskender kral olmuş ve Aristo danışmanı olarak atanmıştır. Bir süre sonra Aristo, en büyük hayali olan okulu kurmak için İskender, M.Ö. 335-334'te Asya seferine çıkınca onun yanından ayrılarak Atina'ya dönmüştür.

1.2.Eserin Mütercimi

Aristo'ya atfedilerek Türkçeye tercüme edilmiş pek çok baytarname bulunmaktadır⁸.

Söz konusu baytarnameler, baytarnamelerin giderek nasıl anonimleştiklerini göstermesi

⁸ Şen, *Atçılık*, 178-179.

bakımından dikkat çekicidir.⁹ Bu baytarnamelerden ikisinin mütercimi bellidir. Bu mütercimlerden biri, Hacı Ali b. Hacı Muhammed Aksarayî diğeri ise Mehmed b. İskender Edirnevî'dir. Mehmed b. İskender Edirnevî'nin tercümesi Lale Yeşilova tarafından, Hacı Ali b. Hacı Muhammed Aksarayî 'nin tercümesi Nilay Geyikoğlu tarafından Prof. Dr. Mesut Şen danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Üzerinde çalıştığımızın eserin mütercimi ise belli değildir.

1.3. Eserin Tercüme Tarihi ve İçeriği

Eserin tercüme tarihi bilinmemekle beraber incelenen metnin dil hususlarından 15. yüzyılda yazıldığını tahmin etmekteyiz.

Kitabu Baytarnâme Süleymaniye Kütüphanesi'nin Bağdatlı Vehbi bölümünde 1502 numarada kayıtlıdır. Yazmada yazıldığı yılı belirten bir kayıt bulunmamaktadır. Nesih hatla kaleme alınan yazma, genellikle her biri on beş satırlık otuz altı varaktan müteşekkildir. Eserimiz, yetmiş iki sayfa [otuz altı varak] olup 1b'den başlamıştır. Dil özellikleri itibariyle Eski Anadolu Türkçesi metnidir. Çalışmamızın "Dil İncelemesi" bölümünde yeri geldikçe dil hususlardan bahsedilecektir.

1.4. Eserin Bölümleri

Beş bölümden oluşan eserin çalışmaya konu olan birinci bölümünde *atların güzellikleri ve iyi vasıfları*, ikinci bölümünde *atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri*, üçüncü bölümde ise *atların yaş tayini* anlatılır. Dördüncü bölümde *atların hastalıkları ve tedavileri* hakkında bilgi verilip beşinci ve son bölümde ise *at satın almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlar* anlatılır.

1.4.1. Atların Güzellikleri Ve İyi Vasıfları

Baytarnamelerde anlatılan en önemli konulardan biri atların güzelliğidir.¹⁰

Birinci bölümde [4b/02] iyi bir atın özellikleri anlatılır. İyi bir at güzel kadına, deveye, su sığına ve katıra benzetilir. Şöyle ki; iyi bir atın saçı, kadın saçları gibi yumuşak ve uzun olur. Deve gibi boyu ve kirpikleri uzun olmalı, su sığına gibi ise

⁹ Şen, *Atçılık*, s.178.

¹⁰ Ali Abbas Çınar, *Türklerde At ve Atçılık*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, 1993, s.45.

bilekleri kalın ve kısa olup karnının altı yassı ve kuyruk yatağı ise geniş olmalıdır. Katıra benzeyen yönleri ise kulaklarının uzun ve kuyruğunun kamçı gibi olmasıdır.

Bu özelliklerden sonra daha iyi daha güzel bir atın bazı özelliklere sahip olması gerektiği belirtilir: Güzel yüzlü, uzun boyunlu, ince saçlı, kısa belli, iki kulağının arası geniş olur. Dişleri düzgün, yumru alınlı, böğürü küçücük olur. Arka ayaklarının arası ne çok geniş, ne de çok dar olur. Yürürken kulaklarını hareket ettirir ve dengeli yürür. Ön ve arka ayakları uyumlu olur, biri diğerinden kısa ya da uzun olmaz, yürürken ayakları birbirine dolaşmaz. Kalça çıkıntısı yumru olmaz, bir kalçası diğerinden küçük olan at çok kıymetli ve hünerli olur. Yokuşta, düzde ve inişte aynı şekilde yürür. İdrarını yaparken de önce sağ ayağını basar, belini eğmez. Beli ince olup kısarak gördüğünde de kişner. Belinin bittiği yer ince, boynu ve omuzu aynı hizada olur. Arkası balık arkası gibi düz, sırtının eyer yerleştirilen kısmı ise ince olur.

1.4.2.Donlarına Ve Niteliklerine Göre Atlar

Atları kendi içinde sınıflandırmanın yollarından biri atların donlarına göre ayrılmasıdır. Atların renklerini ifade etmek için don kavramı kullanılmaktadır. Türk kültüründe atlar, donlarına göre “kır”, “kula”, “doru”, “al” vb. olarak adlandırılmıştır. “Atların vasıfları, güçlü oluşları ve güzellikleri ile donları arasında önemli bir bağ bulunmaktadır.”¹¹

a) Hurmayî Doru At

*İkinci bölümde [6a/05] atların niteliklerine ve donlarına göre iyi ve kötü yönleri anlatılır. “Baytarnamelerde hurmayî olarak nitelendirilen bu dona hurmadar da denilmektedir”.*¹² Hurmayı doru at; güzel, yelesi ve kuyruğu uzun ve hünerli olur. Baytarnamemizde hurmayı doru at bütün atların sultanı sayılmıştır.

b) Açık Doru At

“Bu dondaki atın vücudunu örten kıllar soluk kırmızıdır.”¹³ Baytarnamemizde hurmayı dorudan sonra en makbul tutulan atlardan biri olarak açık doru at geçmektedir.(B:6a)

c) Timür Kır At

¹¹ Ali Abbas Çınar, *Türklerde At ve Atçılık*, s.49.

¹² *Derleme Sözlüğü*, C. VII:2445.

¹³ Selahattin Batu, *Türk Atları ve At Yetiştirme Bilgisi*, Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları, Recep Ulusoy Basımevi, 1938,s.163.

Hurmayî ve açık dorudan sonra önde gelen atlardan sayılmaktadır. Baytarnamemize göre yelesi, kuyruğu ve aşıklarından aşağısı siyahtır. Soğuğa, açlığa ve susuzluğa dayanır, hünerli olur. (B:2a/12)

ç) Yağız At

Yağız at eşkin ve yügrük olur.(B:6a/09)

d) Çil At

“Koyu bir don üzerinde sarımtırak beneklerin bulunmasından dolayı bu adla anılmıştır.”¹⁴ Baytarnamemizde çil atın yelesi ve kuyruğunun uzun, tırnağının siyah olması hünerli sayılmasının göstergesi kabul edilmiştir(B:6a/10).

e) Kır At

Beyaz don üzerine siyah beneklerin olduğu bu dondaki atta, beyaz ve siyah kıllar veya daha koyu renkli kıllar birbirine karışmış gibi durur. “Gök kır, pamuk kır, açık kır, adi kır, koyu kır, demir kır, kızıl kır, sisli kızıl kır, bakla kır vb. çeşitleri vardır.”¹⁵

Metinimize göre kır atın yelesi ve kuyruğu siyah olursa hünerli olur (B:6a/11)

f) Kula At

“Bu donda bedeni örten kıllar sarı ve kırmızımtırak olup bacaklarının nihayetleri ile yeşe ve kuyruk siyahtır.”¹⁶ Kula at makbul sayılmamaktadır. Bu husus baytarnamede (B:6a) “at kim ola kula alma anı bir pula” atasözüyle ifade edilmektedir. Ancak yelesi ve kuyruğu siyah olan, belinden kuyruğuna kadar siyah hat bulunan kula at hünerli olur.

g) Siyah At

Baytarnamemizde atların en hayırlısı siyah attır. Siyah atın alnında ve burnunda ve üst dudağında azıcık beyaz leke olur.

1.4.3. Atların Yaş Tayini

Üçüncü bölümde [8a/12] atların dişleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Atların yaşı dişlerine bakılarak anlaşılır.

Tayın aşağıda ve yukarıda ikişer dişi çıkar. Bu çıkan dişlere ibtidasebat ve senaya derler. Bu dişlerin yanından dört tane diş daha çıkar, bunlara ise vasitat derler. Vasitat dişlerin de yanından çıkan dört diş vardır ki bunlara da rubaiyyat derler. On iki

¹⁴ Selahattin Batu, *Bilgisi*, s.166.

¹⁵ Selahattin Batu, *Bilgisi*, s.165-166.

¹⁶ Selahattin Batu, *Bilgisi*, s.164.

dişi olana kadar bu böyle devam eder. Böylece ön dişlerinin toplamı on iki olur. At üç yaşına girince dişleri sarı olur ve azı dişini yarar. Dört yaşında senayası düşer ve yerine yeni bir diş çıkar. Beş yaşında kulun dişinin dibi sağlamlaşır. Altı yaşındayken yanına gedik açılır, dibi sağlam olur, yedi yaşında biraz daha gedik açılır, içi kararır. İki çenesi ortasında yumruca bir beze çıkar. Bu beze atın büyümesini ve gelişimini engeller. At kulun iken yukarıda ve aşağıda ikişer diş olur. Bunların yanından ikişer diş daha çıkar, on iki dişi olana kadar bu böyle devam eder. Sekiz yaşında içi daha da oyuklaşır. Dokuz yaşına gelince dişi dümdüz olur. At bulduğu her demiri ve ağacı kemirmeyi alışkanlık haline getirdiğinde atın kaç yaşında olduğu dişlerinden anlaşılmaz, atın çenesinden anlaşılır. Genç olan hayvanın çene kemikleri kalın olur. Yaşlandıkça çene kemikleri inceler, yüzü bıçak gibi ince ve keskin olur. Atın ömrü insan ömrünün yarısı kadardır. On yaşından sonra atın kaç yaşında olduğu anlaşılmaz, atın yaşı tahmin edilebilir.

1.4.4. At Hastalıkları Ve Tedavileri

Baytarnamelerin girişinde genellikle atların iyi ve kötü vasıfları, donlarına göre nitelikleri ve yaşlarının tayini vb. konular belirtilir. “Daha sonra at hastalıkları konu edilir. Baytarnamelerde en çok yer verilen konu at ve hastalıklarıdır.”¹⁷ Bu eserde birçok hastalık adı geçmektedir. Ferruh Dinçer, “Türk Folklorunda Veteriner Hekimliğin Yazılı Kaynakları”¹⁸ başlıklı bildirisinde yazılı ve sözlü kaynaklardan hareketle hayvan hastalıkları ve tedavilerinin başlıca; *dış hastalıklar, iç hastalıklar, paraziter hastalıklar ve salgın hastalıklar* olarak sınıflandırıp incelenebileceğini belirtmektedir. Dinçer’in bu sınıflandırması esas alınarak, baytarnâmede geçen at hastalıkları ve önerilen tedaviler belirtilecektir. Metinden anlaşılacağı üzere bir hastalığa getirilen tedavi yani reçete tek değildir. “Nev-i âhir, nev-i diger veya diger” denilerek bir hastalığa birçok ilaç listesinin uygulanabileceği belirtilmektedir.

1. Dış Hastalıklar

A) Deri Hastalıkları

a. Temregü

Bir çeşit deri hastalığı olan bu hastalık daha çok atın burnunun üzerinde veya göz

¹⁷ Ali Abbas Çınar, *Atçılık*, s.65.

¹⁸ Ferruh Dinçer, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, 4.C., Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1975, s.123-130.

kenarlarında olduğu bilinmektedir (B:11a/02).

Tedavi için yapılan ilaç böyledir: Rakı, sabun, tuz ve su ile meydana getirilen karışım ile yara ilk olarak temizlenir. Rengi değışince kara ve sarı zırnıh, kalye, firengi nişaduru, palut gülü ve kireçten oluşan bu ilaç temregünün üzerine sürölür. Üstüne yaprak konularak bağlanır. Bu ilaç bir gün bir gece sözü edilen yerde bırakıldıktan sonra gül yağı, koyun kuyruğı yağı sürölür.(B: 11a/09).

b. Ur

Atın göğsünde ur çıkar ise ur ,kendir ile dibinden bağlanıp derin bir şekilde yarılır.

Yarılan yere Eflak tuzu konularak yara bağlanır. Yirmi dört saat geçtikten sonra kapatılan yara açılıp üzerine, günlük kabuğı, ardıç sakızı ve mastaki iyice dövölür. Elde edilen bu merhem yaraya sürölür.

Yara için diğeri bir merhem şu şekilde yapılır: On dirhem mürdesenk, on dirhem sölügen, on beş dirhem doğan, elli dirhem zeytin yağı ile merhem kıvamına gelinceye kadar kaynatılır. Başka bir kapta dövölün ak naft, bu merhem ile karıştırılır. Meydana getirilen ilaç eski pamuk ile yaraya sürölür.

Uurların kesilmesi sırasında kan çok akarsa yaranın üzerine kızıl boya konularak sıkıca bağlanır. Eğer damarlar kesilmişse demirve çam sakızı ile atın urunun açılan yeri dağlanır (B:15a/05).

c. Yengeç

Baytarnamede verilen bilgiye göre atın göğsünde şalgam büyüklüğünde şişlik var ise hayvan hareket edemez. Şişlik hayvanın dizinde veya kık ayağının iç tarafında ise çıkarılması tehlikelidir. Çünkü damarlar ile bu şişkinlik birleşmiştir.

Bunun için şişkinliğı hacvari şeklinde yarıp önceden hazırlanmış olan ve ateşte tutulan çam sakızı ile hemen dağlanır. Çünkü açılan bu yerden atın kanı sürekli akar vaziyettedir. Dağlanan yerin içine kaynar katran dökölür. Üzerine eski pamuk yayıp sıkıca bağlanır. Üç günden sonra açılıp temizlenir. Anzerut, günlük, çam sakızı, mastaki ve ısıtılmış bal ile karıştırılıp dağlanan yerin üzerine sürölür (B: 15a/15).

ç.Siğil

Baytarnamede tedavi için şu ilaçlar önerilmektedir: Patlıcan dövölüp, merhem şekline getirilir. Bu ilaçlar siğiller düşünceye kadar sürölür fakat siğiller daha önceden çıkmış eski ise at kuyruğunun kılıyla bu siğiller sıkıca bağlanır. Eğer yine siğiller kaybolmazsa kolay olarak nitelendirilen bir ilaç yapılır (B:29a/15). İki çekirdek sıçanotu bal ile

karıştırılıp pamuk ile üzerine sürülür. Siğiller düştükten sonra ise gülyağı sürülür (B:29b/03).

d. Abraş

Hastalığa adının beyaz lekelerden dolayı verildiği söylenebilir. Çünkü alaca benekli ata da “abraş” denilmektedir.

Abraş ata on gün boyunca üçer dirhem nişadır yedirilir. Abraş neresinde ise tavuk tüyü yılanın safrasına batırılarak sürülür.

İkinci ilaç otuz tane bok böceğinin dövülüp biraz arpa hamuru ile karıştırılmasıyla yapılır. Bu hamur hayvana yedirilir.

Diğer bir ilaç şudur: At fişkısının ateşe kızartılıp abraşın yakılması suretiyle yapılır.

Başka bir ilaç ise şudur: Yedi tane kirpi ödü alınıp daha sonra bir tanesi hamur içine konulup hayvana yedirilir. Bu işlem yedi gün boyunca yapılır. Hastalık ne kadar eski olsa da iyi gelir.

Son olarak hayvanı terletip abraş olan yerlerine hınzır yağı gereği gibi sürülür. Bu işlem üç kere yapıldığında abraştan eser kalmaz (B:30b/15).

e. Tüy Bitmemesi

Atın bazı bölgelerinde tüy bitmese, tüyünün çıkması için bazı ilaçlar yapılır. Hurma çekirdeği dövülüp zeytinyağı ile merhem haline getirilir. Bu ilaç tüy bitmeyen yerlere sürülür (B:31a/11).

f. Hınzır Kılı

At kuyruğunun dibinde hınzır kılının çıkması da bir hastalıktır. Belirtisi kılların kısa ve kalın olmasından anlaşılır. Bu yüzden hayvan kıcını duvara veya başka bir yere sürter. Bu hareket de hayvanı zayıf düşürür (B:31b/06).

Atı iyileştirmek için hınzır kılları koparılır. Sarısabır, tuz ve sığır ödü ile karıştırılarak kılların koparıldığı yere sürülür (B:31b/09).

g. Basur

İlacı şöyle yapılır: Havanın içerisine bir miktar un konulur ve avşakaşı sirke ile ıslatılır. Bunların içine de sıçanotu konularak karıştırılır ve iyice dövülür. Eski pamuktan yapılan bir fitil, yapılan bu ilaca bandıralarak basurdan dolayı irin çıkan deliğe bırakılır. Fitil, bir gün bu yerde bırakıldıktan sonra çıkarılır üzerine yumurta sarısı sürülür. Basur

iyileşince yerine eski pamuk konulur. İki, üç gün içinde yara temizlenir. Daha sonra avşakcadırı ve mum mastaki ile eritilir. Daha sonra zift ve çam sakızı konularak eritme işlemine devam edilir. Bu işlem yapılırken yavaş yavaş zeytinyağı konulur ve karıştırılır. Yapılan bu merhem yaraya sürülür (B:32a/15).

Bir diğer uygulama şöyledir: Ustura ile basurun bulunduğu yerdeki deri kesilir. Daha sonra derinin kesildiği yere dövülmüş buğday konulur (B:32b/05).

B) Göz Hastalıkları

a. Göze Duman Gelmesi

Atın gözüne duman inerse beyaz köpek tersi dövülür daha sonra ince tülbentten geçirilir. Günde bir defa olmak üzere yedi gün boyunca hayvanın gözüne üflenir.

Bu ilaç ile hastalık geçmezse yeni bir ilaç yapılır: Üç dirhem doğan tersi, üç dirhem insan pisliği ve üç dirhem toz şeker iyice dövülür, ince bir tülbentten geçirildikten sonra on gün sabah saatlerinde hayvanın gözüne üflenir.

Son olarak şu ilaç vardır: Eğer hastalık yeni ise sabah saatlerinde gözüne deniz suyu püskürtülür. Hastalık yok olur (B:11b/05).

b. Göze Ak Gelmesi

Metne göre, atın gözüne ak gelirse yarım dirhem karabiber ile yarım dirhem şahtere, deniz köpüğü ve insan pisliği dövülüp bir kamış ile hayvanın gözüne üfürülür.

Diğer bir ilaç olarak şu yapılır: Eflak tuzunun özü iyice dövülür ve dişbudak ağacının parmak kalınlığından dokuz değnek kesilip delindikten sonra hazırlanmış olan bu merhem bu değneklere sıkıca doldurulur. Değnekler tek tek ateşte yakıldıktan sonra yine sıkıca dövülür, saklanır. Bu ilaç, atın gözüne ak gelmesi durumunda gerektiği zaman üflenir (B:11b/14).

c. Göze Kan Gelmesi

Atın gözüne kan veya duman gelse ilk işlem göze su püskürtülmesidir. Göze kan gelirse kardeşkanı dövülmeli, atın gözüne üflenmelidir. Bu işlem beş, on gün yapılırsa kan toplanması önlenmiş olur (B:12a/04).

ç. Gözün Yaşarması

Atın gözü yaşarırsa; soğan ve bezir kaynatılıp havanda dövülür. Üzerine tuz ve kimyon eklendikten sonra atın gözüne sürülüp bağlanır. Ağacın göze dokunmasından ötürü göze kan toplanırsa göz kapağı kaldırılıp soğuk su vurulur (B:12a/05).

Atın gözüne başka nesneler değip kanayıp ak düşmesine sebep olursa; yarım dirhem arpa unundan hamur yapıp içine bir dirhem karabiber koyulur. Fırında pişirilen bu hamur iyice dövdükten sonra atın gözüne üfürülür, faydalıdır (B:12a/12).

d. Kisi

Baytarnamede, hastalığın oluşmasına sebep olarak onu soğukta bırakmak gösterilmektedir (B:12a/13).

Tedavi için; onar dirhem kızılçık çekirdeği, insan başının kazıntısı, kaz necisi, kırlangıç necisi, deniz köpüğü ve yüz dirhem zac-ı kıbrız alınarak iyice dövülür. Elekten geçirildikten sonra parmağı ıslatarak veya kamyış içine konulan ilacın üflenmesiyle şifa olunur.(B:12b/07).

C) Ayak ve Bacak Hastalıkları

a.Nefha

Atın ayağında olan bir hastalıktır. Hayvanın başından başlar, ayaklarına iner. Hastalığın belirtisi atın ayaklarının şiş ve kalın olmasından ve hareket ettirememesinden anlaşılır (B:21a/06).

Bu hastalığı olan atın kışçlarından kan alınır. Hatmi yaprağı, ısırgan otu, kepek ve sarımsak sapı, keskin sirke ile kaynatılır. Sirke uçtukten sonra elde edilen ilaç atın ayağına sıcak bir şekilde sarılır. İlaç atın ayağında yirmi dört saat sarılı kalır.

Eğer iyileşmezse, oğlanaşı, kasnı ve sarımsak şarap ile kaynatılır. Daha sonra bezir ve Eflak tuzu ilave edilip hepsi şarap uçuncuya kadar tekrar kaynatılır. Şarap uçtukten sonra ilaç sıcak bir şekilde atın ayağına sarılır. Bu işlem birkaç kere tekrar edilir.

Diğer bir ilaç şudur: Peynir tulumu şarap ile haşlanır ve sıcakken atın ayağına sarılır. Bir gece durduktan sonra ertesi gün ata binilir. Eğer hastalık geçmezse şişkinlik bir yerde toplandıysa neşter ile o yer deşilir. Üzerine yumurta sarısıyla nişasta karıştırılıp sürülür. Bu ilaç yaranın üzerinde bir hafta kalacak şekilde bağlanır. Eğer hastalıkta bir değişme olmazsa atın topuğu üzerine dağ vurulur (B:21b/06).

b. Ayak Sinirlerinin Tutulması

Atın ayağının sinirleri gerilse yürüyemez. Bu hastalık ilk olarak hayvanın boynundan inen sinirleri tutar (B:21b/09).

İlacı şu şekilde yapılır: Eflak tuzu, nişasta, süt birlikte kaynatılır. Elde edilen ilaç sıcak bir şekilde atın ayaklarına sürülür. Şarap tulumuyla sarılır, sıkıca bağlanır. İlaç, atın ayağında üç gün sarılı kalır.

Yukarıdaki ilaca rağmen hayvan eğer yürüyemezse, hayvanın dizinin üstündeki ince damardan kan alınır. Bir avuç arpa unu, sarımsak, tuz, hatmi tohumu ve günlük dövüldükten sonra beş yumurta sarısıyla karıştırılır, merhem yapılır. Bu merhem kan alınan damar üzerine sürülür bezle bağlanır. Bir hafta durduktan sonra bez açılır, hayvanın iyi olması beklenir.

c. Ayağa Su İnmesi

Hastalığın sebebi hayvana terliyken su verilmesine veya atın terli iken bağlanmasıdır (B:22a/06). Hastalığın belirtisi atın ayağının aşıklarının şiş ve yumru olması, yürüyememesidir.

Hastalığın ilacı şu şekilde yapılır: Kızılboya dövüldükten sonra bal ile karıştırılır ve bir cilt üzerinde yakı edilerek atın su toplayan yerine bağlanır.

Diğer bir ilaç şöyle yapılır: Buğday kepeği, sirke içinde kaynatılıp üzerine Eflak tuzu konulur. Daha sonra bir beze yayarak hayvanın aşığına bağlanır. Bir gece bu şekilde durması sağlanır.

Başka bir ilaç şudur: Sarımsak sapı tuz ve bezirin kaynatılması sonucu elde edilen ilaç da su inmesine karşı kullanılır.

Bir başka ilaç, ak hardal ve sarımsak dövüldükten sonra insan sidiği ile arpa ununa karıştırılmasıyla yapılır. Birbirine karıştırılan bu nesneler iyice dövüldükten sonra su inen yere vurulur.

Diğer bir ilaç şudur: Ayağına su inen atın ayağı üç defa akciğer ile sarılır. Her seferinde bu ilaç, yirmi dört saat sarılı durur. Ardından pirinç lapası, yine üç defa, sıcak bir şekilde atın su inen ayağına vurulur. Daha sonra şiş olan yere hacamat yapılır. Arabacı katranı, udu'l-kahr ve Eflak tuzu bir arada kaynatılarak sıcak bir şekilde hayvanın ayağına sürülür. Bu tedaviye üç günde bir hastalık geçene kadar devam edilir.

ç. Ayakta Bağa Çıkması

Atın ayağında bağa çıksa yıkanır ve suda pişen dokuz yumurta sıcak bir şekilde hayvanın ayağına sürülür.

İkinci ve son ilaç şudur: Kara kurbağası yarıp bağa olan yere vurulur (B:22b/07).

d. Dizine Yağ İnmesi

Atın dizine yağ inerse bir su kurbağasının karnı yarılr ve yağ inen kısma bağlanarak bir gün bekletilir. Aynı yer hacamat edilir ve yıkanır, dağlanır.

e. Karakuş Çıkması

Karakuş, atların ayaklarında şiş yapan bir hastalıktır. Bu hastalık için çeşitli ilaçlar önerilmektedir.

İlaçlardan ilki şudur: Barut ve paçavra ile kurusıkı doldurulur, kara kuşun üstüne sıkılır. Hastalık devam ederse karakuş olan yer tıraş edilir. Yirmi dirhem petek balı, on dirhem hardal karıştırılır, bu tıraş edilen bölgeye bağlanır. Yirmi dört bağlanan bu ilaç daha sonra açılır. Bal kaynatılarak hayvanın karakuş hastalığı dağlanır.

Diğer bir ilaç ise, arabacı katranı ve eflak tuzunun kaynatılmasıyla yapılır. Elde edilen ilaç hayvanın karakuşuna sürülür (B:23a/05).

f. Dize Kemik İnmesi

Dizine kemik inen atın hastalığını giderebilmek için, bir koyun başı kırılıp dövüldükten sonra kemiğin indiği yere bağlanır. Kırk sekiz saat geçtikten sonra bu ilaç alınır üzerine bir parça tahta kurşunu bağlanır.

Diğer bir ilaç, fırından yeni çıkmış ekmek ile yapılır. Ekmek hastalığın bulunduğu yere bağlanır.

Eğer kemik inmesi çok eski ise iki dirhem sıçanotu ve nişadur su içerisinde merhem haline getirilir. Bir bez üzerine konularak üç gün kemiğin üzerinde bırakılır(B:23b/07).

g. Ayağa Kemik İnmesi

Atın ayağına kemik inse, hamur ceviz kadar küçük parçacıklar haline getirilerek pişirilir, sonra ikiye bölünür; kemiğin üzerine bağlanır. Ayrıca tedavide hamurun hacmi, kemiğin hacminden büyük olmamalıdır.

Bir diğer ilaç ise, tedavide kemik gelen yerin üzeri tıraş edildikten sonra hamurdan bir halka yapıp kemiğin üzerine yayılır ve ortasına un koyup bağlanır (B:23b/14).

ğ. Bıcılğan

Bıcılğan, hayvanların tırnak köklerinde oluşan veya ayaklarında hasıl olan bir hastalıktır.

Bal ve ardıc katranı karıştırılır. Elde edilen ilaç atın ayağı yıkandıktan sonra sürülür (B:24a/02).

Diğer bir uygulama atın terletilmesidir. Atın terini sabunla yıkandıktan sonra ateşte kömür haline getirilmiş ceviz, zencar ve tuz, ısıtılmış bal ile dövülüp karıştırılır. Bu yapılan ilaç günde iki defa olmak üzere sürülür.

Balmumu, zift ve bezir eritilip naft ile karıştırılıp oluşturulan bu ilaç da tedavi için kullanılır (B:24a/08).

Diğer bir ilaç ise şudur: Hinzır yağıyla ayağında yara olan yer ovulur ve her gün sabun ile yıkanmalıdır.

Başka bir ilaç ise şudur: Yara olan yer sabunla yıkanıp iyice kurulanır. Kepekli un bir bezin içine konularak yaranın üstüne sıkıca bağlanır. Bu işlem sabah ve akşam olmak üzere birkaç defa yapılır. Bu ilaç bütün ilaçlardan daha kolay ve etkilidir (B:24a/13).

Diğer bir ilaç da şudur: Hayvanın ayağı sabunla yıkanıp kurulanır. Daha sonra karışım haline getirilmiş kına ve limon bezin üstüne yayılır ve atın ayağına bağlanır. Bir gün durduktan sonra ayağı tekrar yıkanır. Bu işlem üç kere yapılır ve hastalığa iyi geleceği söylenir. Ayrıca bu karışıma ek olarak bir dirhem de göztaşı da konulursa etkisi daha çok olur. Bu yeni karışımın uyuza, bıçılana ve balgama da iyi geldiği belirtilmektedir.

h. Kolların Tutulması

Atın kolları tutulursa, bu hastalığı gidermek için çeşitli tedaviler uygulanır. Bir vakiyye ardıc katranı ile yüz dirhem zeytin yağı kaynatılır. Bu ilaç ata sürüleceği zaman içine iki vakiyye tereyağı ile yeteri kadar civa eklenir. Sözü edilen nesnelerle tekrar kaynatılarak ilaç haline getirilir ve atın kollarına sürülür (B:24b/14).

Kolları tutulan hayvanlardan yarımşar fincan kadar kan alınır. Daha sonra bir kalıp sabun, sirke, zeytin yağı ve bir miktar mürdesenk yağ gibi oluncaya kadar karıştırılır, atın kollarına sürülür.

Kolları tutulan hayvanın dört beş gün akşam ve sabah sabun ve sıcak ile yıkanır. Daha sonra on dirhem razıyane tohumu, on dirhem zencefil, on dirhem eğir birlikte dövüldükten sonra elekten geçirilir. Koyun derisi zeytin yağı ile yağlanır ve sözü edilen bu bitkiler derinin üzerine ekilir. At omuz başından beline dek sarılır. Beş gün sonra yıkanır ve acı yağ ile yağlanır (B:25b/05).

ı. Tırnak Düşmesi

Atın tırnağını düşürmesi tırnağının ucuna basmasından anlaşılır. Tırnağın dibi dağlanır; tuz kuyruk yağıyla karıştırılıp atın tırnağına sürülür.

i. Şakak

Atın tırnaklarının yarılması, çatlaması hastalığıdır.

İlacı şudur: Kuru incir bir gün boyunca süt içinde tutulur böylece incirlerin yumuşaması sağlanır. Daha sonra zırnıh, kireç, bora ve zencar bir arada dövüldükten sonra bir bez üzerine konularak şakağın üstüne vurulur (B:26a/05).

j. Arpalama

Baytarnamede hastalığın sebebi hayvanın aşırı şekilde arpa veya buğday yemesidir. Bu hastalık, hayvanın sinirlerinin tutulması veya yürüyememesinden anlaşılır (B:26a/08).

Bu hastalığa yakalanan atın ilacı ilk olarak soğuk suya çekilmesidir. Daha sonra iki ön ayağından kan alınır. Sade yağ ve bezir sıcak bir şekilde hayvanın ayaklarına sürülür. Yemi ve suyu az ve uzun aralıklarla verilmelidir.

Diğer bir ilaç ise şudur: Atın dilinin atından kaln alınır. Eğer hastalık şiddetli ise alnından da kan alınır.

Başka bir tedavi yöntemi ise şudur: Yarım kıyye soğan dövülüp suyu alınır. Yarım kıyye keskin sirke ile karıştırılan soğan suyu hayvanın burnundan içirilir (B:26b/03).

İki buçuk dirhem nişadının toz haline gelinceye kadar dövülerek, atın burnuna üflenmesi arpalama için, başka bir tedavi şeklidir.

Diğer bir ilaç ise şu şekilde yapılır: Bir ibrik sıcak su içine dövülmüş Eflak tuzu koyulur ve çalkalanır. Bu su hayvanın makatından dökülür.

Hastalığın tedavisi için son olarak hayvanın şah damarından kan alma işlemi yapılır. Arpalayan atın ayakları bağlanarak şah damarından kan alınır, dilinin ortasından bıçak sokulur. Bu işlemin atın iyileşmesini sağladığı belirtilir (B:26b/09)

D) Diğer Hastalıklar

a. Diş Ağrısı

Hastalık belirtisi olarak yemini iştahsız yemesi, kulaklarını asması, gözlerinden yaş gelmesi ve başını aşağıda tutmasından anlaşıldığı belirtilmektedir (B: 12b/10).

Diş ağrısını gidermek için şu ilaç yapılır: İt üzümü, udu'l-kahr, zencebil, biber ve ak hardal dövüldükten sonra bal şerbetiyle kaynatılır. Bir bez hazırlanan ilaca batırılarak atın üst ve alt damak dişlerine sürülür. Böylece hastalık yok olur (B:12b/14).

b. Boyun Yaralanması

Atın boynuna ok veya kılıç isabet edip damarı kesilirse kanı durdurmak için şu ilaç yapılır: Anzarut, mastaki, çam sakızı, zac-kıbrız-kabarlis ve kızıl boya dövülür. Yara rakı ile yıkandıktan sonra ilaç yaranın içine konulur. Eski bir pamuk üzerine yumurta sarısı sürülerek yaranın üzerine pamuk kapatılır. Pamuğun da üzerine bir taş konulur. Kalın bir bez ile bütün bu nesnelerin hepsi iyice bağlanır. On beş gün kaldıktan sonra açılır. Açıldıktan sonra yaranın bulunduğu yere katran sürülür. Eğer bu ilaçlardan haz olunmazsa bu kez yaranın üzerine kalın bir yastık konulur, kuvvetlice bağlanır. Yastık uzun bir süre açılmamalıdır. Açılırsa da yara ılık bir su ile yıkanmalıdır (B:14b/04).

c. Bel Açılması- Kan işemesi

Hayvanın kan işemesinin sebebi ağır yük taşıtırılmasına, çok koşturulmasına veya yüksek yerlerden sıçramasına bağlanmaktadır. Bunların hepsi atın belinin çok açılmasına sebep olarak gösterilmektedir (B:20b/05).

Beli açılan atın ilk önce iki kıcının iç yanından kan alınır. Ardından kök süsen kökü, safran ve demir diken ve kara çalı tohumu şarap ile kaynatılır. Daha sonra süzülür. Bu ilacın içine iyi cins tiryak ezilip konulur ve hayvanın burnundan dökülür.

Hastalık devam ederse şu karışım yapılır: Beşer dirhem it üzümü, zencebil, biber, ceviz, karabiber, ak hardal bir arada dövülür. Bir vakiyye zift, yüz dirhem çam sakızı bir arada eritilir. Dövülen ve eritilen bu maddelerin tümü birbirine karıştırılarak kalın bir beze yayılır ve sıcak halde atın beline yakı edilir. Bu yakı hayvanın belinde yedi gün kalır. Hastalığın sürmesi halinde iki, üç yerinden dağlanır.

ç. Mayasıl

Mayasıl olan atın diz kapakları çarpık olur. İlacı ökçelerinin dağlanmasıdır. Ökçeleri dağlanan atın mayasılı yok olur (B:25b/14).

d. Haya Şişmesi

Metinde atın hayalarının şişmesine, tuzun sığır yağıyla birlikte hayalarının üzerine sürülmesinin faydalı olacağı belirtilmektedir (B:26b/10).

Atın iki kışından kan alınır. Eğer kan sıcak ve çok kırmızı ise kil ve kepek, sirke ile ıslatılıp tuz ve yumurta akı ile karıştırılır. Daha sonra bir beze yayılır. İlk olarak gül yağıyla yağlanıp daha sonra sözü edilen ilaç sürülür. Eğer hastalık geçmezse laden ve sarı bezir kaynatılarak sıcak bir şekilde hayaların üzerine sürülür (B:27a/02).

e. Yağır

Atın omzundan terli iken eğerinin alınmasıyla omzunun kalkması görülmektedir.

Tedavi için çeşitli ilaçlar denenir. İlk ilaç uygulaması şu şekildedir: Bir keçeye işenir. Bunun üzerine Eflak tuzu ekilir ve ilaç yağırın üzerine konulur. Bu eğer bir gün bir gece durmalıdır. Eğer yağır geçmezse kepek ile tuz kaynatılır ve yağıra sürülür (B:28b/06).

Diğer bir ilaç ise şudur: Yağıra eski pamuk konulmasıdır. Daha sonra şap ile mazının dövülüp hastalığa şifa olur.

f. Cidağı

At ve eşeklerde yük taşımak veya çok binilmekten meydana gelen yaraya verilen isimdir. Metinde bu yara için çeşitli ilaçlar önerilmektedir.

Bunlardan ilki şu şekildedir: Bir buçuk dirhem kalem-i cengar, bir buçuk dirhem şap ve elli dirhem petek bal birlikte dövülür. Daha sonra bal ile karıştırılır. Elde edilen bu ilaç, bir kağıt üzerine sürülerek yaranın üstüne kapatılır. Yarayı kurutmak için de koyun boynuzu ve eski çarık yakılır, yaraya ekilir (B:29a/03).

Önerilen diğer bir ilaç ise şudur: Hayvanın arkasındaki bazı gölgelerinde kılların bir kısmı giderilip, o bölgelere üçer sülük yapıştırılır. Bu işlem birkaç kez yapılır.

g. Teyelti Kazıması

Baytarnamede geçen diğer bir hastalık ise teyelti kazımasıdır. Bu hastalığın tedavisi için şu uygulama yapılır: İlk olarak hayvanın şah damarından kan alınıp dudağı yarılır. Daha sonra yüz dirhem petek balı kaynatılıp her neresinde kazıması var ise bu kaynatılan bal sürülür (B:29a/13).

ğ. Sofra Yaralanması

At terslerken zorlanmadan dolayı sofrası yarılırsa dut ağacının kabuğu, servi kozalığı, mazi, mersin yaprağı şarap ile kaynatılır, süzülür. İçine bezir konularak tekrardan kaynatılır. Yaralı yere sürülür. (B:31b/13).

h. Bağırsakların Yaralanıp Dışarı Çıkması

Hayvanın bağırsağı dışarı çıkarsa hayvan hemen yatırılır. Zeytinyağı ile şarap kaynatılır ve sıcak bir şekilde bağırsağa sürülür. Bağırsak içeri koyulduktan sonra, kesilen yer dikilir. Yaranın üzerine mahmude ile mastaki ekilip yumurta sarısı sürülür. Beş gün durduktan sonra ip alınır, yaraya yağ sürülür. Eğer yara küçükse bağırsağı yerine koymakta zorluk çekilebilir. O zaman yarayı bıçak ile biraz daha açılıp bağırsak içine konulur (B:33a/03).

1. Eşkinsizlik

Atın keyifsiz yürümesi, yürümekten isteksizlik duyması hastalığın belirtilerindendir. Çözüm yolu olarak atın gece karanlığında gezdirilmesi önerilir (B:34b/03).

i.Harınlık

Harın olan yani huysuz olan bir atın ilk önce günlük yemi yarıya indirilir. Uykusuz bırakılır. Daha sonra yem yiyeceği zaman bir avuç esrar hamurun içine konularak ata yedirilir (B:34b/08).

2.İç Hastalıklar

A) Boğaz Hastalıkları

a.Hunnak

Bu hastalık, atın bademciklerinin iltihaplanması, boğazının şişmesidir.

Tedavi için hemen ön bacakalarının ikisinden de çok olmamak şartıyla kan alınır. Boynuna teryağı sürülür. Mercimek, boy tohumu, turak otu, meyan kökü, hatmi tohumu kaynatılarak suyu alınır. Bu suyun içine de hıyarşenbe ezip badem yağı ve birkaç yumurta sarısı daha eklenerek çalkalanır. Atın başı yukara kaldırılarak yapılan bu ilaç atın boğazından içeriye iki dafa dökülür.

Diğer bir ilaç şudur: Çekirdeği çıkmış kızıl üzüm, incir, unnap ile arpa kaynatılır. Bunlara badem yağı veya susam yağı, biraz da şeker eklenir. Ilık bir şekilde ata içirilir. Birkaç defa da ladeni, zeytin yağıyla eritilip boynuna sürülür. Hayvan kuvvet buluncaya kadar bu yapılanlara ek olarak yonca verilir. Ayrıca iyileşme süresince, ata verilecek su da çok soğuk olmamalıdır.

Atın boğazının altında şişlik varsa rahik macunu veya havyar sürülür. Şişlik çok ise bal ile nişasta karıştırılıp sürülür (B: 13b/06). Belirtildiğine göre bu ilaç ve tedaviler denenip olumlu sonuçlar alınmıştır.

b. Boğaza Sülük Yapışması

Atın boğazına sülük yapışsa atın boğazına bir avuç tuz dökülür. Eğer tuzun dökülmesi ile sülük gitmezse yarım dirhem mikdarı enfiyye tozu atın boğazına üfürülür.

B) Nefes Hastalıkları

a. Zayıf Nefes

Eserde zayıf nefes olan atın soluk almakta güçlük çektiği, kesik kesik nefes aldığı belirtilmekte, hastalık için çeşitli ilaçlar yapılmaktadır (B:19a/07).

İlçlardan ilki şöyledir: Yüz dirhem çam sakızı bir tencerede eritilip üzerine yüz dirhem arpa konulup kavrulur. Üç gün aç tutulan ata bu ilaç yedirilir.

Eğer hastalık geçmezse at iyice yıkanır. Ayakları bağlanarak iki tane kertenkelenin kuyrukları kesilir. Bu kuyruklar atın burnuna salıverilir.

Diğer bir ilaç şudur: Tavuk boğulur. Tüyleri yolunmadan, yarısına kadar su ile doldurulmuş, bir tencereye konulur. Tencerede üç fincan su kalıncaya kadar kaynatılır. Bu sudan her sabah bir fincan olmak üzere, atın burnundan içeriye dökülür, denenmiştir (19b/02).

b. Soluğan

Baytarnamdee, atın soluğan olmasının sebebi çok koşmasından dolayı dalağına yel dolmasıdır(B:19b/03).

Soluğan olan ata çeşitli ilaçlar yapılır. Bunlardan ilki şöyledir: Bir dirhem safran, ve iki kalıp Girit sabunu yüz dirhem keskin sirke içinde eritilir. Bu ilaç atın burnundan içirilir.

Başka bir ilaç ise şudur: Bir vakiyye kurşun rendelendikten sonra un ile hamur edilir, hayvana yedirilir. Üç yumurta bir vakiyye sirke içine bırakılarak yumurtaların kabukları soyuluncaya kadar sirkede tutulur. Daha sonra bir tanesi burun deliğinden dökülür, biri ise ağızdan yutturulur.

Diğer bir ilaç ise şu şekilde yapılır: Köpek dalağı, incir, kimyon, un kaynatılarak süzülür, süzülen eczaların üzerine; dövülen çam sakızından, on dirhem bezirden, eritilen sığır iç yağından elli dirhem konulur. Bu ilaç hayvanın burnundan içirilir.

Soluğan olan atın suyunun ılık, yeminin ıslatılarak verilmesi, vücudunun sıcak tutulması gerekir.

Başka bir ilaç, inek sütü içine konulan safranın kayboluncaya kadar ısıtılması ile

yapılır. Bu ilaç ılık bir şekilde hayvanın burnundan içirilirse soluk alıp vermede çektiği güçlüğü ortadan kalktığı belirtilmektedir.

Diğer bir ilaç şudur: Ellişer dirhem sinameki, mastaki, günlük ve rendelenmiş kurşun dövülerek macun haline getirilmesiyle yapılır. Bu ilaç hayvana yedirildikten sonra beş dirhem kafur ile burnu ve ağzı buharlanır. Su ılık bir şekilde verilir. Yirmi dirhem nişasta, hamur veya ekmek ile yedirilir. Altına fışkı döşenir. Bu uygulamalar on gün devam eder (B:20a/13).

C) Diğer Hastalıklar

a. Doluca

Baytarnamede hastalığın sebebi soğuğa yani üşümeye bağlıdır (B:13b/10). Hastalığın belirtisi atın vücudunun kasılmış olması, eğilememesidir. Hastalığa yakalanan atın, ilk önce ön bacaklarından veya boynunun her iki yanından kan alınır. Kasılan vücut eğer açılmazsa çeşitli ilaçlar denenir.

Doluca, hayvanın boynunda ise oğlan aşı kaynatılır, içine dövülmüş sarımsak ve biraz da kara naft konulur. Ilık bir şekilde atın boynuna birkaç kere süreler. Hastalık geçmezse kaz ayağı biçimindeki damga ile dağlanır. Dağlanan yer ertesi gün acı yağ ile yağlanır. Hastalık boyunca hayvanın yeminin ıslatılarak verilmesi faydalıdır (B:14a/03).

İkinci olarak; on dirhem soğan tohumu, yüz dirhem eski şarap, elli dirhem keskin sirke, on dirhem güvercin pisliği iyice dövüldükten sonra sirke ve şaraba karıştırılır, ata içirilir. Bu durumda olan atın yemine bir miktar ıslatılmış buğday karıştırılır veya yemi az miktarda pişirilirse güzel sonuç alınır.

b. Öksürük

Baytarnamede ata terliyken soğuk su verilmesi, yeminde tavuk pisliği veya tavuk tüyü olması öksürmesine sebeptir(B:15b/05).

Öksürüğe karşı birçok ilaç önerilir. Bu ilaçlardan biri yüz dirhem keskin şarap ve yüz dirhem insan sidiği ve elli dirhem nişasta karıştırılıp ata içirilmesiyle meydana gelir.

Diğer bir ilaç şudur: Yılan derisi üç parçaya bölünülür ve her gün bir parçası ata yedirilir, yararlıdır.

Diğer bir ilaç şudur: Bir vakiyye boy tohumu, yüz dirhem lüle kükürdü, elli dirhem karabiber ve yüz dirhem zırnıh hepsi iyice dövülür. Arpa verildikten sonra

üzerine su püskürtülmesi ve ata yedirilmesiyle gerçekleştirilir. Şiddetli öksürüğe iyi gelir.

Öksürüğe karşı yapılan ilâcın dördüncü şekli şöyle yapılır: Bir vakiyye keskin sirke içine yumurta konulur. Bu yumurtalar sirke içinde yirmi dört saat bekletildikten sonra, kırmadan kabuklu haliyle ata içirilir. Aynı tedavi şekline üç gün üstüste devam edilir, denenmiştir.

Öksürüğü kesmenin beşinci yolu şöyledir: Girit sabunu, zeytin yağı, iki yumurta sarısı, ikişer dirhem eski şarap, bir dirhem safran şerbet yapılır Şerbet yapılan bu ilaç daha sonra ata içirilir. Aynı tedavi üç, dört kez yapılmalıdır, denenmiştir (B:16b/04).

Öksürüğü kesmenin diğer bir yolu da şudur: Üç dirhem zırnıh ile üç dirhem göztaş birlikte dövülür. Dövülen bu karışım, arpanın üzerine serpilmesi ve ata yedirilmesiyle gerçekleştirilir.

Öksürüğü kesmenin yedinci ve son yolu şu şekildedir: Gece, saat üç buçuk-dört sırasında ata yedirilen şaraplı macun öksürüğe iyi gelir. Eğer öksürük kesilmezse ıslatılmış ketire, balık ve et yağını birbirine karıştırılıp ata içirilir.

c. Sancı

Atın sancılandığı; yatıp yuvarlanması, karnının şişmesinden anlaşılır. Sancılanan at işeyemez ve burun deliklerinin kanatları kalkık olur (B:16b/12).

Sancılanan atın bu illetlerden kutulması için çeşitli ilaçlar denenir. Bunlardan ilki şöyle yapılır: Tiryak, şarap ile ezilir, zeytin yağı konduktan sonra ılık olacak şekilde ısıtılır ve bu ilaç atın burnundan dökülür. Kalın çullara sardıktan sonra da terlemesi için üzerine binilerek gezdirilir. Karnına iki adım boyunda bir ağaç konularak sıkıca bağlanır. Eğer terlemezse zeytin yağı, bezir yağı veya sabun sürülerek ovulur. Makatından el yardımıyla pislik çıkarılır ve içeriye doğru sabun sokulur.

İkincisi, papatya bir miktar su ile kaynatılıp süzülür. İçine bir miktar zeytin yağı ve Eflak tuzu karıştırılır. İnsana tenkiye eder gibi ata da şırınga ile tenkiye edilir. Sancıyı yok eder.

Üçüncü olarak, bir dirhem afyon, üç fincan kahve şerbetiyle eritilir. Kıvama gelince atın başını yüksek bir mahalle koyulup burnunun iki deliğinden içeri dökülür, faydalıdır.

Dördüncü olarak çögeni dövülüp suyu sıkılır, içine insan sidiği ve eflak tuzu konulur, ılık şekilde ıslatıldıktan sonra burnundan içirilir.

Titremesi geçmezse eski şarap, saman ile kaynatılıp, hayvanın karnının altına vurulur, yürütülür.

Diğer bir tedavi yolu da şudur: İki dirhem safran, üç dirhem hindistan cevizi, iki dirhem andız, beş dirhem eğir, on dirhem kimyon, dört dirhem biber karıştırılıp atın burnuna üfürülür. Daha sonra at terleyinceye kadar yürütülür ki işiyebilsin. Bu durumda olan ata, suyu az ve ılık, yemi ıslatılarak verilmelidir.

Sancı için diğer bir ilaç şu şekildedir: Onar dirhem andız kökü, servi kozalığının tohumu, otuz dirhem reçine dövülür, sonra elekten geçirilir. Bir kaşık dolusu burun taşına konularak üzerine sidik eklenir. Daha sonra hayvana bu karışım içirilir.

Diğer bir ilaç şudur: Bir avuç barut üzerine sidik eklenerek burun taşına konulur ve hayvana içirilir.

Diğer bir ilaç da şudur: Eğer hayvan sancılanıp işeyemezse on dirhem şap hamur içine konulup hayvana yutturulur.

Son olarak şu ilaç yapılır: Bir miktar üzerlik tohumu kaynatılıp suyu süzülür ve hayvanın ağzından ve burnundan içirilir. Atın işiyebilmesi için ayaklarının tırnaklarına şunlar yazılmalıdır: Ön sol ayağının tırnağına Seyhun, kış sol ayağının tırnağına Ceyhun, ön sağ tırnağına Fırat, kış sağ tırnağına Nil yazılır. Daha sonra işeyen hayvanın tırnakları yıkanır.

ç. Sidik Tutulması

İşeyemeyen atın işiyebilmesini sağlamak için bazı ilaçlar yapılır. Dövülen serçe pisliği, zeytin yağı ile karıştırılıp ata içirilir. Eğer sidik tutulması geçmezse şöyle bir ilaç uygulanır: Eflak tuzu, serçe pisliği ile dövülüp tülbentten geçirildikten sonra zeytin yağına karıştırılır. Atın kuyruğundan koparılan yedi tane kıl bu sözü edilen ilaca batırılır. Atın zekerinin deliğinden yürütülür.

d. Kabızlık

At tersleyemez yani kabızlık çekerse on tane fare tersi toplanır. Beşer tanesi ezilip hayvana su ile verilir. Bu uygulamanın sancıyı söktüğü ve şişliğe iyi geldiği belirtilir (B:31a/03).

Diğer bir ilaç ise çörekotu, razıyane dövülüp su ile şerbet edilmesi yoluyla elde edilir. Bu ilaç hayvana içirilir (B:31a/05).

e. İştahsızlık

Yem yemeyen atın iştahını açmak için kurutulmuş susam kökü arpasına konulur. Bu şekildeki yem, hayvana on gün yedirilir, faydalı olduğu belirtilir (B:31a/07).

f. Salıncak

At salıncak hastalığına yakalanırsa yürürken sağa sola sallanır ve etrafına bakmaz, başını önüne eğer.

İki vakiyye pekmez, elli dirhem sinameki, elli dirhem mazı, otuz dirhem andız kökü sıcak su ile şerbet edilir ve ata içirilir (B:31a/15).

Buna ek olarak kakülünün dibi ve üst dudağının üstü dağlanır (B:31b/029).

g. İshal

Baytarnamede hastalığın tedavi yolları anlatılmıştır. Bunlardan ilki şu şekildedir. İki dirhem afyon bıçak ile küçük halde doğranır. Daha sonra ekmeğe veya hamurun içine koyulup hayvana yedirilir. Bu ilacın yorgunluğa ve durgunluğa da iyi geldiği belirtilir (B: 34b/01).

ğ. Zayıflık

Baytarnamede zayıf bir atı semirtmenin ilaçları verilmiştir. İlk olarak bunun için yirmi dirhem zencefil dövülüp hamur içine konulup yedirilir. Daha sonra elli dirhem kına ve yüz dirhem hulbe şerbet yapılır on gün boyunca içirilir.

Hayvanın kulaklarının içi yaş bez ile silinir. Yelesi ve kuyruğu dört beş günde bir defa temizlenir. Tırnakları yağlanıp arpasının yarısı yarma edilip yedirilir. Yeminden sonra su içirilir (B:35a/03).

Başka bir ilaç şu şekilde yapılır: Atın yemine her gün yüzer dirhem tuz konulur. Su ile yemi ıslatılır ve haftada bir defa bir vakiyye kına su ile içirilir ve günde iki defa iyice tımar edilir. Birer oğlak tençerede kaynatılıp ata içirilir.

Diğer bir ilaç ise şudur: Kuyruk yağı, kibrit yeteri kadar ardınç katranı ile karıştırılıp bütün uzuvlarına iyice sürülür. İki saat kadar güneşte tutulur. Daha sonra ahıra getirilen at bir gün boyunca burada durur. At yıkandıktan sonra kuyruk yağına bir miktar zeytin yağı konulup azalarına sürülür. Üç gün hayvanın sırtı açılmayıp daha sonra yıkanır (B:35b/07).

h. Soğuk Algınlığı

Atın soğuk aldığıının belirtisinin titremesinden anlaşılır, bu durumda olan hayvanın tüylerinin kalktığı, yemini iştahsızca yediği, kulaklarını bırakarak dişlerinin birbirine vurduğu belirtilmektedir (B:33a/05).

İlacı, üç dirhem harik iki dirhem nişadır, on dirhem arpa unu, on beş dirhem biber, yirmi dirhem şeker, elli dirhem sığır yağı karıştırılarak yapılır. Yoğurulduktan sonra yuvarlaklar yapıp günde üç tanesi hayvana yutturulur.

Hipokrat'ın bu hastalığa karşı yaptığı bir başka ilaç da şöyle yapılır: Tereyağı, pirinç unu, arpa unu, süt, şeker ile karıştırılır. Yapılan bu ilaç hayvanın boğazına her gün akıtılır ve her gün sıcak su ile hayvanın vücudu yıkanır, sıcak tutulur (B:33a/15).

3. Salgın Hastalıklar

a. Sakağı

“Özellikle atlarda görülen ve insanlara da bulaşabilen ölümcül bir hayvan hastalığıdır. Atın soğuk almasından ileri gelmektedir.”¹⁹ Hastalık belirtisi olarak atın her iki burun deliğinden çıkan irinin kanla akmasıdır (B:9a/05). Sakağı hastalığına yakalanan at “başını aşağıya eğer ve burnunu duvara sürer ve burnunun kanatları gerilip durduğu mahalde hırlar” (B:9a/07).

Hastalığa önerilen tedaviler veya reçeteler çeşitlidir.

Hayvanı iyileştirmek için yapılan ilaçların ve bu konudaki uygulamaların ilki şudur: Yirmi dirhem doğan, on dirhem zeytin yağı, on dirhem bezir yağı, on dirhem keskin rakı ve bir dirhem çörek otu birbirine karıştırılır. Atın başı yükseğe kaldırılarak yapılan bu ilaç burun deliklerinden içirilir, mücerrebdir.

İkinci olarak çöğen ve anduz kökü iyice dövüldükten sonra tülbentten geçirilir. Toz halindeki bu ilacı atın burununa üflenir.

Üçüncü olarak yirmi beş dirhem rakı, yirmi beş dirhem doğan ve zeyt, bir miktar çögeni bir yerde çalkalayıp atın burnundan içirilir.

Dördüncü olarak yüz dirhem tereyağı eritilir ve üzerine üç dirhem dişi kasnını koyup süzülür. Daha sonra yarım dirhem çörek otu bu karışıma eklenir. Atın başını yüksek bir mahale asıp atın iki burun deliğinden ılık olarak dökerler. Daha sonra hayvanın başını ön ayağına kısaca bağlarlar. At hareket ettikçe bu maddeler akar. Hastalık tamamen def olmazsa bir miktar tavuk pisliği ve bir miktar mavi bezi ateşe tutup hayvanın başını aşağı bağlayıp başına bir münasip şey örtüp burnuna tütsi yaparlar. Bunu yaptıktan sonra tamamen def olur.

¹⁹ Ali Abbas Çınar, *Atçılık*, s.86.

Beşinci olarak atın boğazının altına sünger ile soğuk suyu sık sık vurarak sakağı def olur.

Altıncı olarak elli dirhem şırlağan yağını ıslatıp burnunun deliklerinden içeri dökeler.

Yedinci olarak kafuri, zağferan ile karıştırıp akşam namazı vaktinde masura ile burnuna üfürülür. Daha sonra üzerine benefşe yağı damlatırlar. Eğer hastalık kuvvetli ise çörek otu, zencebil ve oğlan aşısı, kara kasnının her birinden ikişer dirhem alınır, bir dirhem de zağferandan alınıp iki yüz dirhem şarap ile bu maddelerin hepsi kaynatılır. Kaynatılan bu maddeler üç kısma bölünerek her gün bir kısmı ılık olarak burnuna dökülür. Bir süre başını yukarı tutarlar.

b. Su Sakağı

Hayvanın soğuk almasından kaynaklandığı belirtilen bu hastalığın belirtisi olarak at, tez tez tıksırır, burnunu ayağa sürer (B:10a/07).

Baytarnamede hastalığa önerilen tedaviler veya reçeteler birkaç türlü verilmiştir.

Birinci olarak beş dirhem helvacı çögeni, beş dirhem limon yaprağı, beş dirhem kunduziyeyi bir arada dövdükten sonra, atın burnuna üflenir, mücerrebtir.

İkinci ilaç şudur: Sarımsak ve ak soğanı ezip şarap ile kaydattıktan sonra susam yağı ve zeytin yağı eklenir. Meydana getirilen bu birleşim karıştırıldıktan sonra şarap gidip yağ kalıncaya kadar kaynatılmalıdır. Üzerine iki dirhem naft ekledikten sonra birkaç gün atın burnuna dökülür. Hayvan eğer iyileşmezse bezir ile suyu bir tavada kaynatmalı, tobrasını bu ilaç içerisinde başına asılır. Hastalığı söker, atar.

c. Bevâsir

Atın burnunda bevâsir olduğunun belirtisinin burun deliklerinden çokça irin akmasından anlaşıldığı belirtilmektedir (B:10b/06). Önerilen tedaviler şu şekildedir: Nişasta, kara zırnıh, palıt gülü her birinden birer dirhem alınarak ezilir ve merhem haline getirilir. Atın burnunun içine bakılarak hastalık görünen yerde ise parmak ile, görünmeyen yerde ise bir ağaca pamuk sarıp onunla burun deliğinin her tarafına, sözü edilen ilaç günde bir defa olmak üzere üç gün boyunca sürülmelidir. Üç günden sonra hayvanın burun deliğine tereyağı sürülmelidir. Daha sonra zift, çam sakızı ve biraz naft kaynatılıp merhem haline getirilmeli ve günde iki defa olmak üzere, bu merhem, atın burnuna eski bir pamuk ile sürülmelidir.

ç. Siraca

Baytarnamede sıracaya olan atın iyileştirilmesine yönelik çeşitli ilaçlar önerilmektedir. Sıracaya olan atın ensesinin dibindeki damarların iki tarafı iğne ile delinerek ibrişim geçirilir. Damarlar kurudukça sıracanın da kuruduğu belirtilir (B:18a/10).

Bir başka uygulama yöntemi hacamattır. Atın kafasına, alnının ortasına ve yelesinin diplerine bardak vurulur. Daha sonra üst dudağının içinden neşter ile, dilinin altından da bıçak ile kan alınır. Kan alınan yerler dağlanır ve hacamat edilir.

Başka bir tedavi yolu ise şöyledir: Sıracaya, hangi tarafta ise, atın sıracaya yakın olan ayağının tırnağı temizce yıkanır. Üzerine kalem ile dua yazılır. Sıracaya atın her iki yanının ön veya arka kısmında ise ön ve arka ayaklarının tırnakları; eğer her tarafında görülmekte ise dört ayağının tırnakları aynı şekilde yazılır.

Tedavide muska da kullanılır. Sıracaya olan bir ata muska yazılır. Cuma günü güneş doğmadan önce bir Ayet'ül-kürsi ve üç İhlas-ı şerif okunur. Bu sureler Hz. Muhammed'in ruhuna hediye edilerek hazırlanan muska atın boynuna asılır. Aynı gün on iki yoksula sadaka verilir. Aynı gün on iki yoksula sadaka verilir.

Başka bir uygulama ise şu şekildedir: Yer köstebeği ateşte kavurulur, kömür gibi olunca dövülür. Üç kere ata yedirilir.

ç. Kuru Giçik

Baytarnameye göre giçik olan hayvan, kaşınır ve kaşındığı bölgelerdeki kılları dökülür (B:27b/13-14).

Kuru giçik olan atın kuyruğu ve yelesinden hastalığından dolayı kılları dökülse kurum, şap, tuz ve kara naft iyice dövülür ve kara çamur ile karıştırılır. Elde edilen ilaç atın vücuduna sürülür. Daha sonra atın kendini kaşımaması için başı sıkıca bağlanır.

Atın kışının iç yanından kan alınması da tedavi yöntemlerinden biridir.

Bir başka tedavi yolu ise şu şekilde yapılır: Peygamber ağacından iki vakiyye hurda kaynatılıp bu kaynatılan su otuz gün boyunca ata verilir.

Diğer bir tedavi ise şu şekilde uygulanır: On altı dirhem kükürt çiçeği ve bir dirhem nişadır, sekiz dirhem ardıç katranı, yeteri kadar ekmek birlikte yoğurularak hamur yapılır. Daha sonra bu hamur kırk gün yedirilir. Eğer hayvana bunu yedirmek zor olursa yarım kutu arpa yarmasına kükürt çiçeği, nişadır karıştırılır. Bu karışım yedirildikten sonra katran hayvanın burnundan dökülür (B:28a/12).

d. Kuduz

Bulaşıcı bir hastalık olan kuduz, insanlarda ve hayvanlarda görülür. Metinde kuduz olan bir hayvanın gözlerinin kızarması, dilinin sarkması, başını aşağıya tutması ve salyalarının akmasıdır. Bu durumda olan at bir şey yiyip içmez sarhoş gibidir (B:33b/05).

Atın kuduz olup olmadığının öğrenilmesinin yolu ısırılan yerin ceviz içi ile ovulması ve bunun ekmeğe karıştırılarak tavuğa verilmesiyle anlaşılır. Tavuk bunu yiyip ölürse hayvan kuduzdur, eğer ölmezse hayvan kuduz değildir (B:33b/12).

İlk olarak ısırılan yer birkaç yerinden çizilir ve şişe çekilir. Sarımsak, soğan, oğlanaşı ve tuz şarapla merhem olana kadar dövülür. Bu merhem şişe çekilen bölgeye sürülür. Tavuk necisi sığır sütüyle karıştırıldıktan sonra hayvanın burnundan içirilir. Eğer yara ayaklarında ise zehirin başka taraflara sıçramaması için bu kısım iyice ip ile bağlanır.

Diğer bir ilaç şu şekilde yapılır: Tavuğun dübüğü ısırılan yere tutturulur. Ardından; tavşan mayısı, çörekotu, sarımsak ve tuzun iyice dövülüp şarap ve sığıryağı ile karıştırılmasıyla elde edilen ilaç bu yere birkaç defa sürülür. Kırk gün ahırda gözetilir.

4. Paraziter Hastalıklar

a. Uyuz

Uyuz olan atın iyileştirilmesi için çeşitli ilaçlar yapıp uygulanmaktadır. Bunlardan ilki şudur: Elli dirhem kükürt ve yirmi beş drhem göz taşı, yüz dirhem keskin sirke ile karıştırılır. Bir gün ayazda bekletilir. Daha sonra hayvan tımar edilir ve bu ayazda tutulmuş karışım hayvana sürülür.

İkinci bir ilaç ise şudur: Yirmi tane habbû's-selatin tohumu, yüz dirhem hınzır yağıyla kaynatılır ve hayvana sürülür. Yedi saat kadar durduktan sonra bu yağ sürülen yer yıkanır. Daha sonra torba yoğurdu ve dövülmüş sarımsak karıştırılıp bu yıkanmış yere sürülür.

Uyuza karşı yapılan üçüncü ve son ilaç şu şekilde yapılır: Bir miktar insan sidiği, biraz ocak kurumu ve Eflak tuzu kaynatılır. Bu ilaç hayvan iyice kaşağılandıktan sonra, atın vücuduna sürülür (B:27b/12).

Hayvan uyuz olmasından dolayı şiddetli hararet yaşayabilir. Bunun için de çeşitli ilaçlar yapılır. Bunlardan ilki şu şekildedir: Beşer parça lüle kükürdü, habbû's-selatin ve göz taşı iyice dövülür. Daha sonra elli dirhem ardıç katranı ve iki fincan

zeytinyağı bir kapta karıştırılır. Hayvan tımar edildikten sonra bu karışım hayvana sürülür. Yirmi dört saatte tamimiyle bu hararet gider ise sıcak su ve sabun ile yıkanır. Bu uyuz olan bölge yıkandıktan sonra şişer ve sarı su akar. Cild yenilenir ve altından yeni bir deri ortaya çıkar ve hararet ortadan kalkar.

Harareti geçirmek yapılan ikinci ilaç şu şekilde yapılır: Hayvan tımar edildikten sonra sardalya balığı suyundan sürülür. İki günden sonra sabun ve sıcak su ile yıkanır. Eğer harareti geçmezse bir kez daha sürülür, yararlıdır.

Hararetin geçmesi için başka bir ilaç ise şudur: Hayvanın arkasına beş, on tane sülük yapıştırılır (B:27b/09).

b. Kelef

Hastalığın belirtisi, hayvanın omzunun üstünden kılların dökülüp kelleşmesi ve bu kelleşen bölgenin kepeklenmesidir (B:28b/01).

Tedavi amacıyla atın bu yerindeki kıllar temizlenir, kepekler kazılır. Zencar, ak it necisi ve srke kaynatılacak sade yağ ile karıştırılır. Bu ilaç, atın kepekli mahallesinin keskin sirke ile yıkanmasından sonra sürülür.(B:28b/06).

c. Kızıl Kurt

Kızıl kurt hastalığına yakalanan atın kuyruğu, kuyruğu dibinden hac-vari şeklinde hacamat edilir. Hayvanın göbeği de çivi ile dağlanır. Daha sonra beline on beş kova soğuk su dökülür. Havanın beli gereği gibi ovulur. Eğer yine bu hastalık olursa tedavisi bu sefer daha güçtür. Metnimize göre ikinci kez bu hastalığa yakalanan atın kurtulması çok zordur (B:29b/13).

Eğer hastalık iki günlük ise diri olan tavuğun makatından göğsüne varıncaya kadar bıçak sokulur. Kızıl kurt olan yere tavuk bu şekilde bağlanır ve yirmi dört saat durmalıdır. Ya da başka bir uygulama yapılabilir. İlk olarak tavuğun başı kesilir ve daha sonra yarıılır. Bu şekilde de kızıl kurt olan yere bağlanabilir.

Diğer bir tedavi şekli ise şudur: Pirinç lapası şarap ile kaynatılıp bulamaç haline getirilir. Daha sonra bir gün boyunca kızıl kurt olan yere bağlanır (B:30a/06).

1.4.5.At Satın Almak İsteyen Kimselerin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Hayvan almak isteyen kimselerin çok dikkatli olması gerektiği belirtilir. Bu yüzden birkaç özelliğe bakarak at alınmalıdır. Aşağıda bu özellikler sıralanmıştır:

Eğer atın boğazında, alnında çift halka şeklinde bulunan nişan, birbiri üzerinde olursa uğursuz nişandır. Eğer bu halkalar yan yana olursa zararlı nişan sayılmaz ancak atın alım satımına engeldir (B:36a/04).

Hayvanın koltuklarında çifte gibi buruşuk tüyü olması kötü bir özelliktir. Kıç ayaklarının alt taraflarında kuyruk yanlarına varıncaya kadar bazı yerlerinde buruşuk tüylerinin olması ise ne zararlı ne de faydalıdır.

Atın sağ ve ön ayağı ve sol kıç ayağı sekil olması kötü bir özelliktir. Bu özelliğe sahip olan ata çapraz adı verilmektedir.

Hayvanın topukları ve aşaklarının şiş olması da kötü bir özelliktir. Şişliğin devam etmesi daha sonra daha kötü bir sonuç ortaya koyabilir (B:36a/15).

Atın tırnaklarına da dikkat edilmelidir. Tırnaklarının çok sert olması nal tutmasına engeldir.

Soluğan hayvan kendini ilk başta belli etmez. Eğer hayvan alınırken atın bu hastalığından şüphe olunursa yemine bir miktar gül eklenir. Hayvan hastaysa bu işlem后会 sonra hastalığı ortaya çıkar. Kıç ayaklarının köstek mahalinde mayasıl olması, hayvanın tıknefes olması alınmasına engeldir. Çünkü bu hastalığa sahip olan at ilaç tedaviye cevap vermez (36b/07).

Hayvanın zayıf olup tüylerinin bozuk olması da atın alınmaması için bir sebeptir.

İki kulak arasına dikkat edilmesi gerekir. Depe kemiğinin çok olması atın başlık tutmasına engeldir.

Hayvanın ön ve kıç ayaklarının arası açık olmalıdır. Omzu yüksekçe olmalıdır.

Hayvanın sekil ayağında kendi tonundan veya başka bir tondan beneklerinin olması kötü bir özellik değildir (36b/15).

Yel yutan hayvan yemlikte anlaşılır. Bir gece ahırda bekletilip bir iki defa hayvana bakılması gereklidir. Bu işlemin yapılması hayvanın kötü özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak içindir (37a/04).

1.5. Aristo'ya Atfedilen Baytarnâmelerle Eserimizin Karşılaştırılması

Bu bölümde eserimiz ile Prof. Dr. Mesut Şen'in anonimleşmiş baytarnameler ile Edrinevî'nin, Aksarayî'nin tercüme ettiği baytarnameler üzerine çalışan öğrencilerinin metinleri karşılaştırıldı. Bunun yanı sıra Ali Abbas Çınar'ın tezine de karşılaştırmamızda yer verildi.

Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme I'in (Vr. 1b – 42a)²⁰ konusunu gaza ve ribat nöbeti için at beslemenin faziletleri ile Hz. Muhammed'in atlar hakkındaki sözleri, çeşitli ayetler, atların iyisi ve kötüsünün alâmetleri, atların bakımı ve hakları, atların dişleri ve yaşlarının tayini, at uzuvlarıyla yapılan bazı ilaç karışımlarının insanlara olan faydaları oluşturmaktadır.

Bu tezde iyi bir attan bulunması istenilen özellikler yirmi yedi tane “y” harfi ile başlayan Türkçe kelimeyle ifade edilmiştir: Yüregen, yügrük, yigen, yassı, yüksek, yoğun bilekli, yumuşak tüylü, yadağaç karınlı, yumrı tırnaklı, yancıklı, yağız, yufka derili, yay boyunlu, yürekli, yatağı geniş, yeyni, yelesi ince ve uzun, yedilgen yavaşı, yatağan, yüzgeç, yedi yaşlı, yüzü güzel, yerlü yerinde biri birine uyar ola, yapılı, yırtmaçlı, yabancı, yırtılmış. Buna göre iyi bir at; güzel yürüyen, çok koşabilen, çok besili olmayan, iştahlı, uzun boylu, kalın bilekli, yumuşak tüylü, yassı karınlı, yuvarlak tırnaklı, yan tarafları düzgün, yağız, ince derili, yürekli, kuyruk yatağı geniş, yay boyunlu, yelesi ince ve uzun, yedeğe gelen, sahibinin yanında yürüyen, binicinin emriyle yatan kalkan, yedi yaşında, güzel yüzlü, güçlü kuvvetli, alışkındır. Bizim çalışmamızda ise iyi bir at güzel kadına, deveye, su sığına ve katıra benzetilir. Şöyle ki; iyi bir atın saçı, kadın saçları gibi yumuşak ve uzun olur. Deve gibi boyu ve kirpikleri uzun olmalı, su sığına gibi ise bilekleri kalın ve kısa olup karnının altı yassı ve kuyruk yatağı ise geniş olmalıdır. Katıra benzeyen yönleri ise kulaklarının uzun ve kuyruğunun kamçı gibi olmasıdır.

Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme I'de donlarına ve niteliklerine göre atlar hakkında bilgi verilmemiştir. Ancak bizim tezimizde bu konu hakkında pek çok özelliğe değinilmiştir.

Atların yaş tayini konusu her iki tezde de aynı şekilde geçmektedir. Buna göre tayın aşağıda ve yukarıda ikişer dişi çıkar. Bu çıkan dişlere ibtidasebat ve senaya derler. Bu dişlerin yanından dört tane diş daha çıkar, bunlara ise vasıtat derler. Vasıtat dişlerin

²⁰ İbrahim Banzaroğlu, “Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014).

de yanından çıkan dört diş vardır ki bunlara da rubaiyyat derler. On iki diş olana kadar bu böyle devam eder. Böylece ön dişlerinin toplamı on iki olur. At üç yaşına girince dişleri sarı olur ve azı dişini yarar. Dört yaşında senayası düşer ve yerine yeni bir diş çıkar. Beş yaşında kulun dişinin dibi sağlamlaşır. Altı yaşındayken yanına gedik açılır, dibi sağlam olur, yedi yaşında biraz daha gedik açılır, içi kararır. İki çenesi ortasında yumruca bir beze çıkar. Bu beze atın büyümesini ve gelişimini engeller.

Atların hastalıkları ve tedavileri hakkında bizim çalışmamızda çeşitli önemli hususlar anlatılırken, *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme I'de* at uzuvlarıyla yapılan bazı ilaç karışımlarının insanlara olan faydaları anlatılmaktadır.

Bu çalışmada ise atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri, at satın almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlar anlatılır. Bu iki çalışma için, konu bütünlüğünün birbirinden farklı olduğu söylenebilir.

Süleymaniye Kütüphanesi'nin Damad İbrahim Paşa Bölümünde 927 Numarada Kayıtlı Bulunan Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler Kitâbu Baytar-Nâme²¹'nin konusunu iyi bir atta ne gibi özellikler bulunması gerektiği ve atların renklerine göre özellikleri, atların hastalıkları ve tedavileri, atla ilgili bilinmesi gereken hususlar oluşturur. İyi bir atta ne gibi özellikler bulunması gerektiği ve atların renklerine göre özellikleri, her iki çalışmada da benzerlik göstermektedir.

Atların hastalıkları ve tedavileri hakkında *Süleymaniye Kütüphanesi'nin Damad İbrahim Paşa Bölümünde 927 Numarada Kayıtlı Bulunan Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler Kitâbu Baytar-Nâme'de* at terli iken ona su vermekten kaynaklanan hastalıklar anlatılır. Bu çalışmada ise atta görülebilecek muhtelif, önemli hastalıkların ve bu hastalıkların tedavilerinin anlatıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu husustaki karşılaştırmamızda bizim tezimiz ön plana çıkmaktadır.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Damad İbrahim Paşa Bölümünde 927 Numarada Kayıtlı Bulunan Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme'nin²² konusunu at beslemenin yararları oluşturmaktadır. At beslemenin yararları söz konusu edilirken

²¹ Esra Malçok, “Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler Kitâbu Baytar-Nâme” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015).

²² Nesim Aslan, “Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015).

hadislere ve ayetlere bolca göndermeler yapılmıştır. Türk-İslâm kültürüne Aristo'dan kazandırılan diğer Baytarnâme üzerine yapılan çalışmalarda bu eserlerin İslâm Dini'nin temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerîm ve hadisten yapılan alıntılarının kaynaklarının bu çalışmada gösterilmesi bu eksikliğin giderilmesini sağlamış. Ancak yapılan bu çalışmada bu konuya yer verilmemiştir. Metnin son kısmında at almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlar verilmiştir.

*Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnameler: Kitabu Baytarname III*²³'te atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak atların, insanlardaki çeşitli hastalıklara da iyi gelen tarafları anlatılmıştır. Her iki çalışmada da atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri üzerine verilen bilgiler arasında benzerlik görülmektedir. Bizim çalışmamızda farklı olarak at almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlara da yer verilmiştir. *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnameler: Kitabu Baytarname III*'te ise farklı olarak atların, insanlardaki çeşitli hastalıklara da iyi gelen taraflarına yer verilmiştir.

*Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme II*²⁴'nin konusunu atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri oluşturur. Her iki çalışmada da atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri üzerine verilen bilgiler benzerlik göstermektedir. Bizim çalışmamızda farklı olarak at almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlara da yer verilmiştir.

²³ Beste Küçükkaya, "Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnameler: Kitabu Baytarname III" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016).

²⁴ Esma Küçük, "Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme II" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014).

*Mehmet Bin İskender Edirnevi'nin Kitābu Baytar-Nāme Tercümesi*²⁵, nin ilk bölümünde atların tabiatı anlatılır. Buna göre insanlar ve hayvanlar dört unsurun karışımından meydana gelir: kan, safra, balgam, sevdâ. Bilgeler, kanı havaya, safrayı ateşe, balgamı suya, sevdâyı toprağa benzetirler. Doru at kanı çok olan attır, kula atın safrası, boz atın balgamı, kara atın sevdası çoktur. Daha sonra atların iyi özellikleri anlatılır. İyi atın yüzü güzel olur. Boynu uzun ve yoğun incikli olur. Gözleri ela renkli olur. Kulakları uzun ince olur, iki kulağının arası geniş olur. Dişleri inci gibi, sağlam olur. Bizim çalışmamızda da atın iyi ve güzel özellikleri yukarıda belirtilen özelliklerle benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda olduğu gibi bu çalışmada da atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların dişleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Atların hastalıkları ve tedavileri hakkında da iki çalışmada benzer hastalık ve tedaviler verilmiştir. Bazı benzer hastalıklar şunlardır: Sakağı (at nezlesi), sınırgu (atın burnundan sarı suların akması), İstişar (atın boynunun tutulması), Sersem hastalığı, Bevasir (atın burnunun içinde olan, irinli sarı su), Kuba mayası (Temriye), kabızlık, ishal vb. gibi.

*Hâcî Alî Bin Hâcî Muhammed Aksarayî'nin Kitābu Baytar-Nāme Tercümesi*²⁶ atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri anlatılmaktadır. Her iki çalışmada da atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri üzerine verilen bilgiler benzerlik göstermektedir. *Hâcî Alî Bin Hâcî Muhammed Aksarayî'nin Kitābu Baytar-Nāme Tercümesi*'nde attan sağlanacak faydalar anlatılır ve bu bölüm dört kısımdan oluşur. Bu dört kısımdan bir tanesinde at alınırken ve satılırken yapılması gerekenler anlatılır. At, satılacağı gün bir eve kapatılıp kamçı ve sopayla sert bir şekilde dövüldüğü için asi görünür; ama ertesi gün bu tavrı değişecektir. Kurt gibi dilini çıkarıp yalanan, gemini çok çiğneyen at, alınmamalıdır. Huyu bilinmeyen atın arkasına geçilmemelidir. Birçok kişi atı daha ucuza satın almak için atın makatından kurt sokar. At da hastaymışçasına kendini yere atıp kıvrandığı için kendi değerini azaltır. Bu

²⁵ Lale Yeşilova, "Mehmet bin İskender Edirnevî'nin Kitābu Baytarnāme Tercümesi (İnceleme- Metin - Dizin)" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009).

²⁶ Nilay Geyikoğlu, "Hâcî Alî Bin Hâcî Muhammed Aksarayî'nin Kitābu Baytar-Nāme Tercümesi" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010).

nedenle atın yanına herhangi birileri yaklaştırılmamalıdır. Atın yem torbasına kızıl zırnık gibi zehirli otlar atılarak at öldürölmek istenebilir.²⁷ Bizim çalışmamızın son bölümünde ise sadece at almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlar anlatılır. Anlatılan hususlar iki çalışma için birbirinden farklıdır. Bu iki tez arasındaki farklılığı meydana getiren bu bölüm denilebilir.

Ali Abbas Çınar'ın *On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnâmede At Kültürü (Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma)* adlı eser bu çalışmayla çok fazla benzerlik göstermesi açısından önemlidir. Her iki tezin de konularını atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri oluşturur. Her iki çalışmada da atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri üzerine verilen bilgiler benzerlik göstermektedir. Bu bilgilerin verilış sırası da aynıdır. Dolayısıyla bu iki tez arasındaki benzerlikler diğer tezler arasındaki benzerliklerden daha fazladır.

Sonuç olarak, üzerinde çalıştığımız metin ile en fazla benzerliğe sahip olan metinler Ali Abbas Çınar'ın *On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnâmede At Kültürü (Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma)* adlı eseri, *Hâcî Alî Bin Hâcî Muhammed Aksarayî'nin Kitâbu Baytar-Nâme Tercümesi ve Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme II* olarak tespit edildi. Birçok tezde hastalık adları, hastalıkların tedavi edilme yöntemleri, tedavide kullanılan bitkiler ve at ile ilgili bilinmesi gereken diğer hususlar arasındaki benzerlikler saptanmakla birlikte en büyük benzerlikler Ali Abbas Çınar'ın *On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnâmede At Kültürü (Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma)* adlı eseri ve *Hâcî Alî Bin Hâcî Muhammed Aksarayî'nin Kitâbu Baytar-Nâme Tercümesi, Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme II* adlı tezdır. Bu benzerlikler, üzerinde çalışılan metnin konu ve içeriğı merkeze alınarak özetlenmiştir.

²⁷ Geyikoğlu, "Hâcî Alî Bin Hâcî Muhammed Aksarayî'nin Kitâbu Baytar-Nâme Tercümesi, s.18.

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

I. Yazılış (İmlâ) Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi yazım (imla), ses, yapı ve sözcüksel özellikler bakımından varyantlı bir dil özelliği gösterir. Bu dönemde yazılmış onlarca metinde bu varyantları tespit etmek mümkündür. Bunun en önemli sebebi, Arap alfabesinin Oğuzca sözcüklerin yazımında ilk defa kullanılıyor olmasıdır. Bu yüzden söz konusu dönemlerde yazılmış olan metinlerde yazardan yazara, bölgeden bölgeye ses ve yapı değişiklikleri tespit edilmektedir. “Tabii bu farklılıklar ve değişimler, yalnızca Türkçe kelime ve ekler için geçerlidir; Arapça ve Farsça kökenli sözlerin yazımında kaynak dillerindeki biçimlere sadık kalınmıştır.”²⁸ Yani Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde hem eski Türk yazı dili geleneğini devam ettiren özellikler hem de Arap-Fars yazı dili geleneğinden aktarılmış özellikler karışık olarak yer almaktadır. “Bu sebeple kurallı bir imlâ sisteminden bahsedilemez.”²⁹

Bu çalışmayı meydana getiren metin harekesiz olarak yazılmakla birlikte bazı kelimelerin, cümlelerin ve bazı ayetlerin muhtemelen kolay okunmasını sağlamak için harekeli olarak yazıldığı görülmüştür. Eserde tespit edilenler şu şekilde sıralanabilir:

1. Ünlülerin Yazılışı

1.1. a ünlüsünün yazılışı

Baytarnâme’de a ünlüsü için üstün işareti(َ), medli elif (ِ) ve he (٥) harfi kullanılır.

İlk hecelerde a ünlüsünü karşılamak üzere genellikle elif (ِ), medli elif (ِ) ve bazen de üstünlü elif (َ) kullanılmıştır: atأت (6a/06), ayakları أَيْقَلَرِي (7b/15)

Orta hecelerde a ünlüsünün gösteriminde üç farklı kullanım vardır. Genellikle üstün (َ) veya elif (ِ) ile yazılır. Bazı kelimelerde ise he (٥) ve medli elif (ِ) ile

²⁸ Ali Akar, *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*, Muğla: 2014, s.2.

²⁹ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2009), s.91.

yazılmıştır. Ayrıca iç seslerde a ünlüsü gösterilmez: bağlayalar لر بغلليه (11a/09), ayağına عنه آيا (23b/07), kalmaya قالميه (23b/07).

Son hecelerde; a ünlüsünü karşılamak üzere genellikle he(ه), nadiren de (ا) kullanılmıştır: kaynadalar لر قيناده (21a/12), ayağına اياغنه (21a/09), aña اكا (7a/02).

1.3.e ünlüsünün yazılışı

İlk hecelerde e ünlüsü daima elif (ا) ile yazılır: etmek اتمك (20/11), ekeler لر اكه (32b/13).

Orta hecelerde e ünlüsü genellikle gösterilmez, he (ه) ile de gösterildiği kullanımlar da vardır: keserken كسرکن (15a/02), süreler لر سوره (13b/05), vireler لر ويره (13b/02), giden كيدن (8a/01).

Son hecelerde e ünlüsü genellikle he (ه) ile gösterilir: yirde يرده (9a/15), ile ايله (8b/15), süre سوره (10b/12).

1.3. ı, i ünlülerinin yazılışı

İlk hecelerde ı, i ünlüleri genellikle elif ve ye (ای) ile gösterilir: ideler لر ايدہ (7b/14), ikisinden ايكسندن (2b/04).

Orta hecelerde ı,i ünlüleri ye (ي) harfi ile gösterilmiştir: ikişer ايكيشر (10a/02).

Son hecelerde -ı, -i ünlüleri ye (ی) ile ve bazen hemze (ء) ile gösterilmiştir. Bağlaç olan "ki"nin yazımında "i" harfini göstermek için he (ه) kullanılmıştır: atdan-ki ائدن که (3a/12), didi ديدى (3b/14), âyet-i kerimeyi آيت كريمه (18b/08).

1.4. u, ü, o, ö ünlülerinin yazılışı

Diğer bütün Arap harfli metinlerde olduğu gibi bizim metnimizde de darlık- genişlik ve kalınlık-incelik açısından bir ayırım yoktur. Dolayısıyla bizim metnimizde de bu ünlülerin yazılışlarında herhangi bir farklılık yoktur.

İlk hecelerde genellikle ötreli elif (أ), elif-vav (او) veya vav (و) ile yazılır: ol اول (8b/07), üfleyeler لر اُفليه (11a/15), oğlaқ اوغلق (35a/12), omuz اُوموز (36b/11).

Orta hecelerde bu ünlüleri karşılamak üzere çoğunlukla vav (و) kullanılmıştır: tular 10a/06).

Son hecelerde bu ünlüler için tek heceli kelimelerde son ses durumunda ötreli vav ile yazılırlar. Yine son ses durumunda -u, -ü ünlüleri de iç ses durumunda olduğu gibi yazılırlar: gendü "kendi" (5a/10), eyü "iyi" (4b/02).

2. Ünsüzlerin Yazılışı

Baytarnâme'de ünsüzlerin yazılışı, ünlülerde olduğu gibi Arap-Fars ve Eski Uygur imlâ geleneğini devam ettirmektedir. Arap alfabesinde Türkçe'nin p, ç, g ve ñ ünsüzlerini karşılayan sesler bulunmadığı için bu ünsüzler p sesinin yazılışında (پ) , ç sesinin yazılışında (چ) ve (چ), g sesinin yazılışında (گ) ve ñ sesinin yazılışında (گ) işaretleri kullanılmıştır.³⁰

2.1. ç ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ç ünsüzü ön, iç ve son ses durumunda ya c (ج) ya da ç (چ) ile yazılmıştır. Buna ek olarak aynı kelimenin iki farklı harfle yazıldığı da görülmüştür: bıçılğan بچلغان (24a/02) , bıçılğan بچلغان (24a/14), açlığa آچلغه (6b/01), üç اوج (9b/01), çenesi سی چکه (8b/06).

2.2. p ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ilk hece, orta hece ve son hece durumunda olan p ünsüzü, pe (پ) ve be (ب) ile gösterilmektedir: turp تورب (5a/01), yaprağı پراغي (10a/10), penpe پنے (10b/14). Türkçe kelimelerde hece ve kelime sonlarında p ile yazılması gereken yerlerde b'li yazımlar görülmektedir.” Bu durum özellikle -up zarf-fiil ekinin yazımında ortaya çıkmaktadır.”³¹ kaynadup قینادوب (10a/15), qarşıdırup قارشیدروب (10a/14).

2.3. g ünsüzünün yazılışı

Metnimizde k ünsüzü ile g ünsüzünü ayıracak herhangi bir işaret yoktur. Her iki ses de kef (ك) ile gösterilmektedir: göz كوز (11b/04), gül كل (10b/08), öküz اوکوز (25b/10).

³⁰ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s.94.

³¹ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s.94.

2.4. ñ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ñ ünsüzü ön ses durumunda hiç bulunmaz, sadece iç ve son ses durumunda bulunur. ñ ünsüzü kef (ك) ile karşılanmıştır: aña اكا (4a/13), atun آتوك (4a/14), geniş ككش (4b/13).

2.5. t ünsüzünün yazılışı

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde ön seste bulunan t ünsüzleri genellikle tı (ط) ile gösterilmiştir. İnce sıradan kelimeler ise te (ت) ile gösterilmiştir: tolaşık طولاşik (5a/13), tuman طومان (11a/12), ters ترس (17a/01), terlü ترلو (15b/05). İç ve son ses durumundaki kalın sıradan t'ler genellikle te (ت) ile karşılanır: at آت (31a/10), ditredigi دتره دیکي (17b/01). İç seslerde nadiren de olsa t'li (ط) kullanımlar da karşımıza çıkmaktadır: yumurta يمرطه (19b/10).

2.6. s ünsüzünün yazılışı

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde genellikle sad (ص), ince sıradan kelimelerde sin (س) kullanılmıştır. Ancak bazı kalın sıradan kelimelerde de bu ses için sin (س) kullanılmıştır: sekiz سكر (28a/08), sıcak سیچق (23a/07).

3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

a) Metnimizde içün edatı genellikle müstakil bir kelime olarak yazılmıştır, kendinden önceki kelimeye bitleştirilmemiştir: öksürük içün اكسروك ايچون (16a/11), at içün آت ايچون (11b/10). Sadece bir kelime için geçerli olan içün edatının kendinden önceki kelimeye bitişip eklediği de görülmektedir: def'-içün دفعيچون (18a/02).

b) Vasıta ve beraberlik gösteren bir edat olan "ile" edatının metnimizde genellikle ayrı yazılır. Sadece iki kelime için geçerli olan ile edatının kendinden önceki kelimeye bitişik yazıldığı da görülür: şabun-ıla صابونيله (24a/11), sür'at-ıla سرعتيله (30b/01), şu ile صو ايله (31a/05).

c) Kelime sonundaki a, e ünlülerini göstermek için sonu h (ه) ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hali eki -(y)ı, -(y)i bazen hemze (ء) ile gösterilmiştir. y ünsüzüyle biten kelimelerde de hemze kullanıldığı da görülmüştür: yumurta يمرطه

نسخهء nushayı (18b/08), آیت کریمهء āyet-i kerimeyi (19a/02), شیء şeyi (19b/10), ئ (18b/11).

II. SES BİLGİSİ

1.Ünlüler

“Eski Anadolu Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlülerinin yanı sıra bir de kapalı e (é) ünlüsü bulunmaktadır.”³²

1.1. Ünlü Değişmeleri

Baytarnâme'de görülen ünlü değişimleri şunlardır:

1.1.1. e > i, i > e değişmesi

Kapalı e'nin tespitiyle ilgili zorluk yaşandığı görülmektedir. Bu konuda çeşitli açıklamaların yapılmasına rağmen, bu güne kadar kesin bir sonuca varılmış değildir. Bazı araştırmacılar, aynı kelimenin i ve e şekli bulunmasından hareketle her iki sesi kendinde toplayan bir kapalı e (è) sesinin varlığından söz ederek bunun sonradan e ve i şeklinde gelişimini ileri sürmüşlerdir. Ancak araştırmacılar bazıları ise buna ‘karşı çıkmışlar ve bazı lehçelerde de aynı şekilde ikilik gösteren diğer ünlülerin nasıl açıklanacağını ileri sürerek bu görüşü kabul etmemişlerdir. “Bu yüzden, metinlerde i ile yazılan bu sesi yazılışına bağlı kalarak i şeklinde okumayı tercih etmişlerdir.”³³

Bugün (e) ile yazılan kelimelerin çoğu Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde (i) ile yazılmıştır: didi "dedi" دیدی (3b/14), dimür "demir" ديمور (20b/08), vir- "vermek" وير (17a/15).

Baytarnâme 'de bazı kelimelerde e ünlüsü Eski Türkçede olduğu gibi devam etmektedir: derler درلر (7a/09), yerde یرده (23a/09).

1.1.2. o > u ve ö > ü değişmesi

Arap harfli metinlerde a ve e; ı ve i; o, ö ve u, ü aynı yazılışlarla karşılanır. Bu bakımdan yanlarındaki ünsüzlerin de yardımıyla a ve e'yi; ı ve i'yi; o, u ile ö, ü'yü birbirinden ayırt edebiliriz. Fakat o ile u ve ö ile ü'yü birbirinden ayıracak herhangi bir ölçümüz yoktur. Bundan dolayı bugün, Güney-Batı ağızlarında, her ikisi de mevcut

³² Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 99.

³³ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 99-100.

olan bu sesleri, bazıları o veya ö, bazıları da u veya ü olarak tespit etmektedirler. “Mesela, biri oyan- okurken, bir diğeri uyan-; biri yöri- (veya yorı-) okurken, bir diğeri yüri-; biri oğrı okurken bir diğeri uğrı vb. okumaktadır.”³⁴

1.1.3. u > ı ve ü > i değişmesi

Nadir görülen ses değişmelerinden biridir. Metnimizde de iki örnekle karşımıza çıkmaktadır: tüp>dip dibi (8b/04), tüy büt- > tüy bit- (31a/10).

1.1.4. ı > u, ü > i değişmesi

Çok heceli kelimeler, Eski Türkçeden Batı Türkçesi'ne geçerken son seslerindeki ğ, g seslerini düşürmüştür. Kaybedilen bu seslerden bazıları kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır: şaru<şarığ (27b/02). i > ü değişmesinin de bir örneği vardır: üzengi>üzengü üzengüye (8a/03).

1.2. Ünlü Uyumu

Türkçe kelimelerde göze çarpan ünlü uygunluğu kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından olmak üzere iki nokta etrafında toplanır. Bu sebeple iki türlü ünlü uyumu vardır: kalınlık-incelik uyumu, düzlük- yuvarlaklık uyumu.

1.2.1. Kalınlık-incelik Uyumu

Kalınlık- incelik uyumu bir kelimedeki vokallerin kalınlık-incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır. Kalınlık-incelik uyumuna göre, Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın ünlü varsa, diğer hecelerdeki ünlüler de kalın olmalı; ilk hecede ince ünlü varsa diğer hecelerde de ince ünlü bulunmalıdır.

Kalınlık-incelik uyumu başlangıçtan bugüne kadar Türkçe'nin her devrinde çok kuvvetli olarak hâkim bulunduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de geçerli bir kaidedir. Bu kaideye uymayan ve dolayısıyla ek uyumsuzluğuna sebep olan eklerin varlığı da bilinmektedir: Eski Türkçe devresinde mevcut olduğu halde "-iken" zarf-fiil ekinin kalın

³⁴ Mehmet Akalın, “Ahmedî'nin Dili,” *Dil Yazıları*, haz., Recep Toparlı (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2001), s. 27.

şekli yoktur, ek daima incedir. Bu yüzden kalınlık-incelik uyumuna uymamaktadır: olurken الوركن (2b/10).

1.1.5. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu bir kelimedeki vokallerin düzlük yuvarlaklık bakımından birbirine uymasıdır. “Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu sağlam değildir.”³⁵ Bu uyumsuzluk köklerde ve eklerde olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Biz de bu durumda ekleri düz ünlü taşıyanlar ve yuvarlak ünlü taşıyanlar olmak üzere iki grupta inceleyeceğiz.

1.2.2.1. Köklerdeki Uyumsuzluk

Bazı kelimelerdeki yuvarlak ünlüler Eski Türkçede olduğu gibi eserimizde de aynen devam ettirilmiştir: gendü "kendi" (5a/10), eyü "iyi" (4b/02).

Bazı kelimelerin sonunda bulunan ğ, g ünsüzleri düşmüştür. Kaybedilen bu seslerden bazıları kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır: şaru<şarığ (27b/02), katı< katığ (4a/10).

1.2.2.2. Eklerdeki Uyumsuzluk

Ekleri düz ünlü taşıyanlar ve yuvarlak ünlü taşıyanlar olmak üzere iki gruba ayırabiliriz.

a) Ünlüsü Düz Olan Ekler

Eski Anadolu Türkçesinde bazı eklerin ünlüleri sürekli düz olarak geçer. *Baytarnâme*'de karşımıza çıkan örnekleri şu şekildedir:

1. Belirtme(yükleme) hâli eki –ı/-i : sefer-i (2a/02), nev'-i (9b/01).
2. Zamir "n'li" –nı/-ni (akuzatif) belirtme hali eki: yüzi-n-i (18a/13), göz-i-n-e (11a/02).
3. Teklik 3. tekil şahıs iyelik eki –ı/ -i ; -sı/-si: boğaz-ı (9b/10), eyü-si (24a/09), boynuz-ı (29a/02).
4. Görülen geçmiş zaman eki –dı/ -di : gör-di (2b/03), gel-di (2b/05).
5. Uzaklaşma hali eki -dan, -den: gözlerinden (12b/10), kolundan (13a/06).
6. İsimden isim yapma eki -lık/-lik: yoldaş-lık (7a/09), baş-lık (36b/09).

³⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* (İstanbul: Bayrak Basım, 2013), s.72.

7. -l,-n,-ş fiilden fiil türetme eklerinin bağlantılı ünlüleri : ol-ı-n-a (20/08) dök-ü-l-ür (28b/01).
8. İsimden isim yapma eki -sız/-siz: tecrübe-siz (37a/04), pāyent-siz (7b/08).
9. İsimden isim yapma eki -nci/ -nci: beş-inci (2a/09), yedi-nci (2a/11).
- 10.Öğrenilen geçmiş zaman eki -mış/-miş: ol-mış (2a/07), et-miş (4a/07).

b) Ünlüsü Yuvarlak Olan Ekler

Eski Anadolu Türkçesi'nde bazı eklerin ünlüleri sürekli yuvarlak olarak geçer. *Baytarnâme*'de karşımıza çıkan ekler şunlardır:

1. Zarf fiil eki -ıp/-ip, -up / -üp: olup (4a/01), başup (8a/03), koyup (8a/05).
2. Ettirgenlik (faktitif) eki -dur/-dür, -ur/ -ür: yedür- (28a/12), yatur- (32b/07).
3. 3.tekil ve çoğul şahıs emir ekleri -sun / -sün, -sunlar /-sünler: olma-sun (29b/15).
4. Bildirme eki -dur/-dür: at-dur (4a/01), mizāc-dur (6b/02), bu-dur (12a/05), ol-dur (31b/15).
5. İlgi hali eki -uñ/ -üñ; -nuñ/-nüñ: at-uñ (31b/01), tüyi-nüñ (6b/10), esb-üñ (6b/02),erāhat-üñ (32b/12).
6. Zarf fiil eki -u, -ü: diy-ü (3b/07).
7. Geniş zaman eki -ur/-ür'dür. Düz dar ünlülü şekilleri daha sonra gelişmiştir: ar/ -er, -ır/-ir ve -r. Metnimizde bütün bu geniş zaman ekleri kullanılmıştır: gel-ür (7a/06), gidül-ür (8b/04), silin-ür (8b/09), geril-ür (9a/07), aç-ar (8b/02), başla-r (8b/08), ak-ar (9a/06).

1.3. Ünlü Türemesi

“Sesler gramer birlikleri içinde yan yana düşerken bazen birbirleriyle doğrudan doğruya birleşmez ve aralarına bağlanmayı sağlayacak ilave bir ses alırlar. Bu hadiseye ses türemesi denir.”³⁶

Baytarnâme'de ünlü türemesine örnek teşkil edebilecek kelimeler şunlardır: rende>irende (19b/08), irende-leyüp (20a/07).

³⁶ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.51.

1.4. Ünlü Düşmesi

Türkiye Türkçesinde vurgusuz olan orta hece ünlüsünün çoğunlukla düştüğü bilinmektedir. Bu durum Eski Anadolu Türkçesinde de görülmektedir: burnında (3b/03), ağzınıñ (6b/11).

1.5. Ünlü Birleşmesi

Gramer birliklerinde bazan yan yana gelen sesler birleşerek tek bir vokal meydana

getirirler. Bu kaynaşma neticesinde ortaya çıkan vokal bazan önceki, bazan da sonraki gibi olur. İşte bu hadiseye ünlü birleşmesi denir.³⁷ şol < şu+ol (3b/08), böyle< bu+öyle (4b/01).

2. Ünsüzler

“Eski Anadolu Türkçesi'nin bugünkü yazı dilimizden ayrılan en önemli yönü, bünyesinde ñ damak ünsüzü ile sızıcı bir gırtlak ünsüzü olan ħ ünsüzünü bulundurmasıdır.”³⁸

2.1. Ünsüz Değişmeleri

Metnimizde karşılaştığımız ünsüz değişimleri aşağıdaki gibidir.

b > p değişmesi

b-p değişikliği kelime başında görülür. Türkçede aslında *b* ile başlayan bazı kelimeler sonradan *p*'ye dönmüşlerdir. Batı Türkçesinde de bunun misalleri ile karşılaşmaktayız. Kelime başındaki *b-p* bakımından Eski Anadolu Türkçesi umumiyetle *b* tarafındadır. Bu *b*'lerin *p* olması ise aynı devre sonlarında başlamıştır. “Daha sonraki devrelerde bu iş ilerlemiş ve Eski Anadolu Türkçesinde *b* ile başlayan bazı kelimeler *b* yerine onun sedasız olan *p*'yi geçirmişlerdir.”³⁹: bek>pek (5b/13), barmağ>parmağ (10b/10).

Bazı kelimelerdeki *b*'ler Eski Türkçe'de olduğu gibi kendini muhafaza etmiş ve

³⁷ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.51.

³⁸ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 106.

³⁹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.83.

p'ye dönmemiştir: biş- > piş- (12a/11), bunar> puñar (12b/05). Buna ek olarak metnimizde son ses durumundaki *p*'lerin bir imlâ özelliği olarak *b* ile yazıldığı görülür.

b > v değişmesi

b-v değişikliği bazı Eski Türkçe'deki bazı kelimelerin ön, iç ve son ses durumundaki *b*'lerin *v* olmasıdır: bir->vir- (18b/12), bar->var- (18b/04).

t > d değişmesi

Eski Türkçe ve onun devamı olarak gelişen Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçelerinde kelime başı tonsuz diş ünsüzü *t*'ler, Eski Anadolu Türkçesinde ve Oğuz lehçelerinde genellikle tonlulara dönüşmüştür⁴⁰ : til > dil (35b/09), tiri > diri (19a/13), titre->ditre- (17b/01), timek>dimek (3a/14).

k>g değişmesi

k-g değişikliği kelime başında Eski Türkçe ile Batı Türkçesi arasında görülen bir değişikliktir: kün>gün (2a/06), kel->gel- (3b/13).

ğ > v değişmesi

Eski Türkçede çok heceli kelimeler, Batı Türkçesi'ne geçerken son seslerindeki *ğ*, *g* seslerini düşürmüştür. Kaybedilen bu seslerden bazıları kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır: şaru (27b/02), katı (15a/06).

Yuvarlak ünlüler bazı kelimelerde dudak ve diş-dudak ünsüzleri meydana gelmesine yani *g* > *v* değişikliğine sebep olurlar: şoğuk>şovuk (13b/10). Ancak Baytârname'de dög- > döv- olması gerekirken, metnimizde dög- (17b/05) şekline rastlanmaktadır.

d > y değişmesi

Eski Türkçe -d/-d sesi Eski Anadolu Türkçesi'nde -y/-y olmuştur. *Baytârname*'de şu kelimelerde bu değişimi görmekteyiz: açak > ayak ayağınıñ (4a/13), ıod- > koy- (9b/08).

⁴⁰ Akar, *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*, s.13.

2.2. Ünsüz Düşmesi

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmesi örnekleri aşağıdaki gibidir.

b düşmesi

Eski Anadolu Türkçesinde kelime başı b- sesinin düştüğü bilinmektedir: bol- > ol- (9b/11).

g düşmesi

Çok heceli kelimeler, Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçerken kelimelerin onundaki ğ, g'ler yapım ve çekim ekleri başındaki ğ ve g'ler düşmüştür: katı< katıĝ (15a/06), diri< tirig (19a/13).

2.3. Ünsüz Türemesi

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmesi örnekleri aşağıdaki gibidir.

y türemesi

Vokalle biten bir kelimeye vokalle başlayan ek getirildiğinde sözcükle ek arasına "-y-" yardımcı sesi kullanılır: di-y-üp (18b/02), eyle-y-üp (10b/01).

n türemesi

Eski Anadolu Türkçesinde zamir n'si kullanılmaktadır. Metnimizde de bunun pek çok örneği vardır: ırnağı-n-ı (18b/01), ayakları-n-ı (19a/12).

2.4. Ünsüz İkizlenmesi

Metnimizde ünsüz ikizlenmesine örnek teşkil eden bir kelime vardır: idisi> issi (12a/06).

2.5. Ünsüz Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde bir kelimedede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestten birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzettiği, böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür. “Bu ses olayına benzeşme adı verilir.”⁴¹

Eski Anadolu Türkçesinde ünsüzler arasında sadalı olup olmama yönünden bir uyum yoktur. Bu sebeple metnimizde ünsüz benzeşmesinin varlığından çok fazla söz edilemez: hārīnlık-dan (34b/08), kalmak-dan (10a/07), karış-dur (7b/04), eyit-di (3b/12).

2.6. Göçüşme (Metatez)

Bir gramer birliğinde yan yana gelen iki sesin bazen yer değiştirdiği görülür. Türkçede özellikle Anadolu ağızlarında çok sık görülmekte olup *Baytarnâme* 'de de örneğine rastlanmıştır: tōbrasını (10b/03).

2.7. Hece Düşmesi

Bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin bazen eridiği, düştüğü görülür. Böylece o iki hece bir hece hâline gelir.⁴² Metnimizde hece düşmesinin tek örneği tur- > dur- yardımcı fiilinin üçüncü teklik şahıs geniş zaman çekiminde zaman ekinin benzer iki hece yan yana geldiği için sonuncu hecenin düşmesidir.⁴³ Söz konusu ekin -dur/-dür ve -tur şekilleri yan yana kullanılmaktadır: dilsüz-dür (5b/06), hünerlü-dür (6b/01), at-dur (3b/03).

⁴¹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.52.

⁴² Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.52.

⁴³ Akalın, *Ahmedî'nin Dili*, s.75.

III. ŞEKİL BİLGİSİ

1.İsim

1.1. Çokluk Eki

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de çokluk, isimleri sonuna -lar/-ler eklerinin getirilmesi ile yapılır: yumurtalar (19b/10), eczâlar (20b/15), ayaklar (21b/15).

1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden eklerdir. “Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu, başka bir nesneye bağlı olduğu veya başka bir nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir”.⁴⁴ Eski Anadolu Türkçesindeki iyelik eklerinin Türkiye Türkçesindeki iyelik eklerinden farkı 1. ve 2. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde daima yuvarlak, 3. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde ise düz ünlülü olmasıdır.⁴⁵

Teklik 1. şahıs -m, -(u)m, -(ü)m

Eski Anadolu Türkçesinde teklik 1. şahıs iyelik ekleri -m, -(u)m, -(ü)m şeklindedir. Ancak metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 2. şahıs -ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ

Eski Anadolu Türkçesinde teklik 2. şahıs iyelik ekleri -ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ şeklindedir. Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 3. şahıs -ı, -i, -sı, -si

Eski Anadolu Türkçesinde teklik 3. Şahıs iyelik ekleri -ı, -i, -sı, -si şeklindedir: yelesi (6a/03), terisi (11b/01), kulağı (5b/12).

⁴⁴ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.222.

⁴⁵ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 111.

Çokluk 1. şahıs -muz, -müz, -(u)muz, -(ü)müz, -(ı)muz, -(i)müz, -mız

Eski Anadolu Türkçesinde çokluk 1. şahıs -muz, -müz, -(u)muz, -(ü)müz, -(ı)muz, -(i)müz, -mız şeklindedir. Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 2. şahıs -ñuz, -ñüz, -(u)ñuz, -(ü)ñüz, -ñız

Çokluk 2. şahıs iyelik eki -ñuz, -ñüz'dür. Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs -ları, -leri

Çokluk 3. şahıs iyelik ekleri -ları, -leri'dir: kışları (7a/01), kulaıkları (5a/02).

1.3. İsimlerde Tamlama

“İsim tamlamaları; belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması olmak üzere üç gruba ayrılır.”⁴⁶

Belirtili İsim Tamlamaları

Tamlayanı ilgi eki; tamlananı da iyelik eki almış isim tamlamasıdır. Tamlayan tamlananın kime ya da neye ait olduğunu kesin olarak bildirir. Bu tür tamlamalarda tamlayan ilgi hâli eki alırken tamlanan iyelik eki alır: atun ‘ömri (8b/15), atun burnı (9a/15)

Belirtisiz İsim Tamlamaları

Tamlayanın ek almadığı, tamlananın da belirtili isim tamlamasında olduğu gibi iyelik eki aldığı isim tamlamasıdır. Tamlayan ek (ilgi eki) almadığı için, yani tamlananın kime ya da neye ait olduğu tam olarak bilinmediği için belirtisiz denmiştir. Ama tamlanan ile tamlayan arasındaki ilişki daimidir: boy tohmı(13a/17), andız köki (17b/08).

Zincirleme İsim Tamlamaları

Zincirleme ad tamlaması, bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlamasıdır. “Böylece, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde

⁴⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 270.

olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkmaktadır.”⁴⁷ Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: atun ön ayağının sağı (4a/13), atun kış siñirleri (6a/02), atun bileklerinin çamurı (8a/09).

1.4. İsim Çekim Ekleri

İsimlerin ve isim soylu kelimelerin sonuna gelerek onları diğer isimlere, edatlara, fiillere bağlayan; cümle içindeki görevlerini belirleyen, ait oldukları kişileri belirten ve isimlerin çeşitli durumlarını bildiren eklerdir.

Türkçede isimlerin şu hâlleri vardır: Yalın (nominatif) hâl, ilgi (genitif) hâli, yönelme (datif) hâli, yükleme (akkuzatif) hâli, bulunma (lokatif) hâli, uzaklaşma (ablatif) hâli, eşitlik (ekvatif) hâli, yön gösterme (direktif) hâli, vasıta (instrumental) hâli.

Yalın (Nominatif) Hâl

Yalın hâlin eki yoktur. İsimlerin hiçbir hâl eki almamış hâlleridir. Yalın halin Baytârname 'de görülen örnekleri şu şekildedir: at (8b/01), tuz (12a/06).

İlgi (Genitif) Hâli

Eski Anadolu Türkçesi devresinde ilgi hâli, daima yuvarlak ünlülü olup, ilgi hâli ekleri –uñ/ -üñ; -nuñ/-nüñ şeklindedir. Metnimizde rastlanan örnekleri şunlardır: hayvân-uñ (13a/10), at-uñ (13b/09), burnu-nuñ (13b/09).

Yönelme (Datif) Hâli

Yönelme hali eki -a, -e'dir. Metnimizde rastlanan örnekleri şunlardır: at-a (8a/03), yol-a (8a/01).

Yükleme (Akkuzatif) Hâli

Eski Türkçede isimlerden sonra -ğ/-g (sonradan -ığ/-ig, -uğ/-üg); iyelik ekli kelimelerden sonra -n; zamirlerden sonra -nı/-ni olmak üzere üç türlü akkuzatif eki kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde genel akkuzatif eki ise -ı/-i, -u/-ü'dür.

⁴⁷ Korkmaz, *Şekil Bilgisi*, s.275.

Eski Anadolu Türkçesinde üç türlü akkuzatif eki kullanılmıştır: -ı/-i, -nı/-ni, -n. Metnimizde rastladığımız örnekler şunlardır: kulaıkları-n (12b/10), yemi-n (14a/02), şuyı (9b/11), merhem-i (10b/13).

Bulunma (Lokatif) Hâli

Lokatif eki Eski Anadolu Türkçesinde -da/-de ve 3. şahıs iyelik ekinden sonra genellikle -nda/-nde şeklindedir. Metnimizde ise lokatif eki genellikle -da/-de ve -nda/-nde biçimindedir: furun-da (12a/11), boğazı-nda (13a/01).

Uzaklaşma (Ablatif) Hâli

Uzaklaşma hali eki Eski Anadolu Türkçesi'nde -dan, -den şeklinde olup 3. şahıs iyelik ekinden sonra genellikle -ndan/-nden şeklindedir: dibi-nden (14b/08), gün-den (15a/13).

Eşitlik (Ekvatif) Ekleri

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan eşitlik eki -ça, -çe; -ca, -ce şeklindedir. Metnimizde rastladığımız örnekler ise şunlardır: kalın-ça (10a/03), sıkı-ca (11b/13), düz-ce (14b/01).

Yön (Direktif) Ekleri

Eski Anadolu Türkçesi'nde kullanılan yön gösterme ekleri -ra, -re; -aru, -erü ve -ru, -rü şeklindedir. Metnimizde görülen örnekleri şu şekildedir: soñra (14a/07), taşra (32b/06), içeri (9b/12), üzere (3b/06).

Vasıta (İnstrumental) Hâli Ekleri

Vasıta ekleri -ıla, -ile ; -la, -le ve -n'dir. Metnimizde görülen örnekleri şu şekildedir: sabun ıla (24a/11), şu ile (25a/11), yağıy-la (25b/08), südiy-le (34a/01).

1.5. Sayı İsimleri

Sayı isimleri, Türkiye Türkçesinden farklı değildir. Ancak bazı sayıların yazımında değişiklik görülmektedir: bir (35a/09), iki (35b/02), üç (2a/06), beş (8a/01), altı (8a/02), yigirmi (2b/04).

1.6. İsim Yapım Ekleri

Metnimizde tespit ettiğimiz isimden isim ve fiilden isim yapma ekleri aşağıdaki gibidir.

1.6.1. İsimden İsim Yapan Ekler

-lık/-lik, -luk/-lük: Eski Türkçe döneminden beri kullanılan Türkçenin belli başlı isimden isim yapma eklerinden biri olarak kullanıla gelmiştir. “Başlıca fonksiyonları isimlerden yer, âlet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapmaktır.”⁴⁸ Metnimizde görülen örneklerden bazıları şunlardır: başlık (36b/09), yoldaşlık (7a/09).

-lı/-li: İsimden isim ve sıfat yapmak için kullanılır. Metnimizde şu örneklerine rastlanır: başlı (5a/04), kuyruklu (4b/14).

-sız/-siz, -suz/-süz: İsimlerden isim ve sıfat yapan bu ek -lı/-li ekinin menfisidir: pâyentsiz (7b/08), tecrübesiz (37a/04), uğursuz (6b/13).

-daş/-deş: Eşlik, ortaklık ve mensubiyet, bağlılık ifade eden isimler yapmaktır: yol-daş-lık (7a/09).

-rak/-rek: Bu ek çokluk, fazlalık ifade eden karşılaştırma ekidir: gökrek (4a/10).

-ncı/-nci, -ncu/-ncü: Bu ek sayı isimleri yapmak için kullanılır: beşinci (2a/09), dördüncü (35/06).

-ar/-er, -şar/-şer: Bu ekin işlekliliği tam olup asıl sayı isimlerinden dağıtma sayı isimleri yapar: yarımşar (24b/15), ikişer (10a/02), onar (17b/08).

1.6.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-ak/-ek: Bu ekin yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi çokça yapanı, olanı, yapılanı; o hareketin yapıldığı yeri, âleti; o hareketle yapılan şeyi, hasılı fiilin tersinde kalan çeşitli nesneleri karşılar.⁴⁹ Metnimizde karşılaştığımız örnekler şunlardır: bıçak (18a/14), ürkek (5b/09).

-k/-k: Eski Türkçeden beri işlek olan eklerden biridir. Yaptığı isimler, çeşitli nesneleri karşılar: aç-ı-k (18b/03), yuvarla-k (33a/09), ele-k (17b/10).

-ğun/-gün, -ğın/-gin: Çoğunlukla tek heceli fiil köklerine gelerek isimler türeten işlek bir ektir: diz-gin (8a/13), dur-ğun (34a/14), yor-ğun (34a/14).

⁴⁸ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.155.

⁴⁹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.188.

-mak/-mek: Masdar eki olarak da bilinen bu ek, bütün fiil kök veya gövdelerine getirilebilir. Fonksiyonu fiillerin hareket isimlerini yapmaktır: kırkmak (3a/07), olmak (5b/15).

-ma/-me: Bu ek, iş isimleri ve sıfatlar türetir: degme (13a/02).

-n: “Bu ekin yaptığı isimler, fiilin gösterdiği hareketi yapanı, olanı ve daha çok, yapılanı ifade eder.”⁵⁰ Metnimizde karşılaştığımız örnekler şunlardır: uzun (5a/05) şatun (4a/01).

2. Zamir

İsim olmadığı halde cümlede ismin yerini tutan, kişileri ya da herhangi bir varlığı işaret yoluyla, soru yoluyla ve belli belirsiz bir şekilde karşılayan sözcüklere zamir denir. Zamirler tek başlarına kullandıklarında herhangi bir ismi karşılamazlar. Zamirlerin anlam kazanması için bir ismin anlamını karşılamaları gerekmektedir. Zamirler kendi içerisinde şahıs zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, soru zamirleri, belirsizlik zamirleri ve bağlama zamirleri olmak üzere altı gruba ayrılırlar.

2.1. Şahıs Zamirleri

Kişi adlarının yerini tutan zamirlerdir. Türkçede üç teklik üç de çokluk olmak üzere altı şahıs zamiri bulunur. Bunlar: ben, sen, ol, biz, siz, anlar, olar'dır. Şahıs zamirleri, adlar gibi işletme eklerini alarak çekime girerler. Bu çekimler sırasında da bünyelerinde bazı değişiklikler meydana gelebilir: anı (2a/07), siz (3a/11) anuñla (10b/11), anda (4b/12), andan (7a/09), anlara (8a/13), anların (8a/13).

2.2 Dönüşlülük Zamirleri

Türkiye Türkçesinde *kendi* kelimesine iyelik eklerinin getirilmesiyle kurulan dönüşlülük zamiri, Eski Anadolu Türkçesinde genellikle gendü, gendüz ve öz kelimelerinin çekimlenmesiyle yapılmaktadır: Baytarnâme'de karşımıza sadece gendü zamiri çıkmaktadır: gendü (6b/10).

⁵⁰ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.189.

2.3. İşaret Zamirleri

Varlıkların yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir. Eski Anadolu Türkçesi'nde işaret zamiri olarak bu, şu, ol, o, şol zamirlerinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu zamirinin çokluk şekilleri bular, bunlar; şu zamirinin şular, şunlar; ol zamirinin ise olardır. Metnimizde karşılaştığımız örnekler şu şekildedir: bunlar (8a/14), bundan (8b/07), bunları (10a/11).

2.4. Soru Zamirleri

Kişi ve nesneleri soru yoluyla temsil eden zamirlerdir. Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: kim (6a/13), ne (35b/11).

2.5. Belirsizlik Zamirleri

Varlıkların yerini belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: her ne (1b/05), her kimse (2b/08), biri (2b/10).

2.6. Bağlama Zamirleri

Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de bağlama zamiri olarak Türkçe *kim* ve Farsça *ki* kullanılmıştır: ki (3a/02), kim (6a/13).

3. Sıfat

İsimleri çeşitli yönlerden niteleyen ya da belirten sözcüklerdir. İşlevlerine göre sıfatlar niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

3.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkları niteleyen yani varlıkların nasıl olduklarını gösteren sıfatlardır. Bu tür sıfatlar varlıkların durumlarını, biçimlerini, renklerini gösterirler. Niteleme sıfatlarının, metnimizde örneği epey fazladır: güzel nisa (4b/03), yağız at (6a/09), siyâh hâṭ (6a/14).

3.1.1. Karşılaştırma Sıfatları

Eski Anadolu Türkçesinde, sıfatlarda karşılaştırma yapmak için -rak/-rek eki

kullanılır: gökrek (4a/10).

3.1.2. Pekiştirme (Berkitme) Sıfatları

Sıfatların anlamlarının kuvvetlendirilmesini, güçlendirilmesini sağlayan pekiştirme birkaç yolla yapılır: Bazı niteleme sıfatlarının ilk sesli harfine kadar olan kısmının sonuna, 'm, p, r, s ' harflerinden uygun olanı eklenir. Meydana gelen ön ek niteleme sıfatının başına eklenerek yapılır. Bunun örneği metnimizde yoktur. Bir diğer yolu ise sıfatın tekrarlanmasıdır: şarı şarı şu (10a/08).

3.2. Belirtme (Tayin) Sıfatları

Belirtme sıfatları nesneyi yalnızca birkaç bakımdan belirtir. Belirtme sıfatları, belirtme şekillerine göre işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları ve belirsizlik sıfatları olmak üzere dörde ayrılır.

3.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret yoluyla varlıkların yerlerini belirten kelimelerdir. Metnimizde tespit edilen işaret sıfatları bu, şu, ol, o ve şol'dur: bu merhem (10b/13), şol at (3b/08), ol çukur (8b/07).

3.2.2 Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayılarını belirtme için kullanılan sıfatlardır. Sayı sıfatları işlevlerine göre kendi aralarında asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları beşe ayrılır.

Asıl Sayı Sıfatları

Metnimizde geçen asıl sayı sıfatları şunlardır: bir delik (8b/09), bir dirhem (9a/09), iki kulağı (5a/09), üç gün (7b/14), beş gicede (8a/01).

Sıra Sayı Sıfatları

Metnimizde şu örneklerine rastlanır: altıncı gün (2a/10), tokuzuncu gün (2a/13), yedinci gün (2a/11).

Üleştirme Sayı Sıfatları

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de asıl sayı isimlerine -ar/-er eklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Metnimizde şu örneklerine rastlanır: beşer dirhem (20b/12), ikişer dirhem (10a/02).

Kesir Sayı Sıfatları

Adları tam olarak değil de kesirli bir biçimde belirten sıfatlardır. Çoğunlukla tek kelime halinde değil, bir kelime gurubu şeklinde bulunurlar: yarım dirhem (9b/02), yarım kıyye (26a/15).

Topluluk Sayı Sıfatları

Varlıkların sayılarını toplu olarak belirten sıfatlardır. Metnimizde örneği yoktur.

3.2.3. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlardır. Cümlede soru anlamı soru sıfatıyla sağlanmışır: kaçkı maħalda (10b/09), ne maħalde (29a/09).

3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları tam olarak değil de aşağı yukarı, belli belirsiz belirtmeye yarayan sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnelerin dış vasıflarını, özellikle sayılarını, miktarlarını belirsiz olarak bildirir: cümle atların (6a/04), her at (4a/09).

4. Zarf

Zarflar; sıfatları, fiilimsileri ve bazen de kendilerine benzeyen sözcükleri yani yine zarfları durum, zaman, yer-yön, miktar, soru yönüyle belirten sözcüklerdir. Türkçede zarflar, işlevleri bakımından zaman zarfları, yer zarfları, miktar zarfları ve tarz (suret) zarfları olmak üzere dörde ayrılır.

4.1. Zaman Zarfları

Metnimizde geçen belli başlı zaman zarfları şunlardır: gün (11a/10), gice (11a/10), ahşam (24a/13), hafta (22a/03), bir zemān (22a/04), sā‘at (22b/09), geç (26a/11).

4.2. Yer Zarfları

Fiilleri veya fiilimsileri yer-yön bakımından belirten zarflardır: taşra (32b/06), öte (26b/09).

4.3. Miktar Zarfları

Azlık, çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarflardır: az (26a/11), çok (5b/09), pek (8a/07).

4.4. Tarz (Suret) Zarfları

Bunlar hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanıldığı için bu zarfların sayısı çok fazladır. *Baytâr-nâme*'de görülen örnekler şu şekildedir: yine (29a/14), güzel (21a/09), sıkça (9b/11), olmaksızın (16a/14).

5. Edat

Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mânâları yoktur. “Edatlar birlikte kullanıldıkları kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelelerin kullanışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ederler.”⁵¹ Edatlar kendi içerisinde ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üçe ayrılır.

5.1. Ünlem Edatları

Ünlem edatları, duygu ve heyecanları, sevinç, keder, ızdırıp, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır.⁵²

Ünlem edatları, kendi içerisinde beşe ayrılır:

Ünlemler yâ (18b/02).

Gösterme Edatları tâ (18a/11).

Sorma Edatları Sayıları az olan sorma edatlarının metnimizde

⁵¹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.348.

⁵² Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.349.

örneği yoktur.

5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları kelimedenden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mânâ bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında irtibat kuran edatlardır. Metnimizde yer alan bağlama edatları, işlevlerine göre şu şekildedir:

Sıralama Edatları ve (9a/14), ile (10a/01), dağı (8b/10).

Denkleştirme Edatları veya (32b/05), ya (3a/13).

Cümle Başı Edatları Cümleleri mânâ bakımından birbirine bağlayan edatlardır.

Daima cümle başında bulunurlar. İşlevlerine göre şu gruplara ayrılırlar:

Fakat ifadesini taşıyanlar Ammā (6b/03).

Eğer ifadesini taşıyanlar eger (7a/05).

Çünkü ifadesi taşıyanlar zīrā (15a/11).

Netice ve izah ifade edenler meger (6a/13).

Sona Gelen Edatlar “Bunlar dil birliklerinin, kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara, kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlardır.”⁵³ Metnimizdeki örnekleri şunlardır: ki (11a/09), ve (13a/12).

5.3. Son Çekim Edatları

Sonuna geldiği isimle cümledeki diğer kelimeler arasında benzerlik, zaman, yer, başkalık vb. gibi bakımlardan türlü ilgiler kuran edatlardır. Metnimizde geçen son çekim edatları işlevlerine göre şu şekildedir:

Vasıta ve beraberlik bildirenler ıla (24a/11), ile (25a/11).

Sebep bildirenler için (18a/12).

Benzerlik bildirenler gibi (5a/01).

Mikdar Bildirenler kadar (10b/04).

Zaman bildirenler evvel (5b/04).

Yer ve yön bildirenler taşra (32b/06).

⁵³ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.357.

6. Fiil

6.1. Fiil Yapım Ekleri

Kök ya da gövde durumundaki adlara gelerek onlardan fiiller türeten eklerdir.

6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

-a/-e-: Fazla işlek olmayan ve bazı misallerde görülen bir ektir: yaşa- (9a/01), beñze- (4a/09).

-la/-le-: İsimden fiil yapma eklerinin en işlek olanıdır: işle- (22b/04), başla- (8b/08), kaşağıla- (27b/12).

-ı/-i/-u/-ü-: Eski Türkçede kullanılırdı. Fakat sonradan işlekliliğini kaybetmiştir: uz-u- (uzun).

-kır-, -kir-, -kur-, -kür-: Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan ses taklitlerinden fiil yapan bir ektir. Olma veya yapma ifade eden ses taklidi fiiller yapar: püs-kür (115/05).

6.1.2. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Kök ya da gövde durumundaki fiillere gelerek onlardan yeni fiiller türeten eklerdir. Sayıları az olmakla birlikte işleklilikleri fazladır.

-dır/-dir-, -dur/-dür-; -tur/-tür-: töldür- (11b/13), yutdur- (17b/15).

-ar/-er- : gider- (28b/02), kıpar- (31b/07), çıkar- (11a/04).

-ur/-ür-: bişür- (12a/11), geçir- (25b/05).

-l-: En işlek fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Pasiflik ve meçhullük bildirir: gidül- (8b/04), kesül- (15a/04).

-t-: Yaygın kullanıma sahip ettirgenlik eklerinden biridir: erüt- (13b/11), yörüt- (17b/06).

-n-: Türkçenin en işlek fiilden fiil yapma eklerinden biridir. dönüşlülük ve edilgenlik bildirir: bulun- (8b/15).

-y-: İşlek olmayan bir fiilden fiil yapma ekidir. Eski Türkçedeki şekli -d-'dir. Örneği azdır: koy- (26b/05).

6.2. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk -ma, -me eki ile yapılmaktadır: olmaya (8a/10).

Geniş zamanın olumsuzu ise -maz, mez ile yapılmaktadır: olmaz (32a/02), kaçmaz (33b/06).

6.3. Fiil Çekimi

6.3.1. Şahıs Ekleri

Çekimli fiiller, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimelerdir. Zamana ve şahsı sağlayan unsurlar da kip ve şahıs ekleridir.

Türkçede zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik eki kökenli şahıs ekleri olmak üzere iki çeşit şahıs eki vardır. Emir kipi için ayrı ekler kullanılmıştır.

6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs eki: -am, -em, -van, -ven, -ın, in: Metnimizde örneği yoktur.

Teklik 2. şahıs eki: -sın, -sin: aşmasın (7b/06).

Teklik 3. şahıs eki: Eksizdir: olmuş (2a/13). Nadir olarak şekil ve zaman ekinden sonra -dur kuvvetlendirme eki getirilmektedir: etmişdür (4a/07).

Çokluk 1. şahıs eki: -uz, -üz; -vuz, -vüz: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. şahıs eki: -sız, -siz: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. şahıs eki: -lar, -ler: kaynadalar (21a/13).

6.3.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs: -m: bilmiyorum (29a/06), alayım (3b/14).

Teklik 2. şahıs: -ñ: Metnimizde örneği yoktur.

Teklik 3. şahıs: Eksizdir: olmuş (2a/07).

Çokluk 1. şahıs: -k: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. şahıs: -ñuz, -ñüz: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. şahıs: -lar, -ler: çıkaralar (11a/04).

6.3.2. Şekil Ve Zaman Ekleri

“Şekil ve zaman ekleri, fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir.”⁵⁴ Şekil ve zaman ekleri fiil çekiminin temelini teşkil eden dokuz fiil

⁵⁴ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.288.

şekli vardır. Bu çekim kalıpları, bildirme kipleri ve tasarlama (dilek) kipleri olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

6.3.2.1. Bildirme Kipleri

Geniş Zaman

Geniş zaman, adından da anlaşılacağı gibi, her zamanı içine alan, fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eden zamandır. “Geniş zaman eklerinin asıl fonksiyonu bu "her zaman"ı ifade etmektedir.”⁵⁵ Geniş zaman ekleri -ur, -ür ; -ar, -er; ır, -ir ve r'dir: yarar (8b/02).

Şimdiki Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde bu zaman için ayrı bir kip eki olmayıp şimdiki zaman kipi, genellikle geniş zamanla karşılanmaktadır: bilmiyor- (29a/06). Bunun dışında örnekleri az olmakla birlikte fiilin sonuna -a+/-e+ zarf-fiil eki getirildikten sonra, yorı- fiilinin geniş zaman şekli olan yorır şeklinin ilâvesiyle de şimdiki zamanın karşılanmasına rastlanmaktadır.⁵⁶ Bilindiği gibi, bu kullanım şekli daha sonra hece düşmesi sonucunda bugün kullandığımız şimdiki zaman kip ekinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Görülen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman eki -dı, -di 'dir. Yazılış bakımından ünsüz benzeşmesine tabi değildir. Ekin ünlüsü teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıslarda yuvarlak, üçüncü şahıslarda ise düzdür. “Çekiminde iyelik eki menşeli şahıs ekleri kullanılmaktadır.”⁵⁷: gördi (2b/03).

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Geçmiş zamanda gerçekleşen bir fiilin konuşan tarafından görülmediği, başkası tarafından anlatıldığı zamanlar için kullanılır. Fiillere -mış, -miş, -muş, -müşekleri getirilerek yapılır. Ekin ünlüsü daima düzdür: olmuş (2a/14).

Gelecek Zaman

⁵⁵ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.291.

⁵⁶ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 138.

⁵⁷ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 136.

Gelecek zaman, dilbilgisinde şu andan sonraki bir zamanda gerçekleşen bir olayı veya durumu anlatan zaman yapısıdır. Eki -ısar, -iser 'dir. Buna ek olarak Eski Anadolu Türkçesi devrinde gelecek zaman için -ası, -esi partisipinden faydalanılmış ve bu partisip eki bazen gelecek zaman çekimi olarak kullanılmıştır.⁵⁸ Türkiye Türkçesi'nde gelecek zaman için kullanılan -acak, -ecek eki Eski Anadolu Türkçesi'nde seyrek de olsa zaman eki işleviyle kullanılmıştır. Metnimizde her üçünün de örneğine rastlanmaz.

6.3.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Tasarlama kiplerinde zaman anlamı yoktur; yani eylemin ne zaman yapıldığını veya yapılacağını bildirmezler. Bu kipler, fiilin yapılma şeklini; gereklilik, koşul-şart, istek ve emir anlamlarıyla ifade etmelerini sağlarlar. Çekimlenme şekilleri haber kipleri ile aynıdır ve dört adet dilek kipi vardır.

Emir Kipi

Fiilin ifade ettiği hareketin emir yoluyla yapılmasını işaret eden kiptir.

Teklik 1. şahıs eki: -ayın/-eyin; -ayım/-eyim'dir: alayım (3b/14).

Teklik 2. şahıs eki: Bazen eksiz, bazen -ğıl/-gil eki ile: Metnimizde örneği yoktur.

Teklik 3. şahıs eki: -sun/-sün'dür: olmasun (29b/15).

Çokluk 1. şahıs eki: -alum/-elüm: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. şahıs eki: -ñ, -ñuz/-ñüz'dür: eyleñ (3a/11), ayrılmañ (3a/11).

Çokluk 3. şahıs eki: -sunlar/-sünler: Metnimizde örneği yoktur.

Şart Kipi

Tasarlama kiplerinden biri olan şart şeklini meydana getirir. Hareketin şart şeklinde tasarlandığını, şart olarak düşünüldüğünü anlatmak için fiil kök ve gövdelerine şart eki eklenir.⁵⁹ Şart kipi -sa/-se eki ile kurulmaktadır. “Çekiminde kullanılan şahıs ekleri,

⁵⁸ Ergin, *Türk Dil Bigisi*, s.304.

⁵⁹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.309.

teklik 1. ve 2. şahıs ile çokluk 2. şahısta iyelik eki menşeli, çokluk 1. şahısta ise zamir menşelidir.”⁶⁰

Teklik 1. şahıs: -sa-m/-se-m: Metnimizde örneği yoktur.

Teklik 2. şahıs: -sa-ñ/-se-ñ: ursañ (33b/06).

Teklik 3. şahıs: -sa/-se: uğrasa (34a/11), olsa (35a/05).

Çokluk 1. şahıs: -sa-vuz/-se-vüz: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 2. şahıs: -sa-ñuz/-se-ñüz: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. şahıs: -sa-lar/-se-ler: yedürseler(15b/13), yapışdırsalar (27b/08).

İstek Kipi

Tasarlanan hareketin istendiğini gösterir, istek şeklinde bir tasarlama ifade eder, dilek bildirir. Eski Türkçedeki gelecek zaman eki -ğa/-ge'dir. “Eski Türkçedeki gelecek zaman ekinin ğ/g ünsüzleri Batı Türkçesine geçerken düşmüş, böylece -a,-e istek eki ortaya çıkmıştır.”⁶¹ Metnimizde şu örneklerle karşımıza çıkmaktadır: süre (11a/11), içüre (16b/09).

Gereklilik Kipi

Fiilin ifade ettiği hareketin gerekliliğini tasarlayan kiptir. “Eski Anadolu Türkçesi'nde bu kip için kullanılan özel bir ek mevcut değildir.”⁶² Bazen istek eki -a, -e ile karşılanır. Bazen şart kipi -sa, -se eklerine bazen de fiillerin masdar şekillerine gerek veya gerekdür kelimeleri getirilerek yapılır.⁶³ Metnimizde örneği yoktur.

6.4. Cevherî Fiil Ve Bildirme Ekleri

-i fiili Eski Türkçede er- şeklinde idi. Normal bir yardımcı fiil olan ve bütün kipleri bulunan er- fiilinin Batı Türkçesine geçerken r'si düşmüş, e>i değişmesi ile vokali de değişerek i- şekli ortaya çıkmıştır. Öte yandan fiilin çekim sahası da daralmış ve i- fiili Batı Türkçesinin başından beri dört çekim şekli içinde kullanıla gelmiştir.⁶⁴

⁶⁰ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 143.

⁶¹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.310.

⁶² Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2015), s. 67

⁶³ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 141.

⁶⁴ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.316.

İsim fiili, ek fiil, cevherî fiil ya da ana yardımcı fiil olarak adlandırılan i- fiili, tek başına belirli bir anlam ifade etmez. Eski Türkçeden bu yana bir yandan isimleri yüklem yaparken bir yandan da fiillerin birleşik çekimlerini oluşturmaktadır.

i- fiili isimlerle birlikte kullanıldığında geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi olmak üzere dört ayrı çekimde karşımıza çıkar. Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir:

Cevher fiilinin geniş zaman eklerine bildirme ekleri denir. Bildirme eklerinden 1. ve 2. şahıs için kullanılanlar şahıs zamirlerinden, 3. şahıs için kullanılanlar ise tur-fiilinden gelişmiştir.⁶⁵

Geniş zaman çekiminde teklik 3. şahıs bildirme eki durur/dürür, -dur/-dür'dür. Ekin ünlüsü daima yuvarlak ünlüdür. Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: çaprazdur (36a/08), yanıkdur (36b/08).

Görülen geçmiş zaman çekiminde i- fiili -dı/-di geçmiş zaman eklerini alarak çekime girer: üzerinde idi (4b/02).

Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde i- fiili -mış/-miş eklerini alarak çekime girer: tayanur imiş (2b/01).

Şart kipi çekiminde ise i- fiili -sa/-se eklerini alarak çekime girer: Metnimizde örneği yoktur.

6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri

Bildirme ve tasarlama kipleri ile bildirilen ve tasarlanan hareketlerin görülen geçmiş zamanda, öğrenilen geçmiş zamanda veya şart şeklinde ortaya çıktığını veya çıkacağını ifade etmek için birleşik çekimlere baş vurulur. “Birleşik çekim iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından ibarettir.”⁶⁶

Türkiye Türkçesinde birleşik çekim, tek başına belli bir anlamı olmayan i- fiilinin yardımıyla yapılmaktadır. “Bu fiil çekimleri hikâye, rivâyet, ve şart çekimleri olarak adlandırılır.”⁶⁷

⁶⁵ Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 144.

⁶⁶ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.320.

⁶⁷ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi (Ankara: Akçağ Yayınları, 2015)*, s. 69.

Eski Anadolu Türkçesi'nde fiillerin birleşik çekimlerinde herhangi bir farklı durum yoktur. Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: sevmeszler idi (4a/13), kilidlerler idi /7b/05), tayanur imiş (2b/01), kesülürse (15a/04).

6.6. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil bir yardımcı fiile bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir. Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiiller ikiye ayrılır.⁶⁸

6.6.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller et-, -ol, -eyle-, bulun-, yap- fiilleridir. “Bunlardan et-, kıl-, eyle- ile yapılanlar geçişli birleşik fiil, ol- ve bulun- ile yapılanlar geçişsiz birleşik fiil yaparlar.”⁶⁹ Aslında yardımcı fiil olmamakla birlikte, bul-, dut, gel-, gör-, var-, vir-, tur-, ur-, fiiller de hemen hemen yardımcı fiillerinki gibi bir fonksiyona sahiptir.⁷⁰ Metnimizdeki birleşik fiil örneklerinden bazıları şunlardır: ‘add it- (6b/13), beyân it- (9a/03), maḥlûṭ eyle- (15a/15), ḡusl eyle- (8a/09), def[×] ol- (9b/07), maḥv ol- (21a/09), kuvvet bul- (13b/02), şifa bul- (14b/06), rāḥat vir- (16a/09), şadaḳa vir- (18b/12), ḳan al- (13a/06), şatun al- (4a/01).

6.6.2. Tasvir Fiilleri

Zarf-fiil biçimindeki bir esas fiille, bu esas fiildeki oluş ve kılışı tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiilin özel bir anlam oluşturacak biçimde birleşip kaynaşmasından oluşmuş birleşik fiillere tasvir fiilleri adı verilmiştir. Tasvir fiilleri kendi içinde yeterlik (iktidar) fiili, tezlik fiili, süreklilik (devamlılık) fiili ve yaklaşma fiili olmak üzere dörde ayrılır.

Yeterlik (İktidar) Fiili

Yeterlik fiili bil- yardımcı fiili ile yapılır. Eski Anadolu Türkçesinde yeterlik fiilinin olumlu ve olumsuzunda birçok kez -a/-e yerine -ı/-i ve bazen de -u/-ü zarf-fiilleri kullanılmaktadır. Metnimizde örneği yoktur.

⁶⁸ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.386.

⁶⁹ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.386.

⁷⁰ Özkan, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 147.

Tezlik Fiili

Tezlik fiili vir- yardımcı fiili ile yapılır: düşüvir- (29a/13), şalıvir- 17a/15.

Süreklilik (Devamlılık) Fiili

Eylemin bitmediğini, belirli bir süre sürdüğünü, devam ettiğini anlatır. Fiillerin zarf-fiil şekillerine gör-, gel-, dur- yardımcı fiilleri getirilerek yapılır. Eylemin gerçekleşmesindeki sürekliliği ifade ederler. Metnimizde örneği yoktur.

6.7. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

Sıfat-fiiller, bir yanları ile sıfat bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sığata aktararak varlıkları ve nesneleri hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırırılar.⁷¹ Sıfat-fiiller, taşıdıkları zaman ifadelerine göre üç kısımda ele alınabilir:

Geniş Zaman İfadeli Sıfat-Fiiller

-an/-en: “Geniş zaman ifade eden bu ek eskiden beri en geniş ölçüde kullanılan bir partisip ekidir.”⁷² Eski Türkçe’de -ğan/-gen şeklinin başındaki ğ ve g’lerin düşmesi sonucu ortaya çıkmıştır: kaynayan (10b/03), yarılan (14b/09).

-r, -ar/-er, -ur/-ür: Yaygın olarak kullanılan bir sıfat-fiil ekidir: kaynar (15a/11).

-maz/-mez: “Menfi geniş zaman partisip eki olan bu ek de eskiden beri geniş ölçüde kullanıla gelmiştir.”⁷³ Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-Fiiller

-dık/-dik; -duğ/-dük: Geçmiş zaman ifade eden bu ek sık kullanılan partisip eklerindendir. Eski Anadolu Türkçesi’nde yuvarlak ünlölüdür. Ancak metnimizde her iki ekin de örneği bulunmaktadır: tırdığı (9a/07), ısırdığı (33b/12), oldukları (4b/01), didükleri (3b/08)

⁷¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, s.209.

⁷² Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.334.

⁷³ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.336.

-mış/-miş: Ünlüsü daima düzdür. Dolayısıyla ünlü uyumuna tabi değildir: döğülmüş (13a/14), ıslanmış (14a/18), bişmiş (24a/04).

Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-Fiiller

-acak/-ecek: Gelecek zaman ifade eden bu ek en çok kullanılan partisip eklerinde biridir: idecek (36a/01).

-ası/-esi: Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde bazen şekil ve zaman eki durumuna da geçmiştir. Metnimizde örneğine denk gelinmemiştir.

6.8. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

Zarf-fiiller, bir yanıyla fiil, bir yanıyla da zarf özelliği taşıyan gramer kategorileri oldukları için fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. “Bu nedenle cümlede, şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; ancak, yargı bildiren fiiller yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen zarf görevi yüklenirler.”⁷⁴

Metnimizde karşımıza çıkan zarf-fiil ekleri ve örnekleri şu şekildedir:

-a/-e: Bu ek tekrar grubu şeklinde kullanılarak zarf vazifesini görürler: şakına şakına (5a/10).

-ı/-i,-u/-ü: Türkçede eskiden beri kullanılan bu ek bugün yalnız biirleşik fiillerde görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi'nde de aynı görevde kullanılmaktadır. Buna ek olarak metnimizde kalıplaşmış edat olarak kullanımına da örnek vardır: diyü (7b/06), dahı (8b/08).

-up/-üp: Bu ek, Türkçede eskiden beri en geniş ölçüde kullanılan bir gerundium ekidir: çalkalayup (9a/15), bağlayup (9b/05).

-arak/-erek, -urak/-ürek: -a,-e gerundium eki ile -rak,-rek karşılaştırma ve büyütme ekinin birleşmesinden doğmuş olduğu düşünülebilir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında teşekküle başlamıştır. “O devirdeki eki urak/-ürek şeklinde görmekteyiz.”⁷⁵ Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: olarak (21b/05), urarak (9b/11).

⁷⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri – Şekil Bilgisi*, s.983.

⁷⁵ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.341.

-ınca/-ince: Eski Türkçe'deki -ğınça/-ginçe, -kınça/-kinçe şeklinde kullanılan bu ek Batı Türkçesine –onça,-inçe şeklinde geçmiş, Eski Anadolu Türkçesinde uzun zaman bu şekilde lullanılmıştır. Sonradan Osmanlıcada ek c'li şekle sokularak ve vokal uyumuna bağlanarak bugünkü şekiller ortaya çıkmıştır.⁷⁶

-madın/-medin: u/-ü ve -p'li zarf-fiillerinin olumsuz şekillerini ifade etmek için kullanılır. Eski Türkçede ek –madın,-medin şeklindeydi. Batı Türkçesine de bu şekilde geçmiş, Eski Anadolu Türkçesinde uzun zaman böyle kullanıldıktan sonra bugünkü -madan,-meden şekline çevrilmiştir. Metnimizde bu ek sadece –madan, -meden şeklinde kullanılmıştır: etmeden (12b/08), segirtmeden (19b/03).

-ıcağ/-icek: Eski Anadolu Türkçesinde tatamiyle ve geniş ölçüde, Osmanlıcada ise bir müddet kullanılmıştır. -ıcağ/-icek eki fonksiyon bakımından "-ınca,-ince" ekinden farksızdır.⁷⁷ Metnimizdeki örneği şu şekildedir: kaşanıcağ (5b/08).

-ken,-iken: Yalnız i- fiilinin gerundium ekidir. Ünlü uyumuya uymaz. Metnimizdeki örnekleri şu şekildedir: yürürken (5a/09), binerken (8a/03).

-duğda/-dükde: -duğ/-dük sıfat-fiil eki ile -da/-de bulunma hali ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir: gördükde (5b/05), düşdükde (29b/02).

-duğça/-dükçe: -duğ/-dük sıfat-fiil eki ile eşitlik eki -ça/-çe'nin birleşmesinden oluşmuştur: itdükçe (9b/06), yaşlandıukça (8b/12).

⁷⁶ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.342.

⁷⁷ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.345.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

[1b]

(1)Bis'mi'llāhî'r-rahmāni'r-rahîm (2) Elḥamdülillāhi Rabbü'l 'ālemîn ve şallāllāhü 'alā Rasūlinā Muhammedin ve 'alā (3) ālihî ve şahbihî ecma'ın.

Ammā ba'dü ma'lûm ola ki atdan gözel (4) ve kuvvetlü ve göregen olur ve eşkin ve yügrük hiç bir ḥayvân (5) yokdur zîrâ her ne kadar kuvvetlü ḥayvân olsa at anı gögsi (6) ile yıkar, süd içinde ak kılı gice ile görür ve seçer gendü-(7)sinden yere düşen bir tüyinüñ şadâsını işidüp sezer (8) ve gâyet yügrük olan ḥayvânât - ki ceyran ve tavşan ve yabân (9) koyunu ve öküzü ve deve kuşudur- bu cümlesini at

[2a]

(1) üstünde olan eşkāl u âlât ve adam ile ardından yetişüp (2) geçer. **İskender-i Zû'l-ḳarneyn ḥazretleri** zulümâta sefer murâd eyledükde (3) Aristetālîs ḥekîmi da'vet idüp bu sefer-i ba'îd ü şedîde (4) muhtemel atlardan intihâb etmege emr idüp ḥekîm dahı atların (5) cemî' elvânından cem' ve bir vâkıdta ve şu ve yem virüp bir âḥûrda (6) bağladılar üç günden soñra nazar eylediler ki **al at** za'îf (7) olmuş düşmüş mevte ḳarîb olmuş anı ihrâc eylediler. **Dördinci** (8) **gün** yine nazar eylediler ki **ḳula at** za'îf olmuş anı dahı ihrâc [eylediler](9) **beşinci gün** yine nazar eylediler **ḳır at** za'îf olmuş anı dahı (10) ihrâc eylediler **altıncı gün** nazar eylediler çîl at za'îf olmuş (11) anı dahı ihrâc eylediler. **Yedinci gün** nazar eylediler ki **siyâh at** (12) za'îf olmuş **sekizinci gün** nazar eylediler ki timürḳır za'îf (13) olmuş tokuzuncı gün nazar eylediler ki torı at za'îf (14) olmuş **onuncı gün** nazar eylediler ki ḥurmâ-yı torı za'îf (15) olmayup ayağ üzere ṭurur bildiler ki ḥurmâ-ı torı

[2b]

(1) açlığa ve şusuzlığa cümleden ziyâde ṭayanur imiş (2) ve zulmetde görmelerini dahı tecrübe için bir gâyet ḳaranlık (3) gicede önlerine bir fil çekdiler evvelâ siyâh at gördi (4) ba'dehu ḥurmâ-i torı gördi. Bu ikisinden yüz yigirmi (5) biñ at tedârîk edüp zulümâta gitdiler ve yine geldiler (6) bu dahı ma'lûm ola-ki Rasûlü Ekrem şalla'llāhü te'ālâ 'aleyhi (7) ve sellem efendimüz her birine bir isim ile tesmiye buyurmuşlar idi. (8) sünnet ü müteyemmindür ki her kimse esb besler ise (9) bir isim ile tesmiye ide ve

sünnet-i seniyye-i ahmediyyeden (10) biri dağı budur ki esbe rākib olurken isti‘āze (11) **أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَاتِ مِنْ شَرِّ مَا خُلِقَ**⁷⁸ (12) **Ba‘de’r-rükūb üç-kerre** “ (13) **سُبْحَانَ الَّذِي (14) بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (15) Bi-izni’llāhi cemī’** zararlılardan maşūn ⁷⁹ **سُبْحَانَ الَّذِي (14) بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (13)** ⁸⁰ **سَخَّرَلَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ**

[3a]

(1) ve mahfūz olur. Enes bin Mālikden rađī-āllāhu-‘anhū mervīdür ki (2) Rasūlü Ekrem şallāllāhu ‘aleyhi vesellem efendimüz buyurmuşlar ki (3) **فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ** bu ḥadīs-i şerīfī Buḥārī ve Müslim raḥime-humā’llah (4) rivāyet itmişlerdür ve Ebū Dāvud raḥmetü’llāhi naḳlinde ‘Utbe bin (5) ‘Abdullāh es-Selemīden vārid olmuştur ki eyitdi: Rasūlü Ekrem (6) şallāllāhu ‘aleyhi ve sellem efendimüz atların yelesin ve perçemin (7) ve kıyruğın kırkımdan nehy buyurmuşlardur. kırkmaḳ cā’iz (8) degüldür ve Ebū Dāvud ve Nesā’ī Ebī Veheb rađiyallāhu ‘anhdan (9) rivāyet itmişler ki Rasūlü Ekrem şallāllāhu ‘aleyhi ve sellem buyur- (10) mışlar ki **غُرٌّ مُحَجَّلٌ أَوْ أَشَقَرٌ غُرٌّ مُحَجَّلٌ** (11) **ya‘nī** siz mülāzemet eyleñ ayrılmañ ḥurmā’i (12) torı atdan-ki alnında ğurresi ve ayağında sekili ola (13) ya al atdan ya siyāh atdan ki alnında ğurresi ve ayağında (14) sekili ola dimekdür **ve Ebū Ḳatāde** rađiyallāhu ‘anhū, Peyğamberimüz (15) şallāllāhu ‘aleyhi vesellem efendimüzden rivāyet eylemişdür ki:

[3b]

(2) **خير الخيل** الشبه اليمنى وان لويكن اوهم فكميت على هذه الا فرح المحجل طلق ثم الادهم الا فرح الار ثم (1) **ya‘nī** (3) atların ḥayırılısu siyāh atdur ki alnında ve burnında (4) ve üst dodağında azaçuk aḳ ola ve alnında azaçuk (5) aḳ ola ve ayakları sekil ola ammā öñ ayağınuñ sağı (6) sekil olmaya eger bu zıkr olınan şıfatlar üzere siyāh **at** (7) bulunmaz ise bu şıfatda kümeyt ola diyü buyur[d]ı. Kümeyt (8) didükleri şol atdur ki yelesi ve kıyruğı siyāh ola (9) vesā’ir maḥalli kızıl olur ve ‘inde’l-ba’z sevādla ḥumret (10) arasında bir levndür. Bu⁸¹ diyārlarda ḥurmā’ī torı didikleri (11) tondur. **İmām Dārī** ‘aleyhi raḥmetü’l-bārī rivāyetinde (12) Ebū Ḳatāde raḥmetullāh eyitdi: Bir kimse Rasūlullāhi şallāllāhi (13) aleyhi ve sellem efendimüze gelüp at almaḳ isterim yā Rasūlallāh (14) naşıl at alayım didi. Buyurdılar ki (15) **ma‘nā-yi** اشتراهم ارثم محجلا طلق اليمنى او من الكميت على هذه الشبه

⁷⁸ Yarattıklarının şerrinden, Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığırım.

⁷⁹ İsmiyle yerde ve gökte hiç bir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın adıyla. O, hakkıyla işiten ve her şeyi bilendir.

⁸⁰ Allah'ın adıyla. Bunu bize musahhar kılan Allah tamamiyle münezzehtir, yoksa onu zaptedemezdik. biz herhalde Rabbimize döneceğiz.

⁸¹ Metinde **بر** şeklinde yazılmıştır.

[4a]

(1)şerîfî: şatun al şol atdur ki siyâh olup burnunuñ (2) üsti aķ ola ve [a]yağı sekil ola sađ cānibinde sekil (3) olmaya yāhūd bu şıfatda kümeýt al dimekdür ve atların (4) yükrügi **al** atdur ki bu hadîs-i şerîf ile sâbitdür. Kāle (5) Rasûlullāh şallāllāhu aleyh ve sellem (6) لوجمعت حيوالعرب في صعيد ثم أرسلت لكن اسبقها الا شقر ve (7) **Nāfi‘** Bin C[ü]beyr rađiyāllāhu ‘anhü rivāyet etmişdür ki Rasûlu Ekrem (8) şallāllāhu aleyh ve sellem اليمن (9) في الخيل في كل احوى واحم ya‘nī hayır ve bereket atlarda her at-ki kuru yeşile beñze (10) andadur. **Ya‘nī** katı siyâh olmayup bir mıkđār gökrek ola (11) dimekdür ve **Ebū Hureyre** rađiyallāhu ‘anhüden mervidür ki: Rasûlullāhi (12) şallāllāhi aleyhi ve sellem efendimüz atda şikāl olduğını sevmesler (13) idi. Şikāl aña derler ki atuñ öñ ayağınuñ sağı ve kıç (14) ayağınuñ şolı sekil diyü atuñ bilekleri aķ olmaķdur (15) ve **ba‘zıları** zıkr eylediler ki Hāzret-i **İmām Hüseyn** rađiyallāhu ‘anhü

[4b]

(1) hāzretleri şehîd oldukları vakt böyle bir at üzerinde (2) idi didiler. **Eyü at oldur** ki anda on iki teşbîh bulına. (3) **Üç** yeri gözel nisāya ve üç yeri deveye ve üç yeri (4) şu şıgırına ve üç yeri katıra şebîh ola. **Ammā üç maħalli** (5) **ki nisāya beñze[ye] oldur ki ibtidā gözelliğinde ikinci, saçı mülāyim** (6) ve **ince ve uzun olmaķda** üçüncü, yancıkları ‘avrat (7) yancığı gibi çok olmaķdur. **Ammā deveye** şebîh olan maħalli (8) evvelkisi boynı uzun olmaķda ikincisi kirpikleri uzun (9) olmaķda zîrā kirpikli at alma gözlü olur. **Üçüncisi** (10) kıç sinirleri kalın ve dik olmaķda şu şıgırına şebîh (11) olan maħalli biri oldur ki bilekleri kalın ve kısa ola öküz (12) bilegi gibi **ikinci** karnı altı yaşşı ola. **Üçüncü** kuyruk yatağı (13) geñiş ola. **Katıra** şebîh olan maħalli biri oldur ki kulakları (14) uzun ola. **İkinci**, kuyruğı gibi kamçı kuyruklı ola. (15) **Üçüncü**, tırnağı bilekde ola ve uzunluķda degül zîrā atuñ

[5a]

(1) tırnağı turb gibi degirmi ola. **İmdi bu i‘tibār** üzere (2) atların **a‘lāsı** oldur ki gözel yüzlü ola ve kulakları (3) kamış yabrağı gibi olup iki kulağı arası vāsi ola. (4) Vāfık dişli ola ve yumrı alınlı kırı başlı ola (5) ve uzun boyunlu ince saçlı ve kısa belli ola ve küçük (6) böğürlü ve omzı yüksek ve yaşşı ve çok göğüsli ola (7) ve kuyruk yatağı geñiş ola ve buşları arası ve bilekleri (8) ve aşıkların aşası siyâh ola ve tîz göregen ola (9) ve yörürken iki kulağı ile iki cānibe işāret ider gibi (10) gendüyi terāzūlayup şakına

şakına yörüye. Öñüne (11) bir hādek ya şu geldükde şıçrayup ve öñi kıçından (12) ve kıçısı öñünden yüksek olmayup iki berāber ola ve iki (13) ayakları geñiş basup öñleri ve kıçları tolaşuk (14) olmaya ve dahı almacuğı yumrı olmaya eger almacuğınun (15) biri eksük olursa gāyet hūnerlü olur ve kıç

[5b]

(1) uylukları yancıklı ve iç yanınıñ dahı etleri çok ola (2)ve yırtmaçlı ola. Ya'nī ağzınıñ yırtmaçları yüksek ola. Kışa (3) yırtmaçlar at hūnersüz ve bek başlu olur ve şuya gelicek (4) sağ ayağın evvel başa. Eger şol ayağın evvel basarsa şo-(5)lağdur ve belinün kolan yeri ince ola ve kısrak gördükde kişneye.(6) Kişnemez ise dilsüzdür ve boynu ve omızı düz olup (7)ırlığı alçağ olmaya ve aşıkları yumrı olmaya ve kıç ayağın (8) öñünden aşırı başa kaşanıcağ iki öñ ayağın ege (9) ve kıyruğın egmeye ve çok şalmaya ve katı ürkek olup (10) kıçın kıçın gitmeye. Şol eyegüsünüñ biri eksük olan (11) at gāyet hūnerlü ve yügrük olur. **Ama eger bir atun boynında** (12) buruşuk nişanı kulağına yakın olursa eşkin (13) olmaz. Ama ne-kadar kulağından ba'ıd olursa ol-kadar pek (14) eşkin olur bu zıkr olınan nişānların cümlesi bir **atda (15) cemī' olmağ nādirdür**. Cümlesinden ehemmi ve elzem olan şikāl

[6a]

(1) ve fir-i meftūh ve şa'r-ı maḥlūk ve şa'r-ı meftūl olmayup eşkin (2) ve yügrük olmasıdır. Yügrük atun kıç siñirleri kalın (3) ve dik ve bel eti çok olur. **Hurmā'ı tori at-ki** yelesi (4) ve kıyruğı ince ve uzun ola hūnerlü olur. Cümle atların (5) sultānı torısıdır dimişlerdür ve huşūşa seylāvi (6) ola hurmā'i torıdan soñr[a] açık toru **at a'lādur**. (7) Ba'dehu timürkır ki yelesi ve kıyruğı ve aşıklarından aşā-(8)ğısı siyāh ola ve hem takım gözel yaruşur ve şovuğa (9) tayanur ve hūnerlü olur yağız at **keskin ve eşkin ve yügrük** (10) olur **ve çil at yelesi** ve kıyruğı uzun ve tırnağı siyāh (11) olursa hūnerlü olur. **Kır at dahı eger yelesi ve kıyruğı** (12) siyāh olursa hūnerlü olur. **Kula at hakkında dimişler at** (13) kim ola ku[la] alma anı bir pula. Meger yelesi kıyruğı siyāh (14) ola ve belinden kıyruğına varınca bir siyāh haṭ ola ol (15) vaḫt hūnerlü olur **ve al at yügrük ve bilād-ı hārrede çok**

[6b]

hūnerlüdür. Lākin şovuğa ve açlığa ve şusuzlığa ve çamura (2) ve taşā dayanmaz nāzenin mizācdur **ve esbün maḥbūl** (3) kümeyt olup hıç sekili olmayup faḫad alında altun (4) kadar gırresi ola. Ve eger sekili olursa binek tarafında (5) ve kıç ayağında ola

ve atıñ alnında çiftesi iki olup (6) biri biri üzerinde olursa fır-i meftūh dirler. Ve öñ (7) ayağınuñ üzengi tokunaçak yerinde buruşuk tüyleri (8) olursa aña şa'r-ı maḥlūk derler. Ve baldırlarında daḥı gözellik (9) nişānı olursa aña şa'r-ı meftūl derler. Ve sekil olan (10) yerinde gendü tūyinūñ renginde benekleri olursa aña it (11) alası dirler. Ve ağzınuñ yanında ya'nī çeñesinde buru- (12)şak tüyi olursa **aña leṭāme derler**. Bu nişānların (13) cümlesi eyü degüldür uğursuz 'add iderler. **Ammā boynunda** (14) buruşuk tüyleri olsa ol nişāna cenāḥ'u-l ferīr (15) dirler. Ğayet eyü 'add iderler ve yügrük olur derler.

[7a]

(1) ve binek tarafında öñ ayağı ile iki kıçları sekil olursa (2) aña mutlak'u-l yemīn dirler. Ğāyet uğurludur **ve cabraz az sekil** (3) olan atıñ ehveni oldur ki öñi binecek tarafından (4) kıçı kāmçı tarafından sekil ola ve sekilūñ iç yanında siyāḥ (5) beñleri olursa saçına zarar gelür. Eger taşrasında (6) olursa ğayre zarar gelür eger ardında olursa ardınca (7) koğan düşmene zarar olup atı tekerlenür dirler. **Ammā dört** (8) **ayağı** sekil at dört mınkara degmez ḥuşūşā ki tırnakları (9) daḥı ak ve yumşak ola andan hīç yoldaşlık gelmez derler. (10) Ve atıñ ana karnında kalan çig maḥalli ak olur tizçek (11) yara olup yarası gec eyü olur dimişler. **Ve cemī' atların** (12) **'alāsı** ve gözeli seylāvī cinsidür. Ba'dehu Küheylān (13) ve Tarbaḡī ve Kebīşe ve Ḥavarī ve Maḥmūdī ve Ma'nek ve Ebyāra (14) ve Ḥarīfaḡ ve Gerk(?) ve Diklāvī ve Şa'īd ve Baḡdādīñ ve Başra-(15)nuñ ve Laḡşanuñ ve Türkmenūñ ve Ğazzenūñ ve Şamuñ ve Berberūñ

[7b]

(1) ve Kumanūñ ve Mışıruñ vesā'ir meşhūr olan maḥallerin ve yügrük (2) atları olur ammā cümlesinūñ seyyidi seylāvīdür. **Ḥazret-i** (3) **İsmā'ıl aleyhi's-şelātü ve's-selāmdan ilā hazīhi'l Emān** (4) **ṭavā'if-i** 'Arab aṣlā yād soy qarışdurmayup ḥıfz u şıyānet (5) iderlerdi. Ḥatta ferclerin kilidlerler idi. Ğayrī cins (6) aykır⁸² aşmasın diyü. **Atların tedbīr ve ḥaḡların idelim. İbtidā** (7) **aḡūrı ğāyet** pāk ve temiz ve qurı ola ve yuların iki (8) cānibinden bend idüp köstek ve pāyentsiz qomayalar. (9) Ve altına qurı fişkı döşeyüp qaşanıcaḡ altını pāk [ideler]. (10) Ve uzun günlerde yemini gün var iken vireler. Ve niş'ul-(11) ley[l]de şu virmek ḡayvānı pek semürdür qaba kuşlukda (12) bir şu vireler bir daḥı ba'del-'aşr vireler ve kāḥ yelesini ve kuyruḡını (13) ve ayaklarını

⁸² Metinde ایقر şeklinde yazılmıştır.

sıcak şu ile ğusl idüp günde iki def'a (14) eyüce tımār ideler. Ve üç gün yatmayup binüp gezdüreler ki (15) ayakları açıla ve yatan ata bir kîle şî'ri beş yem idüp

[8a]

(1) beş gicede vireler. **Ammā yola giden** ata beş altı vakiyye arpa (2) eger ekl iderse vireler. Eger taḥammüli var ise şuluk (3) dahı vireler ve ata binerken üzengüye başup ağırlığın (4) virmeyeler. Hemān der-‘akab üstüne rākib olalar (5) ve şıķleti üzengiye vireler. **Zīrā üzengileri** boş koyup (6)şıķleti egere virmek atı za‘īf ider. Ve **derlemiş atuñ egerin** (7) tīz almayalar ve **duḥāndan ve yaǧmurdan** atı pek şaķınalar. Ve yor- (8)ğun ata tīzcek yem ve şu virmeye ve atuñ bileklerinüñ (9) çamurını eyüce ğusl eyleyüp yaşını alalar bıçılğan (10) olmaya. **Ve besülü ata üç dizginden ziyāde etmeyeler bundan-soñra** (11) **ma‘lū[m] ola ki** tayuñ ol iki diş aşığıdan ve iki diş (12) yoķarudan çıkar ol dişlere **ibtidāsebāt ve şenāyā** derler. (13) **Ve anların dahı yanında** dört diş dahı biter anlara **vāsīāt** (14) **derler**. Bunlar yanında çıkan dört diş rubā’ıyyāt derler. (15) Tamām öñi on iki diş olur. İçerüki dişler ile cemī’

[8b]

(1) kırık iki diş olur. **At üç yaşında girdükde dişleri şarı** (2) olur. Kulun dişinüñ kapağı açar ve azūsın yarar. Dördünde (3) şenāyāsı düşer yirine yine biter. Beşinde kulun dişinüñ (4) dibi kalın olur. **Altısında bir mıķdār bir yanı gidülür** ve dahı (5) yedisinde içlerinde karaca çukurcıklar olur. Ve iki (6) **çeñesi ortasında yumrıca bezcegiz ḥāşıl olur**. (7) Bundan soñra büyümekden kalur. Sekizinde ol çukur (8) dahı ‘amīķ olur. Tokuzunda silinmege başlar. Onında ziyāde (9) silünür ve burnı içinde bir delik peydā olur. **Eger at buldıǧı** (10) timür ve ağacı kemürmege mu’tādī ise ol vakt yaşı dahı (11) dişlerinden ma‘lūm olmaz. Çeñesinden ma‘lūm olur **genc olan** (12) **ḥayvānuñ çeñe kemükleri kalın olur**. **Ama yaşlanduķça incelür**. (13) Ḥattā bıçak yüzi gibi ince keskin olur ve göz çukurlanur (14) ve kūşunu açar **ve atuñ on yaşından yoķarısı tahmīnen ve ferāset** (15) **ile bulunur cezme mecāl olmaz ve atuñ ‘ömri insān ‘ömrinüñ nışfı**

[9a]

(1) kadardır. Ammā ba‘zı atlar kırık elli yaşına kadar yaşar. Ba‘zı insān (2) **yüz yaşına kadar yaşadığı gibi**. Bundan soñra atların maraź (3) ve ‘ilācını beyān idelim.

At şaķaǧısı olsa bu ‘illet (4) iki nev‘dür. Birine şaķaǧı ve birine şu şaķaǧısı derler. (5) **Şaķaǧınuñ ‘alāmeti budur ki burnınuñ iki delügünden irin** (6) **gibi kanla**

aķar ve bařın ařađı eger ve burnını dıvāra sūrer (7) ve burnınıñ ķanatları gerilūr ve tūrdıđı maħalde hırlar. **‘İlācı** (8) budur ki yigirmi dirhem dođan sāde on dirhem zeyt yađı (9) ve on dirhem bezir yađı ve on dirhem keskin ‘araķ ve bir dirhem (10) ķōrek otı bunları birbirine ba‘de’l-ħalt ħayvānuñ bařını (11) bir yūkses yere ta‘līķ idūp burnınıñ delūklerinden iķūreler (12)mūcerrebdūr. **Nev‘-i āħır: Ćōgen ve anduz kōki** eyūce saħķ idūp (13) ve dūlbenden geķūrūp atuñ burnına ūfleye. **Nev‘-i āħır** yegirmi beř (14) dirhem ‘araķ ve yigirmi beř dirhem dođan zeyt ve bir mıķdār ķōgen (15) cūmlesini bir yirde ķalkalayup atuñ burnından iķūreler.

[9b]

(1) **Nev‘-i āħır:** Yūz dirhem tereyađı eridūp ve ūķ dirhem diři (2) ķařını vaż‘ [idūp] ba‘dehu astandan sūzūp ve yarım dirhem (3) ķōrek otı ķarıřdırup ba‘dehu ħayvānuñ bařını bir yūkses (4)maħalle ařup iki burnından ılıķaķ olarak dōkeler. (5) Ba‘dehu ħayvānuñ bařını ōñ ayađına ķıřaca bađlayup degnek (6) ile ardından uralar ħareket itdūkķe terākūm iden maddeler (7) aķar. Eger kŭllyien def‘ olmaz ise bir mıķdār tavuķ tersi ve bir (8) mıķdār mā‘ī bezi āteře koyup ħayvānuñ bařını ařađı (9) bađlayup bařına bir mūnāsib řey‘ ōrtūp burnına tŭtsi (10) ide. Kŭllyien def‘ olur. **Nev‘-i āħır:** Bođazı altına sūnger ile (11) řovuķ řuyı řıkķa řıkķa uraraķ řaķađı def‘ olur. (12) **Nev‘-i āħır:** Elli dirhem řır[l]uđan yađını ısıdūp burnından iķerŭ (13) dōkeler. **Nev‘-i āħır:** Kafŭrī zađferān ile saħķ idūp (14) aħřam namāzı vaķtında mařura ile burnına ūfŭreler. Ba‘dehu (15) ūzerine benefře yađı tamladalar. **Eger ‘illet kuvvetlŭ olup def‘**

[10a]

(1) olmazsa ķōrek otı zencebil ile ve ođlan ařı kara ķařnī (2)‘ūdŭ’l-ķahr her birinden ikiřer dirhem zađferān bir dirhem bu ecza-(3) ları ikiyŭz dir[hem] ħamr ile ūķ bōlŭğinden bir bōlŭđı ķalınķa ķaynadup (4) ve bir dirhem naft-ı zām idūp řoñra ūķ bōlŭk idūp her (5) gŭn bir bōlŭđini ılıķaķ burnına dōkŭp bir zāmān baři (6) yoķaru tŭtalar. **Ammā nev‘-i diđer** řu řaķası derler. Sebebi (7) dŭrlŭ dŭrlŭ řovuķda ķalmaķdan olur. ‘Alāmeti oldur ki (8) řarı řarı řu aķar, tīz tīz tiksirir ve ba‘zen olur ki (9) ģalīza dađı aķar ve burnını ayađına sūrer. ‘İlācı budur ki (10) beř dirhem ħalvācı ķōgeni ve beř dirhem limon yađrađı ve beř (11) dirhem dađı ķunduziye bunları ba‘de’s-saħķ burnına (12) ūfleyeler mūcerrebdūr. **Nev‘-i āħır: řarımırađı aķ řođan ile saħķ** (13) ve ħamr ile ķaynadup řoñra sŭrŭp řoñra susam yađı ve zeyt (14) yađını birbirine ķarıřdırup ve

mezkûr hamrî dahî hâlî (15) eyledükde şöña tekrâr kaynadup tâ hamr gid[e] yağ kıala ba‘dehû iki

[10b]

(1) dirhem naft zam eyleyüp birkaç gün burnına dökeler eger (2) def⁸³ olmazsa bir beziri tâbede şu ile kaynadup ve tobra- (3)sını bu kaynayan eczâda ısladup başına tobra ile ta‘lîk (4) ide ne-kadar ‘illet var ise def⁸⁴ olur ve söker iki (5) ‘illete bundan eyü ‘ilâc olmaz. **Ma‘lûm ola-ki hayvânuñ burnında (6) bevâsir olsa ‘alâmeti budur ki iriñlüce şarı şu aķar.** (7) ‘İlacı budur ki nişâdura kılye zengâr kıara zırnîh ba[l]u⁸³ (8) güli her birinden bir dirhem saħķ idüp ve merhem gibi yoğrup (9) hayvânuñ burnınıñ derûnına nazar olına bevâsiri kıankı (10) maħalde ise üzerine merhem-i mezkûrdan parmağıyla süre. (11) Eger görünmez ise bir ağaca penpe şarup anuñla dört (12) tarafına günde bir def⁸⁴ a süre üç gün böylece süre. (13) Şöña tereyağı süreler. Ba‘dehû bu merhemi dahî günde iki (14) def⁸⁴ a eski penpe ile tılâ ideler. Merhem budur zift çam (15) sakızı biraz naft bunlar kaynadup merhem gibi ideler.

[11a]

(1) **Hayvânuñ burnı üstünde temregü olsa bu bir marâzdur ki** (2) çıkar yayulur. Boz rengi olur hayvânuñ gözine yakın (3) varur.⁸⁴ Eger ‘ilâc olmazsa nâsır olur ol vaktda (4) ‘ilâc kâr etmez olup çıkaralar. ‘İlâ[cı] budur ki (5) **‘arâķı, şabûnı ve tuz ve şu ile ġâyet çok ġusl ideler ki** (6) rengi tahvîl idince kıara zırnîh ve kılye ve şarı zırnîh (7) firengi nişâdurı paluğ güli kirec bu eczâları şabûn (8) şu ile yoğurup tılâ ideler ve üzerine yaprak (9) koyup bağlayalar. **Lâkin gözine hıfz ideler ki ‘ilâc gözine (10) gitmeye.** Bir gün bir gice tura ve ba‘dehû gül yağı ve koyun (11) kıyruğı yağ ile tılâ ideler. Ya‘nî tılâ ‘ilacı süre (12) dimekdür. **Ve atuñ gözine tuman gelse** beyâz kelb (13) terisini be-tahfîf ve saħķ idüp ince dülbenden geçürüp (14) bir delik maşura ile günde bir def⁸⁴ a şabâhleyin gözine (15) üfleyeler. Böylece yedi gün ‘amel ideler. Eger bu ‘ilâc ile

[11b]

(1) def⁸³ olmazsa üç dirhem toğan terisi ve üç dirhem (2) insân necisi ve üç dirhem toz şekeri bunları ba‘de’s-saħķ (3) bir ince dülbenden geçürüp on gün ‘ale’s-şabâh kıalem ile (4) hayvânuñ gözine üfleyeler. **Yâhûd şabâh deñiz suyu** (5) püskürseler. Eger tâze

⁸³ Metinde باط şeklinde yazılmıştır.

⁸⁴ Metinde واد şeklinde yazılmıştır.

ise def' olur. **Ve eger hayvānuñ (6) gözine ak gelse** yarım dirhem fülful yarım dirhem şāh-tere (7) bunları saḥk idüp ve deñiz köpügi ve adam necisi bunları (8) daḥı yaküp saḥk eyledükden soñra müstehū(?) evvel ile maḥlūt (9) idüp bir kāmıř ile hayvānuñ gözine üfüreler mücerrebdür. (10) **At için tūtiyā terkībidür. Eflāk tuzunuñ özini saḥk** (11) eyleyüp ve diř budak ağacından parmak kalınlığından (12) tokuz deynek kesüp ve burķu ile delüp saḥk olmuş (13) melhemi tokuzına şıkıca tıdudur birer birer āteřde (14) iḥrāk eyledükden-soñra yine muḥkem saḥk idüp ḥıfz (15) ideler. Ḥīn-i iktizāda hayvānuñ gözine üfleyeler mücerrebdür.

[12a]

(1) **Atuñ gözine kan gelse** yāḥūd tuman gelse ibtidā gözine (2) řu püsküreler. Ba'dehū kardař kanını ince saḥk idüp (3) kalem ile gözine üfleyeler. Beř on gün böylece ideler def' olur. (4) mücerrebdür. **Atuñ gözine ağac dokunup yařarsa** 'ilācı (5) budur ki řoğanı bezir ile kaynadup havānda saḥk idüp (6) tuz ve kimyon katup issice gözine vař' eyleyüp (7) baēlayalar. Eger kan tılarsa gözine aēmayup kapaēını kaldırup (8) řovuk řu bir kaē def'a uralar. Atuñ gözine bir nesne (9) tokunup kan ıkıup ak dūřse yarım dirhem arpa (10) unını ḥamīr idüp içine bir dirhem kara fülful koyup (11) furunda biřürüp ba'dehū saḥk idüp üç gün mařur (12) ile gözine üfüreler nāfi' dūr. **Atuñ gözinde kīsi olsa** (13) **sebebi dūrlü řu virmek ve řovukda komaēdan olur.** (14) 'İlācı budur ki on dirhem kıızılçık çekirdeēi on dirhem (15) daḥı insān bařınıñ kazındısı ve on dirhem kaz

[12b]

(1) necisi ve on dirhem kırlanķıc necisi ve on dirhem deñiz köpügi (2) yüz dirhem zāc-ı kabarlis bu eczāları muḥkem ba'de's-saḥk (3) ve elekden geēürüp ba'dehū parmaēını ışladup ol eczāya (4) baturup gözi aērıyan ve gözündeki olan hayvānuñ (5) gözünüñ buñarına bařa. Bi-izni'llāhi gözleri açılır. Bu (6) zıkr olınan eczāyı bir kāmıř içine koyup hayvānuñ gözine (7) üfüreler ḥalāř olur. **Atuñ diři aērısa sebebi budur ki** (8) yemini eyüce taḥḥīr etmeden virirler. İçinde tař kalur (9) hayvān ekl iderken dişine dokunur aērıdur 'alāmeti (10) budur ki yemin kāḥil yer ve kulaēların bıraēur ve gözlerinden (11) yař gelür ve başını ařaēı tıtar. 'İlācı [bu]dur ki it (12) üzümi ve 'ūdū'l -kahr ve zencebīl ve būber ve ak ḥardāl bunları (13) ba'de's-saḥk bal şerpetiyle kaynadup hayvānuñ aēzını (14) açup bir aēca bez şarup bu eczāları ışladup (15) ařaēı ve yoēarı hayvānuñ dişlerine süreler def' olur.

[13a]

(1) **Atuñ boğazında hunnāk olsa bu bir ‘illetdür ki hayvānuñ başından** (2) boğazına iner. Degme at halāş olmaz helāk olu[r]. Meger (3) ol hayvānıñ hūnerlü bahādır ola ‘alāmeti oldur ki boğazı (4) şişer ve şolur ve katı katı adem gibi egülür ve korkusı (5) üç güne kadardur. ‘İlācı budur ki evvel emirde iki (6) kolundan kan alup lākin çok akıtmayalar boynına tereyağı (7) süreler ve mercimek ve boy tohmı turaķ otı meyān kōki (8) haţmı tohmı bunları kaynadup şuyını alup bu şuyun (9) içinde hıyārşenbe ezüp bādem yağı ve birkaç yumurta (10) şarısı dağı koyup çalkayalar. Ilıcak eyleyüp hayvānuñ (11) başını yokaı kaldırıp boğazına dōkeler iki def a (12) böylece ideler ve eger emīn olmazsa bu ‘ilācı dağı ide. (13) Kızıl üzüm çekirdegi çıkmış ola ve inçır ve ‘unnāb (14) bunları dōgūlmış arpa ile kaynadup bādem yāhūd şusam (15) yağı katup ve biraz dağı şeker izāfe idüp ılıcak eyleyüp

[13b]

(1) hayvāna içireler. Ve birkaç def a dağı lādenī ruğan-ı zeyt ile erüdüp ısıcak iken boynına (2) tılā ideler. Yonca ve hāşıl vireler tā kuvvet bulınca (3) kadar şuyını dağı pek şovuk virme-yeler. **Atuñ boğazı (4) altında şiş olsa raḥikī ma’cūn süreler def olmazsa** (5) hāviyār süreler. Eger ziyāde şiş olursa ‘asel ile (6) nişāstayı maḥlūt idüp süreler mücerrebdür. **Atuñ (7) boğazı hırlasa elli dirhem bezir yağı bir kabda el⁸⁵ tayancaķ kadar** (8) ısıdup hayvānuñ başını yüksek maḥale aşup mezķūr (9) yağı burnınıñ iki delüklerinden içireler mücerrebdür. **Atuñ (10) boynunda toluca olsa sebebi dürlü şovukda** (11) bırakmadandır. ‘Alāmeti budur ki kırı ağac gibi egilmez. Bunun (12) ‘ilācı evvel emirde kolından ve boynınıñ iki cānibinden (13) kan alalar eger açılmazsa oğlan aşını kaynadup (14) içine dōgūlmüş şarımsak koyup ve biraz kara naft (15) izāfe idüp ılıcak boynuna birkaç kerre tılā ideler.

[14a]

(1) Eger yine def olmazsa añ başalar kaz ayağı tamğa olur. (2) Ertesi gün acı yağ ile yerini yağlayalar ve yemin dağı (3) ısladup vireler def olur. **Nev‘-i āḥır doluca olsa (4) on dirhem şoğan tohmı yüz dirhem eski şarab elli** (5) dirhem keskin sirke on dirhem gögercin tersi gögerçin (6) [ter]siyle şoğan tohmını muḥkem saḥķ eyleyüp sirke ile (7) şarāba ḥalt eyledükden-şoñra [şoñra] içireler ve yemine (8) bir mıkḍār ıslanmış buğday kırışduralar yāhūd yemini (9) cüz’i bişürüp vireler mücerrebdür. **Atuñ**

⁸⁵ Metinde ٱ şeklinde yazılmıştır.

boynuna ok ya kılıç (10) rāst gelüp tamar kaṭ' olup kanı durmasa ilācı (11) budur ki biraz 'anzarūt ve maṣṭakī ve çam sakızı zāc-ı(12) kabarlis ve kızıl boya bunları saḥk idüp ḥāzır ola (13) evvelā yarayı 'arak ile yıkayup ba'dehū mezkūr[ur] eczāları (14) yaranuñ içine tıdırup bir eski penpenūñ üzerine (15) yumurta sarısı tılā eyleyüp üzerine vaż' dahı

[14b]

(1) üstüne bir parça düzce taş koyup destār ile (2) bağlayalar on beş gün tura. Ba'dehū açup üzerine kaṭrān (3) tılā ideler. Eger bu eczālardan ḥaz olunmaz ise (4) ol vaqt bir kalınca yaşıdık koyalar. Muḥkem bağlayup (5) açmayalar. Eger açarsa ılıcak şu ile yıkayup ıslana (6) ba'dehū açā şifā bulur. Atuñ göğsinde **su'lesi (7) olsa ya'nī ur** olsa ceviz gibi olu[r] gitdikçe büyür. (8) 'İlācı budur ki bir ince kendir ile dibinden muḥkem bağlayup (9) ba'dehū derince yaralar ve yarılan yere eflāk tuzu (10) tıdırup bir gün ve bir gice tura ba'dehū açup (11) günlük kapuğı ve çam kapuğı ve ardınc sakızı ve maṣṭakī (12) bunları saḥk idüp ol yarığıñ üzerine (13) ekeler. Yāḥūd bu merhemi vaż' eyleyeler. Mürdesenk (14) on dirhem sülügen on beş dirhem bunları elli dirhem (15) doğan zeyt ile kaynadup tā merhem ak naft bunları

[15a]

(1) havānda saḥk eyleyüp mezkūr merhem ile maḥlūt (2) eyleyüp eski penpe ile tıla eyleyeler. Eger keserken (3) kan çıkup çok çıkarsa kızıl boya koyup muḥkem (4) **bağlayalar** ve eger tamar kesülürse timür ile çam sakızı (5) ile dağlayalar.

Atuñ göğsinde yengeç gibi bir 'illet olur. (6) 'Alāmeti budur ki şalgam gibi olup ve kaṭı olur hareket etmez (7) Dizinde ya kış ayağınuñ iç tarafında olursa çıkarma-(8)sı **muḥāṭıralu[dur]**. Zīrā tamarları muṭṭaşıldur. 'İlācı (9) budur ki anı ḥācvāri yarup dağ dahı āteşde dahı (10) ḥāzır olup der-'akab çam sakızı ile dağlayalar. (11) Zīrā ḥayvānuñ kan çok cereyān ider ve içine kaynar kaṭrān (12) tıdıralar. Üzerine eski penpe vaż' ve muḥkemce (13) bağlaya ve üç günden-sonra açup içine silüp (14) 'anzerūt ve günlük ve çam sakızı ve maṣṭakī (15) ve āteş görmemiş bal ile bunları maḥlūt eyleyüp vaż'

[15b]

(1) eyleyeler.

Ḥayvānuñ boğazına sülük yapıssa 'ilacı (2) budur ki bir avuç tuzu boğazına dökeler ḥalāş (3) olur. Eger tuz ile def olmazsa yarım dirhem mıkḍarı (4) enfıyye

üfleyleler, def⁶ olur. **Ḥayvān ġāyet öksürige uğrasa** (5) sebebi budur ki terlü şovuk şu virmekden yāḥūd (6) yemi içinde tavuk necisi yāḥūd tüyi olur ‘ilācı (7) budur ki yüz dirhem keskin şarāb ve yüz dirhem adem bevlı (8) ve elli dirhem nişāste cümlesini maḥlūt eyledükde (9) ḥayvānuñ ağızından içeri dökeler. Yāḥūd yer şomunı (10) kökini saḥk idüp şu ile ḥayvāna içireler öksürigi (11) kaṭ⁶ idüp ve karnında olan kırtları kırar yāḥūd (12) bir mıkḍār koyun otı yedürseler nāfi⁶ dūr. Yāḥūd tāze (13) kenevir otını ḥayvāna yedürseler karnında olan kırtları (14) def⁶ ider. Atun öksürigine çentiyan kökini şu ile (15) kaynadup ḥayvāna içüreler nāfi⁶ dūr. Dīger: Öksürük

[16a]

(1) için bir ‘aded yılan kaftanı üç parça idüp (2) her gün şudan soñra bir parçasını bir takrīb yedüreler (3) nāfi⁶dūr. **Dīger: Öksürük için bir vaḳiyye boy toḥmı yüz (4) dirhem lüle kükürdi** elli dirhem qarabüber yüz dirhem (5) zırnıḥ cümlesini saḥk idüp arpa virildükde daḥı (6) üzerine şu püskürüp kırkar dirhem mıkḍār birkaç (7) yedüreler. Şedīd öksürüğe nāfi⁶ dūr. **Dīger: Altun otı** (8) bir mıkḍār yedirmek öksürüğe nāfi⁶ dūr. **Ḥayvānda yara olup (9) sinek rāḥat virmese kabaḳ yaprağınuñ şuyunı (10) ḥayvāna süreler. Ol maḥallesinün <üstine> konmaz mücerrebdür.** (11) Dīger: Öksürük için bir [va]ḳiyye keskin sirke içinde üç (12) ‘aded yumurta vaz⁶ idüp yigirmi dört sā’at (13) dura. Ba’dehū ḥayvānuñ başını bir yüksek maḥalle aşup (14) ağızını açup ol yumurtalar şikest olmaḳsızın (15) yutdıralar böyle üç def⁶ a ideler. Cümlesi tokuz

[16b]

(1) yumurta olur mücerrebdür. **Dīger: A’lā** girid şabūnı zeyt (2) yağı ile iki yumurta şarısı ikişer dirhem daḥı eski (3) şarāb ve bir dirhem zağferān cümlesini şerbet idüp (4) içüre böylece üç ya dört def⁶ a ideler mücerrebdür. (5) **Dīger: Üç dirhem zırnıḥ ve üç dirhem göz taşı ma’ān saḥk** (6) eyleyüp arpanuñ üzerine eküp yedüreler. **Dīger: Beş altı gice** (7) sā’at üç buçuk ya dörtte iken ikişer parelik (8) raḥīḳi ma’çunı yedü[re]ler⁸⁶ eger def⁶ olmazsa ketireyi ısladup (9) balık nefesi ve et yağı ve üçini maḥlūt eyleyüp içüre (10) mücerrebdür.

Ḥayvānuñ sançu[sı] olsa ‘alāmeti oldur ki yatur. (11) Yuvarlanur ve karnı şiş ve beñzi kaşkatı olur kaşanmaz (12) ve burnunuñ iki delükleri kanatları kalkar. ‘İlācı

⁸⁶ Metinde ييدولره şeklinde yazılmıştır.

budur ki (13) tiryāki şarāb ile ezüp içine zeyt yağı koyup (14) ılıcağ idüp hayvānuñ başını yoğaru kaldırup burnına (15) dökeler ve kalınça çul ile sarup bineler ziyādece

[17a]

(1) yürideler kıza derleye. Karnını iki adam ağaç ile muhkem (2) sıkalayalar. Eger terlemez ise zeyt yağı ya bezir yağı ile yāhūd (3) şabūn süre. Dahı olur ise şufasına el (4) şokup eliyle bulunan tersi çıkaralar ve hem şabūnı (5) şufasına şāf gibi şokalar. **Diger: Hayvānda sançu** (6) ‘arız olursa bir mıkḍār papatya [bir] mıkḍār-ı kifāye şu (7) ile kaynadup ba‘dehū süzüp bir mıkḍār zeyt yağı ve bir (8) kabza Eflāk tuzu karışdırup insāna tenkıye (9) ider gibi şırınka ile tenkıye iderler. Kanķı nev‘ sançu (10) olsa def‘ ider. **Diger:** Bir dirhem mıkḍārı afyon üç (11) fīncān kahve şerbetiyle eridüp mu‘tedil olduķda (12) başını bir yüksek maḥalle aşup burnınuñ iki delügünden (13) içürel nāfi‘ dūr. **Diger: Çögeni saḥķ idüp şuyını** (14) şıklar içine adem bevli ve eflāk tuzınuñ özünden (15) katup ılıcağ burnından dökeler. Fi‘l-ḥāl kaşana yāhūd zekerinüñ ucuna bit şalıvire. Fi‘l-ḥāl kaşana.

[17b]

(1) Ve eger ditredigi geçmezse eski şaman şarābıyla kaynadup (2) hayvānuñ karnı altına uralar yörüdeler ḥalāş olur. (3) **Diger: İki dirhem zağferān üç dirhem cevzi bevvā iki dirhem** (4) andız beş dirhem egir on dirhem kimyon dört dirhem (5) büber bunlar[ı] döğüp burnına üfürel ve hayvānı katı katı (6) yörüdeler ki ta terleye fi‘l-ḥāl kaşana. Ve yemini yaş idüp (7) vireler ve şuyını dahı az virüp şovuk virmeyeler (8) **Diger:** Andız köki zernebat onar dirhem servi kozalağınun (9) toḥmı otuz dirhem maştaki on dirhem [...] bu eczāları (10) ba‘de’s-saḥķ ve elekden geçürüp bir kaşık tolusı burun (11) taşına koyup üzerine bevl koyup karışdır. Ba‘dehū (12) hayvāna içürel def‘ olur. **Diger:** Bir avuç bārūt (13) burun taşına koyup üzerine bevl idüp hayvāna (14) içürel def‘ olur. **Diger:** Sanculanup kaşanmasa on dirhem (15) şap ba‘de’s-saḥķ ḥamūr içine koyup yutdura müçerredür.

[18a]

(1) **Diger: Bir mıkḍār üzerlik toḥmı kaynadup süzüp hayvānuñ** (2) ağzından ve burnından içürel **at kaşanmasa def‘-içün** (3) ayaklarının tırnağına yazalar ve öñ şol ayağınun (4) tırnağına Seyhun, kıç şol ayağınun tırnağına (5) Ceyhun ,öñ sağ tırnağına Fırat, kıç sağ tırnağına (6) Nil yaza. Ba‘dehū bevl ider ve bevl eyledükden soñra (7) tırnaklarını gısl ideler.

Ḥayvānda şıraca olsa kula- (8) ğınuñ eñsesinüñ dibindeki tamarların iki tarafını igne (9) ile ibrişim geçüreler. Ol tamarlar kuruduğda ve kuru- (10) duğça şıraca def⁸⁷ olur ve kurur mücerrebdür. **Nev‘-i Diğer:** (11) Tepesinden barıtağ dağı alınandan tā ortasına dağı (12) bardağ ve saçlarının diblerine urup ve üst (13) dodağının iç yüzünü açup neşter ile kan alalar ve dağı (14) dilinüñ altından dağı bıçak ile kan alalar. Alduğdan soñra (15) dāğlāyalar ve kollarının üzerinden haçāmat ideler. **Diğer:**

[18b]

(1) Şıracası kanķı tarafda ise ol-tarafuñ tırnağını (2) pek yıkayup üzerine kalem vaz⁸⁸ eylediği gibi yā Allāh diyüpte (3) bir kalemde ħurūfātuñ gözleri açık olarak **Takāncal** (4) ismini taħrīr ide mücerrebd[ür]. Eger iki tarafında var ise kezalik (5) iki tarafının tırnağına taħrīr ide. Eger dört tırnağında (6) ve dört tarafında var ise kezalik dört tırnağına (7) taşīr ideler mücerrebdür. Bi-izni’llāhi te’āla def⁸⁹ olur. **Diğer:** (8) Bu āyet-i kerīmeyi yazup cum‘a günü kablu tūlū‘i’ş-şems bir (9) āyet’ül-kürsi ve üç ihlāş-ı şerīf kıra’et olunup rūḥ-ı (10) Resūlallāh şallallāhū aleyhi vesellem efendimize ihdā eyleyüp (11) nuşhayı boğazına aşalar ve ol gün on iki fakīr birer pāre (12) şadaķa⁸⁷ vir mücerrebdür. ⁸⁸ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْلَةٍ أَوْ نَزَعْتُمْهَا قَائِمَةً عَلَى أَصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ (13) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ⁸⁹ يَاشَافِي يَاشَافِي يَاشَافِي (15) حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ لَا الْعَلَى الْعَظِيمِ ⁹⁰ وَ بِهِ نَسْتَعِينُ (14) وَلِيُخْرِجِي الْفَاسِقِينَ ⁹¹ **Diğer:** Yer köstebegini āteş küreğinde kavurup

[19a]

(1) kömür gibi olduğda saḥķ idüp bir takrīb ḥayvāna yedüreler (2) üç def⁸⁷ a yedirseler bir şeyi kalmaz eger atda olup şıraca (3) def⁸⁸ inden soñra yerinde şiş kalur ise vaktında dağı (4) kışrağa çekile bir şeyi şiş kalmaz. **Diğer:** Ḥayvānda şıraca (5) olsa bunu yazalar ḥayvānuñ yelesine aşalar mücerrebdür. (6) فَاشَافِ نَشَافَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ نَشَاو نَشَافَ نَشَافَ (7) Ḥayvānda (8) zayıf nefes olsa yüz dirhem çam sakızı bir tençir[e]ye (9) koyup eridüp yüz dirhem arpa dağı eyleyüp kavurup (10) ḥayvānuñ üç gün aç tutup ol kavrulmuş yüz dirhem (11) arpayı yedüreler eger bu ‘ilācnı idüp def⁸⁹ olmazsa (12) atı yıkayup ayaklarını bağlayup iki dāne kertenkelenüñ (13) kıyruklarını

⁸⁷ Metinde صدقه şeklinde yazılmıştır.

⁸⁸ Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

⁸⁹ Hurma ağaçlarından kestikleriniz veya kökleri üzerinde kaim kılarak (dikili olarak) bıraktıklarınız da ancak Allah'ın izniyledir ve bu, fasıkların perişan olmaları içindir (Haşr Suresi/5. Ayet).

⁹⁰ Bütün güç ve kuvvet, yalnızca en yüce ve en büyük olan Allah'ın (c.c.) yardımıyla elde edilir.

⁹¹ Hastalara şifa veren, Şifayı yaratan, şefaet eden, şifalandıran, şifanın tek kaynağı olan.

kesüp diri diri atun burnına şalıvireler (14) mücerrebdür. **Diger:** Tavuğı boğup tüyi ile tençireye koyup (15) tençirenün nişfına kadar şu ile tıdırup üç fincân

[19b]

(1) şu kalınca kadar kaynadup ba'dehü üç şabâh hayvânun (2) burnına birer fincân dökeler mücerrebdür.

Hayvân şoluğan olsa (3) sebebi budur ki katı segirtmekden talağına yel tolar. 'İlâcı (4) budur ki bir dirhem zağferân yüz dirhem keskin sirke (5) ve iki kalıp alâ Girit şabunı bunları sirke içinde maḥv-ı vaḥal idüp hayvânun burnından içüreler. (6) Bu 'ilâcı şıracalı hayvâna eyüdü eger şıracası (7) sağında ise şol burnına şolunda ise sağ (8) burnına akıdup mücerrebdür. **Diger: Bir vaḳıyye kuruşını irendeden** (9) geçürüp daḳıḳ ile ḥamūr idüp hayvâna yedüreler ve üç (10) yumurtayı bir vaḳıyye sirke içine bırağupta yumurta- (11)ların kabuğı soyulıncaya kadar tura. Ba'dehü bir dânesini (12) burnı delüğünden içüre ve birini daḳı ağızından bal'a (13) itdireler mücerrebdür. **Diger: Köpek talağı daḳıḳ incir kimyon** (14) bunları kaynadup süzeler on dirhem çam saḳızı saḳḳ (15) idüp mezkûr şuya koyalar ve elli dirhem şıgırın iç

[20a]

(1) yağını eridüp on dirhem bezir yağı katarlar. Bunları hayvânun (2) burnına dökeler ve yemin ısladup vireler ve şuyını şovuk (3) virmeyeler ve sıcaḳ tatarlar maḥlûṭ yonca ve ḥâşıl vireler (4) bir âsân daḳı 'ilâc budur ki inek südiyle zağferânı (5) maḥv idüp ılıcaḳ burnına dökeler şoludıḡun kat' ider. (6) **Diger: Elli dirhem sinâmeki elli dirhem maştaki elli dirhem günlük** (7) elli dirhem kuruşun irendeleyüp mezkûr eczâları ba'dehü (8) saḳḳ idüp top gibi ma'cûn olına ve hayvâna ekl itdireler. (9) Ve beş dirhem kâfûr ile burnına ve ağızına buḡûrlayalar ve şu (10) virildiḡi vaḳt ılıcaḳ vireler ve yigirmi dirhem nişasta ḥamūr (11) içinde yâḥûd etmek ile yedüreler. Ve altına fışkı döse- (12)yeler bu minvâl üzere on gün mıkḍâr 'amel ideler. (13) **Atun sidigi tutılsa kaşanmazsa serçe tersini** (14) saḳḳ idüp ve ruğan-ı zeyt ile ḥalt eyleyüp içüreler. (15) Eger def' olmazsa eflâk tuzını serçe tersiyle saḳḳ idüp

[20b]

(1) ve dülbenden geçüre, ruğan-ı zeyt ile ḥalt idüp ve atun (2) kuyruğundan yedi kıl büküp mezkûr eczâları bulayup (3) atun zekerinun delüğünden yörüdeler.

Hayvân kan kaşansa (4) sebebi budur ki saḳıl yük yükledirler yâḥûd çok koşdurır- (5)lar. Yâḥûd yüksek maḥalden şıçra[durlar]. Ol vaḳt beli açılır. (6) Ol kan

belinden gelüp ‘ilâcı evvel emirde iki kıçınıñ (7) iç yanından kan alalar lâkin kanı çok akıtmayalar. Kök (8) süsen köki ve zağferân ve dimür dikenî ve kara çalınıñ (9) tohmı bu eczâları şarâb [ile] kaynadup süzeler. İçine (10) bir dirhem hâliš tiryāk ezüp koyalar hayvānuñ burnına (11) dökeler. Eger def[°] olmaz ise bu terkibi ideler. İt üzümü, (12) zencebil, būber, cevz-i bevvā, dār-ı fūlfūl, ak hardal beşer dirhem (13) alınup saḥk olına ve bir [va]kıyye zift yüz dirhem çam sa- (14)kızı ve elli dirhem çelik-dār(?) bunları eridüp mezkūr (15) mashūk eczâlar ile maḥlūt eyleyüp bir kalın bez yakı gibi

[21a]

(1) tılâ idüp sıcaḥ sıcaḥ beline yakı ide. Yedi gün (2) dura eger bunlar ile def[°] olmazsa iki üç yerinden (3) dāğlayalar.

Atuñ ayağına mādde olsa aña nefḥa dirler. Ol bir māddedür ki (4) hayvānuñ başından nüzül ider. ‘Alāmeti budur ki (5) kolu şiş ve kalın olup ve ayakların hareket itdire- (6) mez. ‘İlâcı budur ki iki kıçından kan olup ba‘dehū (7) ḥatmī yaprağın ıştırğan otı kepek şarımsak şapı (8) bunları keskin sirke ile kaynadup tā sirke maḥv (9) olunca ba‘dehū sıcaḥ sıcaḥ bu otları ayağına gözel (10) şaralar. Bir gün bir gice tura. Eger def[°] olmaz ise (11) bu ‘ilâcı daḥı ideler. Kaşnī ve oğlan aşı daḥı (12) şarımsak ile bunları şarâb ile kaynadalar. Ba‘dehū (13) bezir ve eflāk tuzı izāfe idüp tekrār kaynadalar (14) tā şarâb maḥv olunca kadar gālīz sıcaḥ iken ayağına (15) tılâ ide. Birkaç def[°] a tılâ ideler. **Diğer: Peynir tulumuñ**

[21b]

(1) **ya bezir tulumını şarâb ile ḥaşlayup sıcaḥ iken ayağına** (2) şarup bir giçe tura ertesi gün bineler. Eger def[°] (3) ol[mazsa] [ol] mādde bir yere cemī[°] tolar ise neşter ile deşüp (4) üzerine yumurta şarısıyla nişāsta maḥlūt (5) olarak tılâ ve muḥkem bağlayup altı yedi gün tura. (6) Eger bir karar tурсa üzerine bir kaç dağ uralar⁹² (7) ve işledeler ve ol mādde def[°] ola. **Ḥayvānuñ ayağınuñ sinirleri (8) gerilüp katı olsa ‘alāmeti budur** ki yürüyemez çepeler. (9) Bu ‘illet bir ‘illetdür ki hayvānuñ boynından inen sinirleri (10) tutar. ‘İlâcı budur ki eflāk tuzı süd nişāsta (11) kaynadup sıcaḥ iken ayaklarına tılâ ide. Şarâb tulumı ile (12) muḥkem şaralar. Üç-gün tura def[°] olur. Eger (13) açılmazsa hayvānuñ dizinūñ üst tarafından kan alalar. (14) Lâkin o maḥalde bir

⁹² Metinde اورره şeklinde yazılmıştır.

ince vardır. Anı bilüp kanı ol tamaradan (15) alalar. Ba‘dehū bir avuç arpa unı ve şarmısak ve tuz

[22a]

(1) ve haṭmī toḥmı ve günlük bunları saḥk eyleyüp (2) beş yumurta şarısıyla ḥalt ve merhem gibi eyleyüp (3) birbirine tılā ile ol-tamar üzerine bağlayup tā bir hafta (4) tura. Ba‘dehū şuya çeküp bir zemān tura şifā (5) bulur.

Ḥayvānuñ ayağına şu inse sebebi budur ki terlü (6) şu virmekden ya terlü bağlamakdan olur. ‘Alāmeti (7) oldur ki ayağınuñ aşıkları şiş ve yumrı olur, (8) yürümez. Ba‘zen yürüyecek olur ki açılır tırıcaḥ (9) tutulur. ‘İlācı budur ki kızıl boya saḥk idüp (10) bal ile ḥalt idüp bir cilde üzerine yakı gibi (11) eyleyüp ḥayvānuñ ayağınuñ şu olan mahale bağlayalar. **Diger:** (12) **Buḡdāy kepegi ile sirke ile kaynadup ve eflāk tuzı** (13) daḥı koyup bir beze tılā eyleyüp ḥayvānuñ aşığına bağlayup (14) bir gice tura yāḥūd ādem necisi uralar. Yāḥūd (15) şarmısak şapını tuz ve büber ile kaynadup

[22b]

(1) uralar. Yāḥūd ak ḥardal şarmısak ile saḥk eyleyüp (2) adem bevline ḥalt ve arpa unı daḥı qarışdırup saḥk (3) eyleyüp uralar. Eger bunlar ile def‘ olmaz ise bir kaç (4) yerden dāḡlayup işleye.

Atuñ ayağında bağa çıksa (5) **atı yıkayup tokuz yumurṭayı** şuda bişürüp ısıcaḥ (6) ısıcaḥ ayağını yakalar. **Nev‘-i āḥır:** Kara kurbagası (7) yarup üstine uralar, def‘ olur müçerredür.

Dizine (8) **yağ inse** bir şu kurbagasını diri diri karnını (9) yarup ol yağ inen mahale bağlayalar. Yigirmi dört sā‘at (10) tura ba‘dehu üzerinden alup ol mahalli hacāmat (11) ve ḡusl eyleye dāḡlayalar müçerredür.

Ḳıç ayağında kara kuş (12) **çıksa** bir peştevi, barut ve paçavra ile qurı şıķı toldırup (13) kara kuşuñ üstüne şıķalar. Eger yine def‘ olmazsa (14) kara kuş çıkan mahalli tırāş eyleyüp yigirmi dirhem gömeç balı (15) on dirhem ḥardal birbirine ḥalt idüp ol mahalle

[23a]

(1) bağlayalar. Yigir[mi] dört sā‘at tura. Ba‘dehū ‘ilāc-ı mezkūrı (2) çıkarup ‘aseli kaynadup dāḡlayalar müçerredür. **Nev‘-i āḥır:** (3) ‘Arbacı qatrān, ‘ūdū’l-qahr, Eflak tuzı bunları (4) kaynadup sıcaḥ sıcaḥ ḥayvānuñ kara kuşuna süreler (5) müçerredür.

Ayağına şu inse üç def'a akçiger şarup (6) yigirmi dört sâ'at tura. Ba'dehū pirinç lapasını dağı (7) üç def'a sıçak sıçak şarup ba'dehū şiş (8) olan maḥallī ḥacāmat eyleyüp 'arbacı kaṭrān, 'ūdū'l-ḳahr, (9) Eflak tuzu bunlar bir yerde kaynadup sıçak (10) sıçak süreler. Yigirmi dört sâ'at tura. Ba'dehū (11) bir def'a dağı süreler. Bu minvāl üzere üç gün (12) de bir süreler. Şiş def' olunca dek mücerrebdür.

Dizine (13) kemik [inse] bir koyun başını her taḳımıyla saḥḳ eyleyüp kemik (14) inen maḥalle bağlayalar. Kırk sekiz sâ'at tırdıḳda (15) soñra üzerinden alup bir parça taḥta kurşunu

[23b]

(1) bağlayalar mücerrebdür. **Nev'-i diğeri: Furundan yeñi iḥrāc olmuş sıçak etmegi** (2) üzerine bağlayalar muttaşıl kemükün üzerinden eksik (3) etmeyeler def' olur. Eger kemük çıkarması ḥaylī müddet olmuş (4) ise ol vaḳtda iki dirhem sıçan otı ve iki dirhem sülūmen (5) ve iki dirhem nişādur bunları şuyyla ḥal idüp ve merhem (6) gibi idüp bir bez üzerine koyup üstine yapışdıralar üç (7) gün tura. Bi-izni'llāhi kemükden eṣer kalmaya.

Atuñ ayağına kemik (8) gelse yāḥūd evvelden olsa ḥamīri çeviz kadar idüp (9) ocağa gömüp bişüreler ba'dehu çıkarup iki şakḳ (10) eyleyüp kemigin üzerine bağlayalar bu minvāl üzere yedi (11) def'a bağlayalar ḥamirin çermi kemüğün çerminden ziyāde olmaya (12) mücerrebdür. **Nev'-i diğeri: Üzerini tırāş eyleyüp ba'dehu çig ḥamir** (13) bir ḥalka yapup kemüğün üzerine vaż' ve ortasına (14) daḳıḳ koyup bağlayalar mücerrebdür.

Ayağına bıçılğan olsa (15) çevizi āteşde yakup kömirini saḥḳ eyleyüp bir mıḳdār

[24a]

(1) 'asel ve bir mıḳdār ardıc kaṭranı ile ḥalt eyleyüp evvelā (2) bıçılḡanı ḡusl eyleyüp tılā ideler mücerrebdür. **Nev'-i āḥır: (3) Binüp derledeler. Ba'dehu 'ıraḳī ile şabūnı ile ḡusl eyleyüp** (4) çevizi yakup ve bişmiş şāb ve zencār ve tuz ve āteş (5) görmüş 'asel ile mezḳūr eczāları saḥḳ olduḳdan-soñra (6) ḥalt idüp tılā eyleyüp gereḡi gibi ovalar. Günde iki (7) def'a böyle ideler yāḥūd şem' ve zift ve bezir üçünü (8) eridüp naft ile ḥalt eyleyüp tılā ideler. (9) Yaḥūd ḥınzīr yaḡıyla bir kaç kere ovalar. Eyüsi (10) her gün şabūn ile ḡusl eylemekdür. **Diğeri: Bıçılğan (11) olsa pāk şabūn-ıla yıkayup gözelce** kurulayup (12) kepekli undan bir bez üstüne çokça koyup bağlayalar. (13) Aḡşam ve

şabāh bir kaç def'a ideler. Cümle'ilāc- (14) lardan asān ve eser bırakmaya mücerrebdür.

DİĞER: Bıçılğan (15) olan ayağını şabūn ile gısl idüp gereğı gibi

[24b]

(1) kurulayup ba'dehu hınnā ve bir mıkđār limon şuyı güzelce (2) karışdırup çamur gibi olduğda bez üstüne yayup (3) bağlayalar. Yıgirmi dört sâ'atden-şoñra tekrār gısl (4) idüp bu minvāl üzere 'amel olına. Üç def'ada (5) def' olur. Bir dirhem dahı meshūk göz taşı dahı (6) vaz' olına te'sir ziyāde olur.

Uyuza ve bıçılğan (7) ve tuzlı balğam için ve kolları tutılan hayvāna (8) ardıc kaṭrān bir vaḳıyye ve yüz dirhem göz taşı ve yüz (9) dirhem çif kükürdi ve yüz dirhem ruğan-ı zeyt mezkūr (10) eczāları eyüce kaynadup süreler ve kolları dahı (11) tutılan hayvāna süreceğı vaḳt iki vaḳıyye tere-(12) yağı ve kifāyet mıkđārı ḥavi-i çiva mezkūr eczā- (13) lar ile me'ā[n] kaynadup hayvānuñ kollarına tılā ideler (14) mücerrebdür. **Kolları tutılan hayvāna 'ilāc-ı ahır:** İki (15) mührlerinden yarımşar kaçan mıkđārı kan alup

[25a]

(1)ba'dehu bir ıalup şabūn ve sirke ve ruğan-ı zeyt ve bir mıkđār (2) meshūk mürdesenk cümlesini ḥalt idüp yağ (3) gibi olıncaya dek karışdırup ba'dehu hayvānuñ (4) iki kollarına muhkem tılā ideler, mücerrebdür.

Hayvānuñ kolında (5) def'a şiş zāhir olsa altun mürdesengi mısıır bezir yağı (6) ile maḥl[u]t eyleyüp hayvānuñ temrelerine tılā ideler mücerrebdür.

(7) **Hayvānuñ önleri bozılsa** yarım [va]ḳıyye 'ırāk derūnine (8) iki ıalup şabūn vaz' eyleyüp gereğı gibi ḥal idüp (9) şabūn içinde tel tel ola. Ba'dehu hayvānuñ iki kollarına (10) ova ova sürüp üç-gün kaşağı urmayup ba'dehu (11) sıçak şı ile bir def'a ova ova süreler, mücerrebdür.

(12) **Atuñ ayağında yumrular zuhūr eylese** ellik ile ovalar, (13) mücerrebdür. **Kolları tutulsa** dört beş gün aḥşam (14) ve şabāh şabūn ve sıçak şı ile gısl idüp (15) ba'dehu on dirhem rāziyāne toḥmı, on dirhem zencebil,

[25b]

(1) on dirhem egir bu eczāları ba'de's-saḥḳ elekden geçürüp (2) ve koyun derisini zeyt yağı ile yağlayup mezkūr eczāları (3) üzerine eküp hayvānuñ omuzı başından bileğine (4) dek şara. Beş günden-şoñra cözüp gısl eyleyüp (5) acı yağ ile yağlayalar mücerrebdür.

Bir at tırnağını düşürür (6) **olsa ‘alāmeti oldur ki** tırnağının ucuna başar (7) ol-vakıtda tırnağının tüyi dibini çepçevre (8) dāğlayup ve tuzu kıyruk yağıyla hāl̄ eyleyüp (9) dā’imā tırnağını yağlayalar olur.

Hayvānuñ dizinde ve kıç ayağında (10) dahı şiş olsa öküzüñ kırmızı (11) etinden üzerine bağlayalar. Bir kaç gün tura. Bir (12) kaç def’a böylece edüp ba’dehu paçanuñ⁹³ suyu (13) ile gısl eyleyeler def’ olur.

Hayvān⁹⁴ mayāşıl olsa (14) diz kapaqları çarpuk olur ökçelerini dāğlayalar (15) def’ olur. **Mayāşıl def’ olmaz mümkün degildir demişler.**

[26a]

(1) Hayvānuñ tırnağında şakağ olsa ya’ni yarılrsa (2) ‘ilācı budur ki kuru incīri bir gün bir gice süd (3) ile ısladup ğayet yumşak ola. Ba’dehu zırnıh ve kireç (4) ve bora ve zencārları saħk eyleyüp mezkūr ‘ilācı (5) birbiri üzerine tılā ve şakağ üzerinde uralar.

(6) **Ha[y]vān arpalasa yāhūd çok buğday** ekl eylese (7) ‘alāmeti budur ki sinirleri tıtilur ve yörüyemez. (8) ‘İlācı budur ki iptidā şovuk şuya çeküp (9) ba’dehu iki öñ ayağından kan alup ve ruğan-ı sade (10) ve beziri sıcağ iken ayaklarına tılā ideler ve yemini (11) ve şuyını az ve geç vireler, def’ olur. **Dīger: Arpalasa** (12) dili altından bir kan alalar. Eger şiddetlü olur ise (13) alnından dahı bir kan alalar ğaflet olınmaya mücerrebdür. (14) **Nev’-i Dīger: Arpalasa** yarım kıyye şoğanı saħk idüp (15) şuyını alup yarım kıyye keskin sirke ile hāl̄

[26b]

(1) idüp hayvānuñ burnından içüreler, mücerrebdür. (2) **Nev’-i āhır:** İki buçuk dirhem nişadurı ince saħk eyleyüp (3) hayvānuñ burnının iki delüğüne üfleyeler mücerrebdür. (4) **Nev’-i āhır:** Bu dahı mücerrebdür. Bir ibrik sıcağ şu içine (5) avuç avuç inçe mesh[u]k Eflāk tuzını koyup (6) ziyādesiyle çalkayup hayvānuñ dübüründen içüre- (7)ler. **Nev’-i dīger:** Öñ ayaklarını bağlayup şah tamarından (8) kan alup ve dilünün ortasından bıcağ şokup (9) öte tarafından çıka def’ olu[r].

Hayvānuñ hayāları (10) şişe yalamış tuzu sığır yağıyla me’ān tılā (11) ideler ve iki kıçından kan ala. Eger kızıl ve sıcağ olur (12) ise kil ve kepek sirke ile ısladup tuz

⁹³ Metinde باجهينك şeklinde yazılmıştır.

⁹⁴ Metinde حيوانك şeklinde yazılmıştır.

(13) ve yumurta ağı ile maḥlūt eyleyüp bir beze tılā idüp (14) iptidā gül yağıyla yağlayup ba‘dehu mezkūr⁹⁵ mu‘ālece- (15)yi vaẓ‘ eyleyeler. Eger def‘ olmaz ise lāden

[27a]

(1) ve şarı⁹⁶ bezir ile kaynadup sıçak iken tılā ide- (2)ler.

Uyuz olsa kükürd elli dirhem ve yigirmi beş dirhem (3) göz taşı ve yüz dirhem keskin sirke ile maḥlūt (4) idüp yigirmi dört sâ‘at ayazda tura. (5) Ba‘dehu ḥayvānı keskin tımār eyleyüp süreler, mücerrebdür. (6) **Nev‘-i āḥır:** Yigirmi dāne ḥabbū’s-selaṭīn yüz dirhem (7) ḥınzīr yağıyla kaynadup ḥayvāna süreler. Yedi (8) sâ‘at kadar tır[a]. Ba‘dehu gısl eyleyüp torba (9) yoğurdu ile meshūk şarmısāķı ḥalt idüp (10) süre mücerrebdür. **Nev‘-i āḥır:** Ḥayvānda şedīd ḥarāret (11) olsa beş pārelık lüle kükürdi, beş pārelık (12) ‘abdūs’s-selaṭīn, beş pārelık göz taşı bu ecz[ā]ları (13) ince saḥķ idüp elli dirhem ardıc kaṭranı ve iki (14) fincan zeyt yağı cümlesini bir yere karışdırup ḥayvānı (15) tımār idüp süreler. Yigirmi dört sâ‘atde

[27b]

(1) kemāliyle söner ise sıçak şı ve şabūn ile gısl (2) ideler şişer ve şaru şular akar ve cildi yeñiden (3) gelür ne-ķadar şedīd ḥarāret olsa def‘ olur. **Dīger:** (4) Ḥarāret olan ḥayvānı tımārdan-şoñra sardalya balığı (5) şuyundan muḥkem sürüp iki günden-şoñra şabūn (6) ve ısıçak şı ile gısl ideler. Def‘ olmaz ise (7) bir daḥı süreler nāfi‘dür. Ḥarāret olan ḥayvānuñ (8) arkasına beş on dāne sülük yapışdursalar (9) nāfi‘dür. **Nev-i dīger: Bir mıķdār adem bevli ve bir mıķdār duḥān** (10) yaprağı ve bir mıķdār oçak kurumı ve bir mıķdār Eflak (11) tuzı bunları cümlesini me‘ān kaynadup ve ḥayvānı (12) eyüce kaşağılayup bir gice ile süreler mücerrebdür. (13) **Ḥayvānda kuru giçik olsa ve hem yelesi ve kuyruğu giçikden** (14) dökülse ‘ilācı budur ki kurum ve şab ve tuz (15) ve kara naft ve zırnīḥ; bu eczāları eyüce dögüp

[28a]

(1) kara çamur ile ḥalt eyleyüp vücūdına tılā ide. (2) Başını muḥkem bağlayalar, gendini kaşımaya ve daḥı kıçınıñ (3) iç yanından kan alalar. **Yahūd peygamber ağacınıñ iki vaķiyye** (4) **ḥurdalarını kaynadup** şuyını otuz gün bu minvāl (5) üzere vireler. Yahūd zamķından yigirmi dirhem (6) arpaya karışdırup yedü[r]eler ve zekerine beş on def‘a (7) şokalar. **Nev‘-i dīger: On altı dirhem kükürt çiçeği ve bir dirhem** (8) nişādur ve

⁹⁵ Metinde مده كور şeklinde yazılmıştır.

⁹⁶ Metinde وصا و صا şeklinde yazılmıştır.

sekiz dirhem ardıc katrānı kifāyet mıkḍārı (9) etmegi ḥamūr idüp bu eczālar ile yoğurup ba‘dehu (10) kırk gün yedüreler. Ġāyet nāfi‘dür, eger yedirmekde (11) şu‘ūbet olur ise yarım kutı arpa yarmasına (12) kükürt çiçegini nişādur karışdırup yedirdükde (13) şöıra katrānı burnından dökeler.

Ḥayvānuñ omuzı (14) başında kelef olsa ‘alāmeti budur ki kel baş (15) gibi olur avıç içi kadar olur ve ufağ ufağ

[28b]

(1) kepek gibi nesne dökülür. ‘İlācı budur ki ol (2) maḥalle ot koyup kıllarını giderüp ve kepeklerini kazuya- (3)lar ve zencār ve aḳ it necisi sirke ile kaynadup (4) ba‘dehu acı sade yağıyla maḥlūt eyleyüp şöıra (5) ol maḥalli keskin sirke ile ğusl eyleyüp ‘ilāc-ı (6) mezkūrı tılā ideler.

Ḥayvānuñ omuzı yağır (7) olsa sebebi derli iken egerin almağdan omuzı (8) kalkar. ‘İlācı budur ki bir parça keçeye tebevül (9) eyleyüp üzerine milḥ-ı Eflak eküp yağır üzerine (10) vaz‘ [ide] ve egerin ura. Bir gün bir gice tura. Eger def‘ (11) olmazsa kepeği tuz ile kaynadup vaz‘ ideler. (12) **Nev-i āḥır: Eski penpe uralar.** Andan-şöıra şab ile maḥı (13) saḥḳ idüp uralar mücerrebdür.

Cidağ u olsa bir (14) buçuk dirhem kalem-i cengār ve bir buçuk dirhem şab ve elli (15) dirhem revāḳ-ı bal eczāları ba‘de’s-saḥḳ bal ile

[29a]

(1) ḥāl idüp bir kāğıd üzerine vaz‘ [ide] ol yaranuñ (2) üzerine koyalar. Ba‘dehu kurutmağa ğanem boynuzı (3) ve eski çarığı yakup ekeler mücerrebdür. **Nev‘-i āḥır:** Budur (4) ḥayvānuñ arḳasında ba‘zı maḥallerinde kılları bir (5) taḳrīb giderüp ol maḥallere üçer sülük bir iki (6) def‘a yapışdırı, nāfi‘dür ve def‘ olmasını bilmiyorum. (7) **Teyelti kazıması-çün evvela şāḥ tamarından bir kan alup** (8) ve dodağını yaralar. Ba‘dehu yüz dirhem gömeç balı (9) kaynadup her ne maḥalde kazıması var ise (10) süreler mücerrebdür.

Eger ḥayvānda sigil olsa ‘Arabīde (11) aña tālīl tesmiye iderler. ‘İlācı budur ki bādincān (12) saḥḳ idüp merhem gibi ola bunuñla çok ovalar. (13) Birkaç gün tā ki düşüv[ir]e. Eger eski ise [at] kuyruğı (14) kılıyla muḥkem bağlayalar, kesülür düşer. Eger yine düşmez (15) ise bundan asān ‘ilāc yokdur. İki çekirdek

[29b]

(1) sıçan otı bal ile hālṭ idüp ve penpe ile (2) üzerine uralar. Üç-günde düşer ve düşükdü (3) soñr[a] yerine gül yağı ile tılā ideler müçerredür.

(4) **Ḥayvānuñ vüçūdunda qatı şış olsa evvela haçāmat** (5) idüp göz taşı ile sapı muhkem saḥk eyleyüp (6) teremanti ile merhem idüp süre şış indükde (7) soñra sade teremanti sürüp üzerine tiftik (8) vaż‘ eyleyeler müçerredür.

Ḳızıl ḳurd olsa ḳuyruğı (9) dibinden boğup ḥāc vārī haçāmat idüp bir (10) eñser tepesini āteşde kızdırup ḥayvānuñ göbegini (11) suhütle dāğlayalar. Ba‘dehu beline on beş ḳoğa (12) şovuk şu döküp belini geregi gibi ovalar müçerredür. (13) **Yine olursa bu kızıl ḳurd ‘illet def‘i pek müşkildür.** (14) Ḳurtılan nādir eger def‘ olmazsa iki günlük ise (15) bir siyāh tavuḳ hīç beñi olmasun diri diri

[30a]

(1) bıça[k] [ile] dübüründen şokup göğsüne varınca yarup ol (2) maḥalle bağlayalar. Yigirmi dört sā‘at tura yāḥūd (3) iptidā tavuḳı başından kesüp ‘aḳabinde yarılса (4) ne olur. **Nev‘-i āḥır: Pirinç lapasını şarāb ile ḳaynadup** (5) bulamaç gibi olup bir giçe üstüne koyup ol maḥalle (6) bağlayalar ki yigirmi dört sā‘at tura müçerredür. (7) **Nev‘-i diğeri: bete[ça]lsa şıça[k] şu** ve şabūn ile ovarak (8) yıḳayup ba‘dehu neşter ile ḳabarmış maḥalli deşüp (9) suyunı akıdup ol maḥalle keçinūñ iç yağı ile ḳara (10) üzümü ḳarışdırup ol maḥalle uralar müçerredür. Bete(?) (11) çalsa on dirhem zencebil ve on dirhem eger ve yigirmi (12) dirhem rāziyāne toḥmı eyüce saḥk eyledükden-soñra (13) bal şırasınıñ içine ḳarışdırup betenūñ(?) (14) üzerine bağlayalar müçerredür. **Nev‘-i diğeri: Ol bu** ayağını (15) büküp ip ile bağlayup bir adım çeküp ve bir adım daḥı

[30b]

(1) ardından sürüp sür‘at-ıla gezdüreler eyü olur.

(2) **Abrāşi olsa engerek yılanınıñ ödini alup soñra** (3) bir tavuḳ tügi ile her neresinde var ise (4) tılā ideler ve on günde üçer dirhem nişādur (5) yedireler. **Nev‘-i āḥır: Otuz dāne** bok böcegi saḥk (6) ve bir mıḳdār arpa ḥamurı ile hālṭ eyleyüp ḥayvāna (7) bel‘ itdireler. **Tar[ī]ḳ-i diğeri: At fişḳısını kömür yaḳar gibi** (8) āteşde iḥrāk idüp ḳarar da ba‘dehu abraşi (9) ol fişḳı ile yaḳa ḡayet müçerredür. **Diğeri-āḥır:** Yedi (10) dāne kirpi ödi alup ba‘dehu günde bir dānesini (11) ḥamīr içine koyup ḥayvāna yedüreler. Bu minvāl (12) üzere yedi gün yedireler müçerredür. Ne-ḳadar eski (13) olsa def‘ olur. **Diğeri:** Ḥayvānı geregi gibi terledüp (14) abraş olan maḥallerine ḥinzīr yağını geregi gibi (15) tılā ideler. Üç def‘a da eşer ḳalmaz müçerredür.

[31a]

(1) **Ḥayvān tersleyemez ise** on dāne fare tersi (2) cem‘ idüp beşer dānesini mahv idüp içüreler (3) kabzını söker tersleye sancuya ve şişe dahı (4) nāfi‘dür. **Nev‘-i āhır**: Çörek otı ile rāziyāneyi saḥk (5) ve şu ile şerbet gibi idüp içüreler mücerrebdür.

Ḥayvān (6) yem yemese susam kökini ba‘de’t-tecfif saḥk idüp (7) arpasına koyup on gün yedüreler mücerrebdür.

(8) **Ḥayvānuñ ba‘zı maḥalinde tüy bitmese** hurma çekirdegini (9) ba‘de’s-saḥk ruḡan-ı zeyt ile melhem gibi eyleyüp (10) tüy bitmeyen maḥallere tılā ideler mücerrebdür.

At (11) şalıncak zaḥmetine uğrasa ‘alāmeti budur ki (12) şaḡına ve şoluna bakmaz başın oñüne eger. ‘İlācı (13) oldur ki iki vaḳiyye begmez, elli dirhem sinameki, elli (14) dirhem mażı, otuz dirhem andız köki bunları dahı (15) sıçak şu ile şerbet idüp yap yap içüreler.

[31b]

(1) Ba‘dehu atuñ kākūlinuñ dibine bardaḡ ve bardaḡ dahı üst (2) dodaḡınuñ üstüne uralar mücerrebdür. **Ḥayvānuñ (3) kuyruḡı dibinde hınzır kılı çıksa** ‘alāmeti budur ki (4) ol kıllar kalın ve kütlik olur kaçan çekseler ak yumru (5) olur. Ḥayvān dibini dīvāra ve ne maḥalle rāst gelse (6) sürer, ḥayvānı ḥarāb ider ve za‘īf ider. ‘İlācı (7) budur ki ol kılları koparup şarı şabur (8) tuz ve şıḡır ödiyle ḥalt idüp yerine tılā ide- (9)ler yāḥūd kireç şuyı süreler.

Ḥayvān terslerken şufra-(10) sı yarılup kan çıksa tüt ağacınıñ kabuḡı (11) ve servi kozalaḡı mażı ve mersin yapraḡı bunları (12) şarāb ile ḳaynadup süzüp içine bezir koyup (13) tekrār ḳaynadalar ki ḡalīz ola ba‘dehu derūnune şabr-ı (14) suḳaṭrı⁹⁷ izāfe eyleyüp bir iki def‘a süreler.

(15) **Ḥayvānuñ gövdesinde bāşūr olsa** ‘alāmeti oldur ki

[32a]

(1) çıpan gibi olup çıkar ve deşilür. Bir iki sene (2) eşeler, şarı şular aḡar eyü olmaz. ‘İlācı budur ki (3) avşak aşı sirke ile ısladup havānda daḡ olına. (4) Ḳoyu olunca ba‘dehu yarım **dirhem şıcan otı ḥalt** (5) **idüp tekrār saḥk eyleyüp** eski penpeden fitil idüp (6) eczā’i mezkūrı bulayup ol çerāḡat çıkan (7) delüğe şokalar. Bir gün tura,

⁹⁷ Metinde مقطرى şeklinde yazılmıştır.

ba‘dehu fitili çıka-(8)rup üzerine yumurta şarısı tılā ideler. (9) Tā ol ‘illet düşüp def‘ olunca eski penpe tu- (10) tuldıralar. İki üç gün ol cerāhati temiz ide. (11) Ba‘dehu bu merhemi uralar. Avşak çadarı, mūm daḥı (12) maştaki ile eridüp içine zift ve çam sakızı (13) izāfe eyleyüp tamām cümlesi eridükde azar azar (14) mıkḍār-ı kifāye rūḡan-ı zeyt koyup karışdırup (15) ba‘dehu bereye tılā olına. Eger cerāhat çok ise

[32b]

(1) muḳaddem penpe vaż‘ olındığı vaḳt eski penpe ile kendir (2) iki def‘a vaż‘ ideler. Bir dürlü daḥı ustura ile (3) ḥācvāri derisini kesüp lākin etini kesmeyeler daḥı (4) derisini soyup bu‘day daḳ ve saḥḳ eyleyüp (5) ol üzerine koyalar.

Ḥayvāna bıcaḳ veya kılınç rāst (6) **gelüp bağırsuḡı taşra çıkşa** nazar idüp eger (7) bağırsuḡı sağ ise ḥayvānı yaturup rūḡan-ı zeyt (8) ile şarābı ḳaynadup ısıcaḳ iken çıkan bağırsuḡı (9) ḡusl ideler ki şāyed havālanmış ola. Lākin tırnaḳ (10) degirmeye içine koyup yarığı igne ibrişim ile (11) diküp ve aşāḡı tarafından bir mıkḍār açık maḥal (12) koyalar ki cerāhat işleye. Ol cerāhatūñ üzerine (13) maḥmūde ile maştaki ekeler daḥı üzerine (14) yumurta şarısını vaż‘ eyleye beş gün tura (15) ba‘dehu açup yağ süreler eger yara küçük

[33a]

(1) olup bağırsuḡ girmide ‘usret olursa ol vaḳt (2) yarayı bıcaḳ ile biraz açup bağırsuḡı içine (3) vaż‘ ve bir minvāl ‘amel olına.

Ḥayvān şo[vu]ḳlasa (4) **‘alāmeti budur ki** ditrer ve tüyleri bir bir olur daḥı (5) yemin kehil yer ve ḳulaḳların bıraḡup ve dişlerin (6) birbirine urar. ‘İlācı budur ki üç dirhem ḥarīḳ, (7) iki dirhem nişādur, on dirhem arpa unı, on beş (8) dirhem büber, yigirmi dirhem şeker, elli dirhem sığır yaḡı (9) bunları birbirine ḥalt ve cüz ḳadar yuvarlaḳlar idüp (10) günde üçünü ḥayvāna yutdıralar ama **Buḳrāt ḥekīmden** (11) **menḳūldur ki sıcaḳ veya şovuk** geçmiş ḥayvāna bundan (12) eyü a‘lā ‘ilāc olmaz. Tereyaḡı, pirinç unı, arpa (13) unı, süd ve şeker ḥalt ve ḥayvānuñ boḡazına dōke- (14) ler ve her gün sıcaḳ şu ile vücūdunı ḡusl eyleyeler (15) ve sıcaḳ tūtalar ve ḥuḳne daḥı ideler. Şūreti

[33b]

(1) budur yüz elli dirhem sisam yaḡı ve elli dirhem (2) sığır yaḡı ılıcaḳ idüp ḥuḳne ideler. **Ḥayvānı** (3) **ḳuduz dalasa ‘alāmeti budur ki gözleri kızarur**, (4) dili şarḳar, şalyaları aḳar, başını aşāḡı (5) tutar. Bir şey yemez ve şu içmez ser-ḥōş gibi (6) şallanur

ve sürçer düşer ursañ kaçmaz, (7) çekilmez. Bir ‘alāmeti daḥı budur ki ışırdığı (8) maḥalli bir çeviz içi [ile] ovalar. Ba‘dehu etmege karışdırup (9) tavuğa vireler. Eger tavuk ekl idüp mürd olur- (10) sa kuduzdur. Ekl idüp mürd olmazsa (11) kuduz degildir. ‘İlācı budur ki ol emirde (12) ışırdığı yeri der-‘akab beş altı yerinden dikçe⁹⁸ (13) çizerler ve şişe çeke şarmısakı ve şoğanı ve oğlan (14) aşnı ve tuzu şarābla daḥ ve sıçaḳ eyleyüp merhem (15) gibi ola ol maḥalle tılā ideler ve tiryākī şarşb ile

[34a]

(1) maḥv ve tavuk necisi ve şıgır südiyle ḥalt idüp (2) ḥayvānuñ burnından içüreler. Eger ayaklarında olur (3) ise yaranuñ üst tarafından kiriş⁹⁹ ya bir ip (4) ile muḥkem bağlayalar ki zehri yoḳaru sirāyet etmeye. (5) Zīrā ḥayvānuñ derisi müceffdür. **Nev-i āḥır tavuḳuñ** (6) dübürüñü ol maḥa[l]le biraz tutalar. Tavuk helāk (7) olursa ḥalāş olur ve yaraya bu mu‘āleceyi (8) tılā ideler. Tavşan mayısı, şarab, çörek (9) otı, şarmısak saḥḳ eyleyüp tuzu şıgır yağıyla (10) ḥalt idüp bir iki def‘a tılā ideler. Kırk gün (11) aḥurda gözedeler.

Ḥayvān ishāle uğrasa (12) iki dirhem afyonu bıçaḳ ile ḥurdalayup ekmege (13) yāḥūd ḥamīr derūnine koyup yedüreler, def‘ olur (14) ve bir ḥayvān durḡun ve yorḡun olsa zıkr (15) olınan afyonu bir minvāl yedüreler. Durḡunluḡı

[34b]

(1) ve yorḡunluḡı gider.

Bir ḥayvānuñ eşkini olmazsa (2) karañlu giçede binüp gezdireler giçe binüp gezdire- (3) mege mu‘tād iderlerse ol ḥayvān ziyāde eşkin (4) olur, tılsımı budur.

Bir ḥayvān ḥārīn olsa (5) ‘ilācı budur ki evvela yemini kesüp nışf-ı (6) yem virüp uykusuz koyalar. Ba‘dehu yem yedigi (7) zamānda bir avuç esrārı ḥamır içine koyup (8) yedüreler. ol vakṫda ḥayvān ḥārīnlikdan (9) ḥalāş [olur].

Bir ḥayvān za‘īf olup et tutmasa (10) yangın olsa yigirmi dirhem zencebil saḥḳ eyleyüp (11) ḥamır içinde yedüreler. Ba‘dehu elli dirhem ḥınā ve yüz (12) dirhem ḥulbe¹⁰⁰ yi şerbet idüp içüre. Böyleçe (13) on gün bu şerbeti yapup içüreler [...] ḥādise- (14) sinüñ [...] kabuḡını ḡusl ideler ve yāḥūd iki kulaḳlarınıñ (15) içini yaş bez ile silüp ve yelesini ve kuyruḡını

⁹⁸ Metİnde دويكجه şeklinde yazılmıştır.

⁹⁹ Metinde كريس şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁰ Metinde حولبه şeklinde yazılmıştır.

[35a]

(1) dört beş günde bir def'a gısl eyleyüp ve tır- (2) nağlarını yağlayalar. Ve arpasınıñ nişfini yarma (3) idüp yedüreler ve yeminden soñra şuda içüre- (4) ler. Bu şüretde hayvân kuvvetlenü[r] ve tavlanur. **Nev'-i (5) âhır:** Bir hayvân semirmeyüp zebûn olsa ve et (6) tutmasa her gün yemine yüzer dirhem (7) tuz kıoya[lar]. Eger yemezse kaşığ ile tuzı (8) boğazına dökeler ve şü ile hulbe yemine (9) karışdıralar ve haftada bir def'a bir vakıyye (10) hınayı şü ile içüreler ve günde iki def'a (11) eyüce timâr ideler ve iki def'a dağı (12) bir oğlak tançarada tabh idüp şuyını ol (13) hayvâna içüreler. Ğâyet semirdür ve et tutar, (14) müçerredür. **Diğer-i âhır:** Kıuyruk yağı ve ğuruş kıadar (15) kibrid ve kifâyet mıkđarı ardınc kıatranı ile

[35b]

(1) hâlt eyleyüp cümle 'uźvuna eyüce sürüp (2) iki sâ'at mıkđarı güneşde bağlayalar. Ba'dehu (3) ahûra çeküp yigirmi dört sâ'at tırdıkda (4) soñra gısl eyleyüp tekrâr kıuyruk yağına bir mıkđâr (5) ruğan-ı zeyt kıoyup kâffe-i a'zâsına gözelce (6) sürüp üç- gün sırtını açmayup dördinci-gün (7) gısl eyleyeler, yanıklığı gider. **Diđer hayvân düşüp** (8) 'illeti ne olduğı ma'lûm olmasa egrelti otını (9) kökinden bir mıkđâr hayvânuñ dili altına vaz' olınsa (10) ol sâ'at ayađ üzere kıalkar, kıaşanur. (11) Ol 'arız olan ne ise def' ider.(12) **Kıabak yapađınıñ şuyını hayvâna sürseler ol mağalle sinek kıonmaz.**

[36a]

(1) hayvân almak murâd eden kimesne diğkıat idecek mağallerine ziyâde (2) diğkıat lâzımdır. Evvelâ alnında çiftesi birbiri üzerinde (3) olur ise fır-i meftûh ta'bîr olunur meş'ûm nişanıdır. Eger (4) yan yana olur ise şerîkin ta'bîr olunur bey' ü şirâya mâni'dür (5) ya'ni zararlı nişân degüldür. Eger yatağında bir mağallinde buruşuk (6) tüyi ya'ni çifte gibi buruş[uk] tüy olur ise leťâme ta'bîr (7) olınan nişândur ki ğâyet fenâdur. Sağ õñ ayağı ve şol kııç ayağı (8) sekil olur ise çapraz ta'bîr olunur. 'Aksi dağı çaprazdur (9) bundan fenâ nişân olmaz. Kıoltukları ittişâlında çifte gibi buruşuk (10) tüy olur ise aña dağı kıoltuk leťâmesi ta'bîr olunur, Mađbûl (11) degıldür. Kııç ayakları aşıkaları üzerinde kıuyruk yanlarına varınca (12) ba'zı mağallinde buruşuk tüyleri olur ise aña yüşet nişânı (13) dirler. Ne zararı var ve ne fâ'ide var topuklarına ve aşaklarına (14) diğkıat olına. Cüz'ice şiş 'alâmeti zâhir ise soñra fenâ (15) olur. Tırnağlarına diğkıat lâzımdur gevrek olur kıatmer olur na'l

[36b]

(1) tutmaz. Ba‘zı hayvān şoluğan olur. Afyon yāhūd yeşil ot (2) yedirürler. Bir iki gün bellü olmaz soñra zuhūr ider. Eger şüphe (3) olunur ise yemine bir mıkđār gül izāfe olunur ise ertesi(4) gün ‘illet meydāna çıkar. Kıç ayaklarınıñ kösdek (5) maḥallinde mayaşıl olur ise almayalar. Zīrā ‘ilāc kabūl etmez. (6) Tegelti kızgını, tıknfes bunlar bir vechle ‘ilāc kabūl etmez. (7) Bir hayvān lāgar olup tüyleri bozuk olur ise almayalar, (8) yanıkđur, tolinmaz. İki kula arasına diğğat olına Zīrā depe kemigi (9) yoğunsa aşlā başlık tutmaz. Öñ ayağınınñ arası açık (10) olmak lāzımdur ve kıç ayakları arası hazā keza açık olmalı (11) ve omuzı yüksekçe olup kul[a] atları lāzımdur. Kōlon (12) yatağı düzce olup tar olmamalı sağırsı çatla[k]¹⁰¹ olmasun ve kıyruk yatağı geñiş olmalı. Sincāp hayvān-ı meş’umdur hazer (13) lāzımdur. Sekil ayağında kendi tōnından benekleri¹⁰² (14) olursa zarar etmez. Āḥar tōndan olursa it (15) alası ta‘bīr iderler. Pek zararlı şey’ degildür. Yel yudan

[37a]

(1) hayvān yemlikde bellü olur. Hūlāşa-yı nazar ola, ḥamkān¹⁰³ (2) dimişler alınaçak olduğda bir gice aḥurda te’ḥīr (3) idüp bir iki def’a nazar olınmadıkça olmaz. Bed hūy (4) olan hayvān tecrübesiz mümkün degildür bilinmez. (5) İki gice te’ḥīr mümkün ise yemini ve şuyını vesā’ir ḥareketi diğğatle ma‘lūm olur.

¹⁰¹ Metinde چنلال şeklinde yazılmıştır.

¹⁰² Metinde كلىر şeklinde yazılmıştır.

¹⁰³ Metinde حَمَقًا şeklinde yazılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Bağdatlı Vehbi kısmında 1502 numarada kayıtlı olan *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarname* adlı eserin üzerinde çalışılmıştır. Mütercimi ve tercüme tarihi belli olmayan *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnāme* isimli eser ilk olarak transkripsiyon alfabesi kullanılarak Latin harflerine aktarılmıştır. Daha sonra eser üzerine bir dil incelemesi yapılmıştır. Son olarak da eserin dizin ve sözlüğü hazırlanmıştır.

Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnāme dil özellikleri itibarıyla Eski Anadolu Türkçesi metnidir. Kelime kadrosu ve yazım özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesi dönemi içinde yer almaktadır.

Eserimizin konusunu atların güzellikleri ve iyi vasıfları, atların niteliklerine ve donuna göre iyi ve kötü yönleri, atların yaş tayini, atların hastalıkları ve tedavileri ve at satın almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlar oluşturur.

Çalışmamız, giriş bölümü hariç dört ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; Baytarnāme hakkında kısaca bilgi verilerek çalışmanın ama konusu, amacı ve yöntemi belirtildi.

Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnāme adlı bölümde eserin ayrıntılı olarak incelemesi yapıldı. Eserin yazarı, mütercimi, tercüme tarihi, ve bu çalışmaya konu olan *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnāme* isimli eserin içeriği ayrıntılı olarak anlatıldı.

İnceleme bölümü eserin imla, ses ve şekil özellikleri bakımından örneklerle ele alınıp değerlendirilmiştir.

Metin bölümünde eserin belirtilen varaklarının transkripsiyon alfabesi ile Latin harflerine aktarımı sağlandı.

Dizin bölümünde eserde geçen bütün kelimelerin alfabetik dizini yapıldı. Önce cibakaya 2.2 programı yardımıyla metnin dizini oluşturuldu ve daha sonra sözlüğe geçildi. Sözlükte anlam verilirken kelimelerin ve metin içindeki anlamları göz önünde tutuldu. Yabancı kelimelerin kökeni koyu şekilde yazılırken Türkçe kelimelerde herhangi bir bilgiye yer verilmedi.

Üzerinde çalışılmamış, hem edebiyat tarihi hem de Türk dili alanında önemli bir eser olan *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnāme*'yi bilim dünyasına tanıtmayı

hedefledik. Bu çalışmayı hedeflediğimiz şekilde sonuçlandırmak bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalara temel teşkil etmesi bakımından önemlidir.

AÇIKLAMALI DİZİN

Sıra: a b c ç d e é f g ş h ı i j k l m n ñ
o ö p r s ş t u ü v w y z

A

abdü's-selaṭīn Ar. Sütleğengillerden bir bitki adı.

a. 27a/12
[=1]

abraş Ar. Beyaz lekeler halinde olan bir tür deri hastalığıdır.

a. 30b/14
[=1]

acı Tadı ağızda yakıcı bir etki bırakan, dille alınan duygulardan tatlının karşıtı olan

a. 14a/02, 25b/05, 28b/04
[=3]

aç- (Bir şeyi) Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak.

a.-a 14b/06
a.-ar 8b/02, 8b/14
a.-arsa 14b/05
a.-ıla 7b/15
a.-ılmazsa 13b/13
a.-ılur 12b/05
a.-mayalar 14b/05
a.-mayup 12a/07

a.-up 12b/14, 14b/02, 14b/10,
15a/13, 16a/14, 18a/13, 32b/15,
33a/02
[=17]

açık Aralığı çok, genişliği alışıldan veya gerektiğinden fazla olan.

a. 36b/09, 36b/10
[=2]

2. Önünde, içinde veya üstünde geçiş engel olacak bir şey bulunmayan, kapalı ve tıkalı olmayan.

a. 32b/11
[=1]

3. (Renk için) Koyu olmayan.

a. 6a/06
[=1]

açıl- Tutukluğu gitmek, daha rahat işler olmak.

a.-mazsa 21b/13
a.-ur 22a/08
[=2]

açlık Aç olma, acıkma durumu:

a.+a (açlığa) 2b/01, 6b/01
[=2]

adam (Âdem isminden) İnsan.

a. 17a/01
a.+ile 2a/01
[=2]

adam necisi İnsan pisliği.

a. 11b/07
[=1]

‘add Ar. Kabul etme, sayma, **îtibar etme.**

a.+it- 6b/13, 6b/15
[=2]

‘aded Ar. Sayı bildiren işâret, rakam.

a.+(bir aded) 16a/01
a.+(üç aded) 16a/12
[=2]

âdem Ar. İnsan, beşer.

a. 13a/04
[=1]

âdem bevli Ar. İnsan idrarı.

a. 15b/07, 27b/09
a. (adem bevli) 17a/14
a.+ine 22b/02
[=4]

âdem necisi İnsan pisliği.

a. 22a/14
[=1]

adım Bir adım uzunluğundaki (yaklaşık 75 santimlik) mesâfe.

a. 30a/15, 30a/15
[=2]

afyon Far. Haşhaş kapsüllerinden sızan sütün pıhtılaşmasıyle elde edilen ve

içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan madde.

a. 17a/10, 36b/01

a.+ı 34a/15

a.+u 34a/12

[=4]

ağac Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki:

a. 12a/04

a.+a 10b/11

a.+ı 8b/10

a.+ile 17a/01

a.+ından (diş budak

ağacından) 11b/11

a.+ınuñ (tut ağacınıñ) 31b/10

[=6]

ağırlıg Tartıda ağır olma durumu, sıklet.

a.+ın (ağırlıgın) 8a/03

[=1]

ağız Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.

a.+ına (ağızına) 20a/09

a.+ından(ağızından) 19b/12

a.+ından (ağızından) 18a/02,

15b/09

a.+ını (ağızını) 12b/13, 16a/14

a.+ınuñ (ağızınıñ) 6b/11

a.+nuñ yırtmaçları 5b/02

[=8]

ağrı- (Vücûdun herhangi bir yeri) Ağrılı olmak, insana ızdırap ve acı vermek.

a.-dur 12b/09

a.-sa 12b/07

a.-yan 12b/04

[=3]

āhır Ar. Son, sonunda.

a. (diger-i āhır) 30b/09, 35a/14

a. (‘ilāc-ı āhır) 24b/14

a. (nev‘i āhır) 14a/03

a. (nev‘-i āhır) 9a/13, 9b/01, 9b/10, 9b/12, 9b/13, 10a/12, 22b/06, 23a/02, 24a/02, 26b/02, 26b/04, 27a/06, 27a/10, 28b/12, 29a/03, 30a/04, 30b/05, 31a/04, 34a/05, 35a/05

a. (nev‘-i āhır) 9a/12

[=25]

āhar Ar. Başka, diğer.

a. 36b/14

[=1]

aḥşam Güneşin batışından sonraki ilk saatler.

a. 24a/13, 25a/13

[=2]

aḥşam namazı Beş vakit namazdan, akşamları güneşin batmasıyla yatsı ezanı arasındaki zaman içinde kılınanı.

a. 9b/14

[=1]

āhur Far. Ahır.

a.+a 35b/03

a.+da 2a/05, 34a/11, 37a/02

a.+ı 7b/07

[=5]

aḳ Kar renginde olan rengin adı, beyaz.

a. 1b/06, 3b/04, 3b/05, 4a/02, 4a/14, 7a/09, 7a/10, 10a/12, 12b/12, 20b/12, 22b/01, 28b/03, 31b/04

a.+düş- 12a/09

[=14]

aḳ- (Sıvılar veya ufak tâneli maddeler için) Bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.

a.-ar 9a/06, 9b/07, 10a/08, 10a/09, 10b/06, 27b/02, 32a/02, 33b/04

a.-ıtmayalar 13a/06

[=9]

‘aḳabinde Ar. Arkadan, ardından, hemen arkasından, derakap.

a. 30a/03

[=1]

aḳçiger Göğüs boşluğunda nefes alıp vermeye yarayan, sağlı sollu iki parça

hâlindeki vücûdun en önemli organlarından biri.

a. 23a/05

[=1]

aķıt- Sulu veya ufak taneli maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere doğru gitmesini, akmasını sağlamak.

a.-mayalar 20b/07

a.-up (akıdup) 19b/08, 30a/09

[=3]

‘aksi Ar. Ters, zıt, aykırı.

a. 36a/08

[=1]

al Pembeye kaçan parlak kırmızı renk.

a. 4a/03

a.+at 2a/06, 3a/13, 4a/04, 6a/15

[=5]

al- (Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

a.-a 26b/11

a.-alar 8a/09, 18a/13, 18a/14,

20b/07, 21b/13, 21b/15, 26a/12,
26a/13, 28a/03

a.-ayım 3b/14

a.-dıkdan soñra 18a/14

a.-ıçak 10a/05

a.-ma 6a/13

a.-mak 3b/13, 36a/01, 28b/07

a.-mayalar 8a/07, 36b/05,

36b/07

a.-up 13a/06, 13a/08, 13b/13,
22b/10, 23a/15, 24b/15, 26a/09,
26a/14, 26b/08, 29a/07, 30b/02,
30b/10

[=32]

ķan al- 13a/06, 13b/13

ödini al- 30b/02

ķatun al- 4a/01

[=4]

a‘lā Ar. Daha iyi, daha mükemmel.

a. 33a/12

a.+dur 6a/06

a. 7a/11

a.+sı (atların a‘lāsı) 5a/02

[=4]

‘alāmet Ar. Belirli bir şeyi, bir fikir ve inancı ifāde etmek için kullanılan harf, bitki, hayvan veya seçilen herhangi bir işāret, remiz, sembol, simge.

a.+i 9a/05, 10a/07, 10b/06,

12b/09, 13a/03, 13b/11, 15a/06,

16b/10, 21a/04, 21b/08, 22a/06,

25b/06, 26a/07, 28a/14, 31a/11,

31b/03, 31b/15, 33a/04, 33b/03,

33b/07, 36a/14

[=21]

ālāt Ar. Aletler.

a.+(esķāl u ālāt) 2a/01

[=1]

alķaķ Yerden mesāfesi az, yere yakın, basık.

a. 5b/07

[=1]

ale‘ş-ķabāķ Ar. Sabahleyin, sabah vaktinde, sabah erkenden.

a. 11b/03

[=1]

alın Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı, nāsiye.

a.+ında (alnında) 3a/12, 3a/13,

3b/03, 3b/04, 6b/03, 6b/05, 36a/02

a.+ından (alnından) 18a/11,

26a/13

[=9]

alın- Elinde veya yanında bulundurulmak.

a.-aķak 37a/02

a.-up 20b/13

[=2]

Allāh Ar. İslām dīnine göre bütün kemal sıfatlarının kendisinde bulunduğu, mutlak, hakīķi,

eksiksiz, ezelf, ebedi, her şeyin

yegāne sāhibi, mālīki ve

yaratıcısı olup eķi benzeri ve

zıddı tasavvur edilemeyen, diğerk

varlıkların zarufi kaynağı ve

gerçek sebebi olan varlık

a. 18b/02

[=1]

almacuğ Yüzün yanakla göz arasında bulunan, az çok çıkıntılı bölümü.

a.+ınuñ biri 5a/14

a.+ı (almacuğı) 5a/14

[=2]

alt Bir şeyin aşağısında bulunan boşluk veya yer.

a.+ı 4b/12

a.+ına 7b/09, 17b/02, 20a/11, 35b/09

a.+ında 13b/04

a.+ından 18a/14, 26a/12

a.+ını 7b/09

[=9]

altı Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.

a. 8a/01, 16b/06, 21b/05, 33b/12

a.+(on altı) 28a/07

a.+sında 8b/04

[=6]

altıncı Altı sayısının sıra sıfatı, sırada yeri beşinciden sonra, yedinciden önce olan.

a. 2a/10

[=1]

altun Altın sözünün eski metinlerde ve bugün halk ağzında kullanılan asıl şekli.

a. 6b/03, 25a/05

[=2]

ama Ar. Zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin.

a. 5b/11, 5b/13, 8b/12, 33a/10

[=4]

‘amel Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.

a.+it- 11a/15, 20a/12

a.+olın- 24b/04, 33a/03

[=4]

‘amiğ Ar. Derin.

a.+ol- 8b/08

[=1]

ammā Bk. ama

a. 3b/05, 4b/04, 4b/07, 6b/13, 7a/07, 7b/02, 8a/01, 9a/01, 10a/06

a.+badü 1b/03

[=10]

andız Nemli yerlerde yetişen, parlak sarı veya turuncu çiçekli, halk tarafından nev ilacı olarak kullanılan, sert kokulu, uzun ömürlü, her mevsime dayanıklı otsu bitki, andız otu. İnula helenium

a. 17b/04, 17b/08, 31a/14

[=3]

anduz Bk. andız

a. 9a/12

[=1]

‘anzerūt Ar. Baklagiller familyasından, geven cinsinden, sarı çiçekli ve dikenli, çokyıllık, bodur çalı, göz otu ve bu bitkiden çıkarılan, çıban ve yara tedavisinde kullanılan bir reçinesi, astragalus sarcocolla.

a. 14a/11, 15a/14

[=2]

ara İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, aralık, boşluk, mesafe

a.+sı 5a/03, 5a/07, 36b/09,

36b/10

a.+sına 36b/08

a.+sında 3b/10

[=6]

‘Arab Irak, Şam, Ceziret-ül-Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır’da ve Afrika’nın şimalinde bulunan semitik kavmin umûmî adı.

a. 7b/04

[=1]

‘arağ Ar. Rakı.

a. 9a/09, 9a/14

a.+ile 14a/13

[=3]

ard Arka taraf, arka.

a.+ınca 7a/06

a.+ında 7a/06

a.+ından 2a/01, 9b/06, 30b/01

[=5]

ardıc Kozalaklılar sınıfının çamgiller familyasından, yapraklarını kışın da dökmeyen, çeşitli türleri bulunan ağaç veya ağaççık. Junperus.

a. 27a/13, 28a/08

a.+sakızı 14b/11

[=3]
ardıc kaṭrānı Ardıc odununun damıtılmasıyla elde edilen ve hem deri hastalıklarına hem evcil hayvanların uyuzuna karşı kullanılan katran.

a. 24b/08

a. 24a/01

[=2]

ardinc kaṭrānı Bk. ardıc kaṭrānı

a. 35a/15

[=1]

‘ārız ol- (Hoş olmayan bir durum veya bir hastalık) Görülmeye başlamak, gelip çatmak, musallat

Olmak.

a. 17a/06, 35b/11

[=2]

Aristaṭālīs Aristoteles ya da kısaca Aristo Antik Yunan filozofudur. Fizik, gökbilim, ilk felsefe, zooloji, mantık, siyaset ve biyoloji gibi konularda pek çok eser vermiştir.

a.+hekim 2a/03

[=1]

arḳa Vücudun, hayvanlarda arka bacakların üstünde bulunan kısmı; geri, kıç.

a.+sına 27b/08

a.+sında 29a/04

[=2]

arpa Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen tahıl cinsi.

a. 8a/01, 12a/09, 16a/05, 19a/09

a.+ile 13a/14

a.+nuñ 16b/06

a.+sına 31a/07

a.+sınuñ 35a/02

a.+ya 28a/06

a.+yı 19a/11

a. unı 33a/12, 21b/15, 22b/02,

33a/07, 12a/10

a. yarması 28a/11

[=16]

arpala- Arpayı fazla yemek.

a.-sa 26a/06, 26a/11, 26a/14

[=3]
aş- Bir şeyi yüksek bir yere ilâştirip sarkıtmak.

a.-alar 18b/11, 19a/05

a.-up 9b/04, 13b/08, 16a/13,

17a/12

[=6]

āsān Far. Kolay.

a. 20a/04, 24a/14

[=2]

‘asel Ar. Bal.

a. 24a/01

a.+i 23a/02

a.+ile 24a/05

[=3]

aşlā Ar. Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, zinhar.

a. 7b/04, 36b/09

[=2]

aş Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek.

a.+ı (avşak aşı) 32a/03

a.+nı (oglan aşını) 13b/13

[=2]

aşağı Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta

bulunan kısmı.

a. 9a/06, 9b/08, 12b/11, 12b/15, 32b/11, 33b/04

a.+dan 8a/11

a.+sı 5a/08, 6a/08

[=9]

aşık Ayak bileğinin iki yanındaki ufak kemikler.

a.+ına 22a/13

a.+ları 5b/07, 22a/07, 36a/11

a.+ların 5a/08

a.+larına 36a/13

a.+larından 6a/07

[=7]

at Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.

a. 1b/05, 1b/09, 2b/05, 3b/13,
 3b/14, 4b/01, 4b/09, 5b/03,
 5b/11, 6a/12, 7a/08, 8b/01,
 8b/09, 11b/10, 13a/02, 18a/02,
 25b/05, 31a/10
a.+(al at) 2a/06, 3a/13, 6a/15
a.+(çil at) 2a/10, 6a/10
a.+(eyü at) 4b/02
a.+(kır at) 2a/09, 6a/11
a.+(kula at) 2a/08, 6a/12
a.+(siyah at) 2a/11, 2b/03,
 3a/13, 3b/03, 3b/06
a.+(torı at) 2a/13
a.+(toru at) 6a/06
a.+(yağız at) 6a/09
a.+a 7b/15, 8a/01, 8a/03, 8a/08,
 8a/10
a.+da 4a/12, 5b/14, 19a/02
a.+dan 1b/03, 3a/13, 3a/13
a.+dan-ki 3a/12
a.+dur 3b/08, 4a/01, 3b/03
a.+dur (al atdur) 4a/04
a.+ı 7a/07, 8a/06, 8a/07, 19a/12,
 22b/05
a.+lar 9a/01
a.+larda 4a/09
a.+lardan 2a/04
a.+ları 7b/02
a.+ları (kula atları) 36b/11
a.+ların 2a/04, 3a/06, 7b/06,
 9a/02
a.+ların a'lâsı 7a/11, 5a/02
a.+ların hayırlısı 3b/03
a.+ların sultânı 6a/04
a.+ların yükrügi 4a/03
a.+uñ 4a/14, 5b/11, 6b/05,
 7a/03, 7a/10, 8a/06, 8b/14,
 11a/12, 12a/04, 12a/08, 12a/12,
 12b/07, 13a/01, 13b/03, 13b/06,
 13b/09, 14a/09, 14b/06, 15a/05,
 15b/14, 19a/13, 20a/13, 20b/01,
 20b/03, 21a/03, 22b/04, 23b/07,
 25a/12, 31b/01, 4b/15, 9a/13
a.+uñ (yügrük at) 6a/02
a.+uñ bileklerinüñ 8a/08, 8a/09
a.+uñ burnına 9a/15
a.+uñ ömri 8b/15

a.+uñ gözine 12a/01
a.+uñ tırnağı 5a/01
a.+yağı 16b/09
at-ki 4a/09, 6a/03
at fışkısını 30b/07
at kuyruğı 29a/13
at sakağı 9a/03
 [=115]
âteş Far. Odun, kömür vb. maddelerin
 tutuşup yanması ile beliren ışık.
a. 24a/04
a.+de 11b/13, 15a/09, 23b/15,
 29b/10, 30b/08
a.+e 9b/08
a.+gör- 15a/15
a.+inde (âteş küreginde)
 18b/15
 [=9]
avşak çadarı İlkbaharda çiğdemle
 birlikte açan, kokusuz, menekşeye
 benzer bir çiçek
a. 32a/11
 [=1]
avuç Elin iç kısmı.
a. 15b/02, 17b/12, 21b/15,
 34b/07
a.+avuç 26b/05
 [=5]
ayak Bacakların bilekten aşağıda
 bulunan ve yere basan bölüm.
a. (ayağ) 35b/10
a.+ı (ayağı) 36a/07, 4a/02,
 7a/08, 36a/07, 7a/01
a.+ı (kaz ayağı) 14a/01
a.+ın (ayağın) 5b/04, 5b/07,
 5b/08
a.+ına (ayağına) 10a/09,
 21a/03, 21a/09, 21a/14, 21b/01,
 22a/05, 23a/05, 23b/07, 23b/14,
 9b/05
a.+ında (ayağında) 3a/12,
 3a/13, 6b/05, 22b/04, 22b/11, 25a/12,
 25b/09, 36b/13
a.+ından (ayağından) 26a/09
a.+ını (ayağını) 22b/06, 24a/15,
 30a/14

a.+ınuñ 3b/05, 4a/13, 4a/14,
6b/07, 22a/07, 36b/09
a.+ınuñ (ayağınuñ) 21b/07,
22a/113b/05, 4a/13, 4a/14,
6b/07, 15a/07, 22a/07, 36b/09,
18a/03
a.+ları 3b/05, 5a/13, 7b/15,
36a/11, 36b/10
a.+ların 21a/05
a.+larına 21b/11, 26a/10
a.+larında 34a/02
a.+larını 7b/13, 19a/12, 26b/07
a.+larınuñ 18a/03, 36b/04
a.+üzere (ayag üzere tur-)
2a/15

[=64]

ayaz (Hava için) Soğuk.

a.+da 27a/04

[=1]

Āyet-i kerime Āyet. [Kur'ân-ı Kerîm'e
duyulan saygı sebebiyle âyet kelimesi
"büyük, ulu" anlamına gelen bu
kelimelerle birlikte söylenir]

a. 18b/08

[=1]

Āyet'ül-kürsi Kur'ân-ı Kerîm'in ikinci
sûresi olan Bakara sûresinin, bilhassa
tehlikelerden

korunmak için okunan ve içinde
"kürsî" kelimesi geçtiği için bu ismi
alan 255. âyeti.

a. 18b/09

[=1]

az Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı
bakımından eksik, çok karşıtı.

a. 17b/07, 26a/11

[=2]

B

bıçılğan Genellikle at, sığır gibi
hayvanların bileklerinde, tırnak
köklerinde oluşan sulu yara.

b. 23b/14

[=1]

ba'de's-sahķ Ar. Döverek ezmek,
ezdikten sonra.

b. 10a/11, 11b/02, 12b/02,
12b/13, 17b/10, 17b/15, 25b/01,
28b/15, 31a/09

[=9]

ba'dehū Ar. Ondan sonra, daha sonra.

b. 2b/04, 6a/07, 7a/12, 9b/02,
9b/03, 9b/05, 9b/14, 10a/15,
10b/13, 11a/10, 12a/02, 12a/11,
12b/03, 14a/13, 14b/02, 14b/06,
14b/09, 14b/10, 16a/13, 17a/07,
17b/11, 18a/06, 19b/01, 19b/11,
20a/07, 21a/06, 21a/09, 21a/12,
21b/15, 22a/04, 22b/10, 23a/01,
23a/06, 23a/07, 23a/10, 23b/09,
23b/12, 24a/03, 24b/01, 25a/01,
25a/03, 25a/09, 25a/10, 25a/15,
25b/12, 26a/03, 26a/09, 26b/14,
27a/05, 27a/08, 28a/09, 28b/04,
29a/02, 29a/08, 29b/11, 30a/08,
30b/08, 30b/10, 31b/01, 31b/13,
32a/04, 32a/07, 32a/11, 32a/15,
32b/15, 33b/08, 34b/06, 34b/11,
35b/02

[=69]

bādincān Ar. Patlıcangiller
familyasından, kalın saplı uzunca
yapraklı, mor ve beyaz çiçekli, bir yıllık
otsu bitki. solanum melongena

b. 29a/11

[=1]

bağa Bir tür hastalık.

b. 22b/04

[=1]

bağırsuķ Sindirim borusunun, midenin
bitiş yerinden anüse kadar olan ve
dışkıların vücuttan dışarı atılmasına
yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı.

b.+ı 32b/06, 32b/07,

32b/08, 33a/01, 33a/02

[=5]

bağla- Bir şeyi bir yere veya bir şeye
tutturmak.

b.-dılar 2a/06

b.-makdan 22a/06

b.-yalar 11a/09, 12a/07, 14b/02,
22a/11, 22b/09, 23a/01, 23a/14,

23b/01, 23b/02, 23b/10, 23b/11,
23b/14, 24a/12, 24b/03, 25b/11,
28a/02, 29a/14, 30a/02, 30a/06,
30a/14, 34a/04, 35b/02

b.-yup 9b/05, 9b/09, 14b/04,
14b/08, 19a/12, 21b/05, 22a/03,
22a/13, 26b/07, 30a/15

muhkem bağla- 14b/04, 14b/08
[=36]

bahadır Far. Usta savaşçı, cengaver,
yiğit, kahraman, cesur.

b. 13a/03
[=1]

bal Arıların çiçeklerden topladıkları bal
özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi
beyazdan esmere

kadar değişen, koyu kıvamda
tatlı madde.

b. 12b/13
b. 28b/15

b.+ı (gömeç balı) 29a/08

b.+ı (kömeç balı) 22b/14

b.+ile 15a/15, 22a/10, 28b/15,
29b/01
[=8]

baldır Bacağın dizden ayak bileğine
kadar olan bölümü, incik.

b.+larında 6b/08
[=1]

balğam Eskiden beden yapısının
esasını teşkil ettiği kabuk edilen dört
unsurdan biri, phlegme.

b.+içün 24b/07
[=1]

balık Su içinde yaşayıp solungaçla nefes
alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde
üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.

b.+ı (sardalya balığı) 27b/04
[=1]

balık nefsi Balinaların başından
çıkarılan, kozmetik maddeler ve süslü
mumlar yapımında kullanılan bir yağ.

b. 16b/09
[=1]

ba[l]u Bk. Palu.

b.+güli 10b/07

[=1]

bardağ Su veya sulu şeyleri içmek için
kullanılan, genellikle camdan yapılmış
kap.

b. 18a/12

2.bardağ bardağ:(Su veya sulu
şeyler için) Çok, pek çok.

b. 31b/01, 31b/01
[=3]

bartag Bk. bardağ

b. 18a/11
[=1]

bārūt Far. Kayaların parçalanması,
binâ, köprü vb. yerlerin tahrîbi, ateşli
silâhlarda merminin veya güllenin
fırlatılması gibi işlerde kullanılan,
güherçile, kükürt ve kömür tozundan
ibâret patlayıcı madde:

b. 17b/12
[=1]

bas- Ayağı, üzerine vücûdun veya
bacağın ağırlığını verecek şekilde
zemîne yâhut herhangi bir yere koymak.

b.-a 5b/04, 5b/08, 12b/05

b.-alar 14a/01

b.-ar 25b/06

b.-arsa 5b/04

b.-up 5a/13, 8a/03

geniş bas- 5a/13
[=9]

bâşür Kalın bağırsağın alt kısmında ve
makatta toplanan damarların
genişlemesiyle kendini gösteren
hastalık, hemoroid, mayasıl.

b. 31b/15
[=1]

baş İnsan vücudunun göz, kulak, ağız
burun gibi duyu organlarının ve beynin
bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en
ön kısmı, kafa.

b.+gibi 28a/14

b.+ı 10a/05

b.+ın 9a/06, 31a/12

b.+ına 10b/03

b.+ına (hayvānuñ) 9b/09

b.+ında 28a/14

b.+ından 13a/01, 21a/04, 25b/03, 30a/03
b.+ını 9a/10, 9b/03, 9b/05, 12b/11, 13a/11, 13b/08, 16a/13, 16b/14, 17a/12, 33b/04
b.+ını (ḥayvānuḥ) 9b/08
b.+ını (koyun başını) 23a/13
b.+ını 28a/02
 [=24]
başla- (Bir şey) Olur, yürür, işler duruma gelmek, hareket haline geçmek.
b.-r 8b/08
 [=1]
başlu Herhangi bir biçimde veya özellikte başı olan.
b. 5b/03
 [=1]
batur- Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak.
b.-up 12b/04
 [=1]
ba'zı Ar. Birtakım, kimi.
b. 9a/01, 9a/01, 29a/04, 31a/08, 36a/12, 36b/01
b.+ları 4a/15
 [=7]
be-tahfif Ar. Kolaylaştırarak.
b. 11a/13
 [=1]
bed Far. Kötü, çirkin.
b.+ḥūy 37a/03
 [=1]
begmez Üzüm, dut vb. meyvelerin koyuca bir kıvâma gelinceye kadar kaynatılmasından elde edilen tatlı sıvı:
b. 31a/13
 [=1]
bek Sert, katı, sağlam, kuvvetli.
b. 5b/03
 [=1]
bel Hayvanlarda omuzla sağrı arası.
b. 6a/03
b.+i 20b/05
b.+inden 6a/14, 20b/06
b.+ine 21a/01, 29b/11
b.+ini 29b/12

b.+inüñ 5b/05
b.+itdir- 30b/07
 [=9]
belli Belirlenmek, tespit edilmek.
b. 5a/05
 [=1]
bellü Bk. belli
b.+ol- 36b/02, 37a/01
 [=2]
beñ Deri üzerindeki kahverengi veya siyah renkli küçük lekeler, kabartılara verilen isim, benek.
b.+i 29b/15
b.+leri 7a/05
 [=2]
bend Bağlama.
b.+it 7b/08
 [=1]
benefşe Menekşe.
b.+yagı 9b/15
 [=1]
benek Nokta nokta, üstü benekler halinde.
b.+leri 6b/10, 36b/13
 [=2]
beñiz yüz, yüzün rengi.
b.+i 16b/11
 [=1]
beñze- Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran.
b.-ye 4a/09, 4b/05
 [=2]
beraber Birlikte.
b. 5a/12
 [=1]
bere Vurma, incinme veya bir hastalık sonucunda damarlardan çıkan kanın dokular içinde birikmesinden meydana gelen morluk, çürük
b.+ye 32a/15
 [=1]
bereket Ar. Bolluk, gürlük.
b. 4a/09
 [=1]
besle- Yedirmek.
b.-r 2b/08
 [=1]

besmele “Bağışlayan ve esirgeyen Allah’ın adıyla” mânâsına gelen Bismillâhirrahmânirrahim sözünün ismi.

b.+ile 2b/11
[=1]

besülü İyi beslenmiş, semirtilmiş, şişmanlatılmış. [Özellikle hayvanlar için kullanılır.]

b. 8a/10
[=1]

beş Dörtten sonra gelen sayının adı.

b. 7b/15, 8a/01, 8a/01, 10a/10, 10a/10, 10a/10, 12a/03, 16b/06, 17b/04, 20a/09, 22a/02, 25a/13, 25b/04, 27a/11, 27a/11, 27a/12, 27b/08, 28a/06, 32b/14, 33b/12, 35a/01

b.+(on beş) 14b/02, 14b/14, 29b/11, 33a/07

b.+(yigirmi beş) 9a/13, 9a/14, 27a/02

b.+inde 8b/03
[=29]

beşer Beş sayısının her birine beş veya her defasında beş tane anlamına gelen üleştirme şekli.

b. 20b/12, 31a/02
[=2]

beşinci Beş sayısının sıra sıfatı.

b. 2a/09
[=1]

bet (?)

b. 30a/7, 30a/10, 30a/13
[=3]

bit İnsan ve birçok hayvan vücûdunda dış asalak olarak yaşayıp kanlarını emen, renksiz, sert derili, ısıracı, tifüs, hummâ, vebâ gibi tehlikeli hastalıkları aşıl原因, vücutta yerleştiği yere göre baş biti, kasık biti, vücut biti gibi isimler alan kanatsız ufak böcek, kehle. (?)

b. 17a/15
[=1]

bevâsir (metinde) Atın burnu içinde olan, irin ve sarı su akıntısı ile kendini gösteren hastalık.

b.+i 10b/09

b.+ol- 10b/06
[=2]

bevl Ar. İdrar.

b. 17b/11

b.+eyle- 18a/06

b.+i (adem bevl) 15b/07, 27b/09

b.+ine (adem bevl) 22b/02

b.+it- 17b/13, 18a/06
[=7]

bey’ ü şirâ Ar. Alışveriş.

b. 36a/04
[=1]

beyân Ar. Bildirmek, anlatmak, söylemek:

b.+it- 9a/03
[=1]

beyâz Ar. Kar renginde olan rengin adı, ak

b. 11a/12
[=1]

bez Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput.

b. 12b/14, 20b/15, 23b/06, 24a/12, 24b/02

b.+(yaş bez) 34b/15

b.+e 22a/13, 26b/13

b.+i (mā’i bezi) 9b/08

b.+ile 34b/15
[=10]

bezcegiz Vücûdun lenf damarları şebekesi üzerinde süzgeç görevi yapan lenf düğümlerinin değişik hastalıkların seyri sırasında büyüyerek meydana getirdiği küçük şişlik, gудde.

b. 8b/06
[=1]

bezir Ar. Keten tohumundan çıkan yağ

b. 21a/13, 24a/07, 31b/12

b.+i 26a/10

b.+ile 12a/05, 27a/01

b.+tulumı 21b/01

b.+yağı 9a/09, 13b/07, 17a/02, 20a/01, 25a/05
[=12]
bıcılğan Hayvanların ayaklarında hasıl olan yara, çatlak.
b. 24a/10, 24a/14, 24b/06
[=3]
bıçak Bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç.
b. 26b/08, 32b/05
b.+ile 18a/14, 30a/01, 33a/02, 34a/12
b.+yüzi 8b/13
[=7]
bıçılğan Bk. Bıcılğan.
b. 8a/09
b.+ı 24a/02
[=2]
bırak- Koymak.
b.-madandur 13b/11
b.-maya 24a/14
b.-up (bırağup) 33a/05
b.-upta (bırağupta) 19b/10
b.-ur (bırağur) 12b/10
b.-eser bırak- 24a/14
[=6]
bi-izni'llah Ar. Allah'ın izniyle.
b. 12b/05, 18b/07, 23b/07
[=3]
bil- Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.
b.-diler 2a/15
b.-miyorum 29a/06
b.-üp 21b/14
[=3]
bilād-ı hārre Sıcak şehirler.
6a/15
[=1]
bilek Elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm.
b.+de 4b/15
b.+i (öküz bilegi) 4b/11
b.+ine (bilegine) 25b/03
b.+leri 4a/14, 4b/11, 5a/07
b.+lerinin 8a/08
[=7]
bilin- Hakkında bilgi sahibi olunmak.

b.-mez 37a/04
[=1]
bin- (Binek hayvanları için) Sürmek.
b.-e 2b/11
b.-ecek 7a/03
b.-eler 16b/15, 21b/02
b.-er 8a/03
b.-üp 7b/14, 24a/03, 34b/02, 34b/02
[=9]
biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.
b.+(yüz yigirmi biñ) 2b/05
[=1]
bir 1. Bir sayısı kadar olan.
b. 1b/07, 7b/12, 7b/15, 9b/03, 10a/03, 12b/14, 14a/14, 14b/04, 16a/11, 17a/07, 20a/04, 22b/12, 25b/11, 25b/11, 29a/05, 29b/09, 29b/15, 31b/14, 32a/01, 32b/02, 33b/08 8b/09, 9a/09, 10a/04, 10a/05, 10b/08, 10b/12, 11a/10, 11a/10, 11a/14, 11a/14, 11b/03, 12a/10, 14b/10, 14b/10, 15b/02, 16a/03, 16b/03, 17a/06, 17a/06, 17a/07, 17a/10, 17b/10, 17b/12, 18b/08, 19b/04, 19b/08, 19b/10, 19b/11, 20b/10, 20b/13, 21a/10, 21a/10, 21b/15, 22a/04, 22a/14, 23a/11, 23a/12, 24b/05, 24b/08, 25a/11, 26a/02, 26a/02, 26b/04, 27b/12, 28a/07, 28b/10, 28b/10, 30a/05, 30a/15, 30a/15, 30b/10, 32a/07, 33a/03, 34b/07, 35a/01, 35a/09, 35a/09, 35a/12, 37a/02
b.+aded 16a/01
b.+giçe 21b/02
b.-biri 6b/06
b.+bir 33a/04
b.+i 2b/10, 4b/1, 5a/14
b.+ini 19b/12
[=88]
2. Belirsiz sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir.
b. 2a/05, 2b/03, 2b/07, 2b/09, 3b/10, 3b/12, 4a/10, 4b/01, 5a/11, 5b/11, 5b/14, 6a/13,

6a/14, 7b/12, 8b/04, 8b/04,
9a/11, 9a/14, 9a/15, 9b/07,
9b/07, 9b/09, 10a/02, 10a/05,
10b/02, 10b/11, 11a/01, 11b/09,
12a/08, 12b/06, 13a/01, 13b/07,
14a/08, 14b/01, 14b/08, 15a/05,
15b/12, 16a/02, 16a/02, 16a/08,
16a/13, 17a/12, 18a/01, 19a/08,
20b/15, 21a/03, 21b/03, 21b/09,
22a/03, 22a/10, 22a/13, 22b/08,
23a/09, 23a/13, 23a/15, 23b/06,
23b/13, 23b/15, 24a/01, 24a/12,
24b/01, 25a/01, 25a/01, 25b/05,
26a/12, 26a/13, 26b/13, 27a/14,
27b/07, 27b/09, 27b/09, 27b/10,
27b/10, 28b/08, 29a/01, 29a/07,
30b/03, 30b/06, 32b/11, 33b/05,
33b/07, 34a/03, 34a/10, 34a/14,
34a/15, 34b/01, 34b/04, 34b/09,
35a/05, 35b/04, 35b/09, 36a/05,
36b/02, 36b/03, 36b/06, 36b/07,
37a/03
b.+(hiçbir) 1b/04
b.+inden (her biri) 10a/02,
10b/08
b.+ine (her biri) 2b/07
b.+vakt 2a/05
[=102]
biraz bir parça, azıcık.
b. 10b/15, 13a/15, 13b/14,
14a/11, 33a/02, 34a/06
[=6]
birbiri Karşılıklı olarak bir diğeri.
b. 22a/03, 36a/02
b.+ne 9a/10, 10a/14, 22b/15,
33a/06, 33a/09
[=6]
birer Bir sayısının üleştirme şekli.
b. 18b/11, 19b/02
b.+birer 11b/13
[=3]
birkaç Çok olmayan, az sayıda, az.
b. 10b/01, 12a/08, 13a/09,
13b/01, 13b/15, 16a/06, 21a/15,
21b/06, 22b/03, 24a/09, 24a/13,
29a/13
[=12]

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm Ar.
Esirgeyen ve bağışlayan Allah'nın
adıyla.

b. 1b/01

[=1]

bişür- Isıda tutarak yenecek duruma
getirmek.

b.-eler 23b/09

b.-üp 12a/11, 14a/09, 22b/05

[=4]

bit- (Dış için) Çıkmak.

b.-e 30a/10

b.-er 8a/13, 8b/03

[=3]

boğ- El, ip vb. ile bir şeyi çepeçevre
sıkmak.

b.-up 19a/14, 29b/09

[=2]

boğaz Boynun ön bölümü ve bu bölümü
oluşturan organlar, imik, kursak.

b.+ı 9b/10, 13a/03, 13b/03,

13b/07

b.+ına 13a/02, 13a/11, 15b/01,

15b/02, 18b/11, 33a/13, 35a/08

b.+ında 13a/01

[=12]

bora Batı dillerinde boraks adıyla
meşhur, beyaz toz hâlinde mâden, bûre.

b. 26a/04

[=1]

boş İçinde birşey bulunmayan.

b. 8a/05, 9b/02, 20b/14, 22b/12,

24b/12, 28a/06

b.+ile 11b/08

[=7]

boy tohumı Acı ve çok kokulu
tohumları pastırma çemeni yapımında
kullanılan, beyaz, sarı ve mavi çiçekli
otsu bitki.

b. 13a/07, 16a/03

[=2]

boynuz Bâzı hayvanların başında
bulunan, saldırma ve korunma silâhı
olarak kullandıkları, tırnak gibi bir
maddeden, sert, sivri, kıvrık, bâzan da
çatallı çıkıntı.

b.+ı (ğanem boynuzu) 29a/02

[=1]
boyun Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.

b.+ı (boynı) 4b/08, 5b/06

b.+ına (boynına) 13b/01

b.+ında (boynında)

5b/11,6b/13, 13b/10

b.+una 14a/09,13a/06,

14a/09,13b/15

b.+undan (boynundan) 21b/09

b.+unuñ (boynunuñ) 13b/12

[=12]

boyunlı Boynu olan.

b. 5a/05

[=1]

boz Açık toprak rengi.

b.+rengi 11a/02

[=1]

bozul- (metinde) Sağlıklı ve dinç durumunu kaybetmek, kuvvetten düşmek.

b.-sa 25a/07

[=1]

böcek Hayvanlar aleminin en geniş sınıfı olan, vücutları baş göğüs karın olmak üzere eklemli üç parçadan ibaret, başları göğüslerinden biraz ayrı, göğüs kısımları üç halkalı, bacakları altı tane ve kanatlarına göre çeşitleri olan eklem bacaklıların ortak adı.

b.+i (bok böcegi) 30b/05

[=1]

bölük Bölünmüş bir bütünün parçası, parça, kısım.

b. 10a/04

b.+i 10a/03

b.+inden 10a/03

b.+ini 10a/05

[=4]

böyle Bunun gibi olan, buna benzer.

b. 4b/01, 16a/15, 24a/07

[=3]

böylece Bu şekilde.

b. 10b/12, 11a/15, 12a/03,

13a/12, 16b/04, 25b/12

[=6]

böylece Bk. Böylece.

b. 34b/12

[=1]

bu 1.Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz; işaret sıfatı.

b. 2a/03, 3b/07, 3b/10, 4a/04,

6b/12, 9a/03, 10a/02, 10b/03,

10b/13, 11a/15, 12b/02, 13a/08,

13a/12, 14b/03, 14b/13, 17b/09,

19b/06, 20a/12, 20b/11, 21a/11,

21b/09, 23a/11, 23b/10, 24b/04,

25b/01, 27a/12, 27b/15, 28a/04,

28a/09, 29b/13, 30a/14, 30b/11,

32a/11, 34a/07, 34b/13, 35a/04

[=36]

bu 2. En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek

için kullanılan bir söz; işaret

zamiri.

b. 1b/09, 2b/06, 3b/06, 4a/03,

5b/14, 12b/05, 13a/01, 26b/04

b.+ndan 29a/15, 33a/11, 36a/09

b.+ndan sonra 8b/07, 9a/02

b.+nı 19a/05

b.+nlar 8a/14, 10b/15, 21a/02,

22b/03, 23a/09, 36b/06

b.+nları 9a/10, 10a/11, 11b/02,

11b/07, 11b/07, 12b/12, 13a/08,

13a/14, 14a/12, 14b/12, 14b/14,

14b/15, 15a/15, 17b/05, 19b/05,

20a/01, 20b/14, 21a/08, 21a/12,

22a/01, 23a/03, 23b/05, 27b/11,

31a/14, 31b/11, 33a/09

b.+nuñ 13b/11

b.+nuñla 29a/12

b.+dur 2b/10, 9a/05, 9a/08,

10b/06, 10b/07, 10b/14, 11a/04,

12a/05, 12a/14, 12b/07, 12b/10,

12b/11, 13a/05, 13b/11, 14a/11,

14b/08, 15a/06, 15a/09, 15b/02,

15b/05, 15b/07, 16b/12, 19b/03,

19b/04, 20a/04, 20b/04, 21a/04,

21a/06, 21b/08, 21b/10, 22a/05,

22a/09, 26a/02, 26a/07, 26a/08,

27b/14, 28a/14, 28b/01, 28b/08,

29a/03, 29a/11, 31a/11, 31b/03,

31b/07, 32a/02, 33a/04, 33a/06,
33b/01, 33b/03, 33b/07, 33b/11,
34b/04, 34b/05
[=101]

buçuk Yarım.
b. 16b/07, 26b/02
[=2]

bu'day Bk. Buğday.
b. 32b/04
[=1]

buğday Taneleri un ve ekmek
yapımında kullanılan ve insanın başlıca
gıdasını teşkil eden bitki.
b. 14a/08, 26a/06
b.+kepeki 22a/12
[=3]

Buḥārī Sahih-i Buhārī adıyla meşhur
hadis kitabını yazan büyük hadis
âlimidir.
b. 3a/03
[=1]

buḥûrla- Bir maddeyi, belirli özellikler
kazandırmak veya kalitesini yükseltmek
için buhara tutma.
b.-yalar 20a/09
[=1]

Buḳrāt Hipokrat.
b. 33a/10
[=1]

bul- 1. Arayarak bir şeyi ortaya
çıkarmak
b.-dıgı 8b/09
b.-unan 17a/04
b.-unca 13b/02
b.-unur 8b/15
b.-ur 14b/06, 22a/05
[=6]
2. Elde etmek.
b.-kuvvet bul- 13b/02
b.-şifa bul- 14b/06, 22a/05
[=3]

bula- Bir şeyi üstü kaplanacak şekilde
bir şeye batırmak, üstünü o şeyle
kaplamak.
b.-yup 20b/02, 32a/06
[=2]

bulamaç Sulu ve cıvık hamur ve bu
kıvamdaki karışım.
b.+gibi 30a/05
[=1]

bulun- Var olmak, mevcut olmak.
b.-a 4b/02
b.-maz 3b/07
[=2]

burku Delici bir alet.
b.+ile 11b/12
[=1]

burun Yüzün ortasında alınla ağız
arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli
koklama organı.
b.+ı (burnı) 8b/09, 11a/01,
19b/12
b.+ına (atun burnına) 9a/15
b.+ına (burnına) 17b/05
b.+ından (burnından) 9b/12,
17a/15
b.+ını (burnını) 9a/06
b.+ınuñ (burnınuñ) 16b/12,
17a/12
b.+una (burnına) 9b/14
b.+una (burnuna) 9a/13, 9b/09,
10a/11, 10b/01, 16b/14, 19a/13,
19b/02, 19b/08, 20a/02, 20a/05,
20a/09, 20b/10
b.+una (burnuna) 10a/05
b.+unda (burnunda) 3b/03,
10b/05
b.+undan (burnından) 26b/01
b.+undan (burnundan) 9b/04,
18a/02, 19b/05, 28a/13, 34a/02
b.+unı (burnını) 10a/09
b.+unuñ 26b/03
b.+unuñ (burnunuñ) 9a/05,
9a/07, 10b/09, 13b/09
b.+unuñ üsti 4a/01
b.+tasına 17b/10, 17b/13
[=41]

buruşak Bk. Buruşuk.
b. 6b/12
[=1]

buruşuk Düzgünlüğü bozulmuş,
kırıksıklar peydâ etmiş, buruşmuş.

b. 5b/12, 6b/07, 6b/14, 36a/05, 36a/06, 36a/09, 36a/12
[=7]
but Bacağın dizden kalçaya kadar olan kısmı.
b.+ları 5a/07
[=1]
buyur- (Saygılı ifadeler için) Söylemek, demek.
b.-dı 3b/07
b.-dular 3b/14
b.-mışlar 3a/10
b.-mışlardur 3a/07
b.-muşlar 3a/02
b.-muşlar idi 2b/07
b.-nehy buyur- 3a/07
b.-tesmiye buyur- 2b/07
[=8]
büber Yun. <pipéri> Patlıcangillerden otsu bir bitki.
b. 12b/12, 17b/05, 20b/12, 33a/08
b.+ile 22a/15
[=5]
bük- Birbirine bura bura sararak tek bir iplik haline getirmek.
b.-üp 20b/02, 30a/15
[=2]
büyü- Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek, bollaşmak
b.-mekden 8b/07
b.-r 14b/07
[=2]
C
cabraz Bk. Çapraz.
c. 7a/02
[=1]
cā'iz Yerinde, uygun, doğru olan (şey).
c.+degüldür 3a/07
[=1]
cānib Yan, taraf, yön, cihet
c.+e 5a/09
c.+inde 4a/02
c.+inden 7b/08, 13b/12
[=4]
cem' Ar. Bir araya getirme.
c. 2a/05

c.+it- 31a/02
[=2]
cemī' Ar. Bütün, hep, cümle.
c. 7a/11, 8a/15, 21b/03
c.+elvān 2a/05
c.+ol- 5b/15
[=5]
cenāḥ'u-l ferīr (Metinde) Atın boynundaki buruşuk tüylere verilen addır.
c. 6b/14
[=1]
cengār Far. Bakır pası cinsinden bir göz taşı .
c.+(kalem-i cengār) 28b/14
[=1]
cerāḥat Ar. Kanın damar dışına sızmasıyla vücut dokularında meydana gelen, akyuvarların hakim olduğu donuk renkli birikinti, irin.
c. 32a/15, 32b/12
c.+i 32a/10
c.+üñ 32b/12
[=4]
cereyān Ar. Akmak.
c.+it- 15a/11
[=1]
ceviz Ceviz ağacınının sert kabuklu, iç kısmı yenen, çok lezzetli, besleyici, yağlı ve nişastalı meyvesi, koz.
c. 14b/07
[=1]
cevz-i bevvā (<Far. cevz-i būya) Küçük Hindistan cevizi, muskat.
c. 17b/03, 20b/12
[=2]
Ceyḥūn Amu Derya'ya Arapların verdiği ad.
c. 18a/05
[=1]
ceyran Ceylan.
c. 1b/08
[=1]
cezmi Ar. Anlama, kavrama.
c. 8b/15
[=1]

cidağı Moğ. At ve eşeklerde yük taşımak veya çok binilmekten meydana gelen yara, yağır.

c. 28b/13

[=1]

cild Ar. İnsan veya hayvan vücudunu saran deri, ten

c.+e 22a/10

c.+i 27b/02

[=2]

cins Ar. Başlıca nitelikleri aynı olan ve aralarında çok yakın benzerlikler bulunan nesneler topluluğu.

c. 7b/05

c.+dür 7a/12

[=2]

cöz- (Bir şeyi) Bağlı, düğümlü, sarılı veya ilikli durumdan çıkarmak, açmak.

c.-üp 25b/04

[=1]

cümle Ar. Bütün, hep.

c. 6a/04, 24a/13, 35b/01

c.+den ziyade 2b/01

c.+si 6b/13, 16a/15, 32a/13,

5b/14

c.+sinden 5b/15

c.+sini 1b/09, 9a/15, 16a/05,

16b/03, 25a/02, 27a/14,

27b/11, 15b/08

c.+sinüñ 7b/02

[=18]

cüz Ar. Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça

c. 33a/09

[=1]

Ç

çadar Tohumluk mısır, mısır demeti.

ç.+ı 32a/11

[=1]

çalğa- (Sulu şeyleri) Sallamak, çırpma suretiyle karıştırmak.

ç.-yalar 13a/10

ç.-yup 26b/06, 9a/15

[=3]

çam Çamgiller denen büyük bitki familyasını meydana getiren, iğne yapraklı, reçineli ağaçların ortak adı.

ç.+sakızı 10b/14, 14a/11,

15a/04, 15a/10, 15a/14, 19a/08, 19b/14, 20b/13, 32a/12

[=9]

çamur Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık.

ç.+a 6b/01

ç.+gibi 24b/02

ç.+ını 8a/09

ç.+ile 28a/01

[=4]

çapraz Bir yandan bir yana köşelemesine uzanan ayrı yöndeki iki çizginin kesişmesiyle meydana gelmiş şekil biçiminde olan, çarpı işareti şekline benzeyen.

ç. 36a/08

ç.+dur 36a/08

[=2]

çarık İp veya deri şeritlerle ayağa bağlanan, ham deriden yapılmış köylü pabucu.

ç.+ı (çarığı) 29a/03

[=1]

çarpuk Eğri, çarpık.

ç. 25b/14

[=1]

çatlağ Çatlamış veya yarılmış olan.

ç. 36b/12

[=1]

çek- Hareket ettirip sürüklemek.

ç.-diler 2b/03

ç.-e 33b/13

ç.-seler 31b/04

ç.-üp 22a/04, 26a/08, 30a/15,

35b/03

[=7]

çekil- Bulunduğu yerden başka bir yöne doğru götürülmek, belli bir yere yerleştirilmek.

ç.-e 19a/04

ç.-mez 33b/07

[=2]

çekirdek Meyvelerde bulunan, sayısı bir veya daha fazla olabilen, sert kabuklu tohum.

ç. 29a/15

ç.+i (çekirdegi) 12a/14

ç.+i (üzüm çekirdegi) 13a/13

ç.+ini (hurma çekirdeğini)

31a/08

[=4]

çelik-dâr ?

c.20b/14

[=1]

çeñe Üzerinde dişler sıralanmış bulunan ve ağzın içinde altlı üstlü yer alan iki kemik.

ç. 8b/12

ç.+si 8b/06

ç.+sinde 6b/11

ç.+sinden 8b/11

[=4]

çentiyan Kantaron bitkisi.

ç. 15b/14

[=1]

çepçevre Bütün çevresini, her tarafını kuşatacak şekilde.

ç. 25b/07

[=1]

çepele- Düzgün yürüyememek.

ç.-r 21b/08

[=1]

çerâhat Bk.Cerâhat.

ç. 32a/06

[=1]

çerm Far. Deri.

ç.+i 23b/11

ç.+inden 23b/11

[=2]

çeviz Ceviz.

ç.+i 23b/15, 24a/04

ç.+kadar 23b/08

[=3]

çık- Bulunduğu yerden dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.

ç.-a 26b/09

ç.-an 8a/14, 22b/14, 32a/06,

32b/08

ç.-ar 8a/12, 11a/02, 32a/01, 36b/04

ç.-aralar 11a/04

ç.-arsa 15a/03

ç.-arup 32a/07

ç.-mı 13a/13

ç.-sa 22b/04, 22b/12, 31b/03, 31b/10, 32b/06

ç.-up 12a/09, 15a/03

ç.-meydana çık- 36b/04

[=21]

çıkar- (Bulunduğu yerden) Dışarı çıkmasını sağlamak.

ç.-ması 15a/07, 23b/03

ç.-up 23a/02, 23b/09

ç.-lar 17a/04

[=5]

çıpan Vücudun herhangi bir yerinde ve deri üzerinde meydana gelen iltihaplı kabartı, çıban.

ç.+gibi 32a/01

[=1]

çif kükürd Çürümüş hayvan artıklarından oluşan kükürt türüdür.

ç.+i 24b/09

[=1]

çifte Atın boğazında, alnında bulunan çift halka şeklindeki nişan.

ç.+gibi 36a/06, 36a/09

ç.+si 6b/05, 36a/02

[=4]

çig Pişmemiş veya az pişmiş.

ç. 7a/10, 23b/12

[=2]

çil Beyaz ve kır benek veya lekeleri olan hayvan

ç. 6a/10

ç.+at 2a/10

[=2]

çiz- (Bir şeyin üzerinden sert ve sivri bir şey geçirerek) Çizgi hâlinde berelemek, üzerinde çizik peyda olmasına sebep olmak.

ç.-erler 33b/13

[=1]

çok Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan; sıfat.

ç. 4b/07, 5a/06, 5b/01, 5b/09,
6a/03, 6a/15, 11a/05, 13a/06, 15a/03,
15a/11, 20b/04, 20b/07, 26a/06,
29a/12, 32a/15
[=15]

çögen Çok yıllık ve kazık koklu bir bitki.

ç. 9a/14
ç.+i 17a/13
ç.+i 10a/10
[=3]

çörek otu Dügün çiçeğigillerden, çiçeği saplarının ucunda ve tek tek bulunan bir yıllık otsu bitki

ç. 9a/10, 9b/03, 10a/01, 31a/04,
34a/08
[=5]

çukur Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer.

ç. 8b/07
[=1]

çul Hayvanların üzerine konan kıl, kenevir veya yünden yapılmış örtü.

ç.+ile 16b/15
[=1]

D

da Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimeden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esasen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. manalara gelen, kelimeden ayrı yazılan takı

d. 30b/08, 35a/03
[=2]

dâğ Kızgın demirle vücûda vurulan damga, işâret, nişan.

d. 15a/09, 21b/06
[=2]

Dâğla- İyileştirmek.

d.-yalar 15a/05, 15a/10, 18a/15,
21a/03, 22b/11, 23a/02, 25b/14,
29b/11

d.-yup 22b/04, 25b/08
[=9]

dahı “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü

d. 2a/04, 2a/08, 2a/09, 2a/11,
2b/02, 2b/06, 2b/10, 5a/14, 5b/01,
6a/11, 6b/08, 7a/09, 7b/12, 8a/03,
8a/13, 8a/13, 8b/04, 8b/08, 8b/10,
10a/09, 10a/11, 10a/14, 10b/13,
11b/08, 12a/15, 13a/10, 13a/12,
13a/15, 13b/01, 13b/03, 14a/02,
14a/15, 15a/09, 15a/09, 16a/05,
16b/02, 17a/03, 17b/07, 18a/11,
18a/11, 18a/13, 18a/14, 19a/03,
19a/09, 19b/12, 20a/04, 21a/11,
21a/11, 22a/13, 22b/02, 23a/06,
23a/11, 24b/05, 24b/05, 24b/10,
25b/10, 26a/13, 26b/04, 27b/07,
28a/02, 30a/15, 31a/03, 31a/14,
31b/01, 32a/11, 32b/02, 32b/03,
32b/13, 33a/04, 33a/15, 33b/07,
35a/11, 36a/08, 36a/10

[=74]

dâ'imā Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. 25b/09
[=1]

dağık Toz hâline getirilmiş, inceltilmiş madde, un.

d. 19b/13, 23b/14
d.+ile 19b/09
[=3]

dağ Geçirmek, koymak, yerleştirmek.

d. 32b/04, 33b/14
d.+olın- 32a/03
[=3]

dala- Isırmak.

d.-sa 33b/03
[=1]

dâne Far. Tane, tohum.

d. 19a/12, 27a/06, 27b/08, 30b/05, 30b/10, 31a/01
d.+sini 19b/11, 30b/10, 31a/02 [=9]
dār-ı fülful Tarçın tohumu da denen, karabibere benzer, uzun tâneli bir baharat çeşidi.
d. 20b/12 [=1]
da‘vet Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.
d.+it- 2a/03 [=1]
de- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.
d.-mişler 25b/15
d.-rler 7a/09, 8a/14, 8a/14, 10a/06, 4a/13, 6b/08, 6b/09, 6b/12, 6b/15, 8a/12, 9a/04 [=12]
def Ar. Savma, savuşturma, kovma.
d.+i 29b/13
d.+inden soñra 19a/03
d.+it- 15b/14, 17a/10, 35b/11
d.+ol- 9b/07, 9b/10, 9b/11, 10a/01, 10b/02, 10b/04, 11b/01, 11b/05, 12a/03, 12b/15, 13b/04, 14a/01, 14a/03, 15b/03, 15b/04, 16b/08, 17b/12, 17b/14, 18a/10, 18b/07, 19a/11, 20a/15, 20b/11, 21a/02, 21a/10, 21b/03, 21b/07, 21b/12, 22b/03, 22b/07, 22b/13, 23a/12, 23b/03, 25b/13, 25b/15, 25b/15, 26a/11, 26b/09, 26b/15, 27b/03, 27b/06, 28b/11, 29a/06, 29b/14, 30b/13, 32a/09, 34a/13
d.+olın- 24b/05
def-ıçün
d. 18a/02 [=54]
def‘a Kere, kez.
d. 7b/13, 10b/12, 10b/14, 11a/14, 12a/08, 13a/11, 13b/01, 16a/15, 16b/04, 19a/02, 21a/15, 23a/05, 23a/07, 23a/11, 23b/11, 24a/07, 24a/13, 25a/05, 25a/11, 25b/12, 28a/06, 29a/06, 31b/14,

32b/02, 34a/10, 35a/01, 35a/09, 35a/10, 35a/11, 37a/03
d.+da 24b/04, 30b/15 [=32]
deg- Dokunmak, temas etmek.
d.-mez 7a/08 [=1]
degil Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime
d.+dir 25b/15
d.+dür 33b/11, 36a/11, 36b/15, 37a/04 [=5]
degir- Yaklaştırıp dokundurmak, değdirmek.
d.-meye 32b/10 [=1]
degirmi Yuvarlak.
d. 5a/01 [=1]
degme Rastgele, sıradan, herhangi bir.
d. 13a/02 [=1]
degnek Bk. Deynek.
d. 9b/05 [=1]
degül Bk. Degil.
d. 4b/15
d.+dür 3a/08, 6b/13, 36a/05 [=4]
dek Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir, -e kadar, -e değin.
d. 23a/12, 25a/03, 25b/04 [=3]
Diklāvī (Metinde) Arap cinsi atı.
d. 7a/14 [=1]
del- Üzerinde delik açmak
d.-üp 11b/12 [=1]

delik Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık

d. 8b/09, 11a/14

[=2]

delük Bk. Delik.

d.+e (delüğe) 32a/07

d.+leri 16b/12

d.+lerinden 9a/11, 13b/09

d.+ünden (delügünden) 9a/05, 17a/12, 19b/12, 20b/03

d.+üne (delügüne) 26b/03

[=9]

deñiz köpüğü Lüle Taşı.

d.+ 11b/07, 12b/01

[=2]

deñiz Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi.

d.+suyı 11b/04

[=1]

depe İnsan veya hayvanın başının üst kısmı, iki kulak arasındaki bölümü.

d.+kemigi 36b/08

[=1]

der-‘ağab Hemen, hemen arkasından, arkası sıra, akabinde.

d. 8a/04, 15a/10, 33b/12

[=3]

deri İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten.

d.+si 34a/05

d.+sini 32b/03, 32b/04, 25b/02

[=4]

derince Biraz derin.

d. 14b/09

[=1]

derle- Vücudun gözeneklerinden ter çıkmak.

d.-miş 8a/06

d.-ye 17a/01

[=2]

derled- Terlemesine sebep olmak

d.-eler 24a/03

[=1]

derli Terlemiş olan, üzerinde ter bulunan

d. 28b/07

[=1]

derün Far. İç, iç taraf.

d.+ına 10b/09

d.+ine 25a/07, 34a/13

d.+une 31b/13

[=4]

destār Far. Sarık, imâme, başa sarılan tülbent.

d.+ile 14b/01

[=1]

deş- Oymak, delmek, yazmak, yara açmak, içini açmak, karıştırmak, kazmak.

d.-üp 21b/03, 30a/08

[=2]

deşil- Yarılmak, delinmek, kazılmak.

d.-ür 32a/01

[=1]

deve Geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve

boyunu çok uzun yük ve binek

hayvanı

d.+ye 4b/03, 4b/07

[=2]

deve kuşu Özellikle Afrika ve

Arabistan’ın sıcak ve yarı çöl

bölgelerinde yaşayan, kanatları

tam teşekkül etmiş olmakla

berâber uçmaya elverişsiz

olduğu için uçamayan, buna

karşılık çıplak, uzun ve kuvvetli

bacakları ile çok hızlı koşan, iki

parmaklı, başında ve boynunda

yer yer kısa tüyler bulunan,

tüyleri makbul, çok büyük ve

ağır kuş.

d.+dur 1b/09

[=1]

deynek Elde taşınacak uzunluk ve incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak.

d. 11b/12

[=1]

deyü Herhangi bir yargıya vararak, niteleyerek, diyerek.

d. 3b/07

[=1]
di- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.
d.-di 3b/14
d.-dikleri 3b/10
d.-diler 4b/02
d.-dükleri 3b/08
d.-mekdür 3a/14, 4a/03, 4a/11, 11a/12
d.-mişler 6a/12, 7a/11, 37a/02
d.-mişlerdür 6a/05
d.-rler 6b/06, 6b/11, 6b/15, 7a/02, 7a/07, 21a/03, 36a/13
d.-yü 4a/14, 7b/06
d.-yüpte 18b/02
[=22]
dip Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en alt kısmı veya bunun hemen yanı başı.
d.+i 8b/04
d.+inde 31b/03
d.+indeki 18a/08
d.+inden 14b/08, 29b/09
d.+ine 31b/01
d.+ini 25b/07, 31b/05
d.+lerine 18a/12
[=9]
diger Far. Başka, öteki, öbür, sair.
d. 15b/15, 16a/03, 16a/07, 16a/11, 16b/05, 16b/06, 17a/05, 17a/10, 17a/13, 17b/03, 17b/08, 17b/12, 17b/14, 18a/01, 18b/07, 18b/15, 19a/04, 19a/14, 19b/08, 19b/13, 20a/06, 21a/15, 22a/11, 24a/10, 24a/14, 26a/11, 27b/03, 30b/13, 35b/07
d.+(nev'i diger) 18a/10
d.+(nev-i diger) 10a/06, 23b/01, 23b/12, 26a/14, 26b/07, 27b/09, 28a/07, 30a/07, 30a/14
d.+(tar[ī]k-i diger) 30b/07
d.+i ahır 30b/09, 35a/14
d.+i alā 16b/01
[=43]
dik Katı ve sert olduğu için eğilmeden duran
d. 4b/10, 6a/03
[=2]

dik- Kimi açık yaraların müdahale sonucu, iğne, iplik, kıl kullanılmak suretiyle bitleştirilmesi, tutturulması.
d.-üp 32b/11
[=1]
dikçe dik olarak, diklemesine.
d. 33b/12
[=1]
dikkat Düşüncelerini bir nokta üzerinde toplamak, bir şeyin üzerinde itina ile durmak.
d. 36a/02, 36a/15
d.+it- 36a/01
d.+le 37a/05
d.+olun- 36a/14, 36b/08
[=6]
dil Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli uzun ve hareketli organ.
d.+i 26a/12, 33b/04, 35b/09
d.+inüñ 18a/14
d.+ünüñ 26b/08
d.+den 9a/13
[=6]
dilsüz Konuşma merkezi veya konuşma organlarının doğuştan arızalı olması sebebiyle veya hiç işitmediği için konuşamayan.
d.+dür 5b/06
[=1]
dimür dikenî Çoban çökerten otu olarak da bilinen küçük yapraklı bir bitkidir.
d. 20b/08
[=1]
dirhem Ar. Okkanın dört yüzde biri miktarındaki ağırlık ölçüsü.
d. 9a/08, 9a/08, 9a/09, 9a/09, 9a/09, 9a/14, 9a/14, 9b/01, 9b/01, 9b/02, 9b/12, 10a/02, 10a/02, 10a/03, 10a/04, 10a/10, 10a/10, 10a/11, 10b/01, 10b/08, 11b/01, 11b/01, 11b/02, 11b/06, 11b/06, 12a/09, 12a/10, 12a/14,

12a/14, 12a/15, 12b/01, 12b/01,
12b/02, 13b/07, 14a/04, 14a/04,
14a/05, 14a/05, 14b/14, 14b/14,
14b/14, 15b/03, 15b/07, 15b/07,
5b/08, 16a/04, 16a/04, 16a/04,
16a/06, 16b/02, 16b/03, 16b/05,
16b/05, 17a/10, 17b/03, 17b/03,
17b/03, 17b/04, 17b/04, 17b/04,
17b/08, 17b/09, 17b/09, 17b/14,
19a/08, 19a/09, 19a/10, 19b/04,
19b/04, 19b/14, 19b/15, 20a/01,
20a/06, 20a/06, 20a/06, 20a/07,
20a/09, 20a/10, 20b/10, 20b/12,
20b/13, 20b/14, 22b/14, 22b/15,
23b/04, 23b/05, 24b/05, 24b/08,
24b/09, 24b/09, 25a/15, 25a/15,
25b/01, 26b/02, 27a/02, 27a/02,
27a/03, 27a/06, 27a/13, 28a/05,
28a/07, 28a/07, 28a/08, 28b/14,
28b/14, 28b/15, 29a/08, 30a/11,
30a/11, 30a/12, 30b/04, 31a/13,
31a/14, 31a/14, 32a/04, 33a/06,
33a/07, 33a/07, 33a/08, 33a/08,
33a/08, 33b/01, 33b/01, 34a/12,
34b/10, 34b/11, 34b/12, 35a/06
[=128]

diri Canlı, yaşamakta olan, sağ.

d.+diri 19a/13, 22b/08, 29b/15
[=3]

diş Üst ve alt çene kemikleri üzerinde
karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan
şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert,
beyazımtırak parçalardan her biri.

d. 8a/13, 8a/15, 8b/01

d.+e 8a/14

d.+i 8a/11, 8a/11, 12b/07

d.+ile 8a/15

d.+ine 12b/09

d.+lere 8a/12

d.+leri 8b/01

d.+lerin 33a/05

d.+lerinden 8b/11

d.+lerine 12b/15

d.+nüñ 8b/02, 8b/03

[=16]

dişbudak ağacı Zeytingiller
familyasından gelen ve genellikle sulak

yada derin sahip yerlerde yetiştirilen
bitki aleminin, kapalı tohumlu
bölümünün, çift çenekli sınıfında
bulunan bir ağaç türüdür.

d.+ından 11b/11

[=1]

dişi kaşını 1 metreye kadar boylanan
mayıs-temmuz ayları arasında sarı reklı
çiçeklenen Apiaceae familyasından
bitkidir.

d. 9b/01

[=1]

dişli Herhangi bir biçimde veya
özellikte dişli olan.

d. 5a/04

[=1]

ditre- (Vücut veya bir organ) Kasların
kasılması sonucu hızlı ve küçük
hareketlerle sarsılmak.

d.-digi 17b/01

d.-r 33a/04

[=2]

dīvār Far. Bir binanın bedenini
meydana getirmek, bir yeri çevrelemek,
bölmek, bir ağırlığa dayanak sağlamak,
toprak veya suyu tutmak gibi amaçlarla
taş, tuğla, kerpiç, ahşap vb. malzemeden
gereken kalınlıkta örülen ve
diklemesine yükselen yapı.

d.+a 9a/06, 31b/05

[=2]

diyār Ar. Memleket, ülke, belde.

d.+larda 3b/10

[=1]

diz Bacakta uylukla baldırın birleştiği
oynak kısım.

d.+inde 15a/07, 25b/09

d.+ine 22b/07, 23a/12

d.+inüñ 21b/13

d.+kapakları 25b/14

[=6]

dizgin Gemin uçlarına bağlanarak
hayvanı idare etmeye yarayan kayış.

d.+den ziyade 8a/10

[=1]

dodağ Dudak.

d.+ınuñ 31b/02

d.+ını 29a/08
d.+ınuñ 18a/13
d.+ında 3b/04
[=4]
doğan Kartalgiller familyasından, küçük kuşlarla, böceklerle beslenen ve dünyânın her yerinde birçok türü bulunan yırtıcı kuş sınıfı.
d. 9a/08, 9a/14, 14b/15
[=3]
doğun- Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek.
d.-up 12a/04
d.-ur 12b/09
[=2]
doluca Clostridium tetani toksinleri (neurotoxin) tarafından meydana getirilen hiperestezi, tetani ve konvülziyonlar ile nitelendirilen ölümcül bir hastalıktır. Bütün memelilerde görülür. İnsanlar hariç tutulacak olursa atlar diğer hayvanlara oranla çok duyarlıdır.
d. 14a/03
[=1]
dög- (Ufalamak, ezmek, parçalamak, karıştırmak, temizlemek, bastırmak, sıkıştırmak vb. maksatlarla) Bir şeyin üzerine arka arkaya vurmak.
d.-üp 17b/05, 27b/15
[=2]
dögül- (Ufalanmak, ezilmek, karıştırılmak, temizlenmek, sıkıştırılmak gibi maksatlarla) üzerine arka arkaya vurulmak.
d.-ülmiş 13a/14
d.-ülmüş 13b/14
[=2]
dök- (Sıvı veya tâne hâlindeki şeyleri) Bulundukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak.
d.-eler 9b/04, 9b/13, 10b/01, 13a/11, 15b/02, 15b/09, 16b/15, 17a/15, 19b/02, 20a/02, 20a/05, 20b/11, 28a/13, 33a/13, 35a/08
d.-üp 10a/05, 29b/12
[=17]

dökül- (Kıl, tüy, kaplama, boya, yıldız vb. şeyler) Bulunduğu yerden kendini atmak, üzerinden düşmek.
d.-se 27b/14
d.-ür 28b/01
[=2]
dördünci Dört sayısının sıra sıfatı, sırada yeri üçüncüden sonra, beşinciden önce olan.
d. 2a/07, 35b/06
[=2]
dört Üçten sonra gelen sayı.
d. 7a/07, 7a/08, 8a/13, 8a/14, 10b/11, 16b/04, 17b/04, 18b/05, 18b/06, 25a/13, 35a/01
d.+(yigirmi dört) 16a/12, 22b/09, 23a/01, 23a/06, 23a/10, 24b/03, 27a/04, 27a/15, 30a/02, 30a/06, 35b/03
d.+te 16b/07
d.+ tırnağına 18b/06
d.+ünde 8b/02
[=25]
döşe- Bir şeyi bir yere sermek, yaymak.
d.-yeler 20a/12
d.-yüp 7b/09
[=2]
duhân Ar. Duman.
d.+dan 8a/07
[=1]
duhân yaprağı Latince adı Cotinus coggygia olan Duman ağacının yaprağıdır. Duman ağacının diğer adı Tetra ağacıdır.
d.+ 27b/10
[=1]
dur- 1. (Yiyecekler veya nesneler için) Bulunduğu yerde bir zaman kalıp beklemek, üzerinden zaman geçmek.
d.-a 16a/13, 21a/02
2. Sona ermek, kesilmek.
d.-masa 14a/10
[=3]
durğun Gerektiği kadar canlı olmayan, sönük.
d. 34a/14
[=1]

durgunluğ Durgun olma durumu,
hareketsizlik, sükûnet.

d.+ı 34a/15

[=1]

dübür Makat, anüs.

d.+ünden 26b/06, 30a/01

d.+üñü 34a/06

[=3]

dülben Tülbent.

d.+den 11a/13, 11b/03, 20b/01

[=3]

dürlü Çeşitli, muhtelif.

d. 12a/13, 13b/10, 32b/02

d.+dürlü 10a/07

[=4]

düş- 1. (Yara) İyileşmek.

d.-dükde 29b/02

d.-mez 29a/14

d.-er 29a/14

d.-en 29b/02

d.+i vir 29a/13

[=5]

2. Dengesini kaybederek
yıkılmak, dik durumda iken devrilip
yatık duruma gelmek.

d.-er 33b/06, 35b/07

d.-se 12a/09

[=3]

3. Uğramak, düçar olmak.

d.-müş 2a/07

d.-üp 32a/09

[=2]

4. Dış düşürmek

d.-er 8b/03

göze ak düş- 12a/09

[=1]

5. Yerinden çıkmak, kopmak

d.-ür 25b/05

d.-en 1b/07

[=2]

düz Girintisi çıkıntısı olmayan, doğru.

d. 5b/06

[=1]

Ebū Dāvud Kütüb-i Sitte denilen
meşhur altı hadis-i şerîf kitâbından biri
olan Sünen-i Ebû

Dâvûd'un sâhibi.

e. 3a/04, 3a/08

[=2]

Ebū Hureyre En çok hadis rivâyet eden
meşhur sahâbîdir.

e. 4a/11

[=1]

Ebū Kātāde Adı Haris b. Rebi-i
Ensari'dir ve İslam tarihinde kendi
künyesi olan Ebu Katade

ile meşhur olmuştur.

e. 3b/12

[=1]

Ebyāra (Metinde) Arap cinsi at.

e. 7a/13

[=1]

eczā Ar. İlaç.

e.+da 10b/03

e.+ı mezkūr 32a/06

e.+lar 28a/09

e.+lardan 14b/03

e.+ları 10a/02, 11a/07, 12b/02,

12b/14, 17b/09, 20a/07, 20b/02,

20b/09, 24b/10, 25b/01, 25b/02,

27a/12, 27b/15, 28b/15

e.+yı 12b/06

e.+lar ile 20b/15, 24b/12, 28a/09

e.+ya 12b/03

[=23]

Eflāk Bugünkü Romanya'nın sınırları
içerisinde yer alan bölge.

e.+(milh-i Eflāk) 28b/09

e.+ tuzı 14b/09, 22a/12

e.+ tuzınuñ 11b/10, 17a/14

e.+ tuzınuñ özünden 17a/14

e.+ tuzı 17a/08, 21a/13, 21b/10,

23a/03, 23a/09, 27b/11

e.+ tuzını 20a/15, 26b/05

[=14]

eg- Biraz öne veya bir yana doğru
meylettirmek, çevirmek, eğik duruma
getirmek.

e.-e 5b/08

E

e.-meye 5b/09
[=2]
eger 1. Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir.
e. 3b/06, 5a/14, 5b/04, 5b/11, 6a/11, 6b/04, 7a/05, 7a/06, 8a/02, 8a/02, 8a/06, 8b/09, 9a/06, 9b/07, 9b/15, 10b/01, 10b/11, 11a/03, 11a/15, 11b/05, 11b/05, 12a/07, 13a/12, 13b/05, 13b/13, 14a/01, 14b/05, 15a/02, 15a/04, 15b/03, 16b/08, 17a/02, 17b/01, 18b/04, 18b/05, 19a/02, 19a/11, 19b/06, 20a/15, 20b/11, 21a/02, 21a/10, 21b/02, 21b/06, 21b/12, 22b/03, 22b/13, 23b/03, 26a/12, 26b/11, 26b/15, 28a/10, 28b/10, 29a/10, 29a/13, 29a/14, 29b/14, 30a/11, 31a/12, 32a/15, 32b/06, 32b/15, 33b/09, 34a/02, 35a/07, 36a/03, 36a/05, 36b/02
2. Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne.
e.+in 8a/06, 28b/07, 28b/10
[=71]
egil- Bir yana doğru eğik duruma gelmek.
e.-mez 13b/11
[=1]
egir Bir çenekliler sınıfının yılan yastığıgiller familyasından, ana yurdu Hindistan'dan Asya, Avrupa ve Amerika'ya yayılmış olan, dere ve durgun su kenarlarında, bataklıklarda yetişen, taşıdığı asit, yağ ve glikozoitlerde idrar ve adet söktürücü, ateş düşürücü, ishal edici, aksırtıcı, kusturucu, gaz giderici, iştah açıcı hassalar bulunan, siyahımsı erguvani çiçekli, yeşilimsi mayhoş meyveli, çok yıllık tüylü otsu bitki, kasıkotu. Acorus calamus.
e. 17b/04, 25b/01
[=2]

egrelti otı Yaprakları büyük ve çok parçalı, sapları toprak altında kök sap biçiminde, spor keseleri yapraklarının üzerinde bulunan, damarlı, çiçeksiz, yetiştiği bölgeye göre otsu veya ağacımsı olabilen, bazı türleri solucanlara, barsak parazitlerine karşı etkili, bazı türleri balgam söktürücü, müshil ve safra arttırıcı hassalar taşıyan bitki, aşk merdiven
e.+nı 35b/08
[=1]
ehemm Ar. Çok (daha, en, pek) önemli, en ehemmiyetli.
e. 5b/15
[=1]
ehven Daha zararsız, daha az kötü, daha hafif.
e.+i 7a/03
[=1]
ek- Serpmek.
e.-eler 14b/13, 29a/03, 32b/13
e.-üp 16b/06, 25b/03, 28b/09
[=6]
ekl Ar. Yemek.
e.+eyle- 26a/06
e.+it- 8a/02, 12b/09, 20a/08, 33b/09, 33b/10
[=6]
ekmek Unun su ile yoğrulmasından elde edilen hamurun fırın, saç veya tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdâsı olan yiyecek.
e.+e (ekmege) 34a/12
[=1]
eksik Bir bölümü olmayan, noksan, natamam.
e. 23b/02
[=1]
eksük Bk. Eksik.
e. 5a/15, 5b/10
[=2]
el Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e. 13b/07, 17a/03
e.+iyle 17a/04
 [=3]
elek Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez gibi maddelerden yapılan araç.
e.+den 12b/03, 17b/10, 25b/01
 [=3]
elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.
e. 9a/01, 9b/12, 13b/07, 14a/04, 14b/14, 15b/08, 16a/04, 19b/15, 20a/06, 20a/06, 20a/06, 20a/07, 20b/14, 27a/02, 27a/13, 28b/14, 31a/13, 31a/13, 33a/08, 33b/01, 34b/11
e.+(yüz elli) 33b/01
 [=22]
ellik Eldiven.
e.+ile 25a/12
 [=1]
elvân Ar. Birkaç renkli, alacalı, rengârenk.
e. 2a/05
 [=1]
elzem Ar. Çok (daha, en, pek) lüzumlu.
e.+ol- 5b/15
 [=1]
emîn Ar. İnanmak, güvenmek.
e.+ol- 13a/12
 [=1]
emir Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.
e.+de 33b/11.
e.+it- 2a/04
 [=2]
Enes bin Mâlik Peygamber Efendimiz'e on sene hizmetle şereflenen sahabe.
e.+den 3a/01

[=1]
enfiyye Ar. Keyif vermek için burna çekilen çürütülmüş tütün tozu, burun otu.
e. 15b/04
 [=1]
engerek yılanı Çalılık ve bol güneşli topraklarda yuva yapan, çok iyi yüzen, geniş ve yassı kafası pullarla örtülü, şakakları üçgen biçiminde, kısa kuyruğu birden daralan, doğurgan, iki uç karış uzunluğunda, saldırdığı zaman insanı tehlikeli şekilde sokabilen zehirli yılan türü [Engerekgiller familyasından çeşitli türdeki yılanlara da bu ad verilir]
e.+nuñ 30b/02
 [=1]
eñse Boynun arka kısmı.
e.+sinüñ 18a/08
 [=1]
eñser Çivi.
e. 29b/10
 [=1]
eri- (Katı cisim) Isı etkisiyle sıvı duruma gelmek.
e.-dükde 32a/13
 [=1]
erit- (Katı bir cisim) Isı etkisiyle sıvı durumuna getirmek.
e.-üp (eridüp) 9b/01, 17a/11, 19a/09, 20a/01, 20b/14, 32a/12
e.-üp (eridüp) 24a/08
 [=7]
ertesi (Sabah, gün, hafta, ay, yıl kelimelerinden önce) Bir sonraki.
e. 14a/02, 21b/02
 [=2]
erüt- (Katı bir cisim) Isı etkisiyle sıvı durumuna getirmek.
e.-üp (erüdüp) 13b/01
 [=1]
esb Far. At.
e. 2b/08
e.+e 2b/10
e.+üñ 6b/02
 [=3]
eşer Ar. İz, nişan, işâret.

e.+bırak- 24a/14
e.+kal- 23b/07, 30b/15
 [=3]
eşkal Ar. Ağırklıklar,yükler.
e.+ u ālāt 2a/01
 [=1]
eski 1. Zamanın etkisiyle veya kullanıla kullanıla yıpranmış, bozulmuş, yeniliğini kaybetmiş.
 e. 29a/03
 [=1]
 2. (Hastalık için) Hemen iyileşmeyen, sürüp giden, süregelen, müzmin.
 e. 29a/13, 30b/12
 [=2]
 3. Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan.
 e. 10b/14, 14a/04, 14a/14, 15a/02, 15a/12, 16b/02, 17b/01, 28b/12, 32a/05, 32a/09, 32b/01
 [=11]
esrār Ar. Hint kenevirinden çıkarılan ve taşıdığı kannabin denen alkaloitten dolayı, keyif verici, sarhoş edici, uyuşturucu, bazan da uyarıcı olarak kullanılan madde.
e.+ı 34b/07
 [=1]
eşele- Hafifçe kazıp karıştırmak.
e.-r 32a/02
e.-ye 32b/12
 [=2]
eşkin Atın dört naldan daha rahat ve daha az sıçrayarak düzenli adımlarla yürüme biçimini anlatır; tırıs.
 e. 1b/04, 5b/12, 5b/14, 6a/01, 6a/09, 34b/03
e.+i 34b/01
 [=7]
et İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasındaki kısmı.
e.+i 6a/03
e.+ini 32b/03

e.+leri 5b/01
e.+tut- 34b/09, 35a/05, 35a/12
 [=6]
et- Türkçede birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.
e.-en (eden) 36a/01
e.-meden 12b/08
e.-meye 34a/04
e.-meyeler 8a/10, 23b/03
e.-mez 11a/04, 15a/06, 36b/05, 36b/06, 36b/14
e.-mişdür 4a/07
e.-üp (edüp) 25b/12
 [=12]
hareket et- 15a/06
kabül et- 36b/05, 36b/06
kār et- 11a/04
rivāyet et- 4a/07
sirāyet et- 34a/04
taṭhir et- 12b/08
zarar et- 36b/14
 [=8]
etmek Ekmek.
e.+e (etmege) 33b/08
e.+i (etmegi) 28a/09
e.+ile 20a/11
 [=3]
evvel Ar. 1.Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce, ilk.
 e. 5b/04, 5b/04,
e.+den 23b/08
 [=3]
 2. İlk, ilk gelen, ilk olan, birinci.
e.+emirde 13a/05,13b/12,
 20b/06
 [=3]
evvelā Ar. İlk önce, ilk olarak.
 e. 2b/03, 14a/13, 24a/01, 29a/07, 29b/04, 34b/05, 36a/02

[=7]
evvelki Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e.+si 4b/08
 [=1]
eyegü Sırttan omurgaya, ön taraftan göğüs kemiğine bitişerek göğüs kafesini meydana getiren yassı ve kavisli kemiklerden her biri.
e.+sinüñ 5b/10
 [=1]
eyit- Söylemek, demek, anlatmak.
e.-di 3a/05, 3b/12
 [=2]
eyle- Etmek, yapmak anlamında yardımcı fiil.
e.-digi 18b/02
e.-dikde 2a/02, 10a/15, 15b/08
e.-dikden soñra 11b/14, 11b/08, 11b/14, 18a/06
e.-diler 2a/06, 2a/07, 2a/08, 2a/08, 2a/09, 2a/10, 2a/10, 2a/11, 2a/11, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 4a/15
e.-dükden soñra 14a/07, 30a/12
e.-mekdür 24a/10
e.-mişlerdir 3a/15
e.-ñ 3a/11
e.-se 25a/12, 26a/06
e.-ye 22b/11, 32b/14
e.-yeler 14b/13, 15a/02, 15b/01, 25b/13, 26b/15, 29b/08, 33a/14, 35b/07
e.-yüp 8a/09, 10b/01, 11b/11, 12a/06, 13a/10, 13a/15, 14a/06, 14a/15, 15a/01, 15a/02, 15a/15, 16b/06, 16b/09, 18b/10, 19a/09, 20a/14, 20b/15, 22a/01, 22a/02, 22a/11, 22a/13, 22b/01, 22b/03, 22b/14, 23a/08, 23a/13, 23b/10, 23b/12, 23b/15, 24a/01, 24a/02, 24a/03, 24a/06, 24a/08, 25a/06, 25a/08, 25b/04, 25b/08, 26a/04, 26b/02, 26b/13, 27a/05, 27a/08, 28a/01, 28b/04, 28b/05, 28b/08, 29b/05, 30b/06, 31a/09, 31b/14, 32a/05, 32a/13, 32b/04,

33b/14, 34a/09, 34b/10, 35a/01, 35b/01, 35b/04

[=97]

bevl eyle- 18a/06
ekl eyle- 26a/06
ğusl eyle- 8a/09, 22b/11, 24a/02, 24a/03, 24a/10, 25b/04, 25b/13, 27a/08, 28b/05, 33a/14, 35a/01, 35b/04, 35b/07
hacāmat eyle- 23a/08
halṭ eyle-
 10a/15, 14a/07, 20a/14, 24a/08, 25b/08, 28a/01, 30b/06, 35b/01
iḥdā eyle- 18b/10
iḥrāc eyle- 2a/07, 2a/08, 2a/10, 2a/11
iḥrāk eyle- 11b/14
izāfe eyle- 31b/14, 32a/13
mahlūt eyle- 15a/02, 15a/15, 15b/08, 16b/09, 25a/06, 26b/13, 28b/04
mashūk eyle- 20b/15
mülāzemet eyle- 3a/11
naẓar eyle- 2a/06, 2a/08, 2a/09, 2a/10, 2a/11, 2a/12, 2a/13, 2a/14
rivāyet eyle- 3a/15
saḥḥ eyle- 11b/08, 11b/11, 14a/06, 15a/01, 16b/06, 22a/01, 22b/01, 22b/03, 23a/13, 26a/04, 26b/02, 29b/05, 30a/12, 32a/05, 32b/04, 33b/14, 34a/09, 34b/10
sefer-i murād eyle-
 2a/02
tebevvül eyleyüp-
 28b/08
ṭilā eyle- 14a/15, 15a/02, 22a/13
tımār eyle- 27a/05
tırāş eyle- 22b/14, 23b/12
vāẓ‘ eyle- 12a/06, 14b/13, 15b/01, 18b/02,

19a/09, 25a/08, 26b/15,
29b/08, 32b/14
zıkr eyle- 4a/15
zuhür eyle- 25a/12
[=87]

eyü Beğenilecek, makbule geçecek
nitelikleri olan, kendisinde bulunması
gereken vasıflar

taşıyan; sağlıklı.

e. 6b/13, 6b/15, 7a/11, 10b/05,
30b/01, 32a/02, 33a/12

e.+at 4b/02

e.+dür 19b/06

e.+si 24a/09

[10]

eyüce Çok iyi.

e. 7b/14, 8a/09, 9a/12, 12b/08,
24b/10, 27b/12, 27b/15, 30a/12,
35a/11, 35b/01

[=10]

ez- (Bir şeyi üzerine el, ayak veya bir
aletle basmak veya bütün ağırlığı ile
üstünden geçmek suretiyle) Yassıltmak,
çığnemek, ufalamak, parçalamak.

e.-üp 13a/09, 16b/13, 20b/10
[=3]

F

fā'ide Ar. İşe yarama, işe yaramanın
meydana getirdiği iyi durum, olumlu
sonuç, yarar.

f. 36a/13

[=1]

fakīr Ar. Yoksul (kimse), muhtaç,
fukarâ.

f. 18b/11

[=1]

fare Sıçangillerden, kemirici, memeli
hayvan.

f.+tersi 31a/01

[=1]

fenā Ar. Hoşa gitmeyecek durumda
olan, istenen veya gereken nitelikte
bulunmayan, kötü, bet.

f. 36a/09, 36a/14

f.+dur 36a/07

f.+ol- 36a/15

[=4]

ferāset Ar. Hemen anlama, çabuk
kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış,
sezgi, iz'an.

f.+ile 8b/14

[=1]

ferç Ar. Dişilerde üreme organının dış
kısmı, vulva.

f.+lerin 7b/05

[=1]

Fırat Türkiye'nin en verimli ve Su
potansiyeli en yüksek ırmağıdır.

f. 18a/05

[=1]

fışkı Hayvan tersi, taze gübre.

f. 7b/09, 20a/11

f.+ile 30b/09

[=3]

fī'l-hāl O anda, hemen.

f. 17a/15, 17a/15, 17b/06

[=3]

fincān Ar. Çay, kahve, süt vb. sıcak
şeyleri içmek için kullanılan,
porselenden yapılmış kulplu ufak kap.

f. 17a/11, 19a/15, 19b/02, 27a/14
[=4]

fır-i meftūh (Metinde) Atın alındaki çift
halka şeklinde bulunan nişanın birbiri
üzerinde olmasıdır.

f.+i meftūh 6a/01, 6b/06,
36a/03

[=2]

Firengī Fr. Frenklere âit, Frenk
tarzında.

f. 11a/07

[=1]

fitil (<Ar. fetīl) Kanamayı durdurmak,
cerahati boşaltmak için derin yaraların
içine sokulan, ilaçlı veya ilaçsız steril
bez.

f. 32a/05

f.+i 32a/07

[=2]

fülfül Ar. Karabiber.

f. 11b/06

f.+(dār-ı fülfül) 20b/12

[=2]

furun Fırın.

f.+da 12a/11

f.+dan 23b/01

[=2]

G

ġaflet Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basîretsizlik, aymazlık, ġāfillik.

g.+olun- 26a/13

[=1]

ġalīz Ar. Kalın, sık, yoğun, kesif.

g. 21a/14, 31b/13

[=2]

ġanem Ar. Koyun.

g.+ boynuzı 29a/02

[=1]

ġasl Yıkama,yıkanma.

g.+ile 13b/05

[=1]

ġāyet Çok, pek, pek çok, son derece.

g. 1b/08, 2b/02, 5a/15, 5b/11, 6b/15, 7a/02, 7b/07, 11a/05, 15b/04, 26a/03, 28a/10, 30b/09, 35a/12, 36a/07
[=14]

ġayr Ar. Başka bir kimse, başkası.

g.+e 7a/06

[=1]

ġayrı Ar. Başka.

g. 7b/05

[=1]

gec Belli bir zamandan sonra olan, geç.

g. 7a/11

[=1]

geç Bk. Gec.

g. 26a/11

[=1]

geç- 1. Başkalarını geride bırakmak, onlardan daha ilerde, daha üstün olmak.

g.-er 2a/02

2. (Devam etmekte olan bir şey)

Bir safhadan başka bir safhaya girmek.

g.-mezse 17b/01

3. Etkisini kuvvetle hissettirmek, işlemek, nüfuz etmek.

g.-miş 33a/11

geçür- (Bir şeyi) Bir nesnenin bir tarafından sokup öbür tarafından çıkarmak

g.-e 20b/01

g.-eler 18a/09

g.-üp 9a/13, 11a/13, 11b/03, 12b/03, 17b/10, 19b/09, 25b/01

[=9]

gel- 1. Ulaşmak, varmak.

g.-dikde 5a/11

g.-diler 2b/05

g.-icek 5b/03

g.-üp 3b/13

2. Türemek, çıkmış olmak.

g.-se 11a/12

3. (Sıvılar için) Çıkıp akmak.

g.-ür 12b/11, 20b/06

g.-se 12a/01

[=8]

rast gel- 14a/10, 31b/05, 32b/06

zarar gel- 7a/05, 7a/06

ağ gel- 11b/06

[=6]

genc Henüz gelişmekte olan (bitki veya hayvan).

g. 8b/11

[=1]

gendi Kişinin öz varlığı, zâtı. Kendi.

g.+ni 28a/02

[=1]

gendü Bk. Gendi.

g. 6b/10

g.+sinden 1b/06

g.+yi 5a/10

[=3]

geñiş Geniş.

g. 4b/13, 5a/07, 36b/12

g.+bas- 5a/13

[=4]

gerek Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey).

g.+i (geregi) gibi 24a/06,
24a/15, 25a/08, 29b/12, 30b/13,
30b/14
[=6]

geril- Gergin bir durum almak,
kasılmak, takallüs etmek.
g.-üp 21b/08
g.-ür 9a/07
[=2]

Gerik (Metinde) Arap cinsi at. ?
g. 7a/14
[=1]

gevrek Kolay kırılıp ufalanan.
g. 36a/15
[=1]

gezdür- Yürütmek, yer değiştirmesini,
dolaşmasını sağlamak.
g.-eler 34b/02
g.-mege 34b/02
[=2]

gezdür- Yürütmek, yer değiştirmesini,
dolaşmasını sağlamak.
g.-eler 7b/14, 30b/01
[=2]

gibi Bir kimsenin bir işi kendisine
benzetildiği kimse tarzında yaptığını
veya bir işin kendisine benzetildiği
şeydeki biçimde olduğunu göstermek
için kullanılır.
g. 4b/07, 4b/12, 4b/14, 5a/01,
5a/03, 5a/09, 8b/13, 9a/02,
9a/06, 10b/08, 10b/15, 13a/04,
13b/11, 14b/07, 15a/05, 15a/06,
17a/05, 17a/09, 18b/02, 19a/01,
20a/08, 20b/15, 22a/10, 24a/06,
24a/15, 24b/02, 25a/03, 25a/08,
28a/14, 28b/01, 29a/12, 30a/05,
30b/07, 30b/13, 30b/14, 31a/05,
31a/09, 32a/01, 33b/05, 33b/15,
36a/06, 36a/09
[=42]

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve
gün ağarınca kadar süren karanlık
zaman.
g. 11a/10, 14b/10, 16b/06,
21a/10, 22a/14, 26a/02, 28b/10,
37a/02, 37a/05

g.+de 2b/03, 8a/01
g.+ile 1b/06, 27b/12
[=13]

giçe Bk. Gice.
g. 30a/05, 34b/02
g.+de 34b/02
[=3]

giçik Kaşınma, kaşıntı, uyuz hastalığı.
g. 27b/13
g.+den 27b/13
[=2]

gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek,
izale etmek.
g.-üp 28b/02, 29a/05
[=2]

gir- Dışarıdan içeriye geçmek, varmak,
dahil olmak.
g.-dükde 8b/01
[=1]

Girid şabünü Osmanlı Devleti'nde en
kaliteli ve en çok aranan sabun türüdür.
g. 16b/01, 19b/05
[=2]

git- (Bir şey veya bir kimse) Konuşana
göre yakın bir yerden daha uzak bir yere
doğru hareket etmek, bir mesafe katedip
yakın bir yerden daha uzak bir yere
varmak.
g.-dikçe 14b/07
g.-diler 2b/05
g.-e (gide) 10a/15
g.-en (giden) 8a/01
g.-er (gider) 34b/01, 35b/07
g.-meye 5b/10, 11a/10
[=8]

göbek Memeli hayvanlarda eteneden
gelen damar örgüsünün yavrunun
vücûduna girdiği delik.
g.+ini (göbegini) 29b/10
[=1]

gögercin Pek çoğu evcilleşmiş olan,
çeşitli türleri kutuplar dışında dünyanın
her yerinde yaygın
olarak yaşayan, gagası düz,
tüyleri kalın ve sık, vücudu kısa,
uzun zaman hızla uçabildiği için

- bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tane ve meyve ile beslenen tünek kuşu.
Culumba.
g.+ tersi 14a/05
[=1]
- gögüs** Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü.
g.+i ile (gögsi) 1b/05
g.+ünde 14b/06, 15a/05
g.+ünde 14b/06
g.+ünde (gögsünde) 15a/05
g.+üne (gögsüne) 30a/01
[=6]
- gök süsen** taze Süsen bitkisi.
g. 20b/07
[=1]
- gökrek** Kuru yeşil; siyah ile mavı karışımı renk.
g. 4a/10
[=1]
- göm-** (İçine) Yerleştirmek, (arasına) sokmak.
g.-üp 23b/09
[=1]
- gömeç balı** Süzülmemiş, petekli bal.
g. 29a/08
[=1]
- gör-** (Gözle ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.
g.-di 2b/03, 2b/04
g.-dükde 5b/05
g.-melerini 2b/02
g.-miş 15a/15
g.-müş 24a/05
g.-ünmez 10b/11
g.-ür 1b/06
[=8]
ateş gör- 15a/15
[=1]
- göregen** Çok iyi gören.
g. 5a/08
g.+ol- 1b/04
[=2]
- gövde** Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruk dışında kalan kısım.
g.+sinde 31b/15
[=1]
- göz** İnsanda ve hayvanda görme organı.
g. 8b/13
g.+i 12b/04
g.+inde 12a/12
g.+ine 11a/09, 11a/09, 11a/12, 11a/14, 11b/04, 11b/06, 11b/09, 11b/15, 12a/01, 12a/03, 12a/04, 12a/06, 12a/07, 12a/08, 12a/12, 12b/06
g.+ine (atuñ gözine) 12a/01
g.+inüñ 12b/05
g.+leri 12b/05, 18b/03, 33b/03
g.+lerinden 12b/10
g.+ündeki 12b/04
[=26]
- göztaşı** Antiseptik olarak tarımda, göz ve deri hastalıklarında, galvanoplastide ve dokumacılıktaki boyar maddelerin yapımında kullanılan, billûrları koyu mâvi renkli zehirli tuz, bakır sülfat.
g. 16b/05, 24b/05, 24b/08, 27a/03, 27a/12, 29b/05
[=6]
- gözet-** Korumak, bakmak, özen göstermek, himaye etmek.
g.-eler (gözedeler) 34a/11
[=1]
- gözlü** Herhangi bir biçimde veya renkte gözü olan.
g. 4b/09
[=1]
- ğurre** Ar. Atın alnındaki beyaz leke.
g.+si 3a/12, 3a/13, 6b/04
[=3]
- ğuruş** 1 liranın yüzde biri değerindeki Türk para birimi, kuruş.
g.+kadar 35a/14
[=1]
- ğusl** Yıkanma.
g.+eyle- 8a/09, 22b/11, 24a/02, 24a/03, 24a/10, 25b/04, 25b/13,

27a/08, 28b/05, 33a/14, 35a/01, 35b/04, 35b/07
g.+it- 7b/13, 11a/05, 18a/07, 24a/15, 24b/04, 25a/14, 27b/02, 27b/06, 32b/09, 34b/14
 [=23]
gül (<Far. gul) Gülgillerin örnek bitkisi Rosa, bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği.
g. 36b/03
g.+i 10b/07, 11a/07
g.+yağı 11a/10, 29b/03
g.+ıyla 26b/14
 [=6]
gün Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası.
g. 2a/08, 2a/09, 2a/10, 2a/11, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 7b/10, 7b/14, 10a/05, 10b/01, 10b/12, 11a/10, 11a/15, 11b/03, 12a/03, 12a/11, 14a/02, 14b/02, 14b/10, 18b/11, 19a/10, 20a/12, 21a/01, 21a/10, 21b/02, 21b/05, 23b/07, 25a/13, 25b/11, 26a/02, 28a/04, 28a/10, 28b/10, 29a/13, 30b/12, 31a/07, 32a/07, 32a/10, 32b/14, 33a/14, 34a/10, 34b/13, 35a/06, 36b/02, 36b/04
g.+(her gün) 16a/02, 24a/10
g.+de 7b/13, 10b/12, 10b/13, 11a/14, 23a/11, 24a/06, 30b/04, 30b/10, 33a/10, 35a/01, 35a/10
g.+den-soñra 25b/04, 27b/05
g.+den soñra 2a/06, 15a/13
g.+i 18b/08
g.+lerde 7b/10
 [=66]
güneş Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız.
g.+de 35b/02
 [=1]

günlük Anadolu'nun güneydoğu bölgesinde orman halinde yetişen, 10-15 metre boyunda, gövdesi üzerinde açılan yarıklardan ıtriyatçılık ve tıpta kullanılan bir reçine elde edilen, kabukları tütsü olarak kullanılan, kalın dallı, çınara benzer ağaç.

g. 15a/14, 20a/06, 22a/01, 29b/14

[=4]

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren, cemil.

g. 1b/03, 5a/02, 6a/08, 21a/09

g.+nisā 4b/03

[=5]

güzelce Gerektiği gibi, adamakıllı, iyice.

g. 35b/05

[=1]

güzellik Güzel olan şeyin niteliği, göze, kulağa hoş gelen veya taşıdığı üstün niteliklerle insanda iyi etki bırakan, takdir uyandıran şey veya hâlin durumu, hüsn.

g. 6b/08

g.+de 4b/05

[=2]

H

habbü's-selaṭin Ar. Hint yağı bitkisi. Ricinus communis L. Euphorbiaceae. Sütlegengiller familyasından olup iki çenekliler sınıfından, çalı görünüşünde, otsu bir bitkidir.

h. 27a/06

[=1]

hac Far. Hristiyanlığın sembolü sayılan ve birbirini dikey olarak kesen iki çizgiden oluşan biçim, istavroz.

h. vari 15a/09, 29b/09, 32b/03

[=3]

hacāmat Ar. Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma.

h. 22b/10

h.+eyle- 23a/08

h.+it- 18a/15, 29b/04, 29b/09
[=5]
ḥadis Ar. Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri.
h.+i şerif 3a/03, 4a/04
[=2]
ḥādise Ar. Olan, ortaya çıkan, vukū bulan her türlü hal, keyfiyet ve oluş, vak'a, olay.
h.+sinūn 34b/13
[=1]
hafta (<Far. hefte) Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü.
h. 22a/03
h.+da 35a/09
[=2]
ḥaḳ Ar. Hukūkun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şey, hisse, pay
h.+ların 7b/06
[=1]
ḥaḳḳında Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik.
h. 6a/12
[=1]
ḥal Halletmek, çözümlemek, karıştırmak.
h.+it- 23b/05, 25a/08, 29a/01
[=3]
ḥalâş Ar. Kurtulmak.
h.+ol- 12b/07, 15b/03, 17b/02, 34b/09
[=4]
ḥālîş Ar. Karışksız, katkısız.
h. 20b/10
[=1]
ḥalka Yağlı ve tuzlu ufak bir simit çeşidi.
h. 23b/13
[=1]
ḥalt Ar. Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma, mezcetme.

h. 22a/02, 22b/02, 24a/01, 33a/09, 33a/13
h.+eyle- 10a/14, 14a/07, 20a/14, 24a/08, 25b/08, 28a/01, 30b/06, 35b/01
h.+it- 20b/01, 22a/10, 22b/15, 24a/06, 25a/02, 26b/01, 27a/09, 29b/01, 31b/08, 32a/05, 34a/01, 34a/10
[=25]
ḥalvâcî çögeni Haziran-temmuz aylarında beyaz çiçekler açan, 50-60 cm yüksekliğinde çok dallı, çok senelik, kazık köklü, otsu bir bitki. Helva yapımında kullanıldığı için helva ile çögen, çoğu zaman helvacı otu olarak anılır.
h. 10a/10
[=1]
ḥamîr Ar. Hamur, maya.
h. 23b/12, 30b/11, 34a/13, 34b/07, 34b/11
h.+i 23b/08
h.+in 23b/11
h.+it- 12a/10
[=8]
ḥamḳân Ar. Aptal.
h. 37a/01
[=1]
ḥamr Ar. Şarap.
h. 10a/15
h.+ı (mezkûr ḥamrı) 10a/14
h.+ile 10a/03, 10a/13
[=4]
ḥamûr Ar. Unun su ile yoğrulmasından meydana gelen, sıvı ile katı arası yumuşak madde.
h. 17b/15, 20a/10
h.+ı (arpa ḥamûrı) 30b/06
h.+ile 30b/06
h.+it- 19b/09, 28a/09
[=6]
ḥandek Ar. Şehir, hisar, kale, tarla vb. yerlere girilmesini önlemek, arâzide, yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, iki tarafı yüksek, uzunlamasına derin çukur.

h. 5a/11
[=1]
harāb Ar. Kötü durumda, bitik, perişan.
h.+it- 31b/06
[=1]
harāret Ar. Vücut ısısı, ateş.
h. 27b/04, 27b/07
h.+ol- 27a/10, 27b/03
[=4]
hardal Ar. Turpgiller familyasından, sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki. Brassica nigra .
h. 12b/12, 20b/12, 22b/01, 22b/15
[=4]
hareket Ar. Bir şeyin, bir nesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldama, kımıldanma.
h.+et- 15a/06
h.+i 37a/05
h.+it- 9b/06, 21a/05
[=4]
hārīn İnatçı at.
h. 34b/04
[=1]
hārīnlık İnatçılık.
h.+dan 34b/08
[=1]
Havarī (Metinde)Arap cinsi at.
h. 7a/13
[=1]
Harīfak (Metinde)Arap cinsi at.
h. 7a/14
[=1]
harīk Alçak seviyede yetişen bir ot.
h. 33a/06
[=1]
hāşıl Ar. Olan, ortaya çıkan, görünen.
h. 20a/03
h.+ol- 8b/06
[=2]
haşla- Kaynar suda pişirmek, kaynar suya batırmak, üstüne kaynar su dökmek.
h.-yup 21b/01

[=1]
haṭ Ar. Çizgi.
h. 6a/14
[=1]
haṭmī İki çeneklilerin ebegümecigiller familyasından, pembe beyaz çiçekli, bataklıklarda, sulak çayırarda yetişen, çiçeği yumuşatıcı, kurutulmuş kökünün kaynatılmış suyu tenkiye ve gargara olarak kullanılan otsu bitki.
h.+ toḥmī 13a/08, 22a/01
h.+ yaprağı 21a/07
[=3]
havālan- Hava almak, havası değişmek.
h.-mış 32b/09
[=1]
havān Far. Toz haline getirilmek ve ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü aş, tahta veya madenden çukur kap.
h.+da 12a/05, 15a/01, 32a/03
[=3]
hāviyār Balık yumurtası.
h. 13b/05
[=1]
hayā Erkeklik bezi.
h.+ları 26b/09
[=1]
hayır Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.
h. 4a/09
[=1]
hayli Oldukça fazla, çokça, epey.
h. 23b/03
[=1]
hayvān Ar. Hareket edip yer değiştirebilme ve hissedebilme yeteneği olan canlı yaratık.
h. 1b/04, 1b/05, 12b/09, 15b/04, 19b/02, 20b/03, 26a/06, 31a/01, 31a/05, 31b/05, 31b/09, 33a/03, 34a/11, 34a/14, 34b/03, 34b/04, 34b/08, 34b/09, 35a/04, 35a/05, 35b/07, 36a/01, 36b/01, 36b/07, 36b/12, 37a/01, 37a/04

h.+a 13b/01, 15b/10, 15b/13,
15b/15, 16a/10, 17b/12, 17b/13,
19a/01, 19b/06, 19b/09,

20a/08, 24b/07, 24b/11, 24b/14,
27a/07, 30b/06, 30b/11, 32b/05,
33a/10, 33a/11, 35a/12

h.+da 16a/08, 17a/05, 18a/07,
19a/04, 19a/07, 27a/10, 27b/13,
29a/10

h.+ı 7b/11, 17b/05, 27a/05,
27a/14, 27b/04, 27b/11, 30b/13,
31b/06, 32b/07, 33b/02

h.+ın 13a/03

h.+uñ 8b/12, 9a/10, 9b/03,
9b/05, 10b/05, 10b/09, 11a/01,
11a/02, 11b/04, 11b/05, 11b/09,
12b/04, 12b/06, 12b/13, 12b/15,
13a/01, 13a/10, 13b/08, 15a/11,
15b/01, 15b/09, 16a/13, 16b/10,
16b/14, 17b/02, 18a/01, 19a/05,
19a/10, 19b/01, 19b/05, 20a/01,
20b/10, 21a/04, 21b/07, 21b/09,
21b/13, 22a/05, 22a/11, 22a/13,
23a/04, 24b/13, 25a/03, 25a/04,
25a/06, 25a/07, 25a/09, 25b/03,
25b/09, 25b/13, 26a/01, 26b/01,
26b/03, 26b/06, 26b/09, 27b/07,
28a/13, 28b/06, 29a/04, 29b/04,
29b/10, 31a/08, 31b/02, 31b/15,
33a/13, 34a/02, 34a/05, 34b/01,
35b/09

h.+uñ başını 9b/08

[=136]

haz Hoşlanmak, zevk almak.

h.+ol- 14b/03

[=1]

hazā Ar. Bu, şu, o" anlamında olup
Türkçe'de kalıplaşmış bâzı Arapça
kullanılışların içinde geçer.

h. 36b/10

[=1]

hāzır Ar. Bir iş yapmak için gereken
her şeyi tamamlamış olan, anık, amade,
müheyya.

h.+ol- 14a/12, 15a/10

[=2]

hazret Şahıs veya kutsal sayılan varlık
isimlerinin başına getirilip Farsça isim
tamlaması

şeklinde kullanılır ve saygı ifade
eder.

h.+leri 2a/02, 4b/01

h.+i 7b/02, 4a/15

[=4]

hekīm Mesleği hastalıkları teşhis ve
tedavi etmek olan kimse, tıp doktoru
tabip.

h. 2a/04

h.+i 2a/03

[=2]

helāk Ar. Mahvolmak, yok olmak.

h.+ol- 13a/02, 34a/06

[=2]

halāş Ar. Kurtulmak.

h.+ol- 13a/02, 34a/07

[=2]

hem Far. Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi
açıklamak veya anlamı güçlendirmek
için "özellikle,

zaten, bir de, şurası da var ki"
anlamlarında kullanılan bir söz.

h. 6a/08, 17a/04, 27b/13

[=3]

hemān Far. Derhal, çabucak, hiç vakit
geçirmeden

h. 8a/04

[=1]

her Önüne geldiği ismin benzerlerini
"teker teker hepsi, birer birer hepsi,
birer birer tamamı" anlamıyla
kapsayacak biçimde genelleştiren söz.

h. 4a/09, 10a/05, 23a/13, 29a/09,
30b/03, 33a/14, 35a/06

h.+biri 2b/07

h.+gün 16a/02, 24a/10

h.+kimse 2b/08

h.+ne kadar 1b/05

[=12]

hıfz Ar. Koruma, saklama, muhâfaza
etme.

h.+it- 11a/09, 11b/15

h.+u şıyānet 7b/04

[=3]

hınā Ar. Kına.

h. 34b/11

h.+yı 35a/10
[=2]

hınzır Ar. Domuz.

h. 24a/09, 31b/03

h.+yağını 30b/14

h.+yağıyla 27a/07
[=4]

hırla- Hırıltıyla ses çıkarmak.

h.-r 9a/07

h.-sa 13b/07
[=2]

hazar Ar. Tedbir, davranışlarda akıllılık.

h. 36b/12
[=1]

hiç Olusuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat'iyen, asla.

h. 6b/03, 7a/09, 29b/15

h.+bir 1b/04
[=4]

hinnā Kına.

h. 24b/01
[=1]

hiyārşenbe Baklagillerden, Doğu Hint, Antil ve Brezilya'da yetişen, hekimlikte kullanılan, siyah renkteki meyvelerinin terkibinde şeker, pektin, zambak, tanen ve esans bulunan ağaç, Hint hıyarı.

h. 13a/09
[=1]

hukne Ar. Kalın bağırsağı anüs yoluyla özel ilaçlı su fişkırtarak boşaltma, lavman, tenkiye.

h. 33a/15, 33b/02
[=2]

hulāşa Sözü'nün kıyası, sonuç olarak, hâsıl-ı kelâm.

h.+yı nazar 37a/01
[=1]

hulbe Çemen otu.

h. 35a/08

h.+yi 34b/12
[=2]

humret Kızılık.

h. 3b/09

[=1]

hunnāk Ar. Anjin, bademcik iltihabı, boğak.

h. 13a/01

[=1]

hurda Far. Kırıntı, döküntü.

h.+larını 28a/04
[=1]

hurdala- Ufak, kırıntı şeklinde parçalamak.

h.-yup 34a/12
[=1]

hurmā 1. Far. Hurma renkli.

h.+yı torı 2a/14, 2a/15, 2b/04, 3a/11, 3b/10, 6a/03, 6a/06
[=7]

2. Hurma ağacının tatlı, etli, besleyici meyvesi.

h.+çekirdeğini 31a/08
[=1]

hurūfāt Ar. Harfler.

h.+uñ 18b/03
[=1]

huşūşa Ar. Bilhassa, hasseten, özellikle.

h. 6a/05, 7a/08
[=2]

hūy Doğuştan olan tabiat, yaradılış, mizaç.

h.+(bed hūy) 37a/03
[=1]

hūkm Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar.

h.+ünden 33a/10
[=1]

hünerlü Hüneri olan marifet ve maharet sahibi.

h. 5a/15, 5b/11, 6a/04, 6a/09, 6a/11, 6a/12, 6a/15, 13a/03

h.+dür 6b/01
[=9]

hünersüz Hüneri olmayan bir maharete veya ustalığa sahip bulunmayan.

h. 5b/03
[=1]

I

ılıcağ ılıkça, az ılık.

1. 13a/10, 13a/15, 13b/15,
14b/05, 16b/14
[=5]

ılıcağ ılıkça, az ılık.

1. 9b/04, 17a/15, 20a/05, 20a/10,
33b/02
[=5]

‘İraķī Ar. Irak’a ait.

- ‘1. **şabunı** 25a/07
[=1]

ısıcağ Sıcak.

1. 13b/01
[=1]

ısıcağ Bk. Isıcağ.

1. 27b/06, 32b/08
1.+**ısıcağ** 22b/06
[=3]

ıdır- Dişler arasına alıp sıkamak,
dişlemek.

- 1.-**dığı** 33b/07, 33b/12
[=2]

ıdırğan Isırgangillerden, terkinde
formik asit bulunan, sert tüylerle kaplı,
halk hekimliğinde romatizmaya, mafsalsal
ağrılarına, kanamaya vb. çeşitli
hastalıklara karşı kullanılan dalayıcı
bitki. Urtica membranacea.

- 1.+ **otı** 21a/07
[=1]

ısıt- Sıcak duruma getirmek.

- 1.-**up (ısıdup)** 9b/12, 13b/08
[=2]

ışlan- Islak duruma gelmek.

- 1.-**a** 14b/05
1.-**mış** 14a/08
[=2]

ışlat- Islak duruma getirmek.

- 1.-**up** 20a/02
1.-**up (ışladup)** 10b/03, 12b/03,
12b/14, 14a/03, 16b/08, 26a/03,
26b/12, 32a/03
[=9]

i

i 1. Aslı Eski Türkçede ermek
iken irmek>imek olarak değişen ve
kökü eriyip bugün sadece “Şu veya bu
durumda bulunmak” anlamındaki idi,
imiş, ise, iken şekilleri kullanılan,
eklendiği isimlere yargı görevi yükleyen
fiil, ek fiil, cevher fiil.

i.-di 4b/01

i.-se 11b/05, 18b/04, 18b/06
[=4]

2. Aslı Eski Türkçede ermek iken
irmek>imek olarak değişen ve kökü
eriyip bugün sadece “Şu veya bu
durumda bulunmak” anlamındaki idi,
imiş, ise, iken şekilleri kullanılan,
eklendiği isimlere yargı görevi yükleyen
fiil, ek fiil, cevher fiil.

i.-er idi 7b/05

i.-mez idi 4a/12

i.-muş idi 2b/07

i.-r idi 7b/05

i.-ur imiş 2b/01

i.-ur ise 19a/03
[=6]

ibrık Kulplu, emzikli, karınlı ve ince
boyunlu su kabı.

i. 26b/04
[=1]

ibrışim Far. Kalınca bükülmüş ipek
iplik

i. 18a/09

i.+ile 32b/10
[=2]

ibtidā Ar. Başlama.

i. 4b/05, 7b/06, 12a/01
[=3]

ibtidāşebāt Tayın doğduktan sonra on
gün içinde aşağıdan ve yukarıdan ikişer
tane çıkan ilk dört diş; orta kesici
dişler.

i. 8a/12
[=1]

iç Bir şeyin kendi sınırları arasında
kalan kısmı, dahil.

i. 5b/01, 7a/04, 20b/07, 28a/03

i.+inde 8b/09, 1b/06, 12b/08, 13a/09, 15b/06, 19b/05, 20a/11, 25a/09, 34b/11

i.+ine 12a/10, 12b/06, 13b/14, 14a/14, 15a/11, 15a/13, 16b/13, 17a/14, 17b/15, 19b/10, 20b/09, 26b/04, 30a/13, 30b/11, 31b/12, 32a/12, 32b/10, 33a/02, 34b/07

i.+ini 34b/15

i.+lerinde 8b/05

i.+ünde 16a/11

i.+ında 15a/07

[=36]

iç yağ Geviş getiren hayvanların karın boşluğundan çıkarılan yağ.

i.+ı 30a/09

i.+ını 20a/01

[=2]

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutma.

i.-mez 33b/05

[=1]

içerü İç yana doğru, iç tarafa doğru.

i. 9b/12, 15b/09

[=2]

içir- İçmesini sağlamak.

i.-eler 13b/0115b/10

[=1]

içün Amacıyla, maksadıyla.

i. 2b/02, 11b/10, 16a/01, 16a/03, 16a/11, 24b/07

[=6]

içür- İçmesini sağlamak.

i.-e 16b/04, 16b/09, 19b/12, 34b/12, 35a/03

i.-eler 9a/11, 9a/15, 13b/09, 14a/07, 15b/15, 17a/13, 17b/12, 17b/14, 18a/02, 19b/05, 20a/14, 26b/01, 26b/06, 31a/02, 31a/05, 31a/15, 34a/02, 34b/13, 35a/10, 35a/12

[=25]

igne Bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, dikmeye yarayan ince çelik alet.

i. 32b/10

i.+ile 18a/09

[=2]

iḥdā Ar. Hediye verme, hediye gönderme.

i.+eyle- 18b/10

[=1]

iḥlāṣ Ar. Kur'an-ı kerim'in 112. suresinin adı.

i.+ı şerīf 18b/09

[=1]

iḥrāc Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.

i.+eyle- 2a/07, 2a/08, 2a/10, 2a/11

i.+ol- 23b/01

[=5]

iḥrāk Yakma.

i.+eyle- 11b/14

i.+it- 30b/08

[=2]

iken Ek-fiilin zarf-fiil eki almış biçimidir.

i. 7b/10, 13b/01, 16b/07, 21a/14, 21b/01, 21b/11, 26a/10, 27a/01, 28b/07, 32b/08

[=10]

iki Birden sonra üçten önce gelen sayının adı.

i. 5a/03, 5a/09, 5a/09, 5a/12, 5a/12, 5b/08, 6b/05, 7a/01, 7b/07, 7b/13, 8a/11, 8a/11, 8b/05, 9a/04, 9a/05, 9b/04, 10a/15, 10b/04, 10b/13, 13a/05, 13a/11, 13b/09, 13b/12, 16b/02, 16b/12, 17a/01, 17a/12, 17b/03, 17b/03, 18a/08, 18b/04, 18b/05, 19a/12, 19b/05, 20b/06, 21a/02, 21a/06, 23b/04, 23b/04, 23b/05, 23b/09, 24a/06, 24b/11, 24b/14, 25a/04, 25a/08, 25a/09, 26a/09, 26b/02, 26b/03, 26b/11, 27a/13, 27b/05, 28a/03, 29a/05, 29a/15, 29b/14, 31a/13, 31b/14, 32a/01, 32a/10, 32b/02, 33a/07, 34a/10, 34a/12, 34b/14, 35a/10, 35a/11, 35b/02, 36b/02, 36b/08, 37a/03, 37a/05

i.+(kırk iki) 8b/01
i.+(on iki) 4b/02, 8a/15, 18b/11
i.+sinden 2b/04
i.+yüz 9a/15, 10a/03
[=80]

ikinci İki sayısının sra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.

i. 4b/05, 4b/12, 4b/14
i.+si 4b/08
[=4]

ikişer İki sayısının her birine iki veya her defasında iki anlamına gelen üleştirme şekli.

i. 16b/02, 16b/07
[=2]

iktizā Ar. Gerekme, gerektirme.

i.+da (hin-i iktizā) 11b/15
[=1]

‘ilāc Ar. Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim, em.

i. 10b/05, 11a/03, 11a/04,
11a/09, 20a/04, 36b/05, 36b/06
i.+ı 9a/07, 10b/07, 11a/04,
11a/11, 12a/04, 12a/14, 12b/11,
13a/05, 13a/12, 13b/12,
14a/10, 14b/08, 15a/08, 15b/01,
15b/06, 16b/12, 19b/03, 19b/06,
21a/06, 21a/11,
21b/10, 22a/09, 26a/02, 26a/08,
27b/14, 28b/01, 28b/08, 29a/11,
31a/12, 32a/02, 33a/06,
33b/11, 34b/05
i.+ı (mezkūr ‘ilāc) 26a/04
i.+ı āhır 24b/14
i.+ı mezkūr 23a/01, 28b/06
i.+ını 9a/03
i.+ile 11a/15
i.+lardan 24a/14
i.+nı 19a/11
[=48]

ile 1. İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar.

i. 7a/01, 32b/13
[=2]

2. İsimlerin sonuna gelerek beraberlik, refakat, vasıta, araç, hâl, tarz, ilişki vb.

anlamlarda zarflar yapar.

i. 1b/06, 1b/06, 2a/01, 2b/07,
2b/09, 2b/11, 4a/04, 5a/09, 7b/13,
8a/15, 8b/14, 9b/05,
9b/10, 9b/13, 9b/14, 10a/01,
10a/03, 10a/12, 10a/12, 10a/13,
10b/02, 10b/03, 10b/14,
11a/05, 11a/08, 11a/11, 11a/14,
11a/15, 11b/03, 11b/08, 11b/09,
11b/12, 12a/03, 12a/05, 12a/11,
13a/14, 13b/05, 13b/01, 15a/05,
15a/10, 16b/02, 17a/02, 20a/14,
20b/01, 21a/02e, 27b/12, 33b/08,
14a/02, 14a/06, 14a/13, 14b/01,
14b/05, 14b/08, 14b/15, 15a/01,
15a/02, 15a/04, 15a/15, 15b/10,
15b/14, 16b/13, 16b/15, 17a/01,
17a/07, 17a/09, 18a/09, 18a/13,
18a/14, 19a/14, 19a/15, 19b/09,
20a/09, 20a/11, 20b/09, 20b/15,
21a/08, 21a/12, 21a/12, 21b/01,
21b/03, 21b/11, 22a/03, 22a/10,
22a/12, 22a/15, 22b/01, 22b/03,
22b/12, 24a/01, 24a/03, 24a/05,
24a/08, 24a/10, 24a/15, 24b/12,
25a/06, 25a/11, 25a/12, 25a/14,
25b/02, 25b/05, 25b/13, 26a/02,
26a/14, 26b/12, 26b/13, 27a/01,
27a/03, 27a/09, 27b/01, 27b/06,
28a/01, 28a/09, 28b/03, 28b/05,
28b/11, 28b/12, 28b/15, 29b/01,
29b/01, 29b/03, 29b/05, 29b/06,
30a/01, 30a/04, 30a/07, 30a/08,
30a/09, 30b/03, 30b/06, 30b/09,
31a/04, 31a/05, 31a/09, 31a/15,
31b/12, 32a/03, 32a/12, 32b/01,
32b/02, 32b/08, 32b/10, 33a/02,
33a/14, 33b/15, 34a/03, 34a/12,
34b/15, 35a/07, 35a/08, 35a/10,
35a/15

i.+ıla 24a/11

[=153]

‘illet Ar. Hastalık.

‘i. 9a/03, 9b/15, 10b/04, 15a/05,
21b/09, 29b/13, 32a/09, 36b/04
‘i.+dür 13a/01, 21b/09
‘i.+e 10b/05
‘i.+i 35b/08
[=12]
imdi Bunun için, bu sebepten, bundan
dolayı, o halde, öyle ise, binâenaleyh.
i. 5a/01
[=1]
in- (Bulunduğu yerden) Aşağıya doğru
gelmek.
i.-en 22b/09, 23a/14
i.-er 13a/02, 21b/09
i.-se 22a/05su, 22b/08, 23a/05
[=7]
ince 1. Kendi cinsinden olanlara göre
kalınlığı az olan.
i. 4b/06, 5a/05, 5b/05, 6a/04,
8b/13, 11a/13ince, 11b/03,
14b/08,
2. Özenle ve küçük ayrıntılarına
kadar emek verilerek, iyice.
i. 12a/02, 26b/02, 27a/13
[=11]
incel- İnce duruma gelmek.
i.-ür 8b/12
[=1]
incir (<Far. encir) Dutgillerden, asıl
yurdu Akdeniz kıyıları olan, pürüklü,
geniş ve dilimli yapraklı, çoğunlukla
sütlü, yumuşak odunlu bazıları tırmanıcı
olan ağaç (Ficus) ve bu ağacın etli, tatlı,
içinde küçük çekirdekleri bulunan
meyvesi.
i. 13a/13, 19b/13
[=2]
inçe Tâneleri ufak olan.
i. 26b/05
[=1]
inek Dişi sığır.
i. südiyle 20a/04
[=1]
insan Ar. İki ayaklı, iki elli, akı ve
konuşma yeteneği olan memeli canlı.
i. 8b/15, 9a/01

i.+a 17a/08
i.+nuñ (insan başınuñ) 12a/15
i.necisi 11b/02
[=5]
intiḥāb Ar. Seçmek.
i.+it- 2a/04
[=1]
ip Dokuma malzemesinden yapılan ve
bağlamak için kullanılan, çeşitli
kalınlıkta bükülmüş sicim.
i.+ile 30a/15, 34a/03
[=2]
iptidā Ar. Başlama.
i. 26a/08, 26b/14, 30a/03
[=3]
irende Rende.
i.+den 19b/08
[=1]
irende- Rendelemek.
i.-yüp 20a/07
[=1]
irin Cerahat.
i. 9a/05
[=1]
iriñlüce İrin toplamış, cerahatlı.
i. 10b/06
[=1]
irlig Er bezlerinin olduğu yer.
i.+i 5b/07
[=1]
ise Koşul-şart ifade eder veya şart
anlamını kuvvetlendirir.
i. 2b/08, 3b/07, 5b/06, 8a/02,
8b/10, 9b/07, 10b/04,
10b/10, 10b/11, 14b/03,
17a/02,
17a/03, 18b/01, 19b/07, 19b/07,
20b/11, 21a/10, 21b/03, 22b/03,
26a/12, 26b/12, 26b/15, 27b/01,
27b/06, 28a/11, 29a/09, 29a/13,
29a/15, 29b/14, 30b/03, 31a/01,
32a/15, 32b/07, 34a/03, 35b/11,
36a/03, 36a/04, 36a/06, 36a/08,
36a/10, 36a/12, 36a/14, 36b/03,
36b/03, 36b/05, 36b/07, 37a/05
[=47]

ishāl Tabi olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı ç ikarma, amel, sürgün.

i.+uğra- 34a/11

[=1]

isim Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.

i.+ile 2b/07, 2b/09

i.+ini (ismini) 18b/04

[=3]

İskender-i Zū'l-karneyn Ar. "İki boynuz sahibi, mecazen doğunun ve batının sahibi İskender." anlamında Arapça bir söz.

i.+hazretleri 2a/02

[=1]

issice Sıcak.

i. 12a/06

[=1]

iste- (Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek.

i.-rem 3b/13

[=1]

isti'āze Ar. Allah'a sığınma.

i. 2b/10

[=1]

işāret Bir şeyi, anlatılmak istenen bir manayı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme.

i.+it- 5a/09

[=1]

işit- Kulakla algılamak, duymak.

i.-üp (işidüp) 1b/07

[=1]

işle- İçine kadar girmek, nüfuz etmek.

i.-ye 22b/04

[=1]

işlet- İçine kadar girdirmek, nüfuz ettirmek.

i.-eler (işledeler) 21b/07

[=1]

it alası (Metinde) Atın kendi tüyünün renginde benekleri olmasına denir.

i. 6b/10, 36b/15

[=1]

it Köpek.

i. necisi 28b/03

[=1]

it üzümü Patlıcangillerden 20- 25 santim boyunda, küçük beyaz çiçekli, yumuşatıcı, yatıştırıcı, uyuşturucu ve ağrı dindirici hassalarından dolayı bazı ilaçların yapımında kullanılan bir yıllık otsu bitki, köpek üzümü

i. 12b/12, 20b/11

[=2]

it- Türkçede birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.

i.-dükçe 9b/06

i.-e 10b/04

i.-e (ide) 2b/09, 9b/10, 13a/12, 18b/04, 18b/05, 21a/01, 21a/15, 21b/11, 28a/01, 32a/10

i.-ecek (idecek) 36a/01

i.-eler (iderler) 7b/14, 10b/14, 10b/15, 11a/05, 11a/08, 11a/09, 11a/11, 11a/15, 11b/15,

12a/03, 13a/12, 13b/02, 13b/15, 14b/03, 16a/15, 16b/04, 18a/07, 18a/15, 18b/07, 20a/12,

20b/11, 21a/11, 21a/15, 24a/02, 24a/07, 24a/08, 24a/13, 24b/13, 25a/04, 25a/06, 26a/10,

26b/11, 27a/01, 27b/02, 27b/06, 28b/06, 28b/11, 29b/03, 30b/04, 30b/15, 31a/10,

31b/08, 32a/08, 32b/02, 32b/09, 33a/15, 33b/02, 33b/15, 34a/08, 34a/10, 34b/14, 35a/11

i.-elim (idelim) 7b/06, 9a/03

i.-en (iden) 9b/06

i.-er (ider) 5a/09, 8a/06, 15a/11, 15b/14, 17a/09, 17a/10, 18a/06, 21a/04, 31b/06,

31b/06, 35b/11, 36b/02

i.-er (iderler) 17a/09

i.-er-(ider) 20a/05

i.-erken (iderken) 12b/09

i.-erler (iderler) 6b/13, 6b/15, 29a/11, 36b/15

i.-erler idi 7b/05
i.-erlerdi (iderlerdi) 7b/05
i.-erlerse (iderlerse) 34b/03
i.-erse (iderse) 8a/02
i.-ince (idince) 11a/06
i.-mege 2a/04
i.-mişler 3a/09
i.-mişlerdir 3a/04
i.-üp(idüp) 19b/15, 37a/03
i.-üp (idüp) 2a/03, 2a/04, 2b/05, 7b/08, 7b/13, 7b/15, 9a/11, 9a/12, 9b/02, 9b/13, 10a/04, 10a/04, 10b/08, 11a/13, 11b/07, 11b/09, 11b/14, 12a/02, 12a/05, 12a/10, 12a/11, 13a/15, 13b/06, 13b/15, 14a/12, 14b/12, 15b/10, 15b/11, 16a/01, 16a/05, 16a/12, 16b/03, 16b/14, 17a/13, 17b/06, 17b/13, 19a/01, 19a/11, 19b/05, 19b/09, 20a/05, 20a/08, 20a/14, 20a/15, 20b/01, 21a/01, 21a/13, 22a/09, 22a/10, 22b/15, 23b/05, 23b/06, 23b/08, 24a/06, 24a/15, 24b/04, 25a/02, 25a/08, 25a/14, 26a/14, 26b/01, 26b/13, 27a/09, 27a/13, 27a/15, 28a/09, 28b/13, 29a/01, 29a/12, 29b/01, 29b/04, 29b/06, 29b/09, 30b/08, 31a/02, 31a/02, 31a/05, 31a/06, 31a/15, 31b/08, 32a/05, 32a/05, 32b/06, 33a/09, 33b/02, 33b/09, 33b/10, 34a/01, 34a/10, 34b/12, 35a/03, 35a/12
 [=190]
‘add it- 6b/13, 6b/15
‘amel it- 11a/15
bend it- 7b/08
bevl it- 17b/13
beyān it- 9a/03
cem it- 31a/02
cereyān it- 15a/11
da‘vet it- 2a/03
def it- 15b/14, 35b/11
ekl it- 8a/02, 20a/08, 33b/09, 33b/10
emr it- 2a/04

ğusl it- 7b/13, 11a/05, 25a/14, 27b/02, 27b/06, 32b/09
ḥaçāmat it- 29b/04
ḥal it- 23b/05
ḥalt it- 20b/01, 27a/09, 29b/01, 31b/08, 32a/05
ḥarāb it- 31b/06
ḥareket it- 9b/06, 21a/05
ḥıfz it- 11a/09, 11b/15
intihāb it- 2a/04
işāret it- 5a/09
izāfe it- 13a/15, 13b/15, 21a/13
kaṭ‘ it- 15b/11, 20a/05
maḥlūṭ it- 11b/09, 13b/06, 27a/04
maḥv it- 20a/05
naẓar it- 32b/06
nüzül it- 21a/04
rivāyet it- 3a/04, 3a/09
saḥk it- 9a/12, 9b/13, 10b/08, 11a/13, 11b/14, 12a/02, 12a/05, 12a/11, 14a/12, 14b/12, 15b/10, 16a/05, 20a/14, 22a/09, 22a/10, 26a/15, 26a/14, 27a/13, 28b/13, 29a/12, 31a/06
şerbet it- 16b/03, 34b/12
taḥvīl it- 11a/06
tedārīk it- 2b/05
te’ḥir it- 37a/03
tesmiye it- 2b/09
tılā it- 10b/14, 11a/08, 11a/11, 13b/02, 13b/15, 14b/03, 21a/15, 21a/15, 26b/11, 26b/13, 31a/10
tımār it- 7b/14, 35a/11
vaz‘ it- 9b/02, 28b/11, 32b/02
yaḳı it- 21a/01
yaş it- 17b/06
za‘īf it- 31b/06
 [=93]
ittişāl Ar. Bitişğinde, yanında.
i.+ında 36a/09
 [=1]

izāfe Ar. Ekleme, ilave etme.

i.+eyle- 31b/14, 32a/13

i.+it- 13a/15, 13b/15, 21a/13

i.+olun- 36b/03

[=6]

K

ķab İçine yenecek öteberi konan mutfak eşyâsı.

ķ.+da 13b/07

[=1]

ķaba ķuřluk vaķtı Öğleden bir iki saat önceki zaman.

ķ. 7b/11

[=1]

ķabaķ Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki, *Cucurbita*.

ķ. 16a/09

ķ. yaprađınıñ 35b/12

[=2]

ķabar- Ağırılığı artmadan hacmi büyümek.

ķ.-mış 30a/08

[=1]

ķabarlis Çinko ve bakır sülfat.

ķ.+(zāc-ı ķabarlis) 12b/02,

14a/12

[=2]

ķablu ķulū'ī-ř-sems Ar. Güneř doğmadan önce.

ķ. 18b/08

[=1]

ķabuķ Bir şeyin üstünü kaplayan, kendiliğinden meydana gelmiş az veya çok sert tabaka.

ķ.+ı (ķabuđı) 19b/11, 31b/10

ķ.+ını (ķabuđını) 34b/14

[=3]

ķabūl Ar. Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, razı olma, muvafakat etme.

ķ.+et- 36b/05, 36b/06

[=2]

ķabz Ar. Büyük abdest yapmakta çekilen güçlük, tabiî olarak ve gerektiği kadar dışarı çıkamama, peklik, inkıbaz.

ķ.+ını 31a/03

[=1]

ķabza Ar. (Sayılarla kullanıldığında) Avuç, tutam.

ķ. 17a/08

[=1]

ķaçan Ne vakit, ne zaman ki.

ķ. 24b/15, 31b/04

[=2]

ķaç- (Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

ķ.-maz 33b/06

[=1]

ķadar Ar. Ölçüde, derecede.

ķ. 6b/04, 9a/01, 9a/02, 13b/03,

13b/07, 19a/15, 19b/01, 19b/11,

21a/14, 23b/08, 27a/08,

28a/15, 33a/09, 35a/14

ķ.+(her ne ķadar) 1b/05

ķ.+dır 9a/01

ķ.+dur 13a/05

[=17]

ķāffe Ar. Hep, bütün, cümle.

ķ.+i a'zāsına 35b/05

[=1]

ķaftan Yılan Derisi.

ķ.+ı (yılan ķaftanı) 16a/01

[=1]

ķāfur Ar. Hindistan ve Çin'de yetişen kafur ağacı (Champhorosma monspeliaca)nın zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanabilen ıtırılı madde.

ķ.+ile 20a/09

ķāđıd Hamur haline getirilmiş bitki maddelerindeki çok ince liflerin keçeleştirilmesi suretiyle imal edilen, birçok işte kullanılan ince yaprak.

ķ. 29a/01

[=1]

ķāh Bâzan, bâzı zaman, gâh.

ķ. 7b/12

[=1]

ķāhil Tembel.

ķ. 12b/10

[=1]

kākūl Far. Alna düşen kısa saç demeti, perçem.

k.+inüñ 31b/01
[=1]

ķāle Resūlullah Hz. Peygamber (s.a.s) “şöyle buyurdu” manasına gelen bu tabir. Hz. Peygamber’in sözlerini sevkederken kullanılan eda lafızlarının başında gelir.

ķ. 4a/04
[=1]

ķal- Var olmaya devam etmek, bitmeden sürmek, sürüp gitmek.

ķ.-a 10a/15
ķ.-an 7a/10
ķ.-ınca 19b/01
ķ.-ınça 10a/03
ķ.-makdan 10a/07
ķ.-maz 19a/02, 19a/04
ķ.-ur 8b/07, 12b/08
ķ.-ur ise 19a/03
eşer ķal- 23b/07, 30b/15
[=17]

ķaldır- Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.

ķ.-up 16b/14
[=1]

ķalem Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde âlet.

ķ.+i 18b/02
ķ.+i cengār 28b/14
ķ.+ile 11b/03, 12a/03
[=4]

ķalın Kendi cinsinden olan şeylere göre, iki yüzü arasındaki uzaklığı büyük olan.

ķ. 4b/10, 4b/11, 6a/02, 8b/04, 8b/12, 20b/15, 21a/05, 31b/04
[=8]

ķalınça Biraz kalın.

ķ. 16b/15
[=1]

ķalınlık Kalın olma durumu, kalın olan şeyin hal ve sıfatı.

ķ.+ından 11b/11
[=1]

ķalıp (Sabun, buz, peynir vb. düzenli biçimli şeyler için) Parça.

ķ. 19b/05, 25a/01, 25a/08
[=3]

ķalk- 1. Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak, ayak üstü durmak.

ķ.-ar 35b/10
2. Kabarmak, ayrılmak.
ķ.-ar 16b/12, 28b/08
[=3]

ķamçı Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibaret vurma aleti, kırbaç.

ķ. 4b/14, 7a/04
[=2]

ķamış Buğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü boğumlu bitki.

ķ. 12b/06
ķ.+ile 11b/09
ķ. yabrağı 5a/03
[=3]

ķan Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

ķ. 12a/01, 12a/07, 12a/09, 15a/03, 15a/11, 18a/13, 18a/14, 20b/03, 20b/06, 20b/07, 21a/06, 21b/13, 24b/15, 26a/09, 26a/12, 26a/13, 26b/08, 26b/11, 28a/03, 29a/07, 31b/10

ķ.+al- 13a/06, 13b/13
ķ.+ı 14a/10, 20b/07, 21b/14
ķ.+ını 12a/02
ķ.+la 9a/06
[=28]

ķanat (Metinde) Burnun yan kısımları.

ķ.+ları 9a/07, 16b/12
[=2]

ķankı Hangi.

ķ. 10b/09, 17a/09
[=2]

ķapak Bazı organları örtmeye yarayan zar veya organ.

ķ.+ı 8b/02

ķ.+ını (göz kapağını) 12a/07
[=2]
ķapuķ Bir Şeyin ũstũnũ kaplayan,
kendiliğinden meydana gelmiş az veya
çok sert tabaka.
ķ.+ı (**çam ķapuęı**) 14b/11
ķ.+ı (**gũnlũk ķapuęı**) 14b/11
[=2]
ķara En koyu renk, siyah.
ķ. 27b/15, 28a/01, 30a/09
ķ. ķalınuũ 20b/08
ķ. fũlfũl 12a/10
ķ. ķařnĩ 10a/01
ķ. zırnıķ 10b/07, 11a/06
ķ naft 13b/14
ķ. bũber 16a/04
[=10]
ķara ķuř Atların ayaklarında şiş yapan
bir hastalık.
ķ. 22b/11, 22b/14
ķ.+una 23a/04
ķ.+uũ 22b/13
[=4]
ķaraca Siyah renkte olan, siyahķa.
ķ. 8b/05
[=1]
ķaranlıķ Işık olmama durumu.
ķ.+gice 2b/02
[=1]
ķaraũlu Bk. ķaranlıķ
ķ. 34b/02
[=1]
ķarın İnsan ve hayvan vũcudunun
kaburgaların kenarından kasıklara kadar
olan ve iķ boşluğunda mide, bağırsak,
bũbrek, safra kesesi, rahim, dalak,
karaciğer gibi organlar bulunan kısmı,
batın.
ķ.+ı 4b/12, 16b/11, 17b/02
ķ.+ında 7a/10, 15b/11, 15b/13
ķ.+ını 17a/01, 22b/08
[=8]
ķarıřdır- Karışmasını, bir maddenin
başka bir madde iķinde dağılmasını
sağlamak.
ķ.-a 17b/11
ķ.-alar 14a/08, 35a/09

ķ.-up 9b/03, 10a/14, 17a/08,
22b/02, 24b/02, 25a/03, 27a/14,
28a/06, 28a/12, 30a/10,
30a/13, 32a/14, 33b/08
ķ.-mayup 7b/04
[=17]
ķarĩb Ar. (Zaman ve yer bakımından)
Yakın.
ķ. 2a/07
[=1]
ķařķatı Hareket edemez duruma
gelmek.
ķ. 16b/11
[=1]
ķařmı Yaban marulu, hindiba. Cichorum
endivia
ķ. 9b/02, 21a/11
[=2]
ķařaęı Hayvan tımarında kullanılan
dişli, madeni alet.
ķ. 25a/10
[=1]
ķařaęıla- Kaşağı ile tımar etmek.
ķ.-yup 27b/12
[=1]
ķařan- (Bũyũk baş hayvanlar) Durup
işemek.
ķ.-a 17a/15, 17b/06
ķ.-ıcak 5b/08, 7b/09
ķ.-masa 17b/14, 18a/02
ķ.-maz 16b/11
ķ.-mazsa 20a/13
ķ.-sa 20b/03
ķ.-ur 35b/10
[=10]
ķařı- Vũcũdun herhangi bir yerinde
duyulan, kaşıntı denen hafif yanma veya
batmaya benzer hissi gidermek iķin bu
hissin duyulduğu yeri tırnakları veya
başka bir şeyi ũzerinde gezdirmek
sũretiyle hafifķe ovmak, hafifķe kazır
gibi yapmak.
ķ.-maya 28a/02
[=1]

kaşık Sulu veya taneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofr aleti.

ķ. 17b/10

ķ.+ile 35a/07

[=2]

ķat Ar. Kesme, kesilme, biçme, biçilme.

ķ.+it- 15b/11, 20a/05

ķ.+ol- 14a/10

[=3]

ķat- Bir şeyin içine, üstüne veya yanına miktar veya niteliğini değıştirmek bir şey koymak, ilâve etmek, eklemek.

ķ.-alar 20a/01

ķ.-ar 27a/13

ķ.-up 12a/06, 13a/15, 17a/15

[=5]

ķatı Çok, pek çok.

ķ. 5b/09, 13a/04, 13a/04, 15a/06,

19b/03, 21b/08, 29b/04

ķ.+ķatı 17b/05

[=8]

ķatır Atgillerden, kısarak ile erkek eşegin çiftleşmesinden doğan melez hayvan.

ķ.+a 4b/04, 4b/13

[=2]

ķatmer Bir şeyi oluşturan katlardan her biri.

ķ. 36a/15

[=1]

ķatran Ar. Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değışen, keskin is kokulu, suda erimediğı için sürüldüğü yeri suya ve rutubete karşı koruyan ve birçok organik maddenin imâlinde kullanılan madde.

ķ. 14b/02, 15a/11

ķ.+ı 28a/08, 28a/13

ķ.+ile 24a/01, 35a/15

‘arabacı ķatranı Özel bir katran türü.

a. 23a/03, 23a/08

[=8]

ķuman 11. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında Doğu Avrupa’da yaşamış Kıpçakların batı kolunu oluşturan büyük bir kabiledir bir Türk halkı.

ķ.+ınuñ 7b/01

[=1]

ķavrul- Bir kabın içinde kızarmak şekilde pişirmek.

ķ.-mış 19a/10

[=1]

ķavur- Bir şeyi bir kabın içinde kendisinden başka bir malzeme koymadan pişirmek.

ķ.-up 18b/15, 19a/09

[=2]

ķayna- Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak.

ķ.-r 15a/11

ķ.-yan 10b/03

[=2]

ķaynat-Bir şeyin, pişirmek veya belli bir işleme tâbi tutmak maksadıyla su veya bir sıvı içinde kaynamasını sağlamak.

ķ.-alar 21a/12, 21a/13, 31b/13

ķ.-up 10a/03, 10a/13, 10a/15,

10b/02, 10b/15, 12a/05, 12b/13,

13a/08, 13a/14, 13b/13,

14b/15, 15b/15, 17a/07, 17b/01,

18a/01, 19b/01, 19b/14, 20b/09,

21a/08, 21b/11,

22a/12, 22a/15, 23a/02, 23a/04,

23a/09, 24b/10, 24b/13, 27a/01,

27a/07, 27b/11, 28a/04,

28b/03, 28b/11, 29a/09, 30a/04,

31b/12, 32b/08

[=42]

ķaz Ördekgiller familyasından, gri ve beyaz tüylü, bitkiyle beslenen, bâzı türleri göçebe olan, bâzı türleri ise kümes hayvanı olarak yetiştirilen, perde ayaklı büyük kuş cinsi.

ķ. 12a/15

ķ. ayağı 14a/01

ķ. necisi 12b/01

[=3]
ķazı- Kesici veya sert bir âletle bir şeyin üstünden ince bir tabaka kaldırmak.
ķ.-ması 29a/09
ķ.-ması-ķün 29a/07
 [=2]
ķazındı Kazıma sonucunda çıkan parça.
ķ.+sı 12a/15
 [=1]
ķazu- Kesici veya sert bir âletle bir şeyin üstünden ince bir tabaka kaldırmak.
ķ.-yalar 28b/02
 [=1]
 Kebîşe (Metin) Arap cinsi at.
k. 7a/13
 [=1]
ķeçe Dokuma yoluyla değil yapağıyı dövmek veya ayakla tepmek suretiyle yapılan kaba kumaş.
k.+ye 28b/08
 [=1]
ķeçi Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve pöstekisi için yetiştirilen, çenesinde sakalı bulunan, bitkilere çok zararlı, evcil memeli hayvan. Capra hircus
k.+nüñ 30a/09
 [=1]
ķehil İsteksiz, tembel, uyuşuk.
k. 33a/05
 [=1]
ķel Far. Bir mantarın yol açtığı, sarı kabuklu yaralar şeklinde beliren ve vücutta kılların bir daha çıkmamak üzere dökülmesine yol açan bulaşıcı hastalık.
k. 28a/14
 [=1]
ķelef Çok ince pullanmayla karakterize edilen ve pulların kalınlığı buğday kepeği inceliğinde olan cilt hastalığı.
k. 28a/14
 [=1]

ķemāl Ar. Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik.

k.+iyle 27b/01

[=1]

ķemik İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücudun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.

k. 23a/13, 23a/13, 23b/07

k.+i 36b/08

k.+in 23b/10

[=5]

ķemük Bk. Kemik.

k. 23b/03

k.+den 23b/07

k.+in 23b/11, 23b/13

k.+leri 8b/12

k.+ün 23b/02

[=6]

ķemür- (Sert bir şeyi) Dişleriyle azar azar yontar gibi koparmak.

k.-mege 8b/10

[=1]

ķendi İyelik eki almış kelimelerin önüne geldiğinde sıfat gibi kullanılır ve anlamı pekiştirir.

k. 36b/13

[=1]

ķendir Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki; kenevir. Cannabis sativa.

k. 32b/01

[=1]

ķenevir Bk. Kendir.

k.+otını 15b/13

[=1]

ķeppek Öğütölüp elenen tahıl tanelerinden eleğin üstünde kalan kabuk kırıntıları.

k. 21a/07, 26b/12

k.+gibi 28b/01

k.+i (ķepegi) 22a/12, 28b/11

k.+lerini 28b/02

[=6]

ķepekli İçinde kepek bulunan.

k. 24a/12

[=1]
kere (<Ar. kerre) Defa, kez, sefer.
k. 13b/15, 24a/09
 [=2]
kertenkele Keler denilen sürüngenlerin en yaygın olan uzun gövdeli, uzun kuyruklu, çatal dilli, böcek ve kurtlarla beslenen zararsız bir cinsi. Lacerta.
k.+nüñ 19a/12
 [=1]
kes- 1. (Kesici bir aletle) Bulunduğu yerden ayırmak, çıkarmak.
k.-erken 15a/02
k.-meyeler 32b/03
k.-ülürse 15a/04
k.-üp 11b/12, 19a/13, 30a/03, 32b/03,
 2. Bir şeyden mahrum etmek, artık vermemek
k.-üp 34b/05
 [=8]
keskin 1. Kuvvetli, şiddetli, sert.
k. 6a/09, 27a/05
 2. Hatları dik veya dike yakın bir açı yaparak birleşen, geçişleri sert olan.
k. 8b/13
 3. (İçecekler için) Sert.
k.+sirke 9a/09, 14a/05, 15b/07, 16a/11, 19b/04, 21a/08, 26a/14, 27a/03, 28b/05
 [=12]
ketire Sakız, kitre, zambak çıkarılan ve yakacak olarak da kullanılan dikenli bir bitki.
k.+yi 16b/08
 [=1]
kezâ Ar. Bunun gibi,böylece.
k. 36b/10
 [=1]
kezâlik Ar. Bu da öyle, yine öyle, kezâ.
k. 18b/04, 18b/06
 [=2]
kıç (Dört ayaklı hayvanlar için) Arka ayaklar.

k. 4a/13, 5a/15, 6a/02, 6b/05, 18a/04, 18a/05, 36a/07, 36a/11, 36b/04, 36b/10
k.+ı 5a/12, 7a/04
k.+ından 5a/11, 21a/06, 26b/11
k.+ınuñ 20b/06, 28a/02
k.+ları 5a/13, 7a/01
k. ayağın 5b/07
k. ayağında 22b/11, 25b/09
k. ayağınuñ 15a/07
k. siñirleri 4b/10
k. uylukları 5b/01
 [=25]
kıçın kıçın Arka Arka, geri geri.
k. 5b/10
 [=1]
kıl İnsan ve hayvan vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy.
k. 20b/02
k.+ı 1b/06, 31b/03
k.+ıyla 29a/14
k.+lar 31b/04
k.+ları 29a/04, 31b/07
k.+larını 28b/02
 [=8]
kılıç Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah.
k. 14a/09
 [=1]
kılınç Kılıç kelimesinin değişik bir kullanılışı.
k. 32b/05
 [=1]
kalya Ar. Potasyumun karbonat, hidroksit ve oksitlerine verilen ortak ad.
k. 10b/07, 11a/06
 [=2]
kındır Hasır örülen saz cinsinden ot, hasır otu.
k.+ile 14b/08
 [=1]
kır Kül rengine çalan beyaz.
k. 2a/12, 6a/07
k.+at 2a/09, 6a/11
 [=5]

kır- Şiddetini azaltmak, yumuşatmak, tâdil etmek:

ķ.-ar 15b/11

[=1]

ķirā'et Ar. Okumak işi, okuma.

ķ.+olm- 18b/09

[=1]

ķırķ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.

ķ. 9a/01, 28a/10, 34a/10

ķ.+iki 8b/01

ķ.+sekiz 23a/14

[=5]

ķırķ- (Tüylü hayvanların) Yününü veya kılını makasla kesmek.

ķ.-mak 3a/07

[=1]

ķırlanğıç Serçegillerden, gagası kısa ve ucu yassı, kanatları uzun ve sivri, bacakları kısa, siyah çatal kuyruklu, 15 – 20 santim boyunda, küçük ve ince yapılı, göçebe ötücü kuş.

ķ. necisi 12b/01

[=1]

ķışa İki ucu arasında az mesafe olan, boyu uzun olmayan.

ķ. 4b/11, 5a/05, 5b/02

[=3]

ķısraķ Dişi at.

ķ. 5b/05

ķ.+a 19a/04

[=2]

ķıyye Ar. Okka, 400 dirhemlik ağırlık ölçüsü.

ķ. 26a/14, 26a/14

[=2]

ķız- Aşırı derecede ısınmak, sıcaklığı çok artmak

ķ.-a 17a/01

[=1]

ķızar- Rengi kırmızı olmak, kırmızıya yakın bir renk almak.

ķ.-ur 33b/03

[=1]

ķızdır- Kızmasını sağlamak, kızmasına yol açmak.

ķ.-up 29b/10

[=1]

ķızğın

ķ.+ı 36b/06

[=1]

ķızıl Parlak kırmızı renk

ķ. 3b/09, 13a/13, 15a/03,

26b/11, 29b/08, 29b/13

ķ.+boya 14a/12, 22a/09

[=8]

ķızılçık Kızılçıkğillerden, boyu 5 metreyi bulan, türüne göre sarı veya beyaz çiçekli, odunu sert ve dayanıklı, iri gövdeli ağaç.

ķ. çekirdegi 12a/14

[=1]

ķi Far. İki cümleyi sebep, sonuç ve çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getirir.

ķ. 1b/03, 1b/08, 2a/06, 2a/08,

2a/11, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 2a/15,

2b/06, 2b/10, 3a/01,

3a/02, 3a/05, 3a/09, 3a/10,

3a/13, 3a/15, 3b/03, 3b/08, 3b/14,

4a/01, 4a/04, 4a/07, 4a/11,

4a/13, 4a/15, 4b/02, 4b/05,

4b/05, 4b/11, 4b/13, 5a/02,

6a/07, 7a/03, 7a/08, 7b/14,

8a/11, 9a/05, 9a/08, 10a/07,

10a/08, 10a/09, 10b/05, 10b/06,

10b/07, 11a/01, 11a/04, 11a/05,

11a/09, 12a/05, 12a/14, 12b/07,

12b/10, 12b/11, 13a/01, 13a/03,

13a/05, 13b/11, 14a/11, 14b/08,

15a/06, 15a/09, 15b/02, 15b/05,

15b/07, 16b/10, 16b/12, 17b/06,

19b/03, 19b/04, 20a/04, 20b/04,

21a/03, 21a/04, 21a/06, 21b/08,

21b/09, 21b/10, 22a/05, 22a/07,

22a/08, 22a/09, 25b/06, 26a/02,

26a/07, 26a/08, 27b/14, 28a/14,

28b/01, 28b/08, 29a/11, 29a/13,

30a/06, 31a/11, 31a/13, 31b/03,

31b/07, 31b/13, 31b/15, 32a/02,

32b/09, 32b/12, 33a/04, 33a/06,

33a/11, 33b/03, 33b/07, 33b/11,

34a/04, 34b/05, 36a/07

[=112]

kibrîd Ar. Kükürt
k. 35a/15
[=1]
kifāye Kifāyet kelimesinin
tamlamalarda aldığı şekil.
k. 17a/06, 32a/14
[=2]
kifāyet Ar. Yeter miktarda olma,
yetişme, elverme, kâfi olma.
k. 24b/12, 28a/08, 35a/15
[=3]
kil (<Far. gil) Çanak çömlek yapımında
kullanılan, ıslanınca kolay şekil
verilebilen, yeşilimtırak, yağlı ve
yumuşak toprak.
k. 26b/12
[=1]
kîle Ar. Tahıl ölçęi
k. 7b/15
[=1]
kim Hangi kişi anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde
kullanılan bir söz, zamir.
k. 6a/13
[=1]
kimesne Kimse.
k. 36a/01
[=1]
kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu
belirtilmeyen bir şahıs.
k. 3b/12
[=1]
kimyon *Cuminum cyminum* bitkisinin
tohumlarından elde edilen ve bahar
olarak kullanılan hoş kokulu, sinirleri
uyarıcı, mîdeyi yatıştırıcı, gaz giderici
hassaları bulunan toz.
k. 12a/06, 17b/04, 19b/13
[=3]
kirec Kireç taşının bu işe mahsus
ocaklarda kavrulmasıyla elde edilen,
kalsiyum oksitten ibâret taşimsı beyaz
madde.
k. 11a/07
[=1]
kireç Bk. Kirec.
k. 26a/03

k. şuyı 31b/09
[=2]
kiriş Kasların ucunda bulunan ve onları
kemiklere ya da diğer anatomik öğelere
bağlamaya
yarayan, beyazımsı renkte, lifsi
kordon ya da demet.
k. 34a/03
[=1]
kirpi Kirpigiller familyasından, 25 – 30
santim uzunluğunda, sırtı dikenlerle
kaplı, tehlike
hâlinde top gibi yuvarlanarak
kendini dikenleriyle savunan böcekçil
memeli hayvan.
k. ödi 30b/10
[=1]
kirpik Göz kapağının kenarlarında
sıralanmış olan kıllar ve bu lallardan her
biri.
k.+leri 4b/08
[=1]
kirpikli Herhangi bir nitelikte kirpiği
olan.
k. 4b/09
[=1]
kîsi (<Far. kîse) İçine sıvı toplanmış ur,
kese.
k. 12a/12
[=1]
kişne- (At için) Ses çıkarmak.
k.-mez 5b/06
k.-ye 5b/05
[=2]
ķo- Bırakmak, terk etmek
ķ.-mayalar 7b/08
ķ.-dan 12a/13
[=2]
ķoęa Kova.
ķ. 29b/11
[=1]
ķoęmak Takip etmek, izlemek,
kovalamak.
ķ. 7a/07
[=1]
ķol (Hayvanlarda) Ön ayağın üst kısmı.

ķ.+ları 24b/07, 24b/10, 24b/14, 25a/13
ķ.+larına 24b/13, 25a/04, 25a/09
ķ.+larınıñ 18a/15
ķ.+u 21a/05
ķ.+unda 25a/04
ķ.+undan 13a/06, 13b/12 [=12]
ķolan Atın eğer ve semerini bağlamak için karnın altından geğirilerek bağlanan yassı bağ.
ķ. 5b/05 [=1]
ķoltuķ Vücutta omuz başının altında kolun gövde ile birleştii yer.
ķ. 36a/10
ķ.+ları 36a/09 [=2]
ķon- (Uçucu şey) Uçmasına son verip bir yerde durmak.
ķ.-maz 16a/10, 35b/12 [=2]
ķopar- Kopmasına yer açmak.
ķ.-up 31b/07 [=1]
ķorķu Korkuya kapılmak, korku duymak, ürkmeķ
ķ.+sı 13a/04 [=1]
ķoy-
ķ.-alar 14b/04, 19b/15, 20b/10, 29a/02, 32b/05, 32b/12, 34b/06, 35a/07
ķ.-up 8a/05, 9b/08, 11a/09, 12a/10, 12b/06, 13a/10, 13b/14, 14b/01, 15a/03, 16b/13, 17b/11, 17b/11, 17b/13, 17b/15, 19a/09, 19a/14, 22a/13, 23b/06, 23b/14, 24a/12, 26b/05, 28b/02, 30a/05, 30b/11, 31a/07, 31b/12, 32a/14, 32b/10, 34a/13, 34b/07, 35b/05 [=39]
ķoyu Akışkanlığı az olan, kesif, yoğun.
ķ.+ol- 32a/04 [=1]

ķoyun Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.
ķ.+ı 1b/09
ķ.+ını 23a/13
ķ. derisini 25b/02
ķ. ķuyruęı 11a/11
ķ. otı 15b/12 [=5]
ķozalaķ Kozalaklılar takımından olan ağaçların sert, dibi yuvarlak, ucu sivri meyvesi.
ķ.+ı 31b/11
ķ.+ınıñ 17b/08 [=2]
ķök Bitkilerin, toprağın altında kalan ve topraktaki besi maddelerini emmelerine yarayan kısmı.
ķ.+i 9a/12, 13a/07, 17b/08, 31a/14
ķ.+ini 15b/10, 15b/14, 31a/06
ķ.+ünden 35b/09 [=8]
ķömir Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değişmesi sonucu meydana gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde.
ķ.+ini 23b/15 [=1]
ķömür Bk. Kömir.
ķ. 30b/07
ķ.+gibi 19a/01 [=2]
ķöpek Köpekgiller familyasından, birçok çeşidi bulunan, bekçi olarak ve avcılıkta kullanılan, sâdık, evcil memeli hayvan.
ķ. şalaki 9b/13 [=1]
ķötebek Kötebekgiller familyasından, yuvasını toprak altında yapan, gözleri hemen hemen hiç görmeyen, derisinden kürk yapılan, böcekçil, kemirgen memeli hayvan, yer sıçanı.
ķ.+ini 18b/15

[=1]
köstek Hayvanın kaçmasını önlemek için iki ayağına bağlanan kısa ip veya zincir.
k. 7b/08
 [=1]
ķuduz Köpek, kedi, tilki vb. memeli hayvanlardan ısırma, tırmalama veya salya yolu ile insana geçen, genellikle çırpınma, sudan korkma şeklinde beliren, zamanında aşı yapılmazsa ölümle sonuçlanan hastalık.
ķ. 33b/03, 33b/11
ķ.+dur 33b/10
 [=3]
ķula Al ile kır arasında bir at rengi.
ķ. 6a/13, 36b/08, 36b/11
ķ.+at 2a/08, 6a/12
 [=5]
ķulaķ Başın iki yanında olan işitme organı.
ķ.+ı 5a/03, 5a/09
ķ.+ına 5b/12
ķ.+ından 5b/13
ķ.+ınuñ 18a/08
ķ.+ları 4b/13, 5a/02
ķ.+ların 12b/10, 33a/05
ķ.+larınuñ 34b/14
 [=10]
ķulun Yeni doğmuş at veya eşek yavrusu.
ķ. 8b/02, 8b/03
 [=2]
ķunduziye Çöpleme bitkisi.
ķ. 10a/11
 [=1]
ķurbaķa Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvan.
ķ.+sı 22b/06
ķ.+sını 22b/08
 [=2]

ķurd Uzun ve yumuşak gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı, sürünerek hareket eden küçük hayvan.
ķ. 29b/08, 29b/13
 [=2]
ķurı 1. Nemi, suyu olmayan.
ķ. 7b/07, 7b/09
ķ. Ağac 13b/11
 [=2]
2. Çok zayıf, arık, sıska.
ķ. 5a/04
 [=1]
3. Salgısı olmayan.
ķ.+giçik 27b/13
 [=1]
4. Daha sonra yenmek veya kullanılmak için kurutulmuş.
ķ. **incir** 26a/02
 [=1]
ķurı şıķı Tüfeķe sâdece barut koyup kurşun koymadan yapılan atış.
ķ. 22b/12
 [=1]
ķurşın Ağır, yumuşak, kolayca dövülebilen, maviye çalan gri renkli, birçok kimyevi bileşikte kullanılan, yoğunluğu 11,3 erime derecesi 327, atom ağırlığı 207,27 atom numarası 82, sembolü Pb olan metal element.
ķ.+ı 19b/08
 [=1]
ķurşun Bk. ķurşın.
ķ. 20a/07
 [=1]
ķurt Bk. ķurd.
ķ.+ları 15b/11, 15b/13
 [=2]
ķurtıl- Bir tehlikeden, sıkıntılı bir durumdan sıyrılmak, uzaklaşmak, selâmete çıkmak, halâs olmak.
ķ.-an 29b/14
 [=1]
ķurula- Üzerindeki ıslaklığı silmek.
ķ.-yup 24a/11, 24b/01
 [=2]

ķurum Dumandan meydana gelen ve tabaka hâlinde ocak bacalarında biriken is.

ķ. 27b/14

ķ.+u 27b/10

[=2]

ķuř Özellikle Afrika ve Arabistan'ın sıcak ve yarı çöl bölgelerinde yaşayan, kanatları tam teşekkül etmiş olmakla berâber uçmaya elverişsiz olduğu için uçamayan, buna karşılık çıplak, uzun ve kuvvetli bacakları ile çok hızlı koşan, iki parmaklı, başında ve boynunda yer yer kısa tüyler bulunan, tüyleri makbul, çok büyük ve ağır ķuř.

ķ.+ıdur (deve ķuřı) 1b/09

[=1]

ķuř Ar. Kukun, atın kuyruğu altından geçirilip eyere bağlanan kayış.

ķ.+ı 8b/14

[=1]

ķuřluk Günün sabahla öğle arasındaki saatleri.

ķ.+da 7b/11

[=1]

ķutı Tahıl ölçmeye yarayan ve kilenin sekizde biri kadar olan ölçek

ķ. 28a/11

[=1]

ķuvvet Kendinde bir şeyi yapacak gücü bulmak, kendini yapacak güçte hissetmek.

ķ.+bul- 13b/02

[=1]

ķuvvetlen- Kuvveti, gücü artmak, güçlenmek.

ķ.-ür 35a/04

[=1]

ķuvvetlü Güçlü.

ķ. 1b/04, 1b/05, 9b/15

[=3]

ķuyruk Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ.

ķ. 36a/11

ķ.+ı 3b/08, 4b/14, 6a/04, 6a/07, 6a/10, 6a/11, 6a/13, 11a/11, 29b/08, 29a/13, 31b/03

ķ.+ın 3a/07, 5b/09

ķ.+ına 6a/14

ķ.+ını 7b/12, 34b/15

ķ.+larını 19a/13

ķ.+lı 4b/14

ķ.+u 27b/13

ķ.+undan 20b/02

ķ. yağ 25b/08, 35b/04, 35a/14

ķ. yatağı 4b/12, 5a/07, 36b/12

[=27]

ķüçük Boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı.

ķ. 5a/05, 32b/15

[=2]

ķüheylân Ar. Soylu Arap atı.

ķ. 7a/12

[=1]

ķükürd Atom numarası 16, atom ağırlığı 32,06 olan, 119 °C'de eriyen ve 444 °C'de kaynayan, doğada saf veya başka cisimlerle birleşik olarak bulunan, sarı renkli element, sülf (simgesi S).

ķ. 27a/02

ķ.+ı 16a/04, 24b/09, 27a/11

ķ. çiçeği 28a/07, 28a/12

[=4]

ķülliyen Bütünöyle, tamamen.

ķ. 9b/07, 9b/10

[=2]

ķümeýt Ar. Koyu doru at.

ķ. 3b/07, 4a/03, 6b/03

ķ.+ol- 3b/07

[=4]

ķütlik Kısa.

ķ. 31b/04

[=1]

L

lâden Far. Ladengillerden, beyaz, kırmızı ve pembe çiçekli ağaççık veya çalı (Cistus ladenifolius) ve bu ağacın lavantacılık ve hekimlikte kullanılan, eskiden kadınların yüzlerine taklit ben yaptıkları hoş kokulu reçinesi.

l. 26b/15

l.+i 13b/01
[=2]
lāgar Far. Zayıf.
l. 36b/07
[=1]
Lahşa 1551-1663 ve 1871-1913 tarihleri arasında Osmanlı Devleti'ne bağlı eyalet.
l.+nuñ 7a/15
[=1]
lākin Ar. Ama,fakat.
l. 6b/01, 11a/09, 13a/06, 20b/07, 21b/14, 32b/03, 32b/09
[=7]
lāzım Ar. Gerekli, lüzumlu.
l.+dır 36a/02
l.+dur 36a/15, 36b/10, 36b/11, 36b/13
[=5]
leṭāme (Metinde) Atın çenesinde buruşuk tüy olmasıdır.
l. 6b/12
l. 36a/06
l. 36a/10
[=3]
levn Ar. Renk.
l.+dür 3b/10
[=1]
limon Turunçgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve aynı isimdeki meyveyi veren, kerestesi
makbul ağaç.
l. şuyı 24b/01
l. yaprağı 10a/10
[=2]
lüle Bir çeşit maden olup toz ve kaya şeklinde olup daha ziyade toz halinde kullanılır.Sarı renkte olup tatsız ve kendine haz bir kokusu vardır.
l. kükürdi 16a/04, 27a/11
[=2]

M

ma'cūn Ar. Hamur kıvamına getirilmiş şey.
m. 20a/08
[=1]
ma'cūn Bk. Ma'cūn.

m.+ı (raḥīkī maṣūnı) 16b/08
[=1]
madde Ar. İnsanın dokunma, görme koklama, tatma duyuları ile tespit edebildiği, özelliklerini ölçüp biçebildiği, uzayda yer kaplayan, parçalandığı zaman enerjiye dönüşen, yoğunlaşmış enerjiden ibaret nesne, zaman ve mekânla sınırlı nesne.
m. 21a/03, 21b/03, 21b/07
m.+dür 21a/03
m.+ler 9b/06
[=5]
maḥall Ar. Yer, mekân.
m. m. 9b/04, 16a/13, 17a/12, 28b/02, 30a/02, 30a/05, 30a/09, 30a/10, 31b/05, 32b/11, 34a/06, 35b/12
m.+da 9a/07, 10b/10
m.+de 21b/14, 29a/09
m.+den 20b/05
m.+e 22a/11, 22b/09, 22b/15, 23a/14, 33b/15
m.+inde 31a/08, 36a/05, 36b/05, 36a/12
m.+lere 29a/05, 31a/10
m.+lerin 7b/01
m.+lerinde 29a/04
m.+lerine 30b/14, 36a/01
m.+sinüñ 16a/10
[=33]
maḥalli Bir yere âit veya bir yere mahsus olan, yerli, yerel.
m. 3b/09, 4b/04, 4b/07, 4b/11, 4b/13, 7a/10, 22b/10, 22b/14, 23a/08, 28b/05, 30a/08, 33b/08
[=12]
maḥfūz Ar. Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş.
m.+ol- 3a/01
[=1]
maḥlūḳ Ar. Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.
m. 6a/01, 6b/08
[=2]

mahlūt Ar. İçine başka maddeler katılmış, karıştırılmış, karışık.

m. 20a/03, 21b/04, 27a/03

m.+eyle- 15a/01, 15a/15, 15b/08, 16b/09, 20b/15, 25a/06, 26b/13, 28b/04

m.+it- 11b/08, 13b/06, 27a/04
[=14]

maḥmūde Mahmude bitkisinin köklerinden elde edilen ve müşhil olarak kullanılan reçine kıvamındaki madde.

m.+ile 32b/13
[=1]

Maḥmūdi (Metinde) Arap cinsi attır.

m. 7a/13
[=1]

maḥv Ar. Yok etme.

m. 34a/01
m.+ı vaḥl 19b/05
m.+it- 20a/05, 31a/02
m.+ol- 21a/09, 21a/14
[=6]

mā'ī (Metinde) Islak.

m. 9b/08
[=1]

maḥbūl Ar. Geçerli, müteber.

m. 36a/10
m.+ı 6b/02
[=2]

ma'ān Ar. Birlikte.

m. 16b/05, 24b/13, 26b/10, 27b/11
[=4]

ma'lūm Ar. Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan.

m.+ol- 1b/03, 2b/06, 8a/11, 8b/11, 8b/11, 10b/05, 35b/08, 37a/05
[=8]

Ma'neki (Metinde) Arap cinsi at.

m. 7a/13
[=1]

māni' Ar. Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel.

m.+dür 36a/04
[=1]

marāz Ar. Hastalık, illet.

m. 9a/02

m.+dur 11a/01
[=2]

maṣṭakī Ar. Sakız ağacı, fıstık ağacı gibi ağaçların kabuğundan elde edilen sakız, bir nevi reçine.

m. 14a/11, 14b/11, 15a/14, 17b/09, 20a/06, 32b/13

m.+ile 32a/12
[=7]

maṣur Üzerine iplik, şerit, fitil gibi şeyler sarılan karton, tahta, mâden veya plastikten yapılmış koni yâhut silindir şeklindeki parça.

m.+ile 12a/11
[=1]

maṣura Bk. Maṣur.

m.+ile 9b/14, 11a/14
[=2]

mayāşıl Kaşınma, sulanma, kızarıklık gibi belirtilerle kendini gösteren, bulaşıcı olmayan, fakat kolay geçmeyip genellikle uzun süre devam eden yaygın deri hastalığı, egzama.

m. 25b/13, 25b/15, 36b/05
[=3]

maẓı Servigiller familyasının kozalaklılar takımından, her mevsimde yeşil, yapraklı, yassı dallı bir orman ve süs ağacı.

m. 28b/12, 31a/14, 31b/11
[=3]

mecāl Ar. Güç, kuvvet, derman, tâkat.

m.+ol- 8b/15
[=1]

meger Ancak, yalnız.

m. 6a/13, 13a/02
[=2]

melhem merhem.

m.+i 11b/13
[=1]

menḳūl Ar. Nakledilmiş, rivayet edilmiş.

m.+dur 33a/11
[=1]

mercimek Baklagillerden, ufak boylu, beyaz çiçekli, ve pek çok türü olan bir tarım bitkisi.

m. 13a/07

[=1]

merhem İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, uyuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilaçların ortak adı.

m. 10b/08, 10b/14, 10b/15,

14b/15, 29b/06, 33b/14

m.+gibi 22a/02, 23b/05, 29a/12

m.+i 10b/13, 14b/13, 32a/11

m.+ile 15a/01

[=13]

mersin Mersingillerden, kışın yapraklarını dökmeyen, Akdeniz sahillerinde çok bulunan, eğri büğrü gövdeli, beyaz çiçekli, hoş kokulu, uzun ömürlü ağaç.

m. yaprağı 31b/11

[=1]

mervî Ar. Ağzdan ağıza söylenip gelen, nakil ve rivâyet edilen.

m.+dür 3a/01, 4a/11

[=2]

meshûk Ar. Dövülmüş, ezilip toz hâline getirilmiş.

m. 20b/15, 24b/05, 25a/02, 26b/05, 27a/09

[=5]

meşhûr Ar. Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.

m.+ol- 7b/01

[=1]

meş'ûm Uğursuz, şom, meymenetsiz, şeâmetli, menhus.

m. 36a/03, 36b/12

[=2]

mevt Ölüm.

m.+e qarib ol- 2a/07

[=1]

meyan Yaklaşık 120–150 cm'e kadar boylanabilen, Baklagiller ailesinden çok yıllık bir çalimsı bitkidir.

m. köki 13a/07

[=1]

mezkûr Ar. Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.

m. 10a/14, 13b/08,

14a/13, 15a/01, 19b/15, 20a/07,

20b/02, 20b/14, 24a/05, 24b/09,

24b/12, 25b/02, 26a/04,

26b/14, 28b/06, 32a/06

m.+dan 10b/10

m.+ı 23a/01

[=18]

m. 4a/10, 15b/12, 17a/06,

17a/06, 18a/01, 20a/12, 23b/15,

24a/01, 24b/12, 25a/01, 27b/09,

27b/09, 27b/10, 27b/10, 30b/06,

32a/14, 32b/11, 35b/04, 35b/09,

36b/03

m.+ı 17a/10, 24b/15, 28a/08,

35a/15, 35b/02

[=25]

mınkar Taş.

m. 7a/08

[=1]

miqdâr Ar. Bir şeyin ölçüsü, sayısı, veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik.

m. 4a/10, 8b/04, 9a/14, 9b/07,

9b/08, 14a/08, 15b/12, 16a/06, 16a/08,

17a/07, 17a/06, 17a/06, 18a/01, 20a/12,

23b/15, 24a/01, 24b/01, 24b/12, 25a/01,

27b/09, 27b/09, 27b/10, 27b/10, 30b/06,

32a/14, 32b/11, 35b/04, 35b/09, 36b/03

m.+ı 15b/03,

17a/10, 24b/15, 28a/08, 35a/15, 35b/02

[=35]

milh Ar. Tuz.

m. 28b/09

[=1]

minvâl Ar. Biçim, yol, suret, tarz.

m. 20a/12, 23a/11, 23b/10,

24b/04, 28a/04, 30b/11, 33a/03, 34a/15

[=8]

mizâc İnsanın ruh yapısıyla ilgili meyil ve özelliklerinin tamâmı, huy, yaratılış, tabiat.

m.+dur 6b/02

[=1]
mu‘ālece Ar. Bir hastalığa karşı tedavi uygulama, ilaç verme.

m.+yi 26b/14, 34a/07

[=2]

muḥāṭara Ar. Tehlike, korku ve endişe.

m. 15a/08

[=1]

muḥkem Ar. İyice, adamakıllı, sağlamca.

m. 11b/14, 12b/02, 14a/06, 15a/03, 17a/01, 21b/05, 21b/12, 25a/04, 27b/05, 28a/02, 29a/14, 29b/05, 34a/04

m.+bağla- 14b/04, 14b/08

[=15]

muḥtemel Ar. Olması veya gerçekleşmesi ihtimal dâhilinde olan, olabilir, olası, mümkün.

m. 2a/04

[=1]

muḥaddem Ar. Zaman bakımından daha eski olan, önce, evvel, önceki, evvelki.

m. 32b/01

[=1]

mūm Far. Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit bazen de tabiatıta gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak suretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı.

m. 32a/11

[=1]

murād Ar. Erişilmek istenen, olması gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

m. 2a/02

m.+et- 36a/01

[=2]

mu‘tād Ar. Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki.

m. 8b/10

m.+it- 34b/03

[=2]

mu‘tedil Ar. Orta halde, orta kararda olan.

m. 17a/11

[=1]

muṭlaḳ’u-l yemīn (Metinde) Atın binek tarafındaki ön ayağı ile arka iki ayağının sekil olmasıdır.

m. 7a/02

[=1]

muttaşıl Ar. Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik.

m. 23b/02

m.+dur 15a/08

[=2]

mücerreb Ar. Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş

m.+dür 9a/12, 10a/12, 11b/09,

11b/15, 12a/04, 13b/06, 13b/09,

14a/09, 16b/04, 18b/07,

19a/14, 19b/13, 23a/12, 23b/01,

23b/12, 23b/14, 24a/02, 24a/14,

24b/14, 25a/04, 25a/06,

25a/11, 25a/13, 25b/05, 26a/13,

26b/03, 26b/04, 27a/05, 27a/10,

28b/13, 29a/03, 31b/02

[=32]

müceff Ar. İçi boş, oyuk şey.

m.+dür 34a/05

[=1]

mücerreb Bk. Mücerreb.

m.+dür 16a/10, 16b/01, 17b/15,

18a/10, 18b/04, 18b/12, 19a/05,

19b/02, 19b/08,

22b/07, 22b/11, 23a/02, 23a/05,

26b/01, 27b/12, 29a/10, 29b/03,

29b/08, 29b/12, 30a/06, 30a/10,

30a/14, 30b/09, 30b/12, 30b/15,

31a/05, 31a/07, 31a/10, 35a/14

[=29]

müddet Ar. Zaman, vakit, süre.

m.+ol- 23b/03

[=1]

mülāzemet Ar. Bir işle sürekli meşgul olma.

m.+eyle- 3a/11

[=1]

mümkin Ar. Olması, gerçekleşmesi
imkân dâhilinde olan, olabilir, kâbil,
muhtemel.

m. 25b/15, 37a/04
[=2]

mümkün Bk. Mümkün.

m. 37a/05
[=1]

münāsib

m. 9b/09
[=1]

mürd Ölmek.

m.+ol- 33b/09, 33b/10
[=2]

mürdeseng Far. Doğal kurşun oksit.

m.+i 25a/05
[=1]

mürdesenk Bk. Mürdeseng.

m. 14b/13, 25a/02
[=2]

müstehū ?

m. 11b/08
[=1]

müşkil Ar. Zor, güç, çetin.

m.+dür 29b/13
[=1]

müteyemmin Ar. Bir şeyi uğurlu sayan,
kutlu mübârek kabul eden.

m.+dür 2b/08
[=1]

N

nādir Ar. Az bulunur, az görülür,
seyrek, ender.

n. 29b/14
n.+dür 5b/15
[=2]

nāfi‘ Ar. Faydalı, faydası olan,
menfaatli.

n.+dür 12a/12, 15b/12, 15b/15,
16a/03, 16a/07, 16a/08, 17a/13,
27b/07, 27b/09, 28a/10,
29a/06, 31a/04
[=12]

naft Far. Petrolün benzin ile gaz yağı
arasında damıtılmasıyla elde edilen,

çoğunlukla boyacılıkta çözücü ve
seyreltici olarak kullanılan bir çeşit
mineral yağ, petrol yağı.

n. 10b/15, 27b/15
n.+ı zam 10a/04, 10b/01
n.+ile 24a/08
[=5]

naql Ar. Başkasına âit bir sözü veya bir
fikri, bir olayı bir yerde anlatma, hikâye
etme.

n.+inde 3a/04
[=1]

na‘l Ar. At, eşek gibi binek ve yük
hayvanlarının turnaklarının aşınmasını
önlemek için

ayaklarına çakılan demir parçası.
n. 36a/15
[=1]

namāz (<Far. nemāz) İslâm dînine
belli kurallara göre günde beş vakit
yapılması Müslümanlar üzerine farz
kılınmış olan ve İslâm’ın beş şartından
birini teşkil eden ibâdet.

n.+ı 9b/14
[=1]

naşıl Bir kimse veya bir şey hakkında
bilgi almak için kullanılan soru sıfatı; ne
biçim, ne türlü, ne gibi.

n. 3b/14
[=1]

nāşır Ar. Vücudun, özellikle el ve
ayakların devamlı sürtünmeye uğrayan
yerlerinde üst derinin sertleşmesi ve
kalınlaşması sonucunda meydana gelen
sertlik.

n.+ol- 11a/03
[=1]

naẓar Ar. Bakış.

n. 37a/01
n.+eyle- 2a/06, 2a/08, 2a/09,
2a/10, 2a/11, 2a/12, 2a/13, 2a/14
n.+it- 32b/06
n.+olın- 10b/09
n.+olun- 37a/03
[=12]

nāzenīn Far. İnce yapılı, nârin.

n. 6b/02

[=1]
necis Ar. Dışkı.
n.+i
 11b/02,11b/07,12b/01,12b/01,15b/06
 , 22a/14, 28b/03
 [=7]
nefes Ar. Akciğerlere hava alıp verme
 ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.
 n. 36b/06
 [=1]
nefha Ar. Şişkinlik.
 n. 21a/03
 [=1]
nehy
n.+buyur- 3a/07
 [=1]
nesne Belli bir ağırlığı, maddesi ve
 hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.
 n. 12a/08, 28b/01
 [=2]
neşter Cerrahların kesmek ve yarmak
 için kullandıkları keskin ve sivri uçlu
 ufak bıçak, bisturi.
n.+ile 18a/13, 21b/03, 30a/08
 [=3]
nev' Ar. Cins, tür.
n. 17a/09
n.+dür 9a/04
n.+i ahır 9a/12, 9a/13, 9b/01,
 9b/10, 9b/12, 9b/13, 10a/12, 14a/03,
 22b/06, 23a/02, 24a/02, 26b/02,
 26b/04, 27a/06, 27a/10, 28b/12,
 29a/03, 30a/04, 30b/05, 31a/04,
 34a/05, 35a/05
n.+i diğer 10a/06, 18a/10,
 23b/01, 23b/12, 26a/14, 26b/07,
 27b/09, 28a/07, 30a/07, 30a/14
 [=34]
nısf Ar. Yarım.
n.+ı 8b/15,34b/06
n.+ına 19a/15
n.+ını 35a/02
 [=4]
nısfu'l-leyl Ar. Gece Yarısı.
n. 7b/10
 [=1]

Nil Mısır'ın bir nevi hayat menbaı olan
 en büyük nehrinin ismi.
n. 18a/06
 [=1]
Nisa Ar. Kadın.
n.+ya 4b/03, 4b/05
 [=2]
nişādur Far. Amonyak tuzu, amonyum
 klorür.
n. 23b/05, 28a/08, 28a/12,
 30b/04, 33a/07
n.+a 10b/07
n.+ı 11a/07, 26b/02
 [=8]
nişān Belirti, semptom.
n. 36a/03, 36a/05, 36a/09
n.+a 6b/14
n.+dur 36a/07
n.+ı 5b/12, 6b/09, 36a/12
n.+ların 6b/12
n.+ların cümlesi 5b/14
 [=10]
nişasta (<Far. nişāste) Mısır, buğday
 vb. tahıllardan, mercimek, bezelye gibi
 baklagillerden ve patatesten elde edilen
 una benzer madde.
n. 15b/08, 20a/10, 21b/04,
 21b/10
n.+yı 13b/06
 [=5]
nüşa Muska.
n.+yı 18b/11
 [=1]
nüzül Ar. İnmek.
n.+it- 21a/04
 [=1]

O

o Bk. Ol.
o. 21b/14
 [=1]
ocak(Isınma, pişirme vb. işlerde
 kullanılmak üzere) Ateş yakılan yer.
o.+a (ocağa) 23b/09
o. kurumu 27b/10
 [=2]
oğlak Keçi Yavrusu.
o. 35a/12

[=1]
oğlan aşı Cavşir ağacı ve bundan elde edilen macun. *Ferula elaeochytris*. Çirış.

o. 10a/01, 21a/11

o.+nı 13b/13, 33b/14

[=4]

oğ Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.

o. 14a/09

[=1]

ol **1. İşaret sıfatı, o.**

o. 6a/15, 6b/14, 8a/11, 8a/12, 8b/07, 8b/10, 11a/03, 12b/03, 13a/03, 14b/04, 14b/12, 16a/10, 16a/14, 18b/01, 18a/09, 18b/11, 19a/10, 20b/05, 20b/06, 21a/03, 21b/03, 21b/07, 21b/14, 22a/03, 22b/09, 22b/10, 22b/15, 25b/07, 28b/01, 28b/05, 29a/01, 29a/05, 30a/01, 30a/05, 30a/09, 30a/10, 30b/09, 31b/04, 31b/07, 32a/06, 32a/09, 32a/10, 32b/12, 33a/01, 33b/11, 33b/15, 34a/06, 34b/03, 34b/08, 35a/12, 35b/10, 35b/12

[=52]

2. İşaret ve üçüncü tekil şahıs zamiri, o.

o. 32b/05, 35b/11

o.+anı 1b/05, 2a/07, 2a/08, 2a/09, 2a/11, 6a/13, 15a/09, 21b/14, 27a/13

o.+dur 4b/05, 16b/10, 22a/07, 25b/06, 31a/13, 31b/15

o.+anda 4b/02

o.+andan 7a/09

o.+andan-şoñra 28b/12

o.+anlara 8a/13

o.+anların 8a/13

o.+anuñla 10b/11

o.+aña

4a/13, 6b/08, 6b/09, 6b/10, 6b/12, 7a/02, 21a/03, 29a/11, 36a/10, 36a/12

[=33]

ol- Meydana gelmek, vuku bulmak.

o.-a 1b/03, 2b/06, 3a/12, 3a/14, 3b/04, 3b/05, 3b/05, 3b/07,

3b/08, 4a/02, 4a/02, 4a/10, 4b/04, 4b/11, 4b/12, 4b/13, 4b/14, 4b/14, 4b/15, 5a/01, 5a/02, 5a/03, 5a/04, 5a/04, 5a/05, 5a/06, 5a/07, 5a/08, 5a/08, 5a/12, 5b/01, 5b/02, 5b/02, 5b/05, 6a/04, 6a/06, 6a/08, 6a/13, 6a/14, 6a/14, 6b/04, 6b/05, 7a/04, 7a/09, 7b/07, 8a/11, 10b/05, 13a/03, 13a/13, 14a/12, 21b/07, 25a/09, 26a/03, 29a/12, 31b/13, 32b/09, 33b/15, 37a/01

o.-alar 8a/04

o.-an 1b/08, 2a/01, 4b/07, 4b/11, 4b/13, 5b/10, 5b/15, 6b/09, 7a/03, 7b/01, 8b/11,

12b/04, 15b/11, 15b/13, 22a/11, 23a/08, 24a/15, 27b/04, 27b/07, 30b/14, 35b/11, 37a/04

o.-arak 9b/04, 18b/03, 21b/05

o.-duğı 35b/08

o.-duğını 4a/12

o.-duğda 17a/11, 19a/01, 24b/02, 37a/02

o.-duğdan 24a/05

o.-duğları 4b/01

o.-dur 4b/02, 4b/11, 4b/13, 5a/02, 7a/03, 10a/07, 13a/03

o.-ına 20a/08, 20b/13

o.-mağ 5b/15, 36b/10

o.-mağda 4b/06, 4b/08, 4b/09, 4b/10

o.-mağdur 4a/14, 4b/07

o.-mağsızın 16a/14

o.-malı 36b/10, 36b/12

o.-mamalı 36b/12

o.-masa 35b/08

o.-masıdur 6a/02

o.-masun 29b/15, 36b/12

o.-maya 3b/06, 4a/03, 5a/14, 5a/14, 5b/07, 5b/07, 8a/10, 23b/11

o.-mayup 2a/15, 4a/10, 5a/12, 6a/01, 6b/03

o.-maz 5b/13, 8b/11, 8b/15, 9b/07, 10b/05, 13a/02, 20b/11, 21a/10, 22b/03, 25b/15,

26b/15, 27b/06, 32a/02, 33a/12,
36a/09, 36b/02, 37a/03

o.-mazsa 10a/01, 10b/02,
11a/03, 11b/01, 13a/12, 13b/04,
14a/01, 15b/03, 16b/08,

19a/11, 20a/15, 21a/02, 21b/03,
22b/13, 28b/11, 29b/14, 33b/10,
34b/01

o.-mış 2a/07, 2a/07, 2a/08,
2a/09, 2a/10, 2a/12, 2a/13, 2a/14

o.-mışdur 3a/05

o.-muş 11b/12, 23b/01, 23b/03

o.-muşını 29a/06

o.-sa 1b/05, 6b/14, 9a/03,
10b/06, 11a/01, 12a/12, 13a/01,
13b/04, 13b/10, 14a/03,

14b/07, 14b/07, 16b/10, 17a/10,
18a/07, 19a/05, 19a/08, 19b/02,
21a/03, 21b/08, 23b/08, 23b/14,
24a/11, 25a/05, 25b/06, 25b/10,
25b/13, 26a/01, 27a/02, 27a/10,
27b/03, 27b/13, 28a/14, 28b/07,
28b/13, 29a/10, 29b/04, 29b/08,
30b/02, 30b/13, 31b/15, 34a/14,
34b/04, 34b/10, 35a/05

o.-unca 21a/09, 21a/14, 23a/12,
32a/04, 32a/09

o.-unmaz 14b/03

o.-up 4a/01, 5a/03, 5b/06, 5b/09,
6b/03, 6b/05, 7a/07, 7a/11,
9b/15, 11a/04, 14a/10, 15a/06,
15a/10, 16a/08, 19a/02, 21a/05,
21a/06, 30a/05, 32a/01, 33a/01,
34b/09, 36b/07, 36b/11, 36b/12

o.-ur 1b/04, 3a/01, 3b/09, 4b/09,
5a/15, 5b/03, 5b/11, 5b/14,
6a/03, 6a/04, 6a/09, 6a/10,
6a/11, 6a/12, 6a/15, 6b/15,
7a/10, 7a/11, 7b/02, 8a/15,
8b/01, 8b/02, 8b/04, 8b/05,
8b/06, 8b/08, 8b/09, 8b/11,
8b/12, 8b/13, 9b/10, 9b/11,
10a/07, 10a/08, 10b/04, 11a/02,
11a/03, 11b/05, 12a/03, 12a/13,
12b/07, 12b/15, 13a/02, 14a/01,
14a/03, 14b/07, 15a/05, 15a/06,
15b/03, 15b/04, 15b/06, 16b/01,

16b/11, 17a/03, 17b/02, 17b/12,
17b/14, 18a/10, 18b/07, 21b/12,
22a/06, 22a/07, 22a/08, 22b/07,
23b/03, 24b/06, 25b/09, 25b/13,
25b/14, 25b/15, 26a/11, 26a/12,
26b/09, 26b/11, 27b/03, 28a/11,
28a/15, 28a/15, 30a/04, 30b/01,
30b/13, 31b/04, 31b/05, 33a/04,
34a/02, 34a/07, 34a/13, 34b/04,
34b/09, 36a/03, 36a/04, 36a/06,
36a/08, 36a/10, 36a/12, 36a/15,
36a/15, 36a/15, 36b/01, 36b/05,
36b/07, 37a/01, 37a/05

o.-urken 2b/10

o.-ursa 5a/15, 5b/12, 5b/13,
6a/11, 6a/12, 6b/04, 6b/06,
6b/08, 6b/09, 6b/10, 6b/12,
7a/01, 7a/05, 7a/06, 7a/06,
13b/05, 15a/07, 17a/06, 29b/13,
33a/01, 33b/09, 34a/06, 36b/14,
36b/14

[=380]

‘amık ol- 8b/08

‘arız ol- 17a/06, 35b/11

ba‘ıd ol- 5b/13

bellü ol- 36b/02, 37a/01

bevāsire ol- 10b/06

cemī‘ ol- 5b/15

def‘ ol- 9b/07, 9b/10,
9b/11, 10a/01, 10b/02,
10b/04, 11b/01, 11b/05,
12a/03, 12b/15, 13b/04,
14a/01, 14a/03, 15b/03,
15b/04, 16b/08, 17b/12,
17b/14, 18a/10, 18b/07,
19a/11, 20a/15, 20b/11,
21a/02, 21a/10, 21b/03,
21b/07, 21b/12, 22b/03,
22b/07, 22b/13, 23a/12,
23b/03, 25b/13, 25b/15,
25b/15, 26a/11, 26b/09,
26b/15, 27b/03, 27b/06,
28b/11, 29a/06, 29b/14,
30b/13, 32a/09, 34a/13

elzem ol- 5b/15

emin ol- 13a/12

fena ol- 36a/15

göregen ol- 1b/04
halâş ol- 12b/07,
 15b/03, 17b/02, 34b/09
harâret ol- 27a/10,
 27b/03
hâşıl ol- 8b/06
haz ol- 14b/03
hâzır ol- 14a/12, 15a/10
helâk ol- 13a/02, 34a/06
halâs ol- 13a/02, 34a/07
ihrâc ol- 23b/01
kaţ' ol- 14a/10
koyu ol- 32a/04
kümeýt ol- 3b/07
maḥfûz ol- 3a/01
maḥv ol- 21a/09, 21a/14
ma'lûm ol- 1b/03,
 2b/06, 8a/11, 8b/11,
 8b/11, 10b/05, 35b/08,
 37a/05
mecâl ol- 8b/15
meşhûr ol- 7b/01
mevte qarib ol- 2a/07
müddet ol- 23b/03
mürd ol- 33b/09, 33b/10
nâşır ol- 11a/03
peydâ ol- 8b/09
raḳı̄b ol- 2b/10, 8a/04
saḥḳ ol- 11b/12, 24a/05
sekîl ol- 4a/03
sekîli ol- 3a/12, 3b/05,
 3b/06, 4a/02
şu'ûbbet ol- 28a/11
şebîh ol- 4b/04, 4b/07,
 4b/11, 4b/13
şikest ol- 16a/14
uyuz ol- 27a/02
vârid ol- 3a/05
vâsi' ol- 5a/03
yara ol- 7a/11, 16a/08
yügrük ol- 1b/08
zâhir ol- 25a/05
za'if ol- 2a/07, 2a/08,
 2a/09, 2a/10, 2a/12,
 2a/13, 2a/14, 2a/15,
 34b/09
zarar ol- 7a/07

ziyâde ol- 24b/06
 [=129]

olm- Olma işine konu olmak.
o.-a 10b/09, 24b/04, 24b/06,
 32a/03, 33a/03
o.-an 3b/06, 5b/14, 34a/15
o.-sa 35b/09
o.-up 18b/09
o.-ur 24b/05
 [=11]

'amel olun- 24b/04,
 33a/03

daḳ olun- 32a/03
def olun- 24b/05
kırâ'at olun- 18b/09
naẓar olun- 10b/09
saḥḳ olun- 20b/13
vaz' olun- 24b/06, 35b/09
zıkr olun- 3b/06, 5b/14,
 34a/15
 [=11]

olun- Olmak fiiline konu olmak.
o.-a 32a/15, 36a/14, 36b/08
o.-an 12b/06, 36a/07, 36a/08
o.-caya 25a/03
o.-dıḡı 32b/01
o.-madıḳça 37a/03
o.-maya 26a/13
o.-ur 36a/03, 36a/04, 36a/10,
 36b/03, 36b/03
 [=15]

diḳḳat olun- 36a/14,
 36b/08

ḡaflet olun- 26a/13
izâfe olun- 36b/03
naẓar olun- 37a/03
şüphe olun- 36b/03
ta'bîr olun- 36a/03,
 36a/04, 36a/07, 36a/08,
 36a/10
vaz' olun- 32b/01
zıkr olun- 12b/06
 [=12]

omuz Vucutta boynun iki yanında kalan, kolların gövdeye bağlandığı kısım.

o.+ı 5a/06, 5b/06, 25b/03,
28a/13, 28b/06, 28b/07, 36b/11
[=7]

on Dokuzdan sonra onbirden önce gelen sayının adı.

o. 8b/14, 9a/08, 9a/09, 9a/09,
11b/03, 12a/03, 12a/14, 12a/14,
12a/15, 12b/01, 12b/01, 14a/04,
14a/05, 14b/14, 17b/04, 17b/09,
17b/14, 19b/14, 20a/01, 20a/12,
22b/15, 25a/15, 25a/15, 25b/01,
27b/08, 28a/06, 30a/11, 30a/11,
30b/04, 31a/01, 31a/07, 33a/07,
34b/13

o.+altı 28a/07

o.+beş 14b/02, 14b/14, 29b/11,
33a/07

o.+ında 8b/08

o.+iki 4b/02, 8a/15, 18b/11
[=42]

onar On sayısının her birine on veya her defasında on tane anlamına gelen üleştirme şekli.

o. 17b/08
[=1]

onuncu On sayısının sıra sıfatı, sırada dokuzuncudan sonra on birinciden önce olan.

o. 2a/14
[=1]

orta Bir şeyin bütün noktalardan yaklaşık olarak aynı uzaklıkta bulunan yer.

o.+sı 36b/03

o.+sına 18a/11, 23b/13

o.+sında 8b/06

o.+sından 26b/08
[=5]

ot Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadktan sonra kuruyan, toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı ve hastalıklara şifa verici, onları iyileştirici etkisi bulunan bitki, ilaç.
o. 28b/02, 36b/01

o.+ı 9a/10, 9b/03, 10a/01,
13a/07, 15b/12, 16a/07, 31a/04, 32a/04

o.+ını 15b/13, 35b/08

o.+ları 21a/09

[=13]

otuz Yirmi dokuzdan sonra, otuz birden önce gelen sayının adı.

o. 17b/09, 28a/04, 30b/05,
31a/14

[=4]

ov- Bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek.

o.-alar 24a/06, 24a/09, 25a/12,
29a/12, 29b/12, 33b/08

o.-arak 30a/07

o.+a ova 25a/10, 25a/11
[=9]

Ö

öd Karaciğerin salgıladığı yeşil, sarı renkte acı sıvı, sıvı safra.

ö.+i (kirpi ödi) 30b/10

ö.+ini 30b/02
[=2]

ökçe Topuğun arka kısmı.

ö.+lerini 25b/14

[=1]

öksürük Genellikle üşütmeye ortaya çıkan ve öksürükle kendini gösteren hastalık.

ö. 16a/03

ö.+e (öksürige) 15b/04

ö.+i (öksürigi) 15b/10

ö.+ine (öksürigine) 15b/14
[=4]

öksürük Bk. Öksürük.

ö. 15b/15, 16a/11

ö.+e (öksürüğe) 16a/07, 16a/08
[=4]

öküz Çift sürmekte, araba çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.

ö.+i /09

ö.+ün 25b/10

ö. bilegi 4b/11
[=3]

ön (Hayvanlar için) Önde bulunan ayaklar.

ö.+leri 25a/07

ö.+lerine 2b/03

[=2]

öñ 1. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı.

ö. 3b/05, 4a/13, 5b/08, 6b/06, 7a/01, 9b/05, 18a/03, 18a/05, 26a/09, 26b/07, 36a/07, 36b/09

ö.+i 8a/15

ö.+üne 5a/10, 31a/12

2. (Hayvanlar için) Önde bulunan ayaklar.

ö.+i 5a/11, 7a/03

ö.+leri 5a/13

ö.+ünden 5a/12, 5b/08
[=20]

ört- Kapamak.

ö.-üp 9b/09

[=1]

öz Bir şeyin temel ögesi, künh, zübde.

ö.+ini 11b/10

ö.+ünden 17a/14
[=2]

P

paça (<Far. pāçe) Koyun, keçi, sığır gibi kasaplık hayvanların kesilmiş ayağı.

p.+nuñ 25b/12

[=1]

paçavra Eski kumaş veya bez parçası, çaput.

p.+ile 22b/12

[=1]

pāk Far. Temiz, saf.

p. 7b/07, 7b/09, 24a/11

[=3]

paluť Çınar, meşe vb. ağaçların meyvesi, pelit.

p. güli 11a/07

[=1]

papatya Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici,

bağırsak gazlarını giderici hassalara sahip bir yıllık otsu bitki.

p. 17a/06

[=1]

parça (Sayı ile) Tâne.

p. 14b/01, 16a/01, 23a/15, 28b/08

p.+sını 16a/02

[=5]

pāre Far. Parça, kısım.

p. 18b/11

[=1]

pārelik Parça, kısım, adet.

p. 16b/07, 27a/11, 27a/11, 27a/12

[=4]

parmak İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.

p.+ını (parmağını) 12b/03

p.+ıyla (parmağıyla) 10b/10

p. kalınlığından 11b/11
[=3]

pāybent Ayak Bağı.

p. 7b/08

[=1]

pek Çok, fazla, ziyâde.

p. 5b/13, 7b/11, 8a/07, 13b/03, 18b/02, 29b/13, 36b/15

[=7]

penpe Pamuk.

p. 10b/11, 15a/12, 28b/12, 32a/09, 32b/01

p.+den 32a/05

p.+ile 10b/14, 15a/02, 29b/01, 32b/01

p.+nüñ 14a/14

[=11]

perçem Alna düşen kısa saç demeti.

p.+in 3a/06

[=1]

peydā Far. Ortaya çıkmak, belirlemek, görünmek.

p.+ol- 8b/09

[=1]

peygamber Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, tanrı

elçisi.

p.+imiz 3a/14

[=1]

peygamber ağacı Yabani

kimyongillerden, Antil Adaları'nda ve Venezuela'da yetişen, 10-15 m yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, reçinesinden gayakol çıkarılan bir ağaç.

p.+nuñ 28a/03

[=1]

peynir Peynir mayası ile katılaştırılarak süttten yapılan ve birçok türü olan besin.

p. tulumu 21a/15

[=1]

pirinç (<Far. birinc) Buğdaygiller familyasından, sıcak bölgelerde çok yaygın biçimde yetiştirilen ve insan beslenmesinde çok yaygın kullanılan tahıl.

p. lapasını 23a/06, 30a/04

p. unı 33a/12

[=3]

pul Eskiden kullanılan küçük mâdenî para, kuruşun küsûrâtından biri.

p.+a 6a/13

[=1]

püskür- Fıskırtmak, hızla savurarak dışarı çıkartmak.

p.-eler 12a/02

p.-seler 11b/05

p.-üp 16a/06

[=3]

R

rabbü'l-‘âlemîn Ar. "Alemlerin Rabbi" anlamındaki Arapça ibare.

r. 1b/02

[=1]

radîyallâhu ‘anhu Ar. "Allah ondan razı olsun" anlamında Arapça söz.

r. 3a/01, 3a/14, 4a/07, 4a/15

r.+dan 3a/08

[=5]

râhat Ar. İnsanda sıkıntı olmama hâli, huzur

r.+vir- 16a/09

[=1]

rahîk Ar. Saf, duru ve kokulu şarap.

r. ma‘cûn 13b/04, 16b/08

[=1]

rahmetü'llâhi Ar. "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" anlamında Arapça söz.

r. 3a/04

[=1]

râkib Ar. Binen kimse, binici.

r.+ol- 2b/10, 8a/04

[=2]

râst Far. Rastlama, tesâdüf.

r.+gel- 14a/10, 31b/05, 32b/06

[=3]

râziyâne Far. Maydanozgiller familyasından, Avrupa ve Asya'da yetişen, ipliğimsi, parçalı yapraklı, bürgüsüz sarı çiçekli, kalın ve eşit kaburgalar taşıyan, oval meyveli, çokyıllık otsu bitki. *Foeniculum vulgare*

r. 25a/15, 30a/12

r.+yi 31a/04

[=3]

renk Cisimler tarafından aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki sonucu meydana gelen duyum.

r.+i (boz rengi) 11a/02

r.+i (rengi) 11a/06

r.+inde (renginde) 6b/10

[=3]

rivâyet Ar. Bir olay, haber veya sözü nakletme, anlatma.

r.+eyle- 3a/15

r.+inde 3b/11

r.+it- 3a/04, 3a/09, 4a/07

[=5]

ruğan Far. Yağ.

r. 26a/09

r.+ı zeyt 13b/01, 20a/14, 20b/01, 24b/09, 25a/01, 31a/09, 32a/14, 32b/07, 35b/05

[=10]

rübā'ıyyāt Ar. Tay doğduktan bir ay sonra, orta kesici dişlerin yanından çıkan dişler; orta yan kesici dişler.

r. 8a/14

[=1]

S

sā'at Ar. Günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi.

s. 16a/12, 16b/07, 22b/09, 23a/01, 23a/06, 23a/10, 23a/14, 27a/04, 27a/08, 30a/02, 30a/06, 35b/02, 35b/03, 35b/10

s.+de 27a/15

s.+den-soñra 24b/03

[=16]

şabāḥ Ar. Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman, sabahleyin, sabah vakti.

ş. 11b/04, 19b/01, 24a/13,

25a/14

ş.+leyin 11a/14

[=5]

şābit Ar. Kesin bir delil veya tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan

ş.+dür 4a/04

[=1]

şabr Zambakgiller familyasından, yaprakları etli ve kırılğan, çoğu zaman rozet biçiminde gövdeyi saran ve acı bir özsu içeren, ishal yapıcı, safra söktürücü ve yumuşatıcı gibi hassalara sahip pek çok türü olan bitki. Aloes.

ş.+ı suḳaṭri 31b/14

[=1]

şabun (<Ar. şābūn) Bir alkalinin yağlı bir madde üzerine etki ettirilmesiyle elde edilen, kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi.

ş. 11a/07, 17a/03, 25a/01,

25a/08, 25a/09, 25a/14, 27b/05

ş.+ı 11a/05, 16b/01, 17a/04,

19b/05

ş.+ıla 24a/11

ş.+ile 24a/03, 24a/10, 24a/15, 27b/01, 30a/07

[=17]

şabur Bk. Şabr.

ş. 31b/07

[=1]

şaç Başı kaplayan kıllar.

s.+ı 4b/05

s.+ına 7a/05

s.+larınuñ 18a/12

[=3]

şadā Ses.

ş.+sını 1b/07

[=1]

şadaḳa Karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb.

ş.+vir- 18b/12

[=1]

şag 1. Sağlam, sağlıklı, sıhhatli.

ş. 32b/07

2. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan.

ş. 4a/02, 5b/04, 18a/05,

19b/08, 36a/07

ş.+ı 3b/05, 4a/13

ş.+ına 31a/12

ş.+ında 19b/07

[=10]

şagrı Hayvanın ve özellikle atın beliyle kuyruğu arasındaki dolgun yuvarlak kısım.

s.+sı 36b/12

[=1]

saḥḳ Ar. Dövme, ezme; döverek yumuşatma.

s. 30b/05, 31a/04

s.+eyle- 11b/08, 11b/11, 14a/06,

15a/01, 16b/06, 22a/01, 22b/01,

22b/03, 23a/13, 23b/15, 26a/04,

26b/02, 29b/05, 30a/12, 32a/05,

32b/04, 33b/14, 34a/09, 34b/10

s.+ile 10a/12

s.+it- 9a/12, 9b/13, 10b/08,

11a/13, 11b/07, 11b/14, 12a/02,

12a/05, 12a/11, 14a/12, 14b/12,

15b/10, 16a/05, 17a/13, 19a/01,

- 19b/15, 20a/08, 20a/14, 20a/15, 22a/09, 26a/14, 27a/13, 28b/13, 29a/12, 31a/06
s.+ol- 11b/12, 24a/05
s.+olın- 20b/13
 [=50]
- Şa‘ıd** (Metinde) Arap cinsi at.
ş. 7a/14
 [=1]
- şakağı** Özellikle atgillerde görülen; fakat hayvanlara ve insanlara da bulaşabilen, Pseudomonas malle basilinin yol açtığı ve biri, mukoza ve parankimalarda yaralar görülen akut ya da süregelen (esas ruam); diğeri deri üzerinde sınırlı kalan (deri ruamı) iki klinik biçimi bulunan mikropu hastalık; sakağı, ruam, mankafa.
ş. 9a/04, 9b/11
ş.+nuñ 9a/05
ş.+sı 9a/03, 9a/04, 10a/06
 [=6]
- şakın-** Kötü sonuç verecek herhangi bir şeyi yapmamak, kaçınmak, çekinmek.
ş.-a 5a/10, 5a/10
ş.-alar 8a/07
 [=3]
- şakız** Bazı bitkilerin gövde ve dal kabuklarından sızan, çiğnendiği zaman yumuşayan, sarımsak beyaz renkli, hoş kokulu reçine.
ş.+ı 10b/14, 14a/11, 14b/11, 15a/04, 15a/10, 15a/14, 19a/08, 32a/12
 [=8]
- şakıl** Ar. Tartıda ağır gelen, ağır.
ş. 20b/04
 [=1]
- şal-** Bırakmak, gevşetmek.
ş.+ı vir- 17a/15, 19a/13
ş.-maya 5b/09
 [=3]
- şalınçak** Atta görülen bir hastalık adı.
ş.+ zahmeti 31a/11
 [=1]
- şallallāhu ‘aleyhi vesellem** Ar. “Allah'ın selamı onun üzerine olsun” anlamında Arapça söz.
ş. 3a/15
 [=1]
- şallan-** Yerinde dengeli şekilde duramayıp düşecek, devrilecek gibi olmak.
ş.-ur 33b/06
 [=1]
- şalya** (<Yun. salion) Ağızdan sızan tükürük.
ş.+ları 33b/04
 [=1]
- şaman** Türü ekinlerin taneleri ayrıldıktan sonra, harmanda kalan parçalanmış sapları.
ş. 17b/01
 [=1]
- şancu** İç organlarda batar veya saplanır gibi duyulan, nöbetlerle azalıp çoğalan ağrı.
ş.+ya 31a/03
 [=1]
- şanculan-** Ağrımak, sancı duymak.
ş.-up 17b/14
 [=1]
- şançu** Bk. Şancu.
ş. 17a/05, 17a/09
ş.+sı 16b/10
 [=3]
- şap** Bitkilerde yerden yukarıya doğru başak veya çiçeğe kadar uzayan düz ve dik kısım.
ş.+ını 22a/15
 [=1]
- şar-** Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak.
ş.-a 25b/04
ş.-alar 21a/10, 21b/12
ş.-up 10b/11, 12b/14, 16b/15, 21b/02, 23a/05, 23a/07
 [=9]
- sardalya** Hamsigiller familyasından, ılık denizlerde yaşayan, gümüş renginde, 10 – 15 santim boyunda, pullu, konservesi ve tuzlaması yapılan

küçük bir balık, ateş balığı. *Clupea pilcihardus*.

s.+balığı 27b/04

[=1]

şarı Güneş ışığının ayrışma tayfında yeşil ile portakal rengi arasında olan renk, altının rengi.

s. 8b/01, 31b/07

ş.+şarı 10a/08

ş.+sı (yumurta şarısı) 13a/10, 14a/15, 16b/02

ş.+sını (yumurta şarısını) 32b/14

ş.+sıyla (yumurta şarısıyla) 22a/02

ş.+sıyla (yumurta şarısıyla) 21b/04

ş.+su 10b/06

ş. bezir 27a/01

ş. şular 32a/02

ş zırnıh 11a/06

[=13]

şarmısak Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış, keskin kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbi hassaya sahip 30 – 100 santim yüksekliğinde otsu bitki.

ş. 13b/14

ş.+ı 27a/09, 33b/13

ş.+ı (şarmısağı) 10a/12

ş.+ile 21a/12, 22b/01

ş. şapı 21a/07

ş. şapını 22a/15

[=8]

şark- Aşağıya doğru sallanmak.

ş.-ar 33b/04

[=1]

şaru Bk. Şarı.

ş. 27b/02

[=1]

şatun Parasını ödeyerek bir şeyi almak, bedelini ödeyip o şeye sâhip olmak, mübâyaa etmek.

ş.+al- 4a/01

[=1]

sebep Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yahut kimse, neden.

s.+i (sebebi) 10a/06, 12a/13, 12b/07, 13b/10, 15b/05, 19b/03, 20b/04, 22a/05, 28b/07

[=9]

seç- (Bir şeyi veya kimseyi) Benzerleri içinde en iyisi veya en elverişlisi kabul edip ayırmak, intihap etmek.

s.-er 1b/06

[=1]

sefer Ar. Yolculuk.

s.+i 2a/02, 2a/03

[=2]

segirt- Koşturmak.

s.-meden 19b/03

[=1]

sekil Atın ayaklarında olan beyazlık.

s. 4a/14, 6b/09, 7a/01, 7a/02, 7a/04, 7a/08, 36a/08, 36b/13

s.+i 3a/14

s.+ol- 4a/03

s.+ün 7a/04

[=11]

sekili (At için) Ayağında sekisi olan.

s. 6b/03, 6b/04

s.+ol- 3a/12, 3b/05, 3b/06, 4a/02

[=6]

sekiz Yediden sonra dokuzdan önce gelen sayının adı.

s. 28a/08

s.+(kırk sekiz) 23a/14

s.+inde 8b/07

[=3]

sekizinci Sekiz sayısının sıra sıfatı; sırada yeri yedinciden sonra, dokuzuncudan önce olan.

s. 2a/12

[=1]

semir- Besili, yağlı bir duruma gelmek, kilo almak, kalınlaşmak, şişmanlamak, semizlemek.

s.-meyüp 35a/05

[=1]

semird- Besili, yağlı bir duruma getirmek, kilo aldirmek, kalınlaştırmak, şişmanlatmak, semizletmek.

s.-ür 7b/11,35a/12

[=2]

senāyā Ar. Öndeki dört dişler, ön dişler.

s. 8a/12

s.+sı 8b/03

[=2]

sene Yıl.

s. 32a/01

[=1]

ser-ḥōṣ Far. Sarhoş.

s. 33b/05

[=1]

serçe Serçegillerden, koyu boz renkli, yuvarlak başlı, kısa boyunlu, uzun kuyruklu, gagası koni biçiminde, sıçrayarak yürüyen, çırpınarak uzan ve kışın göç etmeyen küçük ötücü kuş

s. 20a/13, 20a/15

[=2]

servi Servigillerden, kışın yaprağını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen, uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç.

s. 17b/08

s. kozalağı 31b/11

[=2]

sev- Sevgi, şefkat ve bağlılık duymak.

s.-mezler idi 4a/12

[=1]

sevād Ar. Siyah.

s.+la 3b/09

[=1]

Seyhun Orta Asya'da bir nehirdir.

Ceyhun nehri ile birlikte tarihi

Maveraünnehir bölgesini oluştururlar.

s. 18a/04

[=1]

Seylāvi Sel renginde olan at.

s. 6a/05

s.+dür 7a/12,

s. cinsidür 7b/02

[=3]

seyyid Önder, reis.

s.+i 7b/02

[=1]

sıcak Isısı yakmayacak derecede olan.

Karşıtı: Soğuk.

s. 7b/13

[=1]

sıçak Bk. Sıcak.

s. 20a/03, 21a/01, 21a/01, 21a/14, 21b/01, 21b/11, 25a/11, 25a/14, 26a/10, 26b/11, 27a/01, 27b/01, 30a/07, 31a/15, 33a/11, 33a/14

s.+sıcak 21a/09, 23a/04, 23a/07,

23a/10

s.+şu 26b/04

s.+tut- 33a/15

s. etmek 23b/01

[=23]

sıçan ot Arsenik.

s.+ı 23b/04, 29b/01, 32a/04

[=3]

şıçra- Ayaklarını h ızla yere vurarak ileriye veya yukarıya doğru atılmak.

ş.-yup 5a/11

[=1]

şıçrat- Sıçramasına sebep olmak.

ş.-urlar (şıçradurlar) 20b/05

[=1]

şifat Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hâl ve vasıf.

ş.+da 3b/07, 4a/03

ş.+lar 3b/06

[=3]

şığır Geviş getirenlerden, boynuzlu

büyükbaş, evcil hayvanların genel adı.

ş.+ın 19b/15

ş.+ına 4b/04, 4b/10

ş.+yağı 26b/10, 33a/08, 33b/02,

34a/09

ş ödiyle 31b/08

ş. südiyle 34a/01

[=9]

şıķ- Basınçla suyunu, yağını, sıvı kısmını çıkarıp akıtmak.

ş.-alar 17a/14, 22b/13

[=2]

şıķça Birbiri ardınca, çok.

ş.+şıkça 9b/11
[=1]
sıklet Ar. Ağrılık.
s.+i 8a/05, 8a/06
[=2]
şıraca Soğuk apse iken sürekli akarcaya dönüşen, sonra nedbeleşen, tüberküloz kökenli süreğen boyun adenitine verilen ad.
ş. 18a/07, 18a/10, 19a/02, 19a/04
ş.+sı 18b/01, 19b/06
[=6]
şiyānet Ar. Koruma, muhâfaza, himâye.
ş.+(hıfz u şiyānet) 7b/04
[=1]
sidik Böbreklerde kandan süzülerek idrar yollarıyla dışarıya atılan sıvı, idrar.
s.+i (sidigi) 20a/13
[=1]
sigil Papovavirus grubundan, DNA'lı bir virüsten ileri gelen iyicil üstderi uru; siğil.
s. 29a/10
[=1]
sil- Sürterek, ovarak, kazıyarak vb. ya da özel bir yöntemle gidermek, yok etmek.
s.-üp 15a/13, 34b/15
[=2]
silin- Seçilmez olmak, silikleşmek ya da yok olmak.
s.-mege 8b/08
s.-ür 8b/09
[=2]
sinameki Baklagillerden, sıcak bölgelerde yetişen, yaprağı müşil olarak kullanılan, sarı çiçekli, otsu veya ağaçsı bitki.
s. 20a/06, 31a/13
[=2]
sincap Sincapgillerin örnek tipi olan küçük, çevik, uzun kuyruklu, kesici dişli, ağaçlarda yaşayan, kemirgen memeli hayvan.
s. 36b/12
[=1]

sinek Çift kanatlılardan, karasinek, sivrisinek vb. pek çok çeşidi olan uçucu böceklerin ortak adı.
s. 16a/09, 35b/12
[=2]
siñir Kas girişi, kas bağı.
s.+leri 6a/02
s.+leri (kıc siñirleri) 4b/10
[=2]
sirāyet Ar. Yayılma, dağılma.
s.+et- 34a/04
[=1]
sirke Far. Sirkenin, bir ya da birçok ecza maddesi üzerindeki ya da bu sınıfta çözünür özler içeren çeşitli bitkisel eczalar üzerindeki çözücü etkisinden yararlanılarak asetik mayalanmayla elde edilen ilaç.
s. 19b/05, 19b/10, 21a/08, 25a/01
s.+(keskin sirke) 16a/11, 26a/14, 27a/03
s.+ile 14a/06, 22a/12, 26a/14, 26b/12, 27a/03, 28b/03, 28b/05, 32a/03
[=15]
sīsam Susamgiller familyasından, yağca zengin yenebilir tohumları için yetiştirilen, tropikal ve Güney Afrika kökenli bitki. *Sesamum*.
s. yağı 33b/01
[=1]
siyāh En koyu renk, kömür rengi, kara.
s. 3b/08, 4a/01, 4a/10, 5a/08, 6a/08, 6a/10, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 7a/04, 29b/15
s.+at 2a/11, 2b/03, 3a/13, 3b/03, 3b/06
[=16]
siz Çoğul ikinci şahsı gösterir.
s. 3a/11
[=1]
soğan Zambakgiller familyasından, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan ıtırılıbitki. *Allium cepa*.
ş.+ı 12a/05, 26a/14, 33b/13

ş.+ile 10a/12
ş. tohumı 14a/04
ş. tohumını 14a/06
 [=6]
şok- İçine veya arasına girmesini sağlamak.
ş.-alar 17a/05, 28a/07, 32a/07
ş.-up 17a/04, 26b/08, 30a/01
 [=6]
şokul- (Yılan, akrep, arı vb. için) Isırılmak, bu yolla zehirlenmek.
ş.-sa 33a/03
 [=1]
şol Kalbin bulunduğu tarafta olan.
ş. 5b/04, 5b/10, 18a/03, 36a/07
ş.+ı 4a/14
ş.+una 31a/12
ş.+unda 19b/07
ş. ayağınıñ 18a/04
ş. buruna 19b/07
 [=7]
şolu- Nefes alıp vermek, sık ve kesik soluk alıp vermek.
ş.-ur 13a/04
ş. dıguñ 20a/05
 [=2]
şolağ Genellikle sol elini kullanan kimse.
ş.+dur 5b/05
 [=1]
şoluğan Özellikle atların nefes darlığına tutulması.
ş. 19b/02, 36b/01
 [=2]
şomun Domuz ağırşığı bitkisi. Yumrulu ve pembeli çok yıllık bir bitkidir.
ş.+ı 15b/09
 [=1]
şoñra Zamanda art arda gelişi belirtir, -nın ardından, müteakiben.
ş. 6a/06, 10a/04, 10a/13, 10a/13, 10a/15, 10b/13, 11b/08, 14a/07, 18a/06, 23a/15, 24a/05, 28a/13, 28b/04, 29b/03, 29b/07, 30b/02, 35a/03, 35b/04, 36a/14, 36b/02
ş.+(-dan şoñra) 27b/04

ş.+(-den şoñra) 2a/06, 8b/07, 9a/02, 15a/13, 16a/02, 18a/14, 19a/03, 24b/03, 25b/04, 27b/05
ş.+(-den şoñra) 11b/14
 [=32]
şovuk Isısı düşük olan, sıcak karşıtı.
ş. 12a/08, 13b/03, 15b/05, 17b/07, 20a/02, 26a/08, 29b/12, 33a/11
ş.+a (sovuğa) 6a/08, 6b/01
ş.+da 10a/07, 12a/13, 13b/10
ş. şuyı 9b/11
 [=14]
soy Aynı ırktan, aynı kandan gelen geçmiş ve yaşayan nesiller topluluğu.
s. 7b/04
 [=1]
soy- Üzerinde bulunan kabuk, deri, zar vb.ni) Kesmek veya tutup çekmek, sıyırmak sûretiyle çıkarmak.
s.-up 32b/04
 [=1]
soyul- Üzerindeki kabuk, deri, zar vb. çıkarılmak.
s.-uncaya 19b/11
 [=1]
sök- Çıkmak, çıkması kolaylaşmak.
s.-er 10b/04, 31a/03
 [=2]
sön- Yatışmak, etkisini kaybetmek.
s.-er 27b/01
 [=1]
şu
ş. 2a/05, 5a/11, 7b/11, 7b/12, 8a/08, 10b/06, 10a/08, 12a/02, 12a/08, 12a/13, 16a/06, 19b/01, 20a/09, 22a/06, 22a/11, 23a/05, 27b/01, 29b/12, 30a/07, 33b/05, 35a/03
ş.+da 22b/05
ş.+dan şoñra 16a/02
ş.+ile 7b/13, 10b/02, 11a/05, 11a/08, 14b/05, 15b/10, 15b/14, 17a/07, 19a/15, 25a/11, 25a/14, 25b/13, 27b/06, 31a/05, 31a/15, 33a/14, 35a/08, 35a/10
ş.+in- 22a/05

ş.+lar 27b/02, 32a/02
ş.+ya 5b/03, 19b/15, 22a/04, 26a/08
ş.+yı 9b/11, 11b/04, 24b/01, 25b/12, 31b/09
ş.+yını 13a/08, 13b/03, 16a/09, 17a/13, 17b/07, 20a/02, 26a/11, 26a/14, 28a/04, 30a/09, 35a/12, 35b/12, 37a/05
ş.+yla 23b/05
ş.+yundan 27b/05
ş.+yuñ 13a/08
ş. kurbagasını 22b/08
ş. şakağı 9a/04
ş. şığırı 4b/04
ş. şığırına 4b/10
[=73]
şufra Anüs.
ş.+sı 31b/09
ş.+sına 17a/03, 17a/05
[=3]
Suhûlet Ar. Kolaylık.
s.+le 29b/11
[=1]
Şuqatri (<Ar. Sokotra) Hint okyanusunda, Guardafui burnunun 250 km ve Arabistan'ın güney kıyısının 400 km açığında; 3580 km2 alana sahip ada, Sukutra Adası.
ş.+(şabr-ı şuqatri) 31b/14
[=1]
su'le Öksürük.
s.+si 14b/06
[=1]
şuluk At dizginlerinin altındaki zincire takılan ve atın çenesini içine alan halka.
ş. 8a/02
[=1]
şüret Ar. Tarz, yol, şekil.
ş.+de 35a/04
ş.+i 33a/15
[=2]
şusam Bk. Sîsam.
ş. kökini 31a/06
ş. yağı 10a/13, 13a/15
[=3]

şusuzlık Susuz olma, susuz kalma durumu.
ş.+a (şusuzlığa) 2b/01, 6b/01
[=2]
şu'ûbet Ar. Zorluk, güçlük, zahmet.
ş.+ol- 28a/11
[=1]
süd Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.
s. 1b/06, 21b/10, 33a/13
s.+ile 26a/02
s.+iyle 34a/01
[=5]
sülügen Boyacılıkta pastan koruyucu ve astar olarak kullanılan, bileşiminde yaklaşık %80 kurşun ortoplumbat ile %20 kurşun protoksit bulunan, kırmızı renkli, çok yoğun ve zehirli pigment.
s. 14b/14
[=1]
sülük Sülüklerden, tatlı sularda yaşayan, vücudunda 22 sindirim kesesi olduğu için bir kezde, ağırlığının sekiz katı kan emebilen, halk arasında bazı kan hastalıklarının tedavisinde yararlanılan hayvan. Hirudo medicinalis.
s. 15b/01, 27b/08, 29a/05
[=3]
sülümen Salyangoz.
s. 23b/04
[=1]
sünger Genellikle denizlerde bir yere tutunarak koloni durumunda yaşayan, çok hücreli ilkel hayvan (spongiaria)ın, temizlik işlerinde kullanılan, suyu fazlaca çeken esnek iskeleti.
s.+ile 9b/10
[=1]
sünnet Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı.
s. 2b/08, 2b/09
[=2]

sür-

s.-e 10b/10, 10b/12, 10b/12,
11a/11, 17a/03, 29b/06
s.-eler 10b/13, 12b/15, 13a/07,
13b/04, 13b/05, 13b/06, 16a/10,
23a/04, 23a/10, 23a/11, 23a/12,
24b/10, 25a/11, 27a/05, 27a/07,
27a/15, 27b/07, 29a/10, 31b/09,
31b/14, 32b/15
s.-er 9a/06, 10a/09, 31b/06
s.-seler 35b/12
s.-üp 10a/13, 25a/10, 27b/05,
29b/07, 30b/01, 35b/01
[=37]

sür'at Ar. Çabukluk, hızlılık.

s.+ıla 30b/01
[=1]

sürç- Yürürken yanlış adım atıp
dengesini bozmak.

s.-er 33b/06
[=1]

sür- İnce bir tabaka halinde bir yüzeye,
zemine yaymak veya dökmek; serpmek

s.-e 27a/10
s.-eler 27b/12
s.-ecegi 24b/11
s.-üp 35b/06
[=4]

süsen (< Far. süsen) Süsengillerden,
yaprakları kılıç biçiminde, çiçekleri iri
ve mor renkli, güzel görünümlü ve
kokulu, çok yıllık bir süs bitkisi,
zambak, iris germanica.

s. köki 20b/08
[=1]

süz- Bir sıvıyı, içindeki katı
maddelerden ayırmak için bez veya
delikli bir kaptan geçirmek.

s.-eler 19b/14, 20b/09
s.-üp 9b/02, 17a/07, 18a/01,
31b/12
[=6]

Ş

şab (<Ar. şabb) Alüminyum ve
potasyum sülfatından veya amonyum
alüminyum sülfatından oluşan, sıcak

suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir
madde.

ş. 24a/04, 27b/14, 28b/14
ş.+ile 28b/12
[=4]

şāf Far. Fitol.

ş.+gibi 17a/05
[=1]

şāh-tere Şahteregillerden, küçük
çiçekli, parçalı yapraklı, gök mavisi
renginde, yol kenarlarında ve tarlalarda
yetişen, taşıdığı fumarin adlı alkaloit
sebebiyle tıpta kullanılan bitki.

ş. 11b/06
[=1]

şāh tamar Kalbin pompaladığı temiz
kanı aorttan alıp vücudun baş kısmına
taşıyan; boynun iki tarafındaki atar
damarlardan her biri.

ş.+ından 26b/07, 29a/07
[=2]

şakak 1. Cilt veya mukozanın hafifçe
veya yüzeysel olarak çatlaması.

ş. 26a/01,
2. Başın yan tarafında gözle
kulak arasında kalan, elmacık
kemiğinin üstündeki
çukurumsu kısım.

ş. 26a/05
[=2]

şakq Ar. Yarma, yarıлма.

ş. 23b/09
[=1]

şalgam Far. Hardalgiller familyasından,
toprak altı yumruları sebze olarak
kullanılan, enerjice zengin, lezzetli;
ancak köklerinde ve yapraklarında
glikosinolatlar bulunan, etin rengini,
sütün tat ve kokusunu bozabilen, tiroit
bezinin büyümesine yol açan bitki.

Brassica rapa.

ş. 15a/06
[=1]

Şam Suriye'nin başkenti.

ş.+uñ 7a/15
[=1]

şap Bk. Şab.

ş. 17b/15
 ş.+ı 29b/05
 [=2]
şa‘r-ı mahlūk (Metinde) Üzenginin atın ayağının denk geldiği yerde buruşuk tüylerinin olmasıdır.
 ş. 6a/01, 6b/08
 [=2]
şa‘r-ı meftūl (Metinde) Atın baldırlarında güzellik nişanın olmasıdır.
 ş. 6a/01, 6b/09
 [=2]
şarāb Ar. Üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki.
 ş. 15b/07, 16b/03, 21a/14, 34a/08
 ş.+a 14a/07
 ş.+ı 32b/08
 ş.+ıyla 17b/01
 ş.+ile 16b/13, 20b/09, 21a/12, 21b/01, 30a/04, 31b/12, 33b/15
 ş.+la 33b/14
 ş. **şulumı** 21b/11
 [=16]
şāyed Far. Eğer anlamında kullanılan bağlaç.
 ş. 32b/09
 [=1]
şebīh Ar. Benzer.
 ş.+ol- 4b/04, 4b/07, 4b/11, 4b/13
 [=4]
şedīd Şiddetli, Zorlu.
 ş. 16a/07, 27a/10, 27b/03
 ş.+e 2a/03
 [=4]
şehīd Ar. Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.
 ş. 4b/01
 [=1]
şeker Far. Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen,

mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı.
 ş. 13a/15, 33a/08, 33a/13
 ş.+i 11b/02
 [=4]
şem‘ Ar. Mum.
 ş. 24a/07
 [=1]
şerbet Ar. Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek.
 ş. 31a/15
 ş.+gibi 31a/05
 ş.+i 34b/13
 ş.+it- 16b/03, 34b/12
 ş.+iyle 12b/13, 17a/11
 [=7]
şerīf Ar. Şerefli, kutsal, mübarek.
 ş.+(**ḥadīs-i şerīf**) 3a/03
 ş.+(**ḥadīs-i şerīf**) ile 4a/04
 ş.+(**iḥlāş-ı şerīf**) 18b/09
 ş.+(**ma‘nā-yı şerīf**) 4a/01
 [=4]
şerikin (Metinde) İkili.
 ş. 36a/04
 [=1]
şey‘ Ar. Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.
 ş. 9b/09, 33b/05, 36b/15
 ş.+i 19a/04
 [=4]
şırınka Ucuna içi delik bir iğne takılarak vücûda ilâc vermeye yarayan küçük pompa, enjektör.
 ş.+ile 17a/09
 [=1]
şırluğan (<Far. şır ravğan) Haşhaş yağı, susam yağı. Sesami oleum.
 ş. 9b/12
 [=1]
şiddetlü Zorlu, sert.
 ş. 26a/12
 [=1]
şifā Ar. Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma.
 ş.+bul- 14b/06, 22a/05

[=2]
şikāl Ar. Bukağı, köstek.
 ş. 4a/12, 4a/13, 5b/15
 [=3]
şikest Far. Kırılmak.
 ş.+ol- 16a/14
 [=1]
şirā Alım satım, alışveriş.
 ş.+(bey' ü şirā) 36a/04
 [=1]
şir Arpa, yulaf vs. tarzı bir tahıl
 yiyeceği.
 ş. 7b/15
 [=1]
şiş Şişmiş olan yer, şişlik.
 ş. 13b/04, 13b/05, 16b/11,
 19a/03, 19a/04, 21a/05, 22a/07,
 23a/07, 23a/12, 25a/05,
 25b/10, 29b/04, 29b/06, 36a/14
 [=14]
şiş- Gerilmek, kabarmak, şişkin bir
 durum almak.
 ş.-e 31a/03
 ş.-er 13a/04, 27b/02
 ş.-se 26b/10
 [=4]
şişe Far. İçerisine sıvı konulan, cam
 veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun
 kap.
 ş. 33b/13
 [=1]
şol İşaret sıfatı; Şu,o.
 ş. 3b/08, 4a/01
 [=2]
şübhe Bir hususla ilgili gerçek veya
 doğrunun ne olduğuna kesin biçimde
 karar verememe durumu, kuşku.
 ş. 36b/02
 ş.+olun- 36b/03
 [=2]

T

tā Far. Kadar, dek, değin, nihâyet,
 sonunda, işte.
 t. 10a/15, 13b/02, 14b/15,
 17b/06, 18a/11, 21a/08, 21a/14,
 22a/03, 29a/13, 32a/09
 [=10]

tābe Far. Tava.
 t.+de 10b/02
 [=1]
tabh Ar. Pişirme.
 t.+it- 35a/12
 [=1]
ta'bir Ar. İfade,anlam.
 t.+it- 36b/15
 t.+olun- 36a/03, 36a/04, 36a/07,
 36a/08, 36a/10
 [=6]
taḥammül (Bir yükü) Taşıma,
 yüklenme.
 t.+i 8a/02
 [=1]
taḥmīnen Yaklaşık olarak, aşağı yukarı,
 takriben.
 t. 8b/14
 [=1]
tahta kurşun Yassı Kurşun.
 t.23a/15
 [=1]
taḥrīr Ar. Yazı yazma.
 t.+it- 18b/04, 18b/05
 [=2]
taḥvīl Ar. Değiştirme, bir durumdan
 başka bir duruma çevirme.
 t.+it- 11a/06
 [=1]
taḥāncal (Metine göre) Muska için
 yazılan bir dua adı.
 t. 18b/03
 [=1]
taḥīm Aynı iş için kullanılan ve hepsi
 berâber bir bütün teşkil eden âletlerin
 tamâmı.
 t. 6a/08
 t.+ıyla 23a/13
 [=2]
talak Karın boşluğunun sol üst
 kısmında kaburgaların hemen altında,
 midenin sol arka tarafında bulunan, kan
 dolaşımını düzenleyen ve kan yapan,
 yaklaşık 200 gr. ağırlığında, çok
 damarlı, koyu kırmızı renkte, yassı
 uzunca organ.
 t.+ma 19b/03

[=1]
ta‘lîk Ar. Asma, asılma
t. 9a/11, 10b/03
 [=2]
tâlîl Ar. Papovavirus grubundan, DNA’lı bir virüsten ileri gelen iyicil üstderi uru; siğil. Krş. sigil.
t. 29a/11
 [=1]
tamām Ar. Bir şeyin hepsi, tamamı, bütünü, tümü.
t. 8a/15, 32a/13
 [=2]
ṭamar Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.
ṭ. 14a/10, 15a/04
ṭ.+dan 21b/14
ṭ.+ından 26b/07, 29a/07
ṭ.+lar 18a/09
ṭ.+ları 15a/08
ṭ.+ların 18a/08
 [=8]
 [=1]
ṭar Dar.
ṭ. 36b/12
 [=1]
ṭaraf Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.
ṭ.+ına 10b/12
ṭ.+ında 6b/04, 7a/01, 18b/04, 18b/06
ṭ.+ından 7a/03, 7a/04, 21b/13, 26b/09, 32b/11, 34a/03
ṭ.+ını 18a/08
ṭ.+ınıñ 18b/05
 [=13]
Ṭarbağ (Metin)Arap cinsi at.
ṭ. 7a/13
 [=1]
ṭarîk Yol.
ṭ.+i diger 30b/07
 [=1]
ṭas İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap.
ṭ.+ına 17b/10, 17b/13
 [=2]

taştîr Ar. Satır hâline koyma, satır hâlinde yazma.
t.+it- 18b/07
 [=1]
taş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki maden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisimlerden kopmuş veya koparılmış parça.
t. 12b/08, 14b/01
t.+a 6b/02
 [=2]
ṭaşra Dışarı.
ṭ. 32b/06
ṭ.+sında 7a/05
 [=2]
taṭhîr Ar. Temizleme.
t.+et- 12b/08
 [=1]
ṭavlan-(Hayvan için) Semirmek, şişmanlamak.
ṭ.-ur 35a/04
 [=1]
ṭavşan Tavşangillerden, uzunluğu 70 cm kadar olan, kulakları başından uzun, ön bacakları arka bacaklarından kısa, çok hızlı koşan, dudakları kalın ve çok hareketli kuyruğu kısa, kemirgen memeli hayvan. Lepus.
ṭ. 1b/08
ṭ. mayısı 34a/08
 [=2]
ṭavuk Tavukgillerden, her yerde yetiştirilebilen, eti ve yumurtası için üretilen, kanatları kısa ve küt evcil kümes hayvanı. Gallus gallus.
ṭ. 29b/15, 33b/09, 34a/06
ṭ.+a 33b/09
ṭ.+ı 19a/14, 30a/03
ṭ.+uñ 34a/05
ṭ. necisi 15b/06, 34a/01
ṭ. tersi 9b/07
ṭ. tügi 30b/03
 [=11]
ṭay Üç yaşına kadar olan at yavrusu.
ṭ.+uñ 8a/11

[=1]
ṭayan-Kaldırabilecek güçte olmak, dayanmak.
ṭ.-cāk 13b/07
ṭ.-ur 6a/09
ṭ.-ur imiş 2b/01
[=3]
tāze 1. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.
t. 15b/12
2. Yeni, zamanı geçmemiş.
t.+ise 11b/05
[=2]
tebevṭūl İşeme, idrarını yapma.
t.+eyle- 28b/08
[=1]
tecrūbe (<Ar. tecrībe) Sınamak, denemek.
t.+iḥūn 2b/02
[=1]
tecrūbesiz Tecrūbesi olmayan.
t. 37a/04
[=1]
tedārīk Ar. Edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma.
t.+it- 2b/05
[=1]
tedbīr Ar. Bir şeyi sağlayacak ya da olası bir tehlikeyi önleyecek yol, çare; önlem.
t. 7b/06
[=1]
tegelti Yük hayvanlarının semerinin altına konan kaba keçe, eyer keçesi, içlik.
t. 36b/06
[=1]
te'hīr Erteleme, sonraya bırakma.
t.+i 37a/05
t.+it- 37a/03
[=2]
tekerlen- Yuvarlanmak.
t.-ür 7a/07
[=1]
tekrār Aynı olayın, işin, hareketin yeniden ortaya çıkışı, tekrarlanması.

t. 10a/15, 21a/13, 24b/03, 31b/13, 32a/05, 35b/04
[=6]
tel Teller hâlinde, her teli ayrı ayrı ve tek tek.
t.+tel 25a/09
[=1]
temiz (<Ar. temyīz) 1. Bir yeri kirleten şeylerden arındırmak, temiz duruma getirmek.
t. 7b/07, 32a/10
[=2]
temre Deride yer yer küme durumundaki birtakım kabartılarla kendini gösteren hastalık, temriye.
t.+lerine 25a/06
[=1]
temregü Bk. Temre.
t. 11a/01
[=1]
tençire İçinde yemek pişirilen, kapaklı madeni kap.
t.+nüñ 19a/15
t.+ye 19a/08, 19a/14
[=3]
tenkiye Ar. Su vermek sûretiyle kalın bağırsağın içini temizleme.
t.+it- 17a/09, 17a/09
[=2]
tepe 1. İnsan veya hayvanın başının üst kısmı, iki kulak arasındaki bölümü.
t.+sinden 18a/11
2. Bir şeyin veya yerin tam üstü.
t.+sini 29b/10
[=2]
terākūm Ar. Yığılma, birikme.
t. 9b/06
[=1]
terāzūla- Far. Dengelemek.
t.-yup 5a/10
[=1]
terementi Kozalaklı ağaçlardan ağacın çizilmesiyle veya kendi kendine akan ve yağlı boya yapımında, yağlı boyaların inceltmesinde, şeffaflaştırılmasında kullanılan kokulu reçine.
t. 29b/07

t.+ile 29b/06
[=2]
tereyagı Sütten çıkarılan taze yağ.
t. 9b/01, 10b/13, 13a/06, 24b/11,
33a/12
[=5]
teri Deri.
t.+si 11b/01
t.+sini 11a/13
[=2]
terkib Ar. Birkaç şeyin birleşmesinden meydana gelen şey; bileşim.
t.+i 20b/11
t.+üdü 11b/10
[=2]
terle- Isının, harcanan bir gücün, yoğun bir heyecanın etkisiyle derisinin gözeneklerinden ter çıkarmak; ter dökmek.
t.-mez 17a/02
t.-ye 17b/06
[=2]
terled- Terlemesini sağlamak.
t.-üp 30b/13
[=1]
terlü Terli.
t. 15b/05, 22a/05, 22a/06
[=3]
ters Hayvan pisliği.
t.+i 17a/04
t.+i (fare tersi) 31a/01
t.+i (göğercin tersi) 14a/05
t.+i (tavuk tersi) 9b/07
t.+ini 20a/13
t.+iyle 14a/06, 20a/15
[=7]
tersle- (Hayvan için) Pislemek.
t.-rken 31b/09
t.-ye 31a/03
t.-yemez 31a/01
[=3]
te'sir Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.
t. 24b/06
[=1]

tesmiye Ad koyma, adlandırma, belli bir isimle isimlendirme.
t.+buyur- 2b/07
t.+it- 2b/09, 29a/11
[=3]
teşbih Benzetme, benzetilme.
t.+bulun- 4b/02
[=1]
teyelti Bk. Tegelti.
t. 29a/07
[=1]
tıknefes Nefes alma güçlüğü olan, güçlükle nefes alan.
t. 36b/06
[=1]
tlâ Ar. Sürülecek veya sürünülecek sıvı veya merhem.
t. 11a/11, 21b/05, 24a/02, 24a/06, 24a/08, 24b/13, 25a/04, 25a/06, 26a/05, 27a/01, 28a/01, 28b/06, 29b/03, 30b/04, 30b/15, 31b/08, 32a/08, 32a/15, 33b/15, 34a/08, 34a/10
t.+eyle- 14a/15, 15a/02, 22a/13
t.+ile 22a/03
t.+it- 10b/14, 11a/08, 11a/11, 13b/02, 13b/15, 14b/03, 21a/01, 21a/15, 21a/15, 21b/11, 26a/10, 26b/10, 26b/13, 31a/10
[=39]
tımâr Far. Binek hayvanlarının derisini, kıllarını, tüylerini kaşığı, fırça, tarak, gebre, sünger, tırnak bıçağı veya makasla temizleme.
t.+dan-soñra 27b/04
t.+eyle- 27a/05
t.+it 7b/14, 27a/15
[=4]
tırâş (Sakal, bıyık, kıl için) Dibinden kesme, kazıma.
t.+eyle- 22b/14, 23b/12
[=2]
tırnak İnsan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka.
t. 32b/09

t.+ı 4b/15, 5a/01, 6a/10
t.+ına 18a/03, 18a/04, 18a/05, 18b/05, 18b/06
t.+ında 18b/05, 26a/01
t.+ını 18b/01, 25b/05, 25b/09
t.+ımuñ 25b/06, 25b/07
t.+ları 7a/08
t.+larına 36a/15
t.+larını 18a/07, 35a/01
[=21]
tiftik Eskiden yara tedâvisinde pamuk yerine kullanılan tiftik yününden sargı.
t. 29b/07
[=1]
tiksir- Ağız kapalıyken hafifçe aksırmak.
t.-ir 10a/08
[=1]
timar Binek hayvanlarının derisini, kollarını kaşağı, fırça vb. ile temileme.
t.+it- 35a/11
[=1]
timür Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış veri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510 atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.
t. 8b/10
t.+ile 15a/04
[=2]
timürkır (At rengi için) Koyu kır.
t. 2a/12, 6a/07
[=2]
tiryāk Hayvani, nebati ve madeni maddelerin karışımından meydana gelen, sancıya, öksürüğe, yılan ve akrep sokmasına, bazı hastalıklara ve zehirlenmeye karşı kullanılan afyonlu macun, zehir.
t. 20b/10
[=1]
tiryāki Şifalı, faydalı, tedavi eden
t. 16b/13, 33b/15
[=2]

tız Far. Görece olarak kısa bir sürede; çabuk, süratli, acele.
t. 5a/08, 8a/07
t.+tiz 10a/08
[=3]
tizçek Çabucak.
t. 7a/10, 8a/08
[=2]
tohra Torba.
t.+ile 10b/03
t.+sını 10b/02
[=2]
tohum (<Far. tuhm) Bitkilerde döllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen tane.
t.+ı 13a/07, 13a/08, 14a/04, 16a/03, 18a/01, 20b/09, 22a/01, 30a/12
t.+ını 14a/06
[=9]
toğun- Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek.
t.-açak 6b/07
t.-up 12a/09
[=2]
toğuz Sekizden sonra, ondan önce gelen sayının adı.
t. 11b/12, 16a/15, 22b/05
t.+ına 11b/13
t.+unda 8b/08
tol- Dolmak.
t.-ar 19b/03, 21b/03
t.-arsa 12a/07
t.-dıralar 15a/12
t.-dırup 14a/14, 14b/10
t.-durup 11b/13
[=7]
tolaşuk Karışık, çapraşık.
t. 5a/13
[=1]
toldır- (Boş bir şeyi) Dolu hâle getirmek, dolmasını sağlamak.
t.-up 19a/15, 22b/12
[=2]

tolu İçinde, alabileceği kadar veya ona yakın derecede kimse veya şey bulunan, dolmuş olan.

t.+sı 17b/10

[=1]

toluca Atın boynunda olan bir hastalık.

t. 13b/10

[=1]

ton At tüyünün rengi.

t.+dan 36b/14

t.+dur 3b/11

t.+undan 36b/13

[=3]

topuk Atgillerde ve gevişgetirenlerde bacakların incikle bukağılık arasında kalan ve ana bilek ya da tarakkemiğinin ilk parmak kemiği ve iki büyük susamsı kemikle yaptığı ekleme dayanan bölge.

t.+larına 36a/13

[=1]

torak Dere otu. Anethum graveolens.

t. otı 13a/07

[=1]

torba yoğurdu Süzme Yoğurt.

t. 27a/09

[=1]

torı Çeşitli tonları bulunan kızıl kahve rengi at rengi.

t. 2a/14, 2a/15, 2b/04, 3a/11,

3b/10, 6a/03, 6a/06

t.+at 2a/13

t.+sıdur 6a/05

[=9]

toru Bk. Torı.

t.+at 6a/06

[=1]

toz Ezilen, dövülen, öğütülen katı bir maddenin çok küçük taneciklere bölünmüş durumu.

t.+muñ 11b/10

t. şekeri 11b/02

[=2]

tulum Kimi yiyecek ve içecekleri korumak için kap olarak kullanılan, önu yarılmadan bütün olarak yüzülmüş ya da torba biçiminde dikilmiş hayvan derisi.

t.+ı 21b/11

t.+ile 21b/11

[=2]

tuman Yanan bir maddeden çıkan, içinde tamâmıyla yanmamış katı zerrelere ve buğu bulunan gaz, is.

t. 11a/12, 12a/01

[=2]

tur- 1. Bir yerde olmak, bir yerde beklemek, üzerinden zaman geçmek.

t.-a 11a/10, 14b/02, 14b/10, 19b/11, 21a/10, 21b/02, 21b/05, 21b/12, 22a/04, 22a/04, 22a/14, 22b/10, 23a/01, 23a/06, 23a/10, 23b/07, 25b/11, 27a/04, 27a/08, 28b/10, 30a/02, 30a/06, 32a/07, 32b/14

t.-duğda 35b/03

2. (Yiyecekler veya nesneler için) Bulunduğu yerde bir zaman kalıp beklemek, üzerinden zaman geçmek.

t.-duğda 23a/14

3. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak.

t.-dığ 9a/07

t.-ur 2a/15

t.-ıçak 22a/08

ayağ üzere tur- 2a/15

[=30]

turb Turpgiller familyasından, salkım durumundaki çiçekleri beyaz, sarı veya mor renkte, yaprakları karşılıklı, meyvesi acımsı ve etli, kökleri yenen bitki.

t. 5a/01

[=1]

tüt (<Far. tüt) İki çenekliler sınıfının dutgiller familyasından, yaprakları ile ipek böceği beslenen, odunundan tarım aletleri, araba, mobilya vb. şeyler yapılan, 1 ile 18-20 metre boyunda dayanıklı ağaç (Monis) ve bu ağacın beyaz, kara, koyu pembe renklerindeki yaş ve kuru olarak yenen, şurubu, pekmezi ve pestili yapılan tatlı meyvesi.

t. ağacımuñ 31b/10

[=1]
- 1. Bedeni veya bedeninin bir bölümünü, belli bir duruşa geçirmek ve o duruşu sürdürmek.
.-alar 10a/06
.-ar 12b/11, 21b/10, 33b/05
 2. Elle kavramak, elinde bulundurmak.
.-alar 34a/06
 3. Bir kimseyi, bir hayvanı bir yerinden kavrayarak hareketini yönlendirmek ya da engellemek.
.-up 19a/10
 [=6]
a - 19a/10
başlık - 36b/09
et - 34b/09, 35a/05
na'l - 36b/01
a - 20a/03, 33a/15
 [=7]
l- levini yerine getiremez durumu gelmek.
.-an 24b/07, 24b/11, 24b/14
.-ur 26a/07
 [=4]
i Ar. Sürme taşının göze sürülen tozu, tutya.
t. 11b/10
 [=1]
l- levini yerine getiremez durumu gelmek.
.-sa 20a/13, 25a/13
.-ur 22a/09
 [=3]
z Suda eriyen, kokusuz, dili yakan bir tada sahip, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.
. 11a/05, 12a/06, 21b/15, 22a/15, 24a/04, 26b/12, 27b/14, 31b/08, 35a/07
.+ı 14b/09, 15b/02, 17a/08, 22a/12, 23a/03, 25b/08, 26b/10, 27b/11, 33b/14, 35a/07
.+ım 20a/15
.+ile 15b/03, 28b/11
.+u 34a/09
+inu 17a/14

[=24]
zlı Tuz mktrı çok olan.
. 24b/07
 [=1]
g nsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince kıl. Tüy.
t.+ile 30b/03
 [=1]
Türkmen Oğuz Türkleri'nin bir kolu ve bu koldan olan kimse.
t.+ 7a/15
 [=1]
tsi Etrfa güzel bir koku yaymak veya nazar, sinir hastalıkları, sara vb.ni gidermek, bunlardan korunmak maksadıyla yakılan kokulu madde.
t. 9b/09
 [=1]
y nsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince kıl.
t. 36a/06, 36a/10
t.+bit- 31a/08, 31a/10
t.+i 6b/12, 15b/06, 19a/14, 25b/07, 36a/06
t.+ile 19a/14
t.+inu 1b/07, 6b/10
t.+leri 6b/07, 6b/14, 33a/04, 36a/12, 36b/07
 [=17]
U
uc Bir nesnenin genellikle sivri olan bitim noktası.
u.+una 17a/15, 25b/06
 [=2]
'd'l-khr Akırı Karha olarak da bilinen çok yıllık bir bitkidir.
u. 10a/02, 12b/12, 23a/03, 23a/08
 [=4]
ufa Boyutları gerekenden veya olağandan küçük.
u.+ufa 28a/15
 [=1]
uğra- Bir şeye maruz kalmak.
u.-sa 15b/04, 31a/11, 34a/11
 [=3]
ishle uğra- 34a/11
 [=1]

uğurlu İnsana iyilik ve saâdet getiren, kutlu, meymenetli.

u.+dur 7a/02
[=1]

uğursuz Kötülük getiren, uğurlu olmayan, meymenetsiz, meşum, menhus.

u. 6b/13
[=1]

un Tahıl veya bazı besin maddelerinin öğütülmesinden elde edilen toz durumundaki besin.

u.+dan 24a/12
u.+ı (arpa unı) 22b/02
u.+ını (arpa unını) 12a/10
[=3]

‘unnāb Ar. Hünnapgiller familyasından, almaşık yapraklı, dikenli, küçük yeşilimsi çiçekli ağaç (Zizyphus jujuba) ve bu ağacın, hafif müşhil ve göğüs yumuşatıcı bir etkiye sahip meyvesi.

‘u. 13a/13
[=1]

ur Hücrelerin aşırı çoğalmasıyla dokularda meydana gelen ve büyüme eğilimi gösteren yumru; neoplazma, tümör.

u. 14b/07
[=1]

ur- 1. Tedavi amaçlı bir nesneyi bir organa uygulamak, basmak, koymak.

u.-up 18a/12
u.-alar 31b/02

2. Sürmek.

u.-alar 17b/02,

22a/14, 22b/01, 22b/03, 28b/13, 29b/02, 30a/10

3. Koymak, yerleştirmek.

u.-a 28b/10

u.-alar 21b/06, 22b/07, 26a/05, 28b/12, 32a/11

4. Vurmak.

u.-sañ 33b/06

5. Uygulamak, basmak.

u.-alar 9b/06, 12a/08

u.-arak 9b/11

u.-mayup 25a/10

6. Hasta olmak.

u.-ar 33a/06
[=21]

‘usret Ar. Sıkıntı, zahmet, zorluk, güçlük.

‘u. 33a/01
[=1]

ustura Tıraşta kullanılan çok keskin, açılır kapanır bıçak.

u.+ile 32b/02
[=1]

uykusuz Uyumamış veya uykusunu alamamış.

u. 34b/06
[=1]

uyluk Bacağın kalçadan ya da leğenden dize kadar uzanan bölümü.

u.+ları 5b/01
[=1]

uyuz Uyuzböceği denen bir akarın insanda ve hayvanda deri altına yerleşmesinden ileri gelen bulaşıcı, kaşıntılı deri hastalığı.

u.+a 24b/06

u.+ol- 27a/02
[=2]

uzun İki ucu arasındaki uzunluk çok olan ya da benzerlerine oranla daha çok olan.

u. 4b/06, 4b/08, 4b/08, 4b/14, 5a/05, 6a/04, 6a/10, 7b/10

[=8]

uzunluk Uzunlamasına.

u.+da 4b/15
[=1]

‘użv Ar. Bir vücûdu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.

u.+una 35b/01
[=1]

Ü

üç İkidenden sonra dörtten önce gelen sayının adı.

ü. 2a/06, 4b/04, 7b/14, 8a/10, 8b/01, 9b/01, 10a/03, 10a/04,

10b/12, 11b/01, 11b/01, 11b/02, 12a/11, 13a/05, 15a/13, 16a/01, 16a/15, 16b/04, 16b/05, 16b/05, 16b/07, 17a/10, 17b/03, 18b/09, 19a/02, 19a/10, 19a/15, 19b/01, 19b/09, 21a/02, 23a/05, 23a/07, 23a/11, 23b/06, 24b/04, 30b/15, 32a/10, 33a/06
ü.+‘aded 16a/12
ü.+ini 16b/09
ü.+üni 24a/07, 33a/10
ü.+yer 4b/03, 4b/03, 4b/03, 4b/04
ü. gün 21b/12, 25a/10, 29b/02, 35b/06
ü. kerre 2b/11
 [=51]
üçer Üç sayısının üleştirme sayı sıfatı.
ü. 29a/05, 30b/04
 [=2]
üçinci Üç sayısının sıra sıfatı, sıradaki yeri ikinciden sonra, dördüncüden önce olan.
ü.+si 4b/06, 4b/09, 4b/12, 4b/15
 [=4]
üfle- Bir şey üzerine dudakları büzerek hızla nefes vermek.
ü.-ye 9a/13
ü.-yeler 10a/12, 11a/15, 11b/04, 11b/15, 12a/03, 15b/04, 26b/03
 [=8]
üfür- Üflemek.
ü.-eler 9b/14, 11b/09, 12a/12, 12b/07, 17b/05
 [=5]
ürkek Çabuk ürken, çok ürken, ödle.
ü. 5b/09
 [=1]
üst Bir bütünün yukarı bölümünde ya da geri kalanın üzerinde yer alan şey; üst yanı.
ü. 3b/04, 18a/12, 21b/13, 31b/01, 34a/03
ü.+i 4a/01
ü.+ine 16a/10, 22b/07, 23b/06
ü.+ünde 11a/01
ü.+ünde ol- 2a/01

ü.+üne 8a/04, 14b/01, 22b/13, 24a/12, 24b/02, 30a/05, 31b/02
 [=18]
üzengi Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz mâdenî halka.
ü. 6b/07
ü.+leri 8a/05
ü.+ye 8a/05
 [=3]
üzengü Bk. Üzengi.
ü.+ye 8a/03
 [=1]
üzere Üzerine, üzerinde.
ü. 2a/15, 3b/06, 5a/01, 20a/12, 23a/11, 23b/10, 24b/04, 28a/05, 30b/12, 35b/10
 [=10]
üzeri Bir şeyin gözle görünen dış yüzü; üstü.
ü.+ne 9b/15, 10b/10, 11a/08
ü.+nde 6b/06, 26a/05, 36a/02, 36a/11
ü.+nden 18a/15, 22b/10, 23a/15, 23b/02
ü.+ne 14a/14, 14a/15, 14b/02, 14b/12, 15a/12, 16a/06, 16b/06, 17b/11, 17b/13, 18b/02, 21b/04, 21b/06, 22a/03, 22a/10, 23b/02, 23b/06, 23b/10, 23b/13, 25b/03, 25b/11, 26a/05, 28b/09, 28b/09, 29a/01, 29a/02, 29b/02, 29b/07, 30a/14, 32a/08, 32b/05, 32b/12, 32b/13
ü.+ni 23b/12
ü.+idi 4b/01 üstü
 [=46]
üzerlik Sedef otugillerden, acı tohumları susama benzeyen, beyaz çiçekli, çok dallı, halk arasında tütsü olarak kullanılan sıcak bölge bitkisi.
ü. 18a/01
 [=1]
üzüm Asma adı verilen ağaççığın salkım durumunda ufak taneli, çekirdekli, ince kabuklu, sulu, etli, glikoz ve vitamin bakımından zengin,

yetiştığı yere göre pek çok çeşidi bulunan, tazesı ve kurusu yenen meyvesi.

ü.+i 12b/12, 30a/10

ü. çekirdegi 13a/13

[=3]

V

vāfık Ar. Düzgün.

v. 5a/04

[=1]

vaḥal Ar. Bataklık, bataklık, çamur.

v.+(maḥv-ı vaḥal) 19b/05

[=1]

vaḳıyye Ar. Ons; 28,3 gram ya da 40 dirhem ağırlındaki ölçü birimi.

v. 8a/01, 16a/03, 16a/11, 19b/08,

19b/10, 20b/13, 24b/08, 24b/11,

25a/07, 28a/03,

31a/13, 35a/09

[=12]

vaḳt Ar. Ölçülebilir bir nicelik olarak düşünülen ve akışı ilerleyişi açısından ele alınan süre; zaman.

v. 4b/01, 6a/15, 8b/10, 14b/04,

20a/10, 20b/05, 24b/11, 32b/01,

33a/01

v.+da 11a/03, 34b/08

v.+da (bir vaḳt) 2a/05

v.+ında 9b/14, 19a/03

[=14]

var Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan.

v. 7b/10, 8a/02, 10b/04, 29a/09,

30b/03, 36a/13, 36a/13

v.+dır 21b/14

v.+ise 18b/04, 18b/06

[=10]

var- Ulaşmak, vasıl olmak.

v.-mca 6a/14, 30a/01, 36a/11

v.-ur 11a/03

[=4]

vārid Gelen, ulaşan, vāsıl olan.

v.+ol- 3a/05

[=1]

vāsıfāt Ar. Tay doğduktan altı ay sonra, orta yan kesici dişlerin yanından çıkan dişler; yan kesici dişler.

v. 8a/13

[=1]

vāsi' Ar. Geniş.

v.+ol- 5a/03

[=1]

vaz' Ar. Koymak.

v. 14a/15, 15a/12, 23b/13,

28b/10, 29a/01, 33a/03

v.+eyle- 12a/06, 14b/13, 15b/01,

18b/02, 19a/09, 25a/08, 26b/15,

29b/08, 32b/14

v.+it- 9b/02, 16a/12, 28b/11,

32b/02

v.+olın- 24b/06, 35b/09

v.+olun- 32b/01

[=22]

ve Bağlaç. İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.

v. 1b/04, 1b/04, 1b/04, 1b/04,

1b/06, 1b/08, 1b/08, 1b/08,

1b/09, 1b/09, 2a/01, 2a/01,

2a/03, 2a/05, 2a/05, 2a/05,

2b/01, 2b/02, 2b/05, 2b/11,

3a/01, 3a/03, 3a/04, 3a/06,

3a/07, 3a/08, 3a/08, 3a/12,

3a/13, 3a/14, 3b/03, 3b/04,

3b/04, 3b/05, 3b/08, 3b/09,

4a/02, 4a/03, 4a/06, 4a/09,

4a/11, 4a/13, 4a/15, 4b/03,

4b/03, 4b/04, 4b/06, 4b/06,

4b/10, 4b/11, 4b/15, 5a/02,

5a/04, 5a/05, 5a/05, 5a/05,

5a/06, 5a/06, 5a/06, 5a/07,

5a/07, 5a/07, 5a/08, 5a/08,

5a/09, 5a/11, 5a/12, 5a/13,

5a/14, 5a/15, 5b/01, 5b/02,

5b/03, 5b/03, 5b/05, 5b/05,

5b/06, 5b/06, 5b/07, 5b/07,

5b/09, 5b/09, 5b/09, 5b/11,

5b/15, 6a/01, 6a/01, 6a/02,

6a/03, 6a/03, 6a/04, 6a/04,

6a/05, 6a/07, 6a/07, 6a/08,

6a/08, 6a/09, 6a/09, 6a/09,

6a/10, 6a/10, 6a/10, 6a/11,

6a/14, 6a/15, 6a/15, 6b/01,
6b/01, 6b/01, 6b/02, 6b/02,
6b/04, 6b/05, 6b/05, 6b/06,
6b/08, 6b/09, 6b/11, 6b/15,
7a/01, 7a/02, 7a/04, 7a/09,
7a/10, 7a/11, 7a/12, 7a/13,
7a/13, 7a/13, 7a/13, 7a/13,
7a/13, 7a/14, 7a/14, 7a/14,
7a/14, 7a/14, 7a/14, 7a/15,
7a/15, 7a/15, 7a/15, 7a/15,
7b/01, 7b/01, 7b/01, 7b/06,
7b/07, 7b/07, 7b/07, 7b/08,
7b/09, 7b/10, 7b/10, 7b/12,
7b/12, 7b/13, 7b/14, 7b/15,
8a/03, 8a/05, 8a/06, 8a/07,
8a/07, 8a/07, 8a/08, 8a/08,
8a/10, 8a/11, 8a/12, 8a/13,
8b/02, 8b/04, 8b/05, 8b/09,
8b/10, 8b/13, 8b/14, 8b/14,
8b/14, 8b/15, 9a/03, 9a/04,
9a/06, 9a/06, 9a/07, 9a/07,
9a/09, 9a/09, 9a/09, 9a/12,
9a/13, 9a/14, 9a/14, 9b/01,
9b/02, 9b/07, 10a/01, 10a/04,
10a/08, 10a/09, 10a/10, 10a/10,
10a/13, 10a/13, 10a/14, 10b/02,
10b/04, 10b/08, 11a/05, 11a/05,
11a/06, 11a/06, 11a/08, 11a/10,
11a/10, 11a/12, 11a/13, 11b/01,
11b/02, 11b/05, 11b/07, 11b/07,
11b/11, 11b/12, 12a/06, 12a/13,
12a/15, 12b/01, 12b/01, 12b/03,
12b/04, 12b/10, 12b/10, 12b/11,
12b/12, 12b/12, 12b/12, 12b/12,
12b/15, 13a/04, 13a/04, 13a/04,
13a/04, 13a/07, 13a/07, 13a/09,
13a/12, 13a/13, 13a/13, 13a/15,
13b/01, 13b/02, 13b/12, 13b/14,
14a/02, 14a/07, 14a/11, 14a/11,
14a/12, 14b/11, 14b/09, 14b/10,
14b/11, 14b/11, 15a/04, 15a/06,
15a/11, 15a/12, 15a/13, 15a/14,
15a/14, 15a/14, 15a/15, 15b/07,
15b/08, 15b/11, 16b/03, 16b/05,
16b/09, 16b/09, 16b/11, 16b/11,
16b/12, 16b/15, 17a/04, 17a/07,
17a/14, 17b/01, 17b/05, 17b/06,

17b/07, 17b/10, 18a/02, 18a/03,
18a/06, 18a/09, 18a/10, 18a/12,
18a/12, 18a/13, 18a/15, 18b/06,
18b/09, 18b/11, 19b/05, 19b/09,
19b/12, 19b/15, 20a/02, 20a/02,
20a/03, 20a/03, 20a/08, 20a/09,
20a/09, 20a/09, 20a/10, 20a/11,
20a/14, 20b/01, 20b/01, 20b/08,
20b/08, 20b/08, 20b/13, 20b/14,
21a/05, 21a/05, 21a/11, 21a/13,
21b/05, 21b/07, 21b/07, 21b/15,
21b/15, 22a/01, 22a/01, 22a/02,
22a/07, 22a/12, 22a/15, 22b/02,
22b/11, 22b/12, 23b/04, 23b/05,
23b/05, 23b/13, 24a/01, 24a/04,
24a/04, 24a/04, 24a/04, 24a/07,
24a/07, 24a/13, 24a/14, 24b/01,
24b/06, 24b/07, 24b/07, 24b/08,
24b/08, 24b/09, 24b/10, 24b/12,
25a/01, 25a/01, 25a/01, 25a/14,
25a/14, 25b/02, 25b/08, 25b/09,
26a/03, 26a/04, 26a/04, 26a/05,
26a/07, 26a/09, 26a/10, 26a/10,
26a/11, 26a/11, 26b/08, 26b/11,
26b/11, 26b/12, 26b/13, 26b/15,
27a/01, 27a/02, 27a/03, 27a/13,
27b/01, 27b/02, 27b/02, 27b/06,
27b/09, 27b/10, 27b/10, 27b/11,
27b/13, 27b/13, 27b/14, 27b/14,
27b/15, 27b/15, 28a/02, 28a/06,
28a/07, 28a/08, 28a/15, 28b/02,
28b/03, 28b/10, 28b/14, 28b/14,
29a/03, 29a/06, 29a/08, 29b/01,
29b/02, 30a/07, 30a/11, 30a/11,
30a/15, 30b/04, 30b/06, 31a/03,
31a/05, 31a/12, 31b/01, 31b/04,
31b/05, 31b/06, 31b/08, 31b/11,
31b/11, 32a/01, 32a/12, 32b/04,
32b/11, 33a/03, 33a/04, 33a/05,
33a/05, 33a/09, 33a/13, 33a/13,
33a/14, 33a/15, 33a/15, 33b/01,
33b/05, 33b/06, 33b/13, 33b/13,
33b/13, 33b/14, 33b/14, 33b/15,
34a/01, 34a/01, 34a/07, 34a/14,
34a/14, 34b/01, 34b/11, 34b/14,
34b/15, 34b/15, 35a/01, 35a/02,
35a/03, 35a/04, 35a/05, 35a/08,

35a/09, 35a/10, 35a/11, 35a/12,
35a/14, 35a/15, 36a/07, 36a/13,
36a/13, 36b/10, 36b/11, 36b/12,
37a/05
[=493]

ve's-selām “İşte o kadar, son söz bu”
anlamında sözü kısa kesmek için
kullanılır.

v.+dan 7b/03
[=1]

vech Ar. Tarz,yol.

v.+le 36b/06
[=1]

vesāi'r Sayılan birkaç şeyden sonra
“bunun gibi olanlar ve benzerleri de”
anlamında kullanılır. Kısaltması vs.

v. 3b/09, 7b/01, 37a/05
[=3]

veyā Ar. ve Far. Seçenek, eşdeğerlilik
ya da karşıtlık bildiren bağlaç; ya da.

v. 32b/05, 33a/11
[=2]

vir- (Bir şeyi bir kimseye) İletmek,
eriştirmek.

v. 18b/12
v.-e 17a/15, 19a/13, 29a/13
v.-eler 7b/10, 7b/12, 7b/12,
8a/01, 8a/02, 8a/03, 8a/05,
13b/02, 14a/03, 14a/09, 17b/07,
20a/02, 20a/03, 20a/10, 26a/11,
28a/05, 33b/09
v.-irler 12b/08
v.-mek 7b/11, 8a/06, 12a/13
v.-mekden 15b/05, 22a/06
v.-mese 16a/09
v.-meye 8a/08
v.-meyeler 8a/04, 13b/03,
17b/07, 20a/03
v.-üp 2a/05, 17b/07, 34b/06
[=35]

düşüvir- 29a/13

hāşıl vir- 13b/02

rāhat vir- 16a/09

şadaķa vir- 18b/12

şalıvir- 17a/15, 19a/13
[=6]

viril- Vermek işi yapılmak, vermek
işine konu olmak.

v.-digi 20a/10

v.-dükde 16a/05
[=2]

vücüd Ar. İnsan veya hayvan gövdesi,
beden.

v.+ına 28a/01

v.+unda 29b/04

v.+unı 33a/14
[=3]

Y

yā 1. (Da, veya, yahut) İki
kelimeyi, iki kelime öbeğini, veya iki
cümleyi birbirine bağlar

y. 3a/13, 3a/13, 5a/11, 14a/09,
15a/07, 16b/04, 16b/07, 17a/02,
21b/01, 22a/06, 34a/03

2. Ar. "Ey, hey" anlamlarında bir
seslenme sözü.

y. 3b/13, 18b/02
[=13]

yabān (Hayvanlar ve bâzı bitkiler için)
Kendiliğinden yetişen, yabanî.

y.+koyunı 1b/08

y.+öküzi 1b/08
[=2]

yabrak Bitkilerin solunum, özümleme,
terleme vb. olaylara yarayan, genellikle
klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre
değişen yeşil uzantısı.

y.+ı 5a/03
[=1]

yād Yabancı.

y. 7b/04
[=1]

yağ Zeytin, ay çiçeği, mısır, susam,
pamuk çekirdeği, haşhaş tohumu gibi
bitki meyvelerinden veya
çekirdeklerinden elde edilen ve
genellikle besin olarak kullanılan,
yüksek enerji veren madde.

y. 10a/15, 22b/08, 22b/09,
32b/15

y.+gibi 25a/03

y.+ı 13b/09

y.+ı (at yağı) 16b/09

y.+ı (badem yağı) 13a/09
y.+ı (benefşe yağı) 9b/15
y.+ı (bezir yağı) 9a/09, 13b/07, 17a/02, 20a/01
y.+ı (gül yağı) 11a/10, 29b/03
y.+ı (iç yağı) 30a/09
y.+ı (kuyruk yağı) 35a/14
y.+ı (sığır yağı) 33a/08
y.+ı (sisam yağı) 33b/01, 33b/02
y.+ı (susam yağı) 10a/13, 13a/15
y.+ı (zeyt yağı) 9a/08, 16b/02, 16b/13, 17a/02, 17a/07
y.+ına (kuyruk yağına) 35b/04
y.+ını 9b/12
y.+ını (hınzır yağını) 30b/14
y.+ını (iç yağını) 20a/01
y.+ıyla 24a/09, 28b/04
y.+ıyla (sığır yağı) 26b/10
y.+ile 11a/11, 14a/02, 25b/05
y.+ı ile 25a/06, 25b/02, 29b/03, 30a/09
 [=41]
yağır Yük ve binek hayvanlarının sırtında eyer ve semerin açtığı yara.
y. 28b/06, 28b/09
 [=2]
yağla- Yağ sürmek.
y.-ya 15a/13
y.-yalar 14a/02, 15a/04, 25b/05, 25b/09, 35a/02
y.-yup 25b/02, 26b/14
 [=8]
yağmur Atmosferdeki su buharının yoğunlaşması sonucu yeryüzüne damlalar halinde düşen su.
y.+dan 8a/07
 [=1]
yāhud Veya.
y. 4a/03, 11b/04, 12a/01, 13a/14, 14a/08, 14b/13, 15b/05, 15b/06, 15b/09, 15b/11, 15b/12, 17a/02, 17a/15, 20a/11, 20b/04, 20b/05, 22a/14, 22a/14, 22b/01, 23b/08, 24a/07, 24a/09, 26a/06, 28a/03, 28a/05, 30a/02, 31b/09, 34a/13, 34b/14, 36b/01

[=30]
yağ- Fazla ısıya maruz bırakarak kömürleşmesine, kavrulmasına sebep olmak.
y.-a 30b/09
y.-alar 22b/06
y.-ar 30b/07
y.-up 11b/08, 23b/15, 24a/04, 29a/03
 [=7]
yağı Tedâvi maksadıyle vücûdun ağrıyan, hasta olan yerlerine yapıştırılan, üzerine koyu lapa hâlinde bir madde yayılmış olan bez veya bu iş için özel olarak hazırlanmış eczâlî parça.
y.+gibi 20b/15, 22a/10
y.+it- 21a/01
 [=3]
yağın Arada az mesâfe bulunan.
y. 5b/12, 11a/02
 [=2]
yalamış tuzu Kaya tuzu parçalarından oluşan hayvan yalama doğal kaya tuzu.
y. 26b/10
 [=1]
yan Bir yerin ön ve arka kabul edilen kısmına göre sağ veya solda olan tarafı, bir eksene göre sağ veya solda olan taraf.
y.+ı 8b/04
y.+ında 6b/11, 7a/04, 8a/13, 8a/14
y.+ından 20b/07
y.+larına 36a/11
y.+ndan 28a/03
y.+nuñ 5b/01
y. yana 36a/04
 [=10]
yancığ Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm, sağrı.
y.+ı 4b/07
y.+ları 4b/06
 [=2]
yancıklı Bacağın kalçadan dize kadar olan kısmının etli olması.

y. 5b/01
[=1]
yā'ni Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamında kullanılır.
y. 3a/11, 4a/09, 4a/10, 5b/02, 6b/11, 11a/11, 14b/07, 26a/01, 36a/05, 36a/06
[=10]
yap Yavaş yavaş, usul usul, sessizce.
y.+yap 31a/15
[=1]
yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, meydana getirme.
y.-up 23b/13, 34b/13
[=2]
yapış- (Bir şey bir yere) Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.
y.-sa 15b/01
[=1]
yapışdır- Yapışmasını sağlamak.
y.-a 29a/06
y.-alar 23b/06
y.-salar 27b/08
[=3]
yaprağ Bk. Yabraq.
y. 11a/08
y.+ı 10a/10, 27b/10, 31b/11, 35b/12
y.+unuñ 16a/09
[=6]
yar- Kesip açmak.
y.-alar 14b/09, 29a/08
y.-ar 8b/02
y.-ılan 14b/09
y.-up 15a/09, 22b/07, 22b/09, 30a/01
[=8]
yara Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.
y. 32b/15
y.+nuñ 14a/14, 29a/01, 34a/03
y.+ol- 7a/11, 16a/08
y.+sı 7a/11
y.+ya 34a/07

y.+yı 14a/13, 33a/02
[=10]
yarık Yarılarak açılmış, aralık durumuna gelmiş yer, geniş çatlak, rahne.
y.+ı 32b/10
y.+ıñ 14b/12
[=2]
yarıl- Üzerinde yarık veya yara açılmak.
y.-sa 26a/01, 30a/03
y.-up 31b/10
[=3]
yarım Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.
y. 9b/02, 11b/06, 11b/06, 12a/09, 15b/03, 25a/07, 26a/14, 26a/14, 28a/11, 32a/04
[=10]
yarımşar Her birine yarım veya her defasında yarım.
y. 24b/15
[=1]
yarma Arpa, buğday, mısır vb.nden dövülerek yapılmış hayvan yemi.
y. 35a/02
[=1]
yaruş- Uymak, uygun düşmek, yakışmak.
y.-ur 6a/08
[=1]
yaşdığ Yastık.
y. 14b/04
[=1]
yaşşı Basık ve yayvan.
y. 4b/12, 5a/06
[=2]
yaş 1. Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.
y.+ı 8b/10
y.+ına 9a/01, 9a/02
y.+ında 8b/01
y.+ından 8b/14
2. Gözyaşı.
y. 12b/11
3. Islak.
y.+ını 8a/09

y.+bez 34b/15
y.+it- 17b/06
[=9]
yaşa- (Yıl) Hayatını devam ettirmek, ömür sürmek.
y.-dığ 9a/02
y.-r 9a/01
[=2]
yaşar- Yaşla dolmak.
y.-sa 12a/04
[=1]
yaşlan-
y.-duğça 8b/12
[=1]
yat- Boylu boyunca uzanmak.
y.-an 7b/15
y.-mayup 7b/14
y.-ur 16b/10
[=3]
yatağ- Bir şeyin çok bulunduğu yer, mahal.
y.+ı 4b/12, 5a/07, 36b/12, 36b/12
y.+ında (yatağında) 36a/05
[=5]
yay- 1. Etrâfa dağılmasına sebep olmak.
y.-ulur 11a/02
2. Sınırını genişletmek, etrâfa taşımak.
y.-up 24b/02
[=2]
yaz- (Bir söz veya düşünceyi) Belli işâret ve harflerle bir yere geçirmek.
y.-a 18a/06
y.-alar 18a/03, 19a/05
y.-up 18b/08
[=4]
ye- Ağızda çiğneyerek yutmak.
y.-digi 34b/06
y.-mese 31a/06
y.-mez 33b/05
y.-mezse 35a/07
y.-r 12b/10, 33a/05
[=6]
yedi Altıdan sonra sekizden önce gelen sayının adı.

y. 11a/15, 20b/02, 21a/01, 21b/05, 23b/10, 27a/07, 30b/09, 30b/12
y.+sinde 8b/05
[=9]
yedinci Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada yeri, altıncıdan sonra, sekizinciden önce olan.
y. 2a/11
[=1]
yedir- Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak.
y.-dikde 28a/12
y.-eler 30b/05, 30b/12
y.-mek 16a/08
y.-mekde 28a/10
y.-seler 19a/02
y.-ürler 36b/02
[=7]
yedür- Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak.
y.-eler 16a/02, 16a/07, 16b/06, 16b/08, 17a/01, 19a/01, 19a/11, 19b/09, 20a/11, 28a/06, 28a/10, 30b/11, 31a/07, 34a/13, 34a/15, 34b/08, 34b/11, 35a/03
y.-seler 15b/12, 15b/13
[=20]
yel Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgâr.
y. 19b/03, 36b/15
[=2]
yele Aslan, at vb. hayvanların ensesinde veya boynunda gür bir halde bulanık uzun kıllar.
y.+si 3b/08, 6a/03, 6a/07, 6a/10, 6a/11, 6a/13, 27b/13
y.+sin 3a/06
y.+sine 19a/05
y.+sini 7b/12, 34b/15
[=11]
yem Hayvan yiyeceği.
y. 2a/05, 7b/15, 8a/08, 31a/06, 34b/06, 34b/06
y.+i 15b/06
y.+in 12b/10, 14a/02, 20a/02, 33a/05

y.+inden 35a/03
y.+ine 14a/07, 35a/06, 35a/08, 36b/03
y.+ini 7b/10, 12b/08, 14a/08, 17b/06, 26a/10, 34b/05, 37a/05
 [=24]
yemlik Ahırlarda hayvanlara yem verilen, hayvanın başı boyunda, kenarlı uzun, tekne biçiminde yer veya yem kabı.
y.+de 37a/01
 [=1]
yengeç Ayaklarının iki çifti kısaç halinde gelişmiş olan, eti için avlanan, suda yaşayan, eklem bacaklı böcek.
y. 15a/05
 [=1]
yeñi Az zaman önce.
y. 23b/01
 [=1]
yeñiden Tekrar, yeni baştan, bir daha, gene.
y. 27b/02
 [=1]
yer Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal.
y.+de 23a/09
y.+den 22b/04
y.+e 1b/07, 9a/11, 14b/09, 21b/03, 27a/14
y.+i 5b/05, 33b/12
y.+i (üç yeri) 4b/03, 4b/03, 4b/03, 4b/04
y.+inde 6b/07, 6b/10, 19a/03
y.+inden 21a/02, 33b/12
y.+ine 29b/03, 31b/08
y.+ini 14a/02
 [=21]
yeşil Sarı ile mâvi arasında yer alan renk, yaprak rengi.
y.+ot 36b/01
 [=1]
yetiş- Ulaşmak, vasıl olmak.
y.-üp 2a/01
 [=1]

yıka- (Bir şeyi) Su veya başka bir sıvı ile temizlemek.
y.-yup 1b/06, 14a/13, 14b/05, 18b/02, 19a/12, 22b/05, 24a/11, 30a/08
 [=8]
yılan Omurgalı hayvanlardan, bacakları olmayan, üzeri pullarla kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı zehirli olan, uzun sürüngen hayvan.
y. 16a/01
 [=1]
yırtmaç (Mtinde) Atın ağzının açıklığı.
y.+lar 5b/03
y.+ları 5b/02
 [=2]
yigirmi Yirmi.
y. 2b/04, 9a/08, 20a/10, 22b/14, 27a/06, 28a/05, 30a/11, 33a/08, 34b/10
y.+beş 9a/13, 9a/14, 27a/02
y.+dört 16a/12, 22b/09, 23a/01, 23a/06, 23a/10, 24b/03, 27a/04, 27a/15, 30a/02, 30a/06, 35b/03
 [=23]
yine Bir daha, tekrar, gene.
y. 2a/08, 2a/09, 2b/05, 8b/03, 14a/01, 22b/13, 29a/14, 29b/13
 [=8]
yir Bk. Yer.
y.+de 9a/15
y.+ine 8b/03
 [=2]
yoğur- Hamur durumuna getirmek için üzerine basa basa karmak.
y.-up 10b/08, 11a/08, 28a/09
 [=3]
yoğurd Maya katılarak koyulaştırılmış kıvamlı bir süt ürünü.
y.+ı 27a/09
y.+ile 27a/09
 [=2]
yok Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).
y.+dur 1b/05, 29a/15
 [=2]

yokarı Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

y. 12b/15, 13a/11

y.+sı 8b/14

[=3]

yokarı Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

y. 10a/06, 16b/14, 34a/04

y.+dan 8a/12

[=4]

yoldaşlık Yoldaş olma durumu.

y. 7a/09

[=1]

yonca Baklagiller familyasından, hayvan yemi olarak yetiştirilen, yaprakları üç dilimli, kazık köklü, başak durumundaki çiçekleri kırmızı, mor ve menekşe renginde birçok türü bulunan çok yaygın bitki.

y. 13b/02, 20a/03

[=2]

yöri- Adım atarak ilerlemek.

y.-yiçek 22a/08

[=1]

yörü- Adım atarak ilerlemek.

y.-mez 22a/08

y.-rken 5a/09

y.-ye 5a/10

y.-yemez 21b/08, 26a/07

[=5]

yörüt- Yürümesini sağlamak.

y.-eler 17b/02, 17b/06, 20b/03

[=3]

yular Hayvanı çekmek veya bağlamak için başına takılan ipten dizgin.

y.+ın 7b/07

[=1]

yumrı Yuvarlak ve şişkin şey.

y. 5a/14, 5b/07, 22a/07

[=3]

yumru Bk. Yumrı.

y. 31b/04

y.+lar 25a/12

[=2]

yumşak Yumuşak.

y. 7a/09, 26a/03

[=2]

yumurta Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok

önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz kırılğan bir kabukla kaplı, beyzi biçimde bir besin maddesi.

y. 13a/09, 16a/12, 16b/01

y.+lar 16a/14

y.+ların 19b/10

y.+yı 19b/10, 22b/05

y. ağı 26b/13

y. ağı ile 26b/13

y. şarısı 14a/15, 16b/02, 32a/08

y. şarısını 32b/14

y. şarısıyla 21b/04, 22a/02

[=15]

yuşet nişanı (Metinde) Atın arka ayak bileklerinin yanındaki iki ufak kemiklerden kuyruk yanlarına varıncaya kadar olan buruşuk tüylere verilen addır.

y. 36a/12

[=1]

yut- Ağızda olan bir şeyi boğazdan aşağı indirmek.

y.-an (yudan) 36b/15

[=1]

yutdur- Yutmasını sağlamak.

y.-alar 16a/15, 33a/10

[=2]

yutdur- Yutmasını sağlamak.

y.-a 17b/15

[=1]

yuvarlak Top veya küre biçiminde olan, müdevver, kürevî.

y.+lar 33a/09

[=1]

yuvarlan- Kendi üzerinde döne döne hareket etmek.

y.-ur 16b/11

[=1]

yügrük Hızlı giden, çabuk yürüyen, yürük. (Özellikle at için kullanılır.)

y. 1b/04, 5b/11, 6a/02, 6a/09, 6a/15, 6b/15, 7b/01
y.+at 6a/02
y.+ol- 1b/08
 [=9]
yük Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.
 y. 20b/04
 [=1]
yüklet- Yükleme işini yaptırmak.
y.-irler 20b/04
 [=1]
yüksek Tabanı ile en üst noktası arasındaki mesafe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan.
 y. 5a/06, 5a/12, 5b/02, 9a/11, 9b/03, 17a/12, 20b/05
y.+maḥalle 13b/08, 16a/13
 [=9]
yüz Doksan dokuzdan sonra yüz birden önce gelen sayının adı.
 y. 9a/02, 9b/01, 12b/02, 14a/04, 15b/07, 15b/07, 16a/03, 16a/04, 19a/08, 19a/09, 19a/10, 19b/04, 20b/13, 24b/08, 24b/08, 24b/09, 27a/03, 27a/06, 29a/08, 34b/11
y.+(iki yüz) 9a/15, 10a/03
y.+elli 33b/01
y.+yigirmi biñ 2b/04
 [=24]
Z
zāc Demir sülfatın ticari adı.
z.+ı qabarlis 12b/02, 14a/12
 [=2]
zağferān Far. Ar. Safran.
z. 10a/02, 16b/03, 17b/03, 19b/04, 20b/08
z.+ı 20a/04
z.+ile 9b/13
 [=7]
zāhir Ar. Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey).
z. 36a/14
z.+ol- 25a/05
 [=2]
zahmet Ar. Güçlük, zorluk.

z.+ine 31a/11
 [=1]
za‘if Ar. Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.
z. 8a/06
z.+it- 31b/06
z.+ol- 2a/06, 2a/08, 2a/09, 2a/10, 2a/12, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 34b/09
 [=11]
zam Ar. Eklemek.
z.+(naft-ı zam) 10a/04, 10b/01
 [=2]
zamān Olmuş ve olacak hadiselerin birbiri ardınca cereyan edişimizin düşüncemizde meydana getirdiği başı sonu belli.
z. 10a/05
z.+da 34b/07
 [=2]
zamḳ Bazı ağaçların kabuklarından sızdıktan sonra renksiz veya sarımtırak renkte katı bir madde halini alan camsı yapıştırıcı madde.
z.+ından 28a/05
 [=1]
zarar Ar. Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.
z.+et- 36b/14
z.+gel 7a/05, 7a/06
z.+ı 36a/13
z.+ol- 7a/07
 [=5]
zararlı Zararı dokunan, zarar veren, muzır.
z. 36a/05, 36b/15
 [=2]
zebūn Far. Zayıf, güçsüz.
z. 35a/05
 [=1]
zehir Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağı, sem
z.+i (zehri) 34a/04
 [=1]
zeker Erkeklik organı.
z.+inüñ 17a/15, 20b/03
 [=2]
zemān Bk. Zamān.

z. 22a/04
[=1]
zencār Jengar, bakır pası.
z. 24a/04, 28b/03
z.+ları 26a/04
[=3]
zencebīl Ar. Zencefilgiller
familyasından, Hindistan ve Malezya'da
yetişen, eti kök saplı, saz duruşlu büyük
ot. Zingiber officinale.
z. 12b/12, 20b/12, 25a/15,
30a/11, 34b/10
z.+ile 10a/01
[=6]
zengār Bk. Zencār.
z. 10b/07
[=1]
zernebat Turunç kokusu gibi güzel
kokan bir ot.
z. 17b/08
[=1]
zeyt Zeytingiller familyasından,
Akdeniz ülkelerinde yetişen, uzun
ömürlü, gümüş renkli, uzunca oval
yapraklı, yenebilen ya da yağ veren etli
meyveli ağaç. Olea.
z. 9a/14
z. 13b/01, 20a/14, 20b/01,
24b/09, 25a/01, 32a/14, 31a/09,
32b/07, 35b/05
z.+ile 14b/15, 31a/09, 32b/08
z.+yağı 9a/08, 10a/13, 16b/02,
16b/13, 17a/02, 17a/07, 25b/02,
27a/14
[=21]
zırnıḡ Arsenik.
z. 16a/05, 16b/05, 26a/03,
27b/15
[=4]
zift Ömür katranı, odun katranı ve
petrolün damıtılması esnâsında elde
edilen, teknelerin kalafatlanmasında,

çatı ve damlardan, kaldırım taşları
arasından su sızmasını önlemede
kullanılan, biraz ısınınca hemen
yumuşayan, yapışkan, soğukken
kırılgan, koyu siyah renkli madde, kara
sakız.

z. 10b/14, 20b/13, 24a/07, 32a/12
[=4]

zīkr İsmi söylemek, bahsini etmek,
anmak.

z. 34a/14

z.+eyle- 4a/15

z.+olın- 3b/06, 5b/14, 34a/15

z.+olun- 12b/06

[=6]

zīrā Far. Çünkü, şundan dolayı.

z. 1b/05, 4b/09, 4b/15, 8a/05,
15a/08, 15a/11, 34a/05, 36b/05,
36b/08

[=9]

ziyāde Ar. Çok, fazla.

z. 8b/08, 13b/05, 23b/11,
34b/03, 36a/01

z.+(-den ziyāde) 2b/01, 8a/10

z.+ol- 24b/06

z.+siyle 26b/06

[=9]

ziyādece Fazlaca.

z. 16b/15

[=1]

zuhūr Meydana çıkma, baş gösterme,
görünme.

z.+eyle- 25a/12

z.+it- 36b/02

[=2]

zulmet Ar. Karanlık

z.+de 2b/02

[=1]

zulmāt Ar. Karanlıklar.

z.+a 2a/02, 2b/05

[=2]

KAYNAKLAR

- Akalın, Mehmet. “Ahmedî'nin Dili.” *Dil Yazıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları,2001.
- Akar, Ali. *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*, Muğla:2014.
- Akfirat, Muhammed Osman. *Şifalı Bitkiler ve Emraz*. İstanbul: Pamuk Yayınları,1981. Ankara,2009.
- Aslan, Nesim. “Aristo’ya Atfedilen Anonim Baytarnâme (İnceleme - Metin - Dizin)” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2015.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul,2005.
- Banzaroğlu, İbrahim. “Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo’ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme (İnceleme-Metin-Dizin)” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Batu, Selahattin. *Türk Atları ve At Yetiştirme Bilgisi*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları,1938.
- Baytop, Turhan. Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi:(Geçmişte ve Bugün). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları,1984.
- Bekman, Muzaffer, *Veteriner Tarihi*. Ankara: Ankara Basımevi,1940.
- Canpolat, Mustafa. *XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede*. TD. c.:V, sayı: 1, sy: 21-47, Ankara,1973.
- Çınar, Ali Abbas. *Türklerde At On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnamede At Kültürü:(Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları,1993.
- Çınar, Ali Abbas. *Türklerde At ve Atçılık*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları,1993.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi,1996.
- Dinçer, Ferruh. *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*. Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayını, 1976.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım,2013.

- Geyikoğlu, Nilay. “Hacı Ali bin Hacı Muhammed Aksarayı’nın Kitabı Baytarnâme Tercümesi (İnceleme - Metin - Dizin).” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2010.
- Hell, Josepf. “Baytar”, *İslâm Ansiklopedisi*. C.2. İstanbul,1956, 431.
- Hitti, Phlip K. *Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları,1986.
- İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü*. İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık,2000.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları: Kulübü, Resim Matbaacılık A.R,1995.
- Küçük, Esmâ. “Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo’ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme II (İnceleme - Metin - Dizin)” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Küçükkaya, Beste. “Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo’ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabı Baytarnâme III (İnceleme - Metin - Dizin)” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2016.
- Lane, Edward William. *Arabic-English Lexicon*, Beirut: Librairie Du Liban,1980.
- Madina, Maan Z.. *Arabic-English Dictionary of the Modern Literary Language*. Newyork: Pocket Books,1973.
- Malçok, Esra. “Aristo’ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler Kitabı Baytar-Nâme (İnceleme-Metin-Dizin)” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Özkan, Mustafa. *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi,2009.
- Redhouse, Sır James W. *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları,2006.
- Steingass. F. *Persian- English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları,2006.
- Şahin, Hatice. *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları,2015.
- Şen, Mesut. *Kitabı Baytar-name: Tenkidli Metin (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi,1987.
- Şen, Mesut. *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atıcılık*. “Baytarnâmeler.” İstanbul: Türkiye Jokey Kulübü, 1975.

Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları,1982.
Türk Dil Kurumu. *Derleme Sözlüğü I- XII*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1963-1982.

Türk Dil Kurumu. *Tarama Sözlüğü I- VII*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1963-1974.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: TTK Basımevi,1998.

Türk Dil Kurumu. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi,1983.

Yeşilova, Lale. “Mehmet bin İskender Edirnevî’nin Kitābu Baytarnāme Tercümesi (İnceleme- Metin - Dizin).” Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2009.

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على رسولهنا محمد وعلى
 اله وصحبه اجمعين **اقا بعد** معلوم اوله كه آتدن كوزل
 وقوتلو وكوركن اولور و اشكين ويوكرك هيج بر حيوان
 بو قدر زير اهرنه قدر قوتلو حيوان اولسه ات اني كوكسي
 ايله بيقر سودا بچنده آق قلی كچه ايله كورد و چي كندو
 سندن يره دوشن بر توپنك صدا سني ايشيدوب سزر
 و غایت يوكرك اولان حيوانات كه جيران و طوشان و بجان
 قيون و اكوزي و ده و قوشيدر بو جمله سني آت

اوستنده

اوستنده اولان ائقال واليات و ادم ايله اردندن يتشوب
 چك اسكندر ذوالقرنين **حضرت** قري ظلمات سفر مراد ايلد كده
 دست طاليس حكيم دعوت ايدوب بوسفر بعيد و شديده
 مختل اتلردن انتخاب اتمك دما ايدوب حكيم دخی آتلاين
 جميع الواشندن جمع و بروقده صوم و يروب بر آخوره
 با غلد يلر اوج كوندن صكره نظر ايلد يلر كه آت ضيف
 و لمش دوشمش موت قريپ اولمش اني اخراج ايلد يلر دوشيني
 كون ينه نظر ايلد يلر كه قول آت ضيف اولمش اني دخی اخراج
 بشي كوني ينه نظر ايلد يلر كه قير آت ضيف اولمش اني دخی
 اخراج ايلد يلر التني كون نظر ايلد يلر چيل آت ضيف اولمش
 ان دخی اخراج ايلد يلر دني كون نظر ايلد يلر كه سياه ات
 ضيف اولمش سكرني كون نظر ايلد يلر كه تمور قير ضيف
 و لمش طقوزني كون نظر ايلد يلر كه طوري آت ضيف
 و لمش اونني كوني نظر ايلد يلر كه حرماي طوري ضيف
 اوليوب اياغ اوزره طور ديبيلد يلر كه خرماي طوري

آجلغه و صوسز لغه جمله دن زیاده طیانور امش
وظلمته کورملری فی دخی تجربه ایچون برغایت قرانلیق
یکجه ده اوکترینه بر فیل چکدیلر اولاسیاه ات کوردی
بعده خرمانی طور دی کوردی بوایکسندن یوزیکرمی
بیك ات تداریک ایدوب ظلما ته کندیلر وینه کلدیلر **بود**
بودخی معلوم اولک رسول اکرم صلی الله تعالی علیه
وسلم افندیمر هر برینی براسیم ایله تسمیه بیور مشلر ایدی
سنت و منیمندر که هر کسه اسب بسلر ایسه
براسیم ایله تسمیه ایده و سنت سنیه الحمدیه دن
بری دخی بودر که اسبه راکب اولورکن استعاده
و بسمله ایله بنه بعد الركوب اوچکره اعوز بکلمات الله
التامات کلها من شر ما خلق بسم الله الذی لا یضره
مع اسمہ شیء فی الارض ولا فی السماء وهو التميع العليم
سبحان الذی یخزلنا هذا و ما کاله مقرین و اتنا
الی ربنا المنقلبون باذن الله جمیع ضرر لدن مصون

و محفوظ اولور **انش بن مالک** دن رضی الله عنه مرویدر که
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمر بیور مشلر که **الکبر**
فی نواصی الخیل بو حدیث شریفی بخاری و مسلم رحمهما الله
روایت ایتمشلر در و ابوداود رحمه الله نقلنده عتبه بن
عبدالله السلمي دن وارد اولمشدر که ایتدی رسول اکرم
صلی الله علیه وسلم افندیمر آلترین یلسین و پرچمین
و قویر و غین قرقدن نهی بیور مشلر در قرقمق جائز
دکدر و ابوداود و نسائی ابی وهب رضی الله عنه دن
روایت ایتمشلر که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بیور
مشلر که **علیکم بکل کیمیت غر مجل او اشقر غر مجل او**
اد هو غر مجل یعنی سز ملازمت ایلک ایرملک خرمانی
طوری آتدنکه الننده غره سی وایاغنده سکی اوله
یا آل آدن یا سیاه آدن که الننده غره سی وایاغنده
سکی اوله دیمکدر و **ابوقتا** ده رضی الله عنه پیغمبریمز
صلی الله علیه وسلم افندیمر دن روایت ایلمشدر که

خیر الخیل الادهم الا فرج الارثم ثم الا فرج المجمل طلق
 الیمنی وان لدیکن اوهم فکیمت علی هذه الشبهه **یعنی**
 آتترین خیر لوسی سیاه آتدرکه الننده و بورنده
 و اوست دوداغند از اچق آق اوله والننده از اچق
 آق اوله و یا قیری سکل اوله اما اؤک ایاغنگ صاغی
 سکل اولیه اگر بود کراولنان صفتلر اوزره سیاه آت
 بولنر ایسه بوصفنده کیمت اوله دیو بیوری کیمت
 دید کیری شول آتدرکه یلسی و قویر و غی سیاه اوله
 و سائر محلی قزل اولور و عند البعض سوادله حمرة
 اراسنده بر لوندر بردیارلرده خرمائی طور دیوید کیری
 طوندر **امام داری** علیه رحمة الباری روایتکننده
 ابو قتاده رحمة الله ایتدی بر کمسه رسول الله صلی الله
 علیه وسلم افند مزه کلوب آت آلق استرم یار رسول الله
 فصل آت آایم دیدی بیورلر که اشتراهم ایش
 مجمل طلق الیمنی او من الکیمت علی هذه الشبهه **معنا**

شریفی

شریفی صا تون ال شول آتدرکه سیاه اولوب بورننگ
 اوستی آق اوله و یا غی سکل اوله صاغ جانبنده سکل
 اولیه یا حود بوصفنده کیمت آل دیکدر و آتترین
 یوکرکی **آل** آتدرکه بو حدیث شریف ایله ثابتدر قال
 رسول الله صلی الله علیه وسلم لوقعت حیو العرب
 فی صعيد ثم ارسلت لکان اسبقهما الاشقر **ونافع**
 بن جبر رضی الله عنه روایت اتمشددرکه رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم الیمنی فی الخیل فی کل حوی واحم
یعنی خیر و برکت آتدرده هراتکه فرویشیله بکزه بیه
 آنده در **یعنی** قی سیاه اولوب بر مقدار کوکرت اوله
 دیکدر **ابوهریره** رضی الله عنه دن مرویدرکه رسول الله
 صلی الله علیه وسلم افند مز آتده شکال اولدیغی سومر لر
 ایدی شکال اکادرلرکه آتک اؤک ایاغنگ صاغی و ق
 ایاغنگ صولی سکل دیو آتک بلکیری آق اولمقددر
و بعضی ذکر ایلدیلر که حضرت امام حسین رضی الله عنه

اویلقلری یاغقلی وایج یاننک دخی انلری چوق اوله
 ویرنجلی اوله یعنی اغزنک یرنجلری یوکسک اوله قصه
 یرنجلرآت هنر سزوبک باشلی اولور و صوبه کیجک
 صاغ یاغن اول بصره اکر صول یاغن اول بصره صو
 لقدر و بلك قولان یری انجه اوله و قسراق کوردکده
 کشته مزایسه دلسر در و بوسنو و اموزی دوز اولوب
 ابرکی اچاق اولیه و اشقلری یومری اولیه و قیچ یاغن
 اوکندن آشری بصره قشایچق ایکی اوله یاغن که
 وقویروغن اکیه و چوق صالمیه و قتی اورکک اولوب
 یچن یچن کتیه صول اکر سونک بری اکسک اولان
 آت غلبت هنرلو و یوکروک اولور اما اکر براتک بویکده
 بور و شق نشان قولانغه یقین اولور سه اشکین
 اولر اما نقد قولانغدن بید اولور سه اولقد بک
 اشکین اولور بو ذکر اولنن نشانلرین جمله سی برآتده
 جمیع اولق نادر در جمله سندن اهم و الزم اولان شکل

وفیر

وفیر مفتوح و شعر مخلوق و شعر مفتول اولوب اشکین
 و یوکرک اوله سیدر یوکرک آتک یچ سکرلری قالا
 وریک ویرانی چوق اولور خرمائی طوری آتکی یلسی
 وقویروغی انجه و اوزون اوله هنرلو اولور جمله آتیرین
 سلطان طوری سیدر دیمشدر و خصوصاً سیلاوی
 اوله خرمائی طوری دن صکر آچق طوری آت اعلادر
 بعده دیمور فیر که یله سی وقویروغی و اشقلر دن اشا
 غسی سیاه اوله و هم طاقم کوزل یار شور و صو و غه
 طیانور و هنرلو اولور یاغزات ککین و اشکین و یوکرک
 اولور و جیل آت یله سی وقویروغی و اوزون و طرنقی سیاه
 اولور سه هنرلو اولور قیرات دخی اکر یلسی وقویروغی
 سیاه اولور سه هنرلو اولور قوله آت حقنده دیمشدر آت
 یکم اوله قوالمه انی بر پوله مکریله سی وقویروغی سیاه
 اوله و بئندن وقویروغه و انجه بر سیاه خط اوله اول
 وقت هنرلو اولور و آل آت یوکروک و بلار حاره ده چوق

هنر لودر لکن صو و غه واجلعه و صوسر لعه و جاموده
 و طاشه دیا نر نازه نین مزاجدر و **واسبک مقبول**
کیمت اولوب هیچ سکی اولوب فقد الننده التوت
 قدر غه سی اوله و اگر سکی اولور سه بنک طرفده
 و قیغ یا غنده اوله و آنک الننده چفته سی ایکی اولوب
 بری بری او زرنده اولور سه فیر مفتوح در لر و اوک
 یا غنک او زکی طوقنه جق برنده برو شق نویلری
 اولور سه اکا شعر مخلوق در لر و بالدی رنده دخی کدک
 نشان اولور سه اکا شعر مفتول در لر و سکی اولان
 برنده کند و نویک دکنده بنگلری اولور سه اکا ایت
 آلاسی در لر و اغزینک یا ننده یعنی جکه سند مورو
 شاق نوی اولور سه **اکا لطامه** در لر بو نشانلرین
 جمله سی بود کدر او غور سز عید ایدر لر اما بویننده
 بوروشق نویلری اولسه اول نشانه جناح الفریر
 دیر لر غایت او یوعد ایدر لر و یوکرک اولور در لر

وینک

وینک طرفنده اوک ایاغی ایله ایکی فجلری سکل اولور سه
 اکا مطلق الیمین در لر غایت او غور لود و **وجا بر از سکل**
 اولان آنک اهوین اولدر کی او کی بنه جک طرفند
 قیجی قیجی طرفند سکل اوله و سکلک ایج یا ننده سیاه
 بگلری اولور سه صاحبنه ضرر ککورا کر طشره سنده
 او کور سه غیره ضرر ککورا کر ارنده اولور سه اردنجه
 قوغن دوشمنه ضرر اولوب آق تکر نور در لر اما **دورت**
 یا غی سکل آت درت منفه دکر خصوصاً کی طر نقری
 دخی آق و یو مشق اوله اندن هیچ یولدا شلیق کمر در لر
 و آنک آنه قرتنده چیک قلان محل آق اولور تیز جک
 یاره اولوب یاره سی کج ایو اولور دیمشدر و **جمیع ایلرین**
اعلاسی و کوزه لی سیلاوی جنسید ر بعه کهیلان
 و طربغی و کبیشه و خواری و محمودی و معنک و یاره
 و حریفق و کرک و دکلاوی و صغید و بغدادیک و بصره
 نک و لحصه نک و ترکمانک و غزه نک و شامک و بربره نک

و قومك و مصرك و سائر مشهور اولان محللین و یوكره
 آنری اولور اما جمله سنك سیدی سیلا ویدر حضرت
 اسماعیل علیه الصلوٰه و السلامدن **لی هذه الامان طوائف**
 عرب اصلا یار صوئی قارشدر میوب حفظ و صیانت
 ایدر لدی حتی فرجلین کلید لر لر ایدی غیری جنس
 ایقر آشمه سین دیو آترین تدیدر و حقیرین ایده لم ابتدا
 آخوری غایت پاك و تمیز و فوری اولد و بولایین ایکی
 جانبیدن بند ایدوب کوستك و پایبند ستر قومیه لر
 و البته فوری فشتی دوشه یوب قشاحق التنی پاك
 و اوزون کونلرده یمنی کون و آذ اپکن ویره لر و نصف
 الیده صوو برمك جوانی پك سمر دور قبه قوشلقد
 بر صوو ویره لر بر دخی بعد العصر ویره لوگاه بکسنی و قویغی
 و ایقر بینی سیجق صوابله غسل ایدوب کونده ایکی دفعه
 ابوجه تمار ایده لر و اوج کون یا تمیوب بنوب کز دیره که
 ایقری اچیلد و یاتن آت بر کیله شعری بشیم ایدوب

بش

بش کیجه ده ویره لر اما **دیله کیدن** آت بش التی و قیه اربه
 اگر اکل بدرسه ویره لر اگر تخلی و ارایسه صولق
 دخی ویره لر واته بیزکن و زنکویه با صوب اغر لغن
 ویر میه لر همان در عقب اوستوبه راکب اوله لر
 و ثقلتی اوزنکیه ویره لر زیرا اوزنکیلی بوش قیوب
 ثقلتی کره ویرمك آت ضعیف ایدر و دریش آنک اکین
 نهز المیه لر و **دخانندن** و غموردن آت پك صقنه لر و بود
 غون آت تیز چكیم و صوو ویر میه و آنک بلکری نک
 چا سورینی ابوجه غسل ایلوب یاشنی آلا لر بجلغن
 اولمیه و **بسلواته** اوج دیز کندن زیاده اتمیه لر بوندن صکره
معلو اولمکی طایک اول ایکی دیشی آشاغیدن و ایکی دیشی
 بوقارودن چقار اول دیشله ابتدائیات و ثنایا در لر
 و آنلرین دخی یاننده دورت دیش دخی بتر آنلره واسطات
 در لر بونلر یاننده چقار دورت دیشله با عیای در لر
 تمام اوکی اون ایکی دیش اولور ایچر وکی دیشلرایله جمیع

قرق ایکی دیش اولور آت اوج باشنه کیردکه دیشلری صباری
 اولور قولون دیشنک قباغی آچر و آذ و سن برار دود دنده
 ثنا یاسی دوشر برینه یند بتر بشنده قولون دیشنک
 دبی قالن اولور التیسند بر مقدار بریانی کدیلور و دخی
 بدبسنده ایچلرنده قره جه چقور جقور اولور و ایکی
 چکسی اورتی سنده یومر مجد بزجک حاصل اولور
 بوندن صکره بیومکن قالور سکرند اول چقور
 دخی عمیق اولور طقوزنده سلنک باشلر اوئنده زیاده
 سلنور و بورنی ایچنده بردلک پید اولور آکرات بولدی
 تیمور و آغی کورمکه معتادی ایسه اول وقت یاشی دخی
 دیشلرندن معلوم اولمز چکسندن معلوم اولور کچ اولان
 حیوانک چک کموکری قالن اولور اما یاشلند قجه ایجه لور
 حتی بیچق بوزی کی ایجه کسکین اولور و کوز جقور لنور
 و قوشنی آچر و آتک اون یاشندن یوقاریسی تحمینا و فرست
 ایله بنور جزمه بحال اولمز و آتک عمری انسان عمرنک نصفی

قدر در

قدر در اما بعض آت قرق آلی باشنه قدر یاشر بعض انسان
 یوز یاشنه قدر یاشنه دیغی کی بوندن صکره آت برین مرض
 و علاجی بیان ایدم آت صفاغیسی اولسه بوعلت
 ایکی نوع در برینه صفاغی و برینه صوصفاغیسی درلر
 صفاغینک علامتی بودر که بورنک ایکی دلوکندش ابرین
 کی قالله آقرو باشین آشاغی کرو بورنی دیواره سور
 و بورنک قاتلری کریلور و طور دیغی حمله خبر لر علاجی
 بودر که یکرکی درهم روغن ساده اون درهم زیت یاغی
 و اون درهم برر یاغی و اون درهم کسکین عراق و بردهم
 چورک اونی بونلری بر برینه بعد الخلط حیوانک باشنی
 بر یوکسک یره تعلیق ایدوب بورنک دلکرندن ایچوره لر
 بجریدر نوع آخر چوکن و اندز کوکی ایوجه سحق ایدوب
 و دلبندن کچروب آتک بورنده افلیه نوع آخر یکرکی بش
 درهم عراق و یکرکی بش درهم روغن زیت و بر مقدار چوکن
 جمله سنی بریر ده چالقا یوب آتک بورنده ایچوره لر

نوع آخر یوز درهم تره یاغی ایدوب و اوج درهم دیشی
 قصنی وضع بعده استاردن سوزوب و یریم درهم
 چورک اونی فرشدیروب بعده حیوانک باشنی بریوک
 سک محله اصوب الکی بورندن ایلچق اوله رق دوکلر
 بعده حیوانک باشنی اوله ایاغنه قصه جه بغلیوب دکنک
 ایله اردندن اوره لر حرکت ایندکجه تراکم ایدن ماده کر
 آفر کرکیا دفع اولماذایسه بر مقدار طاق و ترسی و بر
 مقدار مایه بزی آتسه قیوب حیوانک باشنی اشاغی
 بغلیوب باشنه بر مناسب شیء اورتوب بورنده توتسی
 ایده کلیا دفع اولور **نوع آخر** بوغازی التنه سونکر ایله
 صوق صوبی صقجه صقجه اوره رق صقاعی دفع اولور
نوع آخر الی درهم شیر و غن یاغی اسیدوب بورندن اچرو
 دوکه لر **نوع آخر** کافوری زعفران ایله سحق ایدوب
 اخشام نمازی وقتده ماصوره ^{ایله} بورنده اوفوره لر بعده
 اوزرینه بنفشه یاغی طمله ده لاکر **علت قوتلور** ایلوب دفع

اولمزه چورک اونی زنجبیل ایله و اوغلان آتشی قره قصنی
 عود القهر هر برندن ایکشر درهم زعفران بر درهم بواجزا
 لری ایکوز درخمر ایله اوج بلوکندن بر بلوک قلنج قینادوب
 و بر درهم نفط ظم ایدوب صکره اوج بلوک ایدوب هر
 کون بر بلوکنی الیچق بورنده دوکوب بر زمان باشی
 یوقار و طونه **نوع دیگر** صوصفاپی درلر سببی
 دورلور دورلور صوصو قد قالمقدن اولور علامتی اولور
 ضاری ضاری صوا فار تیز تیز نکسیر و بعضاً اولور
 غلیظه دخی افاد و بورنی ایاغنه سورر علاجی بودور که
 بش درهم حلوای چوکنی و بش درهم لیمون یبراغی و بش
 درهم دخی قوند و زیه بونلری بعد التحق بورنده
 اوفلیه لر **جدید نوع آخر** صا رسنی آق صوغان ایله سحق
 و خمر ایله قینادوب صکره سوروب صکره سوسم یاغی و زیت
 یاغی بر برینه قارشیدوب و مذکور خمری دخی خلط
 ایله بکده صکره تکرار قینادوب تا حمرکید یاغ قاله بعده الکی

درهم نفط ضم ایلیوب بر قاج کون بورننه دوکه لرا کر
 دفع اولمزسه بر زی تابه ده صوایله قنادوب و طوبره
 سنی بوقینان اجزاده اصلدوب باشنده طوبره ایله تغلق
 ایده نقد رعلت وادایسه دفع اولور و سوکر بوا یکی
 علتیه بوندن ایو علاج اولمز معلوم اولک **جوانک** بورننه
 بوا سکر اولسه علامتی بودر که اریکلوچه صاری صوآقار
 علاجی بودر که نشادده قلیه زنگار قره زربخ باوط
 کلی هر برندن بر درهم سحق ایدوب و مرهم کبی بوغروب
جوانک بورننه دروننه نظر اولنه بوا سکر قنقی
 محله ایسه اوزرینه مرهم مزکور دن بر ما غیله سوره
 اگر کور نمز ایسه برا غاچه پنپه صاروب آنکله دورت
 طرفنه کونده بر دفعه سوره اوج کون بویله سوره
 صکره تره یاغی سوره لر بعده بومرهمی دخی کونده ایکی
 دفعه اسکی پنپه ایله طلا ایده لر مرهم بودر زفت جام
 ساقزی برا ز نفط بونلر قنادوب مرهم کبی ایده لر

جوانک

جوانک بورنی اوستنده تم کو اولسه بو بر مرصدر که
 چقار یا بلور بوزر نک اولور **جوانک** کوزینه یقین
 وادر اگر علاج اولمزسه ناصرا اولور اولوقنده
 علاج کارا نمز اولوب چقاره لر علا بودر که
 عرق صابونی و طوز و صوایله غایت جوق غسل ایده
 رنگی تحویل ایدنجه قره زربخ و قلیه و صاری زربخ
 فرنگی نشادری بلوط کولی کرج بوا جزالری صابون
 صوایله بوغروب طلا ایده لر و اوزرینه یبراق
 قیوب بغلیه لرنگی کوزینی حفظ ایده لر که علاج کوزینه
 کیمیه بر کون بر کیمیه طوره و بعده گل یاغی و قیور
 قویر و غی یاغی ایله طلا ایده لر یعنی طلا علاجی سوره
 دیمکدر و آتک کوزینه طومان کلسه بیاض کلب
 تر سنی تخفیف و سحق ایدوب انچه دلبندن کچروب
 بر دیک مصوره ایله کونده بر دفعه صباح لین کوزینه
 اقلیه لر بویله بدی کون عمل ایده لر اگر بو علاج ایله

دفع اولرسه اوج درهم طوغان ترسی و اوج درهم
انسان نجسی و اوج درهم نوزشگری بونلری بعدلشحق
برانجه دلبندن کچروب اون کون علی الصباح قلم ایله
حیوانک کوزینه اقلیه لر یا حود هر صباح دکر صوی
بوسکره لرا کرتازه ایسه دفع اولور و اگر حیوانک
کوزینه آق کلسه یارم درهم فلفل یارم درهم شاهره
بونلری سحق ایدوب و دکر گوپی و آدام نجسی بونلری
دخی باقوب سحق ایلدنک نصکره منخو اول ایله مخلوط
ایدوب برقامش ایله حیوانک کوزینه او فوره لر جربدر
آت ایچون تونیا ترکیدر افلاک طوزینک اونلر سحق
ایلیوب و دیش بوداق اغاجندن پرمق قالنلغندن
طقوز دینک کسوب و بورقو ایله دلوب سحق اولش
ملحی طقوزینه صفیجه طولدر و ب برر برر آتشده
احراق ایلدنک نصکره ینه محکم سحق ایدوب حفظ
ایده لر حین اقتضاده حیوانک کوزینه اقلیه لر جربدر

آنک

آنک کوزینه قان کلسه یا حود طومان کلسه
صوبوسکره لر بعده فرداش قاننی انجه سحق ایدوب
قلم ایله کوزینه اقلیه لر بشق کون بویله ایده لر
جربدر آنک کوزینه اغاج دقوب یشارسه علاجی
بودر که صوغانی بزر ایله قنادوب هوانده سحق ایدوب
طوز و کمیون قوب اسبجه کوزینه وضع ایلیوب
بغلیه لرا کرفان طولرسه کوزینی اجنبوب قباغنی فالبرور
صوف صوبر قاج دفعه اوره لر آنک کوزینه برسنه
طوقوب قان جقوب آق دوشسه یارم درهم ارپه
اوننی حمبر ایدوب اسبجینه بر درهم قره فلفل فویوب
فرونده بشوب بعده سحق ایدوب اوج کون ماصور
ایله کوزینه او فوره لر نافعدر آنک کوزنده کسی اولسه
سبی دورلو صوبر مک و صوفده قومقدن اولور
علاجی بودر کی اون درهم فرز جق چکر دکی اون درهم
دخی قسان باشنک فرزند بسی و اون درهم قاز

نجسی واون درهم فرلنج نجسی واون درهم دکر کو بی
 یوز درهم زاج قبریس بواجز الری محکم بعد التحق
 والکن کچروب بعده پرمغنی اصلدوب اول اجزایه
 باتروب کوزی اغریان وکوزنده کی اولان جوانک
 کوزینک بکارینه بصره باذن الله کوزلری آجیلور بو
 ذکر اولنان اجزای برقامش ایچنه قیوب جوانک کوزینه
 اوفوره لر حلاص اولور **آنک دیشی اغریسه سیسی بودر**
 یعنی ایوجه تطهیر اتمدن وبرلر ایچنده طاش قلور
 جوان اکل ایدر کن دیشینه دو قور اغریدر علامتی
 بودر که مین کاهل یرو قولاقلزین براغور وکوزلرند
 یاش کلور وباشنی آشانی طور علاجی دور که ایست
 اوزمی وعود القهر ورنجیل و بوبر و آق خردال بونلری
 بعد التحق بالشرپه تیله قینادوب جوانک اغرینی
 آجوب براغاجه بز صاردوب بواجز الری اصلدوب
 آشانی و یوقاری جوانک دیشلرینه سوره لردفع اولور

آنک بوغازنده

آنک بوغازنده حناق اولسه بوبر علتدر که جوانک باشندن
 بوغازینه ایزد که آت حلاص اولمز هلاک اولومکر
 اول جوانک هنرلو بهادر اوله علامتی اولدر که بوغازی
 شیشرو صولور وفتی وفتی آدم کی اکرو قور قوسی
 اوچ کونه قدر در علاجی بودور که اول امرده ایکی
 قولندن فان الوب لکن جوق اقمیه لر بونینه تره یاغی
 سوره لرو ورمجک و بوی تخمی طور اوق میان کوکی
 خطمی تخمی بونلری قینادوب صوبی الوب بو صوبک
 ایچنده خیارشنبه اذوب و بادم یاغی و بر قاج یرطه
 صا رسی دخی قیوب چلقیه لرا یلحق ایلیوب جوانک
 باشنی یوقاری قالدیروب بوغازینه دو که لرایکی دفعه
 بویله ایده لرو اکرامین اولزسه بو علاجی دخی ایده
 قزیل اوزوم چکرده کی جقمش اوله و انجیر و عتاب
 بونلری دو کیش ارپه ایله قینادوب بادم یا حود صوسام
 یاغی قیوب و بر اذخی شکر اضافه ایدوب ایلیحق ایلیوب

جوانه ايجيره لر و بر قاج دفعه دخی ایسحق ایکن بویننه
 طلا ایده لر بونجه و حاصل ویره لر ناقوت بولینه
 قدر صوبینی دخی بک صووق ویرمه لر **آتک بوغازی**
 التنده شیش اولسه رجیق معجون سوره لر دفع اولنسه
 حاویار سوره لر کر زیاده شیش اولور سه غسل ایلله
 نشاسته ئ مخلوط ایدوب سوره لر جربد ر **آتک**
بوغازی خیر لسه الی درهم بد ریانی بر قایده آل طیا **ایسحق** قد
 ایسیدوب جوانک باشنی بوکسک محله آصوب مذکور
 یانی بورنک ایکی دلو کلرندن ايجوره لر جربد ر **آتک**
 بویننده طولوجه اولسه سبی د ر ل و صو و ا قده
 برا قمدن د علامتی بودر که قوری اغاج کمی کلز بونک
 علاجی اول آمزده فولندن و بویننک ایکی جانبند
 قان اله لر اگر آجلز سه اوغلان اشنی قنادوب
 ایچنه دو کلش صار مساق قیوب و برا ز قه نفط
 اضافه ایدوب ایسحق بویننه بر قاج کره طلا ایده لر

اکرینده دفع اولنسه آک بصبه لر قاز آتانی طمغه اولور
 ارته سی کون آجی یاغ ایلله برینی یاغلیلر و تمین دخی
 اصلدوب ویره لر دفع اولور نو آخر دولوجه اولسه
 اون درهم صوغن تخنی یوز درده داسکی شراب الی
 درهم کسکین سرکه اون درهم کوکر حین ترسی کوکر حین
 سیله صوغان تخنی محکم سحق ایلوب سرکه ایلله
 شرابه خلط ایلد کد نصرکه صکره ايجوره لر ویمینه
 بر مقدار اصلا نمش بغدادی قارشیدیره لر یا حودیمینی
 جزئی بشورب ویره لر جربد ر **آتک بویننه** اوق یا قلیج
 راست کلوب طمر قطع اولوب قانی دور مسه علاجی
 بودر کی برا ز عنزروت و مصطکی و جام ساقزی ذاج
 قنبریس و قزل بویه بونلری سحق ایدوب حاضر اوله
 اولایاره بی عرق ایلله یقیوب بعده مذکوا جزالی
 یاره نک ایچنه طولدیروب براسکی پنیه نک اوزرینه
 نمورته طه صار یسی طلا ایلوب اوزرینه وضع دخی

اوستونه برپا رجه دوزجه طاش قیوب دستار ایله
 بغلیه لر اون بشن طوره بعده آچوب اوزرینه فطران
 طلا ایده لرا کر بوا جزا لردن حظ اولمز ایسه
 اول وقت بر قالجه یصدیق قویه لر محکم بغلیوب
 آجیه لرا کر آجر سه البحق صوایله ییق قیوب اصلنه
 بعده آجه شفا بولور **آتک کوکسند** سهله سی
اولسه یعنی اورا ولسه جوینر کی اولو کند کجه بیور
 علاجی بودر که بر انجه کند رایله دیندن محکم بغلیوب
 بعده در پنجه یارده لر و یاریلان یره افلاک طوزی
 طولیدروب بر کون و بر کجه طوره بعده آچوب
 کونلک قبوغی و جام قبوغی وار دنج ساقزی و مصطکی
 بونلری سحق ایدوب اول یار یغیک اوزرینه
 اکر لریاحود بومر همی وضع ایله لر مُرد سنک
 اون درهم سلوکن اون بش درهم بونلری آلودر هم
 روغن زیت ایله قینا دوب تا مرهم آق نقط بونلری

هوانده

هوانده سحق بلیوب مذکور مرهم ایله مخلوط
 ایلیوب اسکی پنبه ایله طلا ایلیلرا کر کسر کن
 قان چقوب جوق چقار سه قزل بویه قیوب محکم
 یغلیه لروا کر طمر کسلور سه یمور ایله جام ساقزی
 ایله داغلیه لر **آتک کوکسند** پنج کی بر علت اولور
علامتی بودر که شلغم کی اولوب وقتی اولور حرکت اتمز
 دیننده یا قح آی غنک ایج طرفنده اولور سه چقارمه
 سی محاطه لودر زیر طمر لری متصله در علاجی
 بودر که آنی حاج واری یاروب داغ دخی آتشده دخی
 حاضر اولوب در عقب جام ساقزی ایله داغلیه لر
 زیر حیوانک قان جوق چره یان ایدرو ایچینه قینا فطران
 طولیدیره لرا و زرینه اسکی پنبه وضع و محکم کجه
 یغلیه و اوج کوند نصکره آچوب ایچنی سیلوب
 عنبر روت و کونلک و جام ساقزی و مصطکی
 و آتش کور میس بال ایله بونلری مخلوط ایلیوب وضع

ایلیه لر جوانک بوغازینه سلوک یا پیشه سه علاج
 بودر که بر آوج طوزی بوغازینه دو که لر خلاص
 اولور اگر طوز ایله دفع اولماز سه یارم درهم مقداری
 انفیه او فلیه لر دفع اولور جوان غایت او کسر که او غسه
 سببی بودر که تر لو صو و ق صو ویر مکدن یا حود
 یمی ایچنده طاووق نجسی یا حود ثوبی اولور علاجی
 بودر که یوز درهم کسکین شراب و یوز درهم ادم بولی
 والی درهم نشاسته جمله سنی مخلوط ایلد که
 جوانک اغزندن ایچره دو که لر یا حود بر صومون
 کوکنی سحق ایدوب صوایله حیوانه ایچره لرا و کسر که
 قطع ایدوب و فرنده اولان قورنلری قرازا حود
 بر مقدار قیون اونی بد رسه لر نافعدر یا حود تازه
 کنور اوتنی حیوانه بد رسه لر قرنده اولان قورنلری
 دفع ایدر آنک او کسر کینه چنطیان کوکنی صوایله
 قیناروب حیوانه اچوره لر نافعدر دیگر او کسر وک

ایچون

ایچون بر عدد پیلان قفتانی اوج پارچه ایدوب
 هر کون صودن صکره بر پرچه سنی بر تقرب یدوره
 نافعدر دیگر او کسر که ایچون برو قید بوی تحفی یوز
 درهم لوله کو کوردی الی درهم قاره بو بر یوز درهم
 زرنخ جمله سنی سحق ایدوب ارب ویرند که دخی
 اوزرینه صو بوسکوردوب قرفر درهم مقدار بر قاج
 یدوره لر شدیدا او کسر وکد نافعدر دیگر التون اونی
 بر مقدار یدر مک او کسر وکد نافعدر حیوانه یره الوب
 سینک راحت و یرمه سه قباق یراغنک صوبینی
 حیوانه سوره لر اول محله سینک قونماز بچر بدر
 دیگر او کسر وک ایچون بر فیه کسکین سرکه ایچنده اوج
 عددی مورطه وضع ایدوب یکریمی دودت ساعت
 دوره بعده حیوانک باشنی بر یوکسک محله آصوب
 اغزینی آچوب اولی مورطه لر سکست اولمقسزین
 بو طدیره لر بویله اوج دفعه ایده لر جمله سی طفوز

بمورطه اولور چربدر دیگر اعلا کید صابونی زیت
 باغی ایله ایکی بمورطه صابونی ایکی شردهم دخی اسکی
 شراب وبردرهم زعفران جمله سنی شربت ایدوب
 ایچوره بوبلجه اوج یادروبت دفعه ایده لرچربدر
 دیگر اوج درهم رنخ و اوج درهم کورطاشی معاسق
 ایلوب ارپنک اوزرینه اکوب بدوره لر دیگرش **التی کجه**
 ساعت اوج بچوق یادرت ده ایکی ایکشر باره لک
 ریحی مجوف بدولره اکر دفع اولزسه کتره بی اصلدوب
 بالقی نفسی و آت باغی و اوجنی مخلوط ایلوب ایچوره
 چربدر **جوانک ساچوا و لسه علامتی اولد که باتور**
 یوار لنور و قری شیش و بکری قاصقی اولور قشامز
 و بورنک ایکی دلوکری قناتری فالقار علاجی بودر که
 تریاق شراب ایله ازوب ایچینه زیت باغی فیوب
 ایچق ایدوب حیوانک باشنی بوقار و قالدیروب بورند
 دوکه لرو قانجه جول ایله صاروب بنه لر زیاده جه

بوریک لر

یوریده لر فیزه در لیه قرشی ایکی آدم اغاج ایله محکم
 صفیه لر اکر ترنزیسه زیت باغی یا بزرباغی ایله یا حود
 صابون سوره دخی اولور ایسه صفیه سینه آل
 صوقوب ایله بولنان ترسی چقار لر و همد صابون
 صفرا سینه شاف کی صوقه لر دیگر **جوانده سنچو**
عارض اولور سه بر مقدار با پانیه مقدار کفایه صو
 ایله قنادوب بعده سوزوب بر مقدار زیت باغی وبر
 قبضه افلاک طوزی قرش دیروب انسانه تنقیه
 ایدر کی شیرنفه ایله تنقیه ایدر لر قنقی نوع ساچو
 اولسه دفع ایدر دیگر بر درهم مقداری آفون اوج
 فغان قهوه شربتله ایدوب معتدل اولدوقده
 باشنی بر یوکسک محله اصوب بورنک ایکی دلوکدن
 ایچوره لر نافعدر دیگر **جوکی سحقی ایدوب صوبنی**
 صقه لر ایچنه آدم بولی و افلاک طوزی نیک اوزندن
 قوب ایچق بور نندن دوکه لر فی الحال قاشنه

یا حود ذکر نیک اوجونه بت
 صابونیه فی الحال قاشنه

واکرد تره دیکی کجمرسه اسکی صمان شرایله قنادوب
 حیوانک قرنی التنه اوده لر یوروده لر خلاص اولور
 دیگر ایکی درهم زعفران اوج درهم جوز بوی ایکی درهم
 اند زبش درهم اکیر اون درهم کمیون درت درهم
 بوبر بونلر دکوب بورننه افورده لر حیوانی قتی قتی
 بوریده لر که نازلیه فی الحال قشنه و معنی یا شایندوب
 ویره لر و صوبینی دخی آز و یروب صووق و یرمیه لر
 دیگر اندیز کوکی زربات اونر درهم سروی قوزه لاغنه
 تخمی او توز درهم مصطکی اون درهم بواجز الری
 بعد التحق و الکن کچروب بر قاشق طولوشی بودون
 طاسنه قیوب اوزرینه بول قیوب قارشیدیره بعد
 حیوانه اچوره لر دفع اولور دیگر براوج باروت
 بورون طاسنه قیوب اوزرینه بول ایدوب حیوانه
 اچوره لر دفع اولور دیگر سنجولوب قشائمه اون درهم
 شیبی بعد التحق خمودا اچنه قیوب یوندوره مجریدر

دیگر

دیگر بر مقدار اوزدک تخمی قنادوب سوزوب حیوانک
 اغزندن و بودندن اچوره لرات قشائمه دفعیچون
 آیا قریبک طیرناغنه یازه لر اوزک صول ایا غنه
 طرناغنه سیچون فیج صول آیا غنهک طرناغنه
 جیحون اوزک صاغ طرناغنه فرات فیج صاغ طرناغنه
 بکل یازه بعده بول ایدر و بول ایلدکن صکر طرنا
 طر نقلرینی غسل ایده لر حیوانده صراجده اولسه قوللا
 غنه اکسه لستک دینه کی طمرلرین ایکی طرفینی کینه
 ایلد ابریشیم کچوره لر اول طمرلر قور و دوقده و قور و
 دوقده صراجده دفع اولور و قور و دوقده و قور و
 تپه سندن بر طاع دخی التندن تا اورتده سنه دخی
 برداغ و صاچلرینک دیبلرینه اوروب و اوست
 بوداغنهک ایچ یوزنی آچوب نشتر ایلد قان آله لر دخی
 دیلینک التندن دخی بچاق ایلد قان آله لر الدقدن صکره
 داغلیه لر و قوللرینک اوزرندن چامت ایده لر دیگر

صراحه سی قفق طرفده ایسه اول طرفك طرفنا غنی
 بك بیقبوب اوز رینه قلی وضع ایله یکی کی بالله دیوبده
 برقلده حروفانك کوز لری آجوق اوله دق **طقنجل**
اسمنی بحر ایدیه بحر ایدیه اگر یکی طرفده وار ایسه کذلک
 ابکی طرفك طرفنا غنه بحر ایدیه اگر دورت طرفنا غنه
 و دورت طرفنده وار ایسه کذلک درون طرفنا غنه
 تسطیر ایدیه لر بحر ایدیه ر باذن الله تعالی دفع او کوردیک
 بوابت کریمه یازوب جمعه کونی قبل طلوع الشمس بر
 آیت الکرسی و اوج اخلاص شریف قرائت اولوب روح
 رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیزه اهدا ایلیوب
 نسخه بوغازینه آصه لر و اولکون اون ابکی فقیر برده
 صدقه و بحر ایدیه **بسم الله الرحمن الرحيم ما قطعتم من لينة**
 او ترکتموها قائمه علی اصولها فاذن الله و لخيرى الفاسقين
 و لاحول و لا قوة الا بالله العلی العظیم و به نستعین باشافی
 باشافی باشافی دیگر کوسنکی آتش کوردکنده قاویروب

که

کور کی اولدقده سحوق ایدوب برنقرب حیوانده بدور لر
 اوج دفعه دیرسه لر برشی قالمز اگر آتده اولوب صرحه
 دفعدن صکره یرنده شیش قالمز ایسه وقتنده دخی
 قصراغه چکیلر برشی شیش قالمز دیگر حیوانده صرحه
 اولسه بونی یازه لر حیوانك یله سنه اصلر بحر ایدیه
بسم الله الرحمن الرحيم نشا و نشف نشاف نشاف نشاف
فاصا بها اعطافا خرقف یا دافع یا رافع یا معین حیوانده
 ضیق نفس اولسه یوز درهم جامه ساقری برنجیره
 قیوب ایدوب یوز درهم اربه دخی وضع ایلیوب قاویروب
 حیوانك اوج کون آج طونوب اول قورمش یوز درهم
 اربه یی بدوره لر اگر بوعلاجی ایدوب دفع اولمسه
 انی بیقبوب ایقربنی بغلیوب ابکی داند کر نن کله نک
 قویر و قویرینی کسوب دیری دیری آتک بورننه صالی ویره لر
 بحر ایدیه دیگر طاوخی بوغوب توبی ایله پنجه به قیوب
 پنجه به نک نصفنه قدر صولایله طولدیروب اوج پنجان

صوقالغنه قدر قنادوب بعده اوج صباح جوانك
 بورنده بر رفجان دو كه لرحرید **جوان صولغان اولسه**
 سبی بودر كه قتی سكر تمدن طلا غنه بل طولار علاجی
 بودور كه بر درهم زعفران یوز درهم كسکین سرکه
 اچنده محو و حل ایدوب جوانك بورندن اچوره لر
 بو علاجی صیره جلی جوانده ایدور اكر صبر اچده سی
 صاغنده ايسه صول بورنده صولنده ايسه صاغ
 بورنده ایدوب چریدر **دیکر برو قید قورشنی** ابرانده دن
کچوروب دقیق ايله خور ایدوب جوانده ایدوره لرو اوج
 مورطه ن برو قید سرکه اچنده برا غواب تا مورطه
 لین قوغنی صویولغنه یه قدر طوره بعده بردانه سنی
 بورنی دلو کندن اچوره وبرینی دخی اغزندن بلغ
 ابتدیره لر چریدر **دیکر کیک طلاق دقیق** اچدر کیمون
 بونلری قنادوب سوزه لراون درهم جام ساقزی سحق
 ایدوب مذکور صوید قیوید لروالی درهم صغیرین ایچ

والک قالبا علا
 کرید صابونی بونلری
 سرکه

یاغی

یاغنی ایدوب اون درهم بزر یاغی قاته لر بونلری جوانك
 بورنده دو كه لرو نیمین اصلدوب ویره لرو صوبنی صووق
 ویرمیه لرو سیچق طوته لر مخلوط یونجه و حاصل ویره لر
 بر آسان دخی علاج بودور كه اینك سودیله زعفران
 محو ایدوب ایلچق بورنده دو كه لرو صووق بگك قطع ایدر
دیکر الی درهم سناملی الی درهم مصطکی الی درهم کونلك
 الی درهم قورشون ابرنده لبوب مذکور اچر الی بعده
 سحق ایدوب طوب کی معجون اولنه و جوانه اکل ایتدیر
 و بش درهم کافور ایلد بورنده و اغرنیه بخور لیدر و صو
 ویرلدیکی وقت ایچق ویره لرو یکدی درهم نشاسته خمور
 اچنده یا خود اتمک ایلد ویره لرو التنه فشق دوشه
 یه لر بومنوال اوزره اون کون مقدار عمل ایده لر
اتک سبیدکی طوتلسه قشائمه سرجه تر سنی
 سحق ایدوب ورغن زیت ایلد خلط ایلوب اچوره لر
 اکر دفع اولمسه افلاطون زنی سرجه تر سیله سحق ایدوب

و دهنند کجوره و مرغی زیت ایله حلط ایدوب و آنک
 فویر و غندن بدی قبل بوکوب مذکور اجرالری بولا یوب
 آنک ذکرینک دلوکندن یوروده لر **جوان فان قسانسه**
 سبی بودر که ثقیل بوک بوکلدی لر یا حود جوق قوشدیر
 لر یا حود بوکسک محلدن صحر اول وقت بلی اچلور
 اول فان بلندن کلوب علاجی اوّل امرده ایکی **فینک**
 ایح بانندن فان آله لر لکن قانی جوق اقمیه لر کوک
 سوسن کوکی و زعفران و دمنور دکنی و فزه چلیک
 تخمی بواجرالری شراب قنادوب سوزده لر ایچنه
 بر درهم خالص تریاق ازوب فوید لر حیوانک بورنبه
 دوکد لر اکر دفع اولماز ایسه بو ترکیبی ایدله لر ایست اوژی
 زنجیل بویر جو زبقا دار فلفل اق خردال بشر درهم
 النوب سحق اولنه و برقیه زفت یوز درهم جامسا
 فزی والی درهم جلکدار بونلری ابریدوب مذکور
 مسحوق اجرالریله مخلوط ایلیوب برقالن بزه یاقی کی

طلا

طلا ایدوب سیچق سیچق بلنه یاقی ایدله بدی کون
 دوره اکر بونلریله دفع اولمز سه ایکی اوج برندن
 داغلیه لر **آنک ماده اولسه اکافنه** دیر لر اول بر ماده
درکه جوانک باشندن نزول ایدر علامتی بودر که
 قولوشیش و قالن اولوب وایاقلرین حرکت ایتدیر
 مدلاجی بودر که ایکی فچندن فان الوب بعده
 خطمی پیراغی اصرغی اونی کیک صار مساق صبی
 بونلری کسکین سرکه ایله قنادوب ناسرکه محو
ایچنه بعده سیچق سیچق بواونلری ایاغنه کوزل
 صاره لر برکون برکیجه طوره اکر دفع اولمز ایسه
 بو علاجی دخی ایدله لر قصنی و اوغلان اشی دخی
 صار مساق ایله بونلری شراب ایله قنادله لر بعده
 بز و افلاک طوزی اضافه ایدوب تکرار قنادله لر
 ناسراب محو و ایچنه قدر غلیظ سیچق ایکن ایاغنه
 طلا ایدله بر قاج دفعه طلا ایدله لر **دیگر** سیز **طلومک**

یا بنر طوفنی شراب ایله حشلیوب سیچق ایکن آباغنه
 صاروب بریکجه طوره ایرته سی کون بنه لرا کدفع
 اول ماده بریره جمیع طولادایسه نشتر ایله دشوب
 اوز زینه مورطه صاریسیله نشاسته مخلوط
 اوله رفق طلا و محکم بغلیوب التي بدی کون طور دم
 اکر برقرار طور و رسه اوز زینه بریق داغ اوردی
 و اشلده لرو اول ماده دفع اوله **جوانک اباغنه سکرلی**
کریلوب قی اولسه علامتی بودور که بورقویه مزچیلر
 بوعلت برعلتدر که جوانک بوینندن اینر سکرلی
 طوتر علاجی بودور که افلاک طوزی سودن شاسته
 قینادوب سیچق ایکن ایقلرینه طلا ایده شراب طلومیل
 محکم صاره لرا و جکون طوره دفع اولور **اکر**
 اچلمر سه جوانک دبزینک اوست طرفندن قان آله لر
 لکن او محله برانجه واردیر آنی پیلوب قانی اول طمرین
 الة لر بعده براوج ارپه اونی و صار مساق و طوز

و حطی

و حطی تخمی و کونک بونلری سحقی ایلیوب
 بش بمورطه صاریسیله خلط و سرهم کی ایلیوب
 بریره طلا ایله اولطر اوز زینه بغلیوب تابر هفت
 طوره بعده صویه چکوب بر زمان طوره شفا
 بولور **جوانک آباغنه صوانسه سیی** بودور که ترلو
 صوو بر مکدن باترلو بغلمقدن اولور علامتی
 اولدر که آباغنه اشقری شیش و یومری اولور
 بورمز بعضا بورپی چک اولور که اچیلور طور یچق
 طونولور علاجی بودور که قزیل بویه سحقی ایدوب
 بال ایله خلط ایدوب برجلده اوز زینه یاقی کی
 ایلیوب **جوانک اباغنه صواولان** محله بغلیه لردیکر
 بعدای کبکی ایله سرکه ایله قینادوب و افلاک طوزی
 دخی قیوب بریره طلا ایلیوب جوانک اشقنه بغلیوب
 بریکجه طوره یا حود آدم نجسی اوره لر یا حود
 صار مساق صابنی طوز و بوبر ایله قینادوب

اورده لريلخود آق خردل صارمساق ايله سحق ايليوب
 ادم بولنه خلط وار به اني دخي قارشيد بروب سحق
 ايليوب اورده لراکريونلر ايله دفع اولمز ايسه بر قاج
 بردن داغليوب انشليه **آتك ايا غنده بغه جقه**
آني يقيوب طقوز مورطه بي صوده بشروب اسحق
 اسحق ايا غني بيفه لر نوع آخر قه قود بغه سني
 ياروب اوستنه اورده زد دفع اولور چر بکر بزينه
ياغ انسه بر صوقور بغه سني ديري ديري قارني
 ياروب اول ياغ اينن محله بغليه لر يکرمي دورت عيت
 طوره بعده اوزرندن الوب اول محلي حمامت
 وغسل ايليه داغليه لر چر بکر **قيج ايا غنده قه قوش**
جقه بر پشتوي و پاچوره ايله قوري صيق طولدير
 قه قوشك اوستونه صيقه لراکرينه دفع اولمز
 قه قوش جقان محلي تراش ايليوب يکرمي درهم کوچ بالي
 اون درهم خردال بر بزينه خلط ايدوب اول محله

بغليه لر

بغليه لر يک دورت ساعت طوره بعده علاج مذکوري
 چيقاروب عسلي قينادوب داغليه لر چر بکر نوع **آخر**
 عربيه جي فطران عود القهر افلاک طوزي بونلري
 قينادوب سيق سيق جوانک قه قوشنه سورلر
 چر بکر **آيا غنه صوانسه** اوج دفعه آق چکر صاروب
 يکرمي دورت ساعت طوره بعده پرنيچ ليه سني دخي
 اوج دفعه سيق سيق صاروب بعده شيش
 اولان محلي حمامت ايليوب عربيه جي فطران عود
 القهر افلاک طوزي بونلر بر يرده قينادوب سيق
 سيق سورده لر يکرمي دورت ساعت طوره بعده
 بر دفعه دخي سورده لر بوموال اوزره اوج کون
 ده بر سورده لر شيش دفع اولنجيه دک چر بکر بزينه
کک انسه بر قيون باشني هر طاقيله سحق ايليوب **کک**
 اينان محله بغليه لر فرق سکر ساعت طور دقه
 صکره اوزرندن الوب بر پارچه تحته قورشون

بغلیه لر جبریدر نوع دیگر فروندن یکی اخراج اولش آنکی
 اوزرینه بغلیه لر متصل کموکک اوزرندن اکسک
 اتیه لر دفع اولور اگر کموکک چقار مسی جلی مدت اولش
 ايسه اولوقده ایکی درهم صبحان اونی وایکی درهم سلین
 وایکی درهم نشادر بونلری صوابله حل ایدوب وهرهم
 کی ایدوب بریز اوزرینه قیوب اوستنه یا پشیدیر لراوج
 کون طوره باذن الله کموکک اثر قالمیه آنک ایاغنه کماک
 کلسه یا حود اولدن اولسه خمیری جوز قدر ایدوب
 اوجاغه کوموب بشوره لر بعد چقاروب ایکی شق
 ایلوب کمکین اوزرینه بغلیه لر بومنوال اولور ده بدی
 دفعه بغلیه لر خمیرین جرمی کمکین چرمندن زیاده اولیه
 جبریدر نوع دیگر اوزرینی تراش ایلوب بعده چک خمیر
 برخلقه یا یوب کمکین اوزرینه وضع واورت سینه
 دفیق قیوب بغلیه لر جبریدر ایاغنه بچلغان اولسه
 جوزی آتشد یا قوب کموکک مسی سحق ایلوب بر مقدار

عسل و بر مقدار درج قطران ايله حلط ایلوب اوللا
 بچلغانی غسل ایلوب طلا ایدو لر جبریدر نوع آخر
 بنوب درله در بعد عراقی ايله صابونی ايله غسل ایلوب
 جوزی یا قوب و شمش شاب و زنجار و طوز و آتش
 کورممش غسل ايله مذکور اجزای سحقی اولدقدن صکره
 حلط ایدوب طلا ایلوب کرکی کی اووه لر کونده ایکی
 دفعه بویله ایدو لر یا حود شمع و زفت و بزیر اوجنی
 ایدوب نفط ايله حلط ایلوب طلا ایدو لر
 یا حود خنزیر یا غیله بر قاج کره اووه لر ایوسی
 هر کون صابون ايله غسل ایلومکدر دیگر بچلغان
 اولسه یا صابونله ییغیوب کوزلر قرویلوب
 کیکلی اوندن بریز اوستونه چوقچه قیوب بغلیه لر
 اخشام و صبح بر قاج دفعه ایدو لر جمله علا
 جیلردن اسان و اثر بر اقیه صبر دیگر بچلغان
 اولان ایاغنی صابون ايله غسل ایدوب کرکی کی

قور یلیوب بعده حنا ورمقدار لمون صوبی کوزی
 قرشدیروب جامورکی اولدقه بزاوستنه بابوب
 بغلیه لریکرمی درت ساعت دنصکره تکرار غسل
 ایدوب بومنونال اوزره عمل اولنه اوج دفعه ده
 دفع اولور بر درهم دخی مسحوق کوزطاشی دخی
 وضع اولنه تأثیر زیاده اولور **ویوزه و بخلقان**
وطوزلی بلغم ایچون و قوللی طوتیلان حیوانه
 ارج قطر ان بروقیه ویوز درهم کوزطاشی و بوز
 درهم چیق کو کردی و بوز درهم رغن زیت مذکور
 اجزالی ایوجه قنادوب سوره لر و قوللی دخی
 طوتیلان حیوانه سوره جکی وقت ایکی وقیه تیره
 باغی و کفایت مقدار حوی چیه بی مذکور اجزا
 لرایله معاقنادوب حیوانک قوللربنه طلا ایده لر
 مجریدر قوللی **طوتیلان حیوانه** علاج آخر ایکی
 مهرلزدن یارمشر فحان مقداری قان الوب

بعده

بعده بر قالب صابون و سرکه و رغن زیت و بر مقدار
 مسحوق مرده سنک جمله سنی حط ایدوب باغ
 کی اولنجه یه دک قارشیدیروب بعده حیوانک
 ایکی قوللربنه حکم طلا ایده لر مجریدر حیوانک قوللنه
دفعه شیش ظاهر اولسه التون مرد سکی مصر بنزری باغی
 ایله محلط ایلیوب حیوانک نم لربنه طلا ایده لر مجریدر
حیوانک اونلری بوزلسه یارمقیه عراق دروننه
 ایکی قالب صابون وضع ایلیوب کرکی کی حل ایدوب
 صابون ایچنده تل تل اوله بعده حیوانک ایکی قوللربنه
 اوه اوه سوردب اوجکون قشای اوریویوب بعده
 پیچق صوابله بر دفعه اوه اوه سوره لر مجریدر
آنک آباغنده یومرولر ظهور ایلسه ایلك ایلله اوه لر
 مجریدر قوللی **طوتیلسه** ددت بش کون اخشام
 و صباح صابون و پیچق صوابله غسل ایدوب
 بعده اون درهم رازیانه تخمی اون درهم زنجبیل

اون درهم اکبر بواجز الی بعد السحق الکن کچروب
 و قیون در سینی زیت باغی ایله یغلوب مذکور اجز الی
 اوزرینه اکوب جوانک اوموزی باشندن بلکه
 دک صاده بش کون دنصره جزوب غسل ایلیوب
 آجی باغ ایله یاغلیه لر جهر بدر برات طرناغی دوشور
 اولسه علامتی اولدر که طرناغک اوجنه بصیر
 اولوقده طرناغک نوبی دینی چب چوره
 داغلیوب و طوزی قویرق یاغلیه خلط ایلیوب
 دئما طرناغی یاغلیه لر اولور جوانک دیزنده و قی آبا
 غنده دخی شیش اولسه اوکوزک قیرمندی
 اتندن اوزرینه بغلیه لر برقاج کون طوره بر
 قاج دفعه بویله اوب بعده باجه جینک صوبی
 ایله غسل ایلیه لر دفع اولور جوانک میاصل اولسه
 دیز قاقلی چار بوق اولور اوکجه لرینی داغلیه لر
 دفع اولور میاصل دفع اولماز ممکن دکدر دیشلر

جوانک

جوانک طرناغده شقاق اولسه یعنی یارلسه
 علاجی بودر که فوری انجیری برکون بریکجه سود
 ایله اصلدوب غایت یوشق اوله بعده زرنج و کرج
 و بوره و زنجار نلری سحق ایلیوب مذکور علاجی
 بربر اوزرینه طلا و شقاق اوزه رینه اوده لر
 حوکن ارپه لسه یا حو دجوق بغدادی اکل ایلسه
 علامتی بودر که سکر لری طونیلور و بوروبه
 علاجی بودر که ابتدا صوق صوبیه چکوب
 بعده ایکی اولک یا غندن فان الوب ورغن ساده
 و بریزی سحقی ایکن ایفلرینه طلا ایده لر و منی
 و صوبی از و کج ویره لر دفع اولور دیگر ایلسه
 دلی التندن برقان اله لرا کرشد نلوا اولور ایسه
 التندن دخی برقان اله لر غفلت اولنیه مجرید
 نوع دیگر ایلسه یارم فیه صوغنی سحق ایلیوب
 صوبی الوب یارم فیه کسکین سرکه ایله خلط

ایدوب جوانك بور شدن! بچوره لر چریدر
 نو آخر ایکی بچق درهم نشادری انجه سحق ایلیوب
 جوانك بور نك ایکی دلوکته او فلیه لر چریدر
 نوع اخر بودخی چریدر برابریق سیچق صوابچنه
 اوج اوج انجه سحق افلاک طوزینی قیوب
 زیاده سیبله جلقا یوب جوانك دبرندن! بچوره
 لر نوع دیگر اوك ایقلمی بغلیوب شاه طمر نند
 قان الوب و دینك اورته سندن بچاق صوقوب
 اوته طرفدن چققادفع اولو جوانك جلالی
 شیشسه یلا مش طوزی صغر یا غیله معاطلا
 ایده لر و ایکی چندن قان اله اگر قریل و سیچق اولور
 ایسه کل و کک سرکه ایله اصلدوب طوز
 و برطه اغی اله مخلوط ایلیوب بریزه طلا ایدوب
 ابتدا کل یا غیله یا غلیوب بعده مده کور معالجه
 بی وضع ایلیلر اکر دفع اولماز اسه لادن وصا

وصا

وصا رصبری بریزه ایله قنادوب سیچق ایکن طلا ایده
 لر او یوز اولسه کو کردالی درهم ویکرمی بش درهم
 کوز طاشی و یوز درهم کسکین سرکه ایله مخلوط
 ایدوب یکرمی درت ساعت آیازده طوره
 بعده جوانی کسکین تمارا یلیوب سوره لر چریدر
 نوع آخر یکرمی دانه حب السلاطین یوز درهم
 خنزیر باغیله قنادوب جوانه سوره لریدی
 ساعت قدر طور بعده غسل ایلیوب طوره
 بوغردی ایله مسحوق صا رساقی حلط ایدوب
 سوره چریدر نوع اخر جوانده شدید حرارت
 اولسه بش باره لک لوله کو کوردی بش باره لک
 عبدالسلاطین بش باره لک کوز طاشی یواجر لری
 انجه سحق ایدوب الی درهم ارج فطرافی و ایکی
 فحان زیت یا غیله سنی بریره قرشدیروب جوانی
 تمارا ایدوب سوره لر یکرمی دورت ساعتده

کماله سترایسه صیقل صو و صابون ابله غسل
 ایده لر شیشرو صار و صولر آفر و جلدی یکدیت
 کلور نفدر شد بد حرارت اولسه دفع اولور دیگر
 حرارت اولان حیوانی تمارد نصکره سردالیه بالغی
 صوبندن حکم سوروب ایکی کوند نصکره صابون
 واسیجق صو ابله غسل ایده لر دفع اولماز ایسه
 بردخی سوره لر نافعدر حرارت اولان حیوانک
 ارقسنه بش اون داند سلوک بابشد رسلر
 نافعدر نو دیگر بر مقدار دم بولی و بر مقدار دخت
 بپراغی و بر مقدار او جاق قرومو و بر مقدار افلاک
 طوزی بونلری جمله سنی معایفادوب و حیوانی
 ایوجه قشا غلیوب بریکجه ابله سوره لر مجربدر
 حیوانده قروچک اولسه وهم بلسی و فوبرغی کچکدیت
 دوکلسه علاجی بودر که قوروم و شاب و طوز
 و قره نفط و در نیخ بواجزالی ایوجه دکوب

قره

قره چامور ابله خلط ابلیوب وجودینه طلا ایده
 باشنی حکم بغلیه لر که کند بنی فنیما یه و دخی قجیک
 ایچ بانندن قان اله لر یا خود پیغیرا غاجک **ایک دفعه**
 خرده لر نی قنادوب صوبنی اونوز کون بومنوال
 آوزره ویره لر یا خود زمقندن یکرمی درهد
 ارپیه قارشیدروب یدولر و ذکره بش اون دفعه
 صوفلر نوع دیگر اون النی درهد کوکورت چچکی و برده
 نشادر و سکر درهم اربیح قطران کفایت مقداری
 اتکی خورایدوب بواجز الر ابله بغوروب بعده
 فرق کون یدوره لر غایت نافعدر اگر یدر مکه
 صعوبت اولور ایسه بریم قوطی ارپیه برمه سنه
 کوکورت چچکی نشادر قارشیدروب یدیردیکه
 صکره قطران بورنندن دوکه لر حیوانک اوموزی
 باشنده کلف اولسه علامتی بودر که کل باش
 کبی اولور آویج ایچی قدر اولور و افق و افق

كچك كى نسنه دو كولو ر علاجى بودر كه اول
 محله اوت قيوب قللرينى كيدروب و كچكلىرى قزوييه
 لروزنجار و آق ايت نجسى سر كه ايله قينادوب
 بعده آجى ساده يا غيله خلوط ايليوب صكره
 اول محلى كسكين سر كه ايله غسل ايليوب علاجى
 مذكورى طلاء ايله لر جيوآنك او موزى باغى
 اولسه سبى درلى ايكن اكرين المقدن او موزى
 قالقار علاجى بودر كه بر پارچه كچه يه تبول
 ايليوب اوز رينه ملح افلاك او كوب يا غر اوز رينه
 وضع و اكرين اوره بر كون بر كچه طوره اكر دفع
 اولز سه كچكى طوز ايله قينادوب وضع ايله لر
 فواخر اسكى بنيه اوره لاندن صكر شب ايله ماضى
 سحق ايدوب اوره لر جى بدر جدا غوا اولسه بر
 بچق در همد قلم جنكار و بر بچق در همد شب واللى
 در همد رواق بال اجز الزى بعد السحق بال ايله

حل ايدوب بر كاغد اوز رينه وضع اول باره نك
 اوزه رينه قويه لر بعده قور تمغه غم بوينوزى
 واسكى چار بى يا قيوب اكه لر جى بدر نفع آخر بودر
 جيوآنك ارقه سنده بعض محله رينه قللى بر
 تقريب كيدروب اول محله اوچر سلوك برايكى
 دفعه يابشديره نافعدر و دفع اولشنى بليورم
 تيلتى قز سچون اولاشاه طمر نيت برقان الوب
 و دو داغنى باره لر بعده يوز درهم كويج بالى
 قينادوب هر نه محله قز نيمه سى و ارايسه
 صوره لر جى بدر اكر جيوآنده سكل اولسه عربده
 كاتاليل تسميه ايدر لر علاجى بودر كه بادنجان
 سحق ايدوب مرهم كى اوله بونكله جوق اوهر
 بر قاج كون تاكه دوشوه اكر اسكى ايسه قويروغى
 قيليله محكم بغليه لر كسلور دوشر اكرينه دوشمن
 ايسه بوننن اسان علاج يوقدر ايكى چكردك

صبحان اونی بال ایلہ حلط ایدوب وینپہ ایلہ
 اوزہ ربنہ اوره لراوجکونده دوشرو دوشد کده
 صکر برینه گل یاغی ایلہ طلا ایدہ لرچر بدر
 حیوانک وجودنده قتی شیش اولسه اولاحجامت
 ایدوب کوزطاشی ایلہ شبی حکم سحق ایلوب
 ترمتی ایلہ مرهم ایدوب سورہ شیش ایندکده
 صکره ساده ترمتی سورب اوزرینه تفنک
 وضع ایلہ لرچر بدر قزل قورد اولسه قویروغی
 دیندن بوغوب حاج واری حجامت ایدوب وبر
 اکسیرین تپہ سنی آتشدہ فز دیروب حیوانک کوبکی
 سهولتله داغلیه بعده بلنه اون بش قوغه
 صوق صود وکوب بلنی کرکی کبی اوه لرچر بدر
 بنه اولورسه بو قزل قورد علت دفعی بک مشکدر
 قورتیلان نادر اگر دفع اولزسه ایکی کونلک^{ایسه}
 برسیناه طاوق هج بکی اولسون دری دری

بجای دبرندن صوفوب کوکسنه وارنجه یاروب اول
 محله بغلیه لریکرمی درت ساعت طوره یا حود
 ابتدا طاقی باشندن کسوب عقبنده یارلسه
 نه اولور نوع آخر برنچ لپه سنی شراب ایلہ قنادوب
 بولاج کبی اولوب برکجه اوستنه قیوب اول محله
 بغلیه لریکرمی درت ساعت طوره چر بدر
 نوع دیگر یته لسه صیاصو و صابون ایلہ اووه رق
 یبقابوب بعده نشتر ایلہ فبارمش خللی دشوب
 صوننی اقدوب اول محله کچنک ایچ یاغی ایلہ قره
 اوزمی قرشدیروب اول محله اوره لرچر بدر یته
 چالسه اون درهم زنجبیل و اون درهم اکرویکرمی
 درهم رازیانه تخمی ایوجه سحق ایلدکد نصکره
 بال شیرہ سنک ایچنه قارشدیروب یته تک
 اوزہ ربنه بغلیه لرچر بدر نوع دیگر اول بوا یاغی
 بوکوب ایب ایلہ بغلیوب برادم چکوب و برادمخی

اردندن سوروب سر عیله کز دیره لرایو اولور
 ابراشی اولسه انکراک بیلا ننگ اودونی اولوب صکره
 برطاوق توکی ایله هر نره سنده وارایسه
 طلا ایده لرواون کوکونده اوچ درهم نشادر
 بدیره لر نوع آخر اوتوز دانه بوق بوجکی سحق
 وبر مقدار ارب خموری ایله حط ایلیوب حیوانه
 بلع ابتدا دیره لر طریق دیگران فشقی کور یقار کی
 اتشده اخراق ایدوب قرار ده بعده ابریشی
 اول فشقی ایله یا قه غایت مجرب در دیگر آخریدی
 دانه کرپی اودی الوب بعده کونده بردانه سنی
 خمبر ایچنه قیوب حیوانه بدوره لر بومنون
 اوزره بدی کون بدیره لر مجرب نقد راسکی
 اولسه دفع اولور دیگر جوانی کرکی کی نرلدوب
 ابرش اولان محللرینه خنزیر یا غنی کرکی کی
 طلا ایده لر اوج دفعه ده اثر قالماز مجربدر

حیوان

حیوان ترسلیه مزایسه اون دانه فاره ترسی
 جمع ایدوب بشر دانه سنی محو ایدوب ایچوره لر
 قبضنی سکر ترسلیه صابنجویه وشیشنه دخی
 نافعدر نوع آخر چورک اوق ایله رازیانه یی سحق
 و صوابله شربت کی ایدوب ایچوره لر مجربدر حیوان
 یم بکه سه سوسم کوکی بعده التحیف سحق ایدوب
 اریه سنه قیوب اون کون بدوره لر مجربدر حیوان
 حیوانک بعض محللر ده توی بتمسه خرما چکرکی فی
 بعد السحق رغن زیت ایله ملهم کی ایلیوب
 توی بتمیان محللره طلا ایده لر مجربدر آن
 صابنجوق زحمتنه اوغراسه علامتی بودر که
 صاغنه وصولنه بقمر باشین اوکنه اگر علاچی
 اولدر که ابکی وفیه بکمر الی درهم سناسکی الی
 درهم ماضی اوتوز درهم اندیز کوکی بونلری دخی
 سیجق صوابله شربت ایدوب یاب یاب ایچوره لر

بعده آتک کا کلینک دبنه برداغ و برداغ دخی و است
 دوداغینک اوستونه اورده لرخر بدرجوانک
 قویروغی دبنده خنزیر قلی چقسه علامتی بودرکه
 اول قللر قالن و کوتلک اولور بچن چکسه لراق و ممر
 اولور حیوان دبنی دیواره و نه محله راست کلسه
 سورر حیوانی خراب ایدر و ضعیف ایدر علاجی
 بودرکه اول قللری قویروبو صاری صابور
 طوز و صغرا و دیله خلط ایدوب بیرینه طلا ایدیه
 لریا حود کرج صوبی سوره لر حیوان نوسلر کن صفرا
 سی یاربیلوب قان چقسه توت اغا جنک قیوغی
 و سروی قوز لاغی ماضی و مر سبن بیراغی یونلری
 شراب ایلله قنادوب سوزوب ایچنه بزیر قیوب
 تکرار قناده لرکه غلیظ اوله بعده دروننه صبر
 مقطری اضافه ایلوب برایکی دفعه سوره لر
 حیوانک کوده سنده باصور اولسه علامتی اولدرکه

جیان

جیان کی اولوب جبقار و دشیلور برایکی سنه
 اشلر صاری صولر اقرا یوا و لمز علاجی بودرکه
 او شاق اشی سرکه ایلله اصلدوب ها و نده دق اولنه
 قویو اولنجه بعده یاریم درهم صیان اونی خلط
 ایدوب تکرار سحق ایلوب اسکی پنبه دن فتل ایدوب
 اجزاء مذکوری بولا یوب اول جراحی جیقان
 دلوکه صوقه لر برکون طوره بعده فتل جیقا
 روب اوزرینه بر طه صاریسی طلا ایدیه لر
 تا اول علت دوشوب دفع اولنجه اسکی پنبه طو
 طولدیرم برایکی اوج کون اول جراحی نمیز ایدیه
 بعده بو مرهمی اوره لر او شق جادری موم دخی
 مصطکی ایلله ایدوب ایچنه زفت و جامی سافری
 اضافه ایلوب تمام جمله سی ایدیکده آزار آزار
 مقدار کفایه روغن زیت قیوب قارشیدیروب
 بعده بریه طلا اولنه اگر جراحی جوق ایسه

مقدم پنجه وضع اولند یعنی وقت اسکی پنجه ایله کند
 ایکی دفعه وضع ایده لر بر دورلودخی اوستره ایله
 حاج واری دریننی کسوب لکن اتنی کسمیه لردخی
 دریننی صوبوب بعدای دق و سحق ایلبوب
 اول اوزرینه قویه لر جوانه بجاق و باقلنج راست
 کلوب بغرضنی طشره جقسه نظر ایدوب اگر
 بغرضنی صماغ ایسه جوانی بانروب روغن زیت
 ایله شرابی قنادوب اسپجق ایکن جیقان بغرضنی
 غسل ایده لر که شاید هوالتمش اوله لکن طریق
 دکرمیه ایچنه قیوب یاربغی اکنه ابریشیم ایله
 دیکوب و اشاعی طرفدن بر مقدار آجق محلی
 قویه لر که جراحت اشلیه اول جراحته اوزرینه
 محوره ایله مصطکی اکه لردخی اوزرینه
 بمطرطه صاردینی وضع ایلیه بش کون طوره
 بعده آجوب باغ سوره لرا کر یاده کوچاک

اولوب

اولوب بغرضنی کیرمه عسرت اولور سه اولوقت
 یاره بی بجاق ایله براز آجوب بغرضنی ایچنه
 وضع و برمنوال عمل اولنه **جوان صوفلسه**
علامتی بودر که دتر و تو بیری بربر اولور دخی
 بمین کهل بر و قولا قترین براعوب و دیشلرین
 بربرینه اورر علاجی بودر کی اوج درهم خریق
 ایکی درهم نشادر اون درهم ارپه اونی اون بش
 درهم بوبر کرمی درهم شکر الی درهم صغریا غی
 بونلری بربرینه حلط و جوز قدر یوار لقلر ایدوب
 کونده اوچی جوانه یوندیره لراما **بقرط حکدن**
منقوله رک سبجق و یا صوفکچمش جوانه بوندن
 ایوا علاج اولمز تره باغی پر نیچ اونی ارپه
 اونی سود و شکر حلط و جوانک بوغازینه دوکه
 لروهر کون سبجق صوابله وجودنی غسل ایلیه لر
 و سبجق طوته لر و حفته دخی ایده لر صورتی

بود و روزی در هم سیسم یاغی و الی در هم
 صغریاغی بحق ایدوب حقنه ایده **لرجوان**
 قودوز دلسه علامتی بود که کوزلی قرار
 دیلی صارق صالیه لری آقار باشنی آشاغی
 طوتر برشی بمن و صوابچمن سرخوش کچی
 صالینور و سورچر دوشرا و رسک چمن
 چا یکماز بر علامتی دجی بود که اصر دینگی
 محلی بر جوز ابجی او و له بعد اتمکه قارشیدیر
 طاوقه ویره لراک طاوق اکل ایدوب مرد اولور
 سه قودوز دورا کراک ایدوب مرد اولمزسه
 قودوز دکدر علاجی بود که اول امرده
 اصر دینگی بری در عقب بش التی یرندن دو یکجه
 چنیرلو شیشه چکه صارمستی و صوغنی و اوغلا
 اشنی و طوزی شرابله دق و بیحق ایلوب مرهم
 کبی اوله اول خله طلا ایده لرونر باقی شراب ایله

نحو و طاوق بخشی و صغریاغی حط ایدوب
 حیوانک بور سندن **بجوره** لراکرایا قلرنده اولور
 ایسه یاره نک اوست طرفدن کریم یا برایب
 ایله حکم بغلیه لکه زهری یوقار و سرایت اتمیه
دیر حیوانک دریمی مجفد رنوا **خرطا و قک**
 دیرینی اول خله براز طوته لوطاوق هلاک
 اولور سه خلاص اولور و یاریه بو معالجه ی
 طلا ایده لوطاوشان مایه سی شراب چورک
 اونی صارمستی سحق ایلوب طوز و صغریاغیله
 حط ایدوب برایکی دفعه طلا ایده لرفرق کون
آخورد که کوزه ده **لرجوان** اسهاله او غریسه
 ایکی درهم افیونی **بجاق** ایله حرده لیوب اکمه
 باحود خمیر دروننه قیوب بدوره لردفع اولور
 و بر حیوان دورغون و یورغون اولسه ذکر
 اولنان افیونی بر منوال بدوره لره درغونلغی

و بود غولنی کید بر حیوانک اشکنی اولسه
 قراکو کچه ده بنوب کز دبره لر کچه بنوب کز در
 مکه معتاد ایدر لسه اول حیوان زیاده اشکین
 اولور طلسمی بود بر حیوان حارین اولسه
 علاجی بودر که اولایمنی کسوب نصف
 بم و بروب و او یقوسز قویه لر بعد بم بدیکی
 زمان ده بر آوچ اسراری خیر ایچنه قیوب
 بدوره لر اول وقتده حیوان خارینلقدن
 خلاص بر حیوان ضعیف اولوب انطوتمسه
 یا نغین اولسه بکرمی درهم زنجبیل سحر ایلوب
 خیر ایچنده بدوره لر بعد الی درهم حنا و یون
 درهم حوله بی شربت ایدوب ایچوره بویله
 اون کون بوشربتی بابوب ایچوره لر حادثه
 سنک قوغنی غسل ایده لر و یا حودایکی قولقزیک
 ایچنی باش بز ایله سیلوب و یلسنی و قویروغنی

دورت

دورت بش کونده بر دفعه غسل ایلوب و طر
 نافربنی باغلیه لر وار به سنک نصفنی یارمه
 ایدوب بدوره لر و نمندن صکره صوره ایچوره
 لر بو صورتده حیوان قوتلن و طاولنور نوع
 آخر بر حیوان سمر میوب زبون اولسه وات
 طوتمسه هر کون یمنه یوزر درهم
 طوز قویه اگر بمزسه قاشق ایله طوزی
 بوغازینه دوکه لر و صوایله حلبه بی یمنه
 فارشد بره لر و هفته ده بر دفعه بروقیه خا
 خانی صوایله ایچوره لر و کونده ایکی دفعه
 ایوجه تمار ایده لر و ایکی دفعه دخی
 بر او غلق طنجه ده طبخ ایدوب صوبنی اول
 جوانه ایچوره لر غایت سمر ذیر وات طوتر
 مجریدر دیگر آخر قویروق یاغی و غروش قدر
 کبرید و کفایت مقداری آردنچ قطره ایله

حلط ایلوب جمله عضونه ایوجه سوروب
ایکی ساعت مقداری کونشده بغلیه لر بعد
آخوره چکوب یکر می درت ساعت طور دقه
صکر غسل ایلوب تکرار قویروق یا غنه بر مقدار
رغن زیت قویوب کافه اعضا سینه کونبله
سوروب اوچکون صرتنی اجمیوب دور دنجکون
غسل ایلوب لر یا نقلی کیدر دیگر حیوان دوشوب
علتی نه اولدغی معلوم اولسه اگر کئی اوتنی
کوکندن بر مقدار حیوانی التنه وضع اولنسه
اول ساعت ایاغ اوزره قالفار قشاقور

اول عارض اولان نه ایسه دفع ایدر

فَاقِ بِرَاغِنِكَ صَوْبِي حَيَوَانَهُ سَوْر

سَلْ اَوَّلَ حَلَّةِ سِنِّكَ

قَوْمًا ز

حیوان المق مراد ایدن کسنه دقت ایدجک محملرینه زیاده
دقت لازمدر اولالندنه چفته سی بربری اوزرنده
اولور ایسه قمر مفتوح تعبیر اولنور مشوم نشانید راگر
یان یانه اولور ایسه شریکین تعبیر اولنور بیع شرایه مانعد
یعنی ضرر دلی نشان دکلدر اکریتا غنده برخلنده بروشوق
نوی یعنی چفته کبی یورزش نوی اولور ایسه لطامه تعبیر
اولان نشاندر که غلبت فنادر صاغ اولک ایاغی وصول فح ایاغی
سکل اولور ایسه چهر از تعبیر اولنور عکسی دخی چهر از در
بوندن فنا نشان اولان قولتقلری اتصالنده چفته کبی بروشوق
نوی اولور ایسه اگر دخی قولتقل لطامه سی تعبیر اولنور مقبول
دکلدر دخی ایاقری اشقلری اوزرنده قویروق یا ثلرینه وارنجبه
بعض محلنده بروشوق نویلری اولور ایسه اکا یوشنت نشانی
دیرلر ضرر دلی وارونه فائده وارطیوقلرینه و اشقلرینه
دقت اولننه جزئی جه شیش علامتی ظاهر ایسه عنکره فنا
اولور طر نقیرینه دقت لازمدر کورک اولور قظر اولور نعل

ثلث بعض حیوان معلومان اولودافیون یا خودیشل اوت
 یدر لر برایکی کون بللواولماز صکره ظهوراید را کشفیه
 اولودایسه یمنه بر مقدار کل اضافه اولودایسه اینه
 سی کون علت میدانه چیقاریق آیا قلینک کوسدک
 محنده میاصل اولودایسه المیه لری اعلای قبول اتمز
 تکلنی قرغنی تو نفس بونلر بر وجهه اعلای قبول اتمز
 بر حیوان لاغر اولوب نوی لری بوزق اولودایسه المیه لری
 بانقدر طولنلر ایکی قول آراسنه دقت اولنه زیر ادیه ککی
 یوغنسه اصلا باشلق طونمز اوک آیا غنک آراسی اچق
 اولق لازمدر وق آیا قلی آراسی هدا کذا الحق اوله لی
 و اوموزی بوکسجه اولوب قول انلری لازمدر قول
 بطاغی ککش اوله لی سنجاب حیوان مسومدر حذر
 لازمدر سکل آیا غنده کندی طونندن بند کیری
 اولور سه ضرر اتمز آخر طونندن اولور سه ایت
 آله سی تعبیراید دلر یک ضرر لی شیء دکلدر بل بودان

حیوان

حیوان یملکده بللواولور خلاصه نظر اولی حمفا
 دیمشدر آله جق اولدوقده بر کجه آخورده تاخیر
 ایدوب برایکی دفعه نظر اولنمدیجه اولماز بدخوی
 اولان حیوان خربه سز ممکن دکلدر بلنمز
 ایکی کجه تاخیری ممکن ایسه
 - یعنی و صونی و سائر
 حرکاتی دقله
 معلوم اولور

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Nur Melik		PEKER
Doğum Yeri ve Yılı	Kadıköy		1993
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
ve Düzeyi	D		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2007	2011	Asiye Ağaoğlu Anadolu Lisesi
Lisans	2011	2016	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Yüksek Lisans	2016	2019	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Doktora			
Çalıştığı Kurum/lar	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2018	Devam Ediyor	ÖZEL ÇEKMEKÖY ÇÖZÜM AKADEMİ ANADOLU LİSESİ
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar	• Öğretmen Akademisi-2018 (Öncü Eğitimciler) • Türkçe Dersi Eğitici Oyun Atölyesi-2018 (Öncü Eğitimciler)		
Yayınlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):	nrmlkozpk@gmail.com		
Tarih İmza Adı Soyadı		11.06.2019 Nur Melik PEKER	

